

DŽOEL RIČARDSON

Od

SINAJA

do

SIONA

NEISPRIČANA PRIČA O ISUSOVOM
TRIJUMFALNOM POVRAJKU

Bilo da su u pitanju biblijski proroci, apostoli ili rana crkva, svi su davali najveći prioritet dolasku Mesije i željno iščekivali uspostavljanje Njegovog carstva i otkupljenje svega. Sada je vreme da crkva ponovo zadobije isti fokus. Od bračnog zaveta na gori Sinaj do trijumfalnog Isusovog povratka, *Od Sinaja do Siona* je jedno epsko putovanje do jednog novog sveta. Od početka do kraja Biblije, priča se jedna veličanstvena priča. To je priča o velikom obećanju, neuspehu i, konačno, potpunoj obnovi.

U knjizi *Od Sinaja do Siona* naći ćete nešto od čuda i veličanstvenosti priče o Njegovom „slavnom pojavljivanju“ (Titu 2:13 NSP). Sa posebnim fokusom na istraživanje veze između Izlaska i Isusovog povratka, videćete višeslojnu Isusovu lepotu na jedan izuzetno nov način.

Od Sinaja do Siona je strastvena molba upućena crkvi da povrati „Maranata“ vapaj rane apostolske crkve za Hristovim povratkom i poziv da ostane nepokolebljiva kako se to vreme približava. Kada nas oluje ovog života iskušaju, dobra vest o Njegovom dolasku postaće naš nepoljuljan i čvrst temelj. Nakon čitanja ove knjige videćete Isusov dolazak očima patrijarha, proroka, apostola i ranih učenika.

PREPORUKE

„*Od Sinaja do Siona* je jednostavan i tačno određen izveštaj o često zaboravljenom aspektu drugog Isusovog dolaska. Mnogi nisu svesni onog što nam je ‘pred nosom sve vreme’ – proročanstva o Izraelu i neznabožačkim narodima. Bog ostvaruje Svoja otkupiteljska obećanja u vremenu i prostoru, u vrelim pustinjama i na prašnjavim putevima, a ne u neodređenim, previše produhovljenim frazama bez dubine. Ova knjiga vam dopušta da na živopisan način vidite, omirišete, dodirnete i čujete Isusa i vreme Njegovog povratka, i učiniće da Ga zavolite još više.“

—ALAN E. KURŠNER; DOKTOR FILOZOFIJE, ESHATOS SLUŽBE

„Džoel Ričardson je napisao istinski jedinstvenu knjigu o Isusovom povratku. Svaki ozbiljan proučavalac Svetog pisma treba pažljivo da razmotri ovo izlaganje. Džoel se bavi mnogim zanemarenim detaljima koji se tiču Isusovog povratka, a nalaze se u Starom i Novom zavetu. Moja je molitva da ova knjiga bude pravi blagoslov za vas.“

—R. T. KENDAL, PISAC BESTSELERA I UČITELJ

„Džoel Ričardson me je zaista podstakao da preispitam ono što sam mislio da znam o drugom dolasku Isusa Hrista. Način, na koji je Isusov povratak vezan za priču o Izlasku, posebno zadivljuje. Kroz celu knjigu, nisam mogao da odolim da zamislim veličanstvene prikaze koje je ovaj autor tako stručno izneo.“

—METJU BRAJS ERVIN, PASTOR, SION EVANGELISTIČKA LUTERANSKA CRKVA, VORLAND, VAJOMING I SAVETODAVNI PROFESOR U TINDEJL TEOLOŠKOJ ŠKOLI

„Od trenutka kada sam postao Isusov sledbenik, učili su me da gledam napred ka Njegovom povratku. Ali priznajem da se vremenom to željno iščekivanje topilo i nestajalo. Džuel Ričardson je na neverovatan način ponovo razbuktao biblijsku nadu u Isusov skori dolazak. *Od Sinaja do Siona* pokazuje da je romantika otkupljena duboko ukorenjena u Starom zavetu i da je Sveti Duh njen Veliki arhitekta, koji nam je namerno ostavio otiske Svojih prstiju da bi ih otkrili. Ova knjiga će vam pomoći da uokvirite biblijsku prošlost i usredsredite svoju pažnju na našu uzbudljivu budućnost.“

—SKIP HAJCIG, PASTOR CRKVE GOLGOTE, ALBUKERKI, NM I AUTOR
BESTSELER: *BIBLIJA SA 30.000 STOPA*

„U knjizi zasnovanoj na Svetom pismu i jevrejskoj tradiciji, Džuel Ričardson je izneo prihvatljiv scenario za dan Gospodnji. Na svom uobičajenom, vrlo interesantnom, stilu, on oživljava najavljene pojedinosti vezane za Hristovu parusiju. Kako se sadašnje doba bliži svom kraju, verujem da će Gospod upotrebiti ovu knjigu da podstakne telo Hristovo da učvrsti svoju nadu u otkrivenje Isusa Hrista.“

—DŽON HARIGAN, MISIONAR I AUTOR KNJIGE *EVANDELJE PO
RAZAPETOM HRISTU: TEOLOGIJA PATNJE PRE SLAVE*

„Ima toliko toga da se nauči iz ove knjige. Ona je prepuna biblijskih citata, posebno dela Svetog pisma koji većina hrišćana ne proučava – citata starozavetnih proroka. Ričardson osvetljava odlomak za odlomkom, stručno objašnjavajući kako se poruke proroka uklapaju sa drugim delovima Biblije da bi otkrili šta će se dogoditi prilikom drugog dolaska Isusa Hrista. Još više sam zavoleo Boga, jer dok sam čitao ovu knjigu, podsetio sam se da je On veran i dugotrpeljiv Bog, koji prašta i koji je saosećajan.“

—LARI PETEGRU, DOKTOR TEOLOGIJE, ISTRAŽIVAČKI PROFESOR
TEOLOGIJE, TEOLOŠKA ŠKOLA PASTIRI

„Džuel Ričardson ima neverovatnu sposobnost da nam prenese sistematsko razumevanje njegovog proučavanja Biblije. Postoji dubina i temeljnost na visokom nivou. Ova studija biblijskog teksta, koja se odnosi na drugi Ješuin dolazak, vrlo je duboka. Pritišće nas da se rvemo

sa tumačenjima za koje iznosi dokaze, koji ih podržavaju. Ričardsonovo izlaganje pokazuje da je koncepcija drugog Ješuinog dolaska možda složenija nego što to mnogi misle. Predstavljen je proces izvođenja izraelskog naroda iz zarobljeništva, preko borbi sa narodima koji su ih porobili, do konačnog završetka puta na Maslinskoj gori. Ne slažem se baš sa svim njegovim zaključcima, ali sam ubeđen da su mnogi od njih ispravni. Takođe sam siguran da daje dobre argumente i za pitanja kod kojih se ja ne slažem. Ono što je ključno u vezi sa ovom knjigom je da nam ona može pomoći da pojačamo svoju strast prema Ješuinom povratku i prigrlimo sud i oslobođenje, koji su deo tog događaja. U Bibliji, dan Gospodnji je, zapravo, dan kada će Bog intervenisati tako što će doneti osudu zlima i izbavljenje Njegovom narodu. Imamo veoma sveobuhvatnu i razumljivu sliku tekstova koji su važni za razumevanje dana Gospodnjeg.“

—DANIEL C. DŽASTER; OSNIVAČ I DIREKTOR TIKUN INTERNACIONAL

„Od mojih najranijih dana verovanja u Mesiju, čitanje o Isusovom povratku bilo je nešto što sam uglavnom izbegavao. Zašto? Zato što sam zaključio da ako ljudi koji su mnogo pametniji od mene mogu imati tako različita mišljenja o tome kada i kako će se taj veličanstveni dan dogoditi, za mene bi bilo gubljenje vremena da čak i pokušam da to shvatim. Odlučio sam da im dozvolim da se raspravljaju o pojedinostima Gospodnjeg povratka, dok sam prešao na teme koje sam smatrao važnijim i primenljivijim. Međutim, kada vaš prijatelj napiše briljantnu knjigu o temi za koju niste izdvojili puno vremena da je proučavate, najmanje što možete da uradite je da je pročitate, zar ne? Knjiga koju držite u rukama informisaće vas, postaći i približiti događaju koji će biti vrhunac svih vekova. Ona će oživeti temu koja će učiniti da naša srca izgaraju od iščekivanja Mesijinog povratka dok razmišljamo o tom danu. Hvala ti, Džoele, što si napisao ovu knjigu. Moji dani izbegavanja ove teme su završeni zahvaljujući tvom briljantnom umu, veštom peru i srcu koje žudi da vidi taj dan kada će se Izrael radovati povratku svog Cara.“

—SKOT VOLK, OSNIVAČ I DIREKTOR SLUŽBE ZAJEDNO ZA IZRAEL

„Ovo je daleko najbolja knjiga koju sam ikada pročitao o drugom Isusovom dolasku. Toplo je svima preporučujem. Poznajem Džoela Ričardsona skoro trideset godina i svedok sam njegove neutoljive gladi za istraživanjem Božije reči. Svih ovih godina, on je posvećen u svojoj doslednosti i ljubavi prema Isusu, i dok uživa u lepoti Njegovog karaktera, veran je svedok istine. Dubina razumevanja koje mu je Duh davao tokom ovih mnogo godina, i dalje me inspiriše. Džuel je dragocen dar Hristovom telu ove generacije.“

—MAJK BIKL, MEĐUNARODNA KUĆA MOLITVE KANZAS SITIJA

„Uvek je uživanje čitati ono šta Džuel Ričardson ima da kaže, posebno na temu drugog dolaska našeg Gospoda. Još jednom je izneo fascinantnu studiju, koja počinje na Sinaju i ide sve do Jerusalima. Čak i ako se se ispostavi da Džuel nije 100% u pravu u svakom detalju koju istražuje, njegov rad, svakako, treba pažljivo razmotriti. Njegova objašnjenja su dobro promišljena. Pozivam vas da i sami uživete u čitanju ovog izvanrednog dela, koje opisuje šta će se sve izdogadati prilikom Hristovog povratka.“

—VOLTER C. KAJZER JUNIOR, POČASNI PREDSEDNIK TEOLOŠKE ŠKOLE GORDON-KONVEL, MASAČUSETS

„Džuelova mudrost i sposobnost da uvede čitaoce u duboke teme Svetog pisma je neverovatna. Njegov pristup je temeljan u prenošenju briljantnog kolorita scenografije najvažnijeg i najhitnijeg događaja: slavnog povratka našeg Gospoda Isusa. Džuel pogađa u metu i sa knjigom *Od Sinaja do Siona!* Ovo je njegova najbolja knjiga do sada i siguran sam da će u vama izazvati strahopoštovanje i suze, isto kao što je i u meni. Moja molitva je da vaše srce izgara svetom ljubavlju dok pronalazite predivnog Isusa u Svetom pismu.“

—VIKTOR VIJEIRA, IZVRŠNI DIREKTOR ABASE.ORG, VITORIJA, BRAZIL,
AUTOR ESENCIJALNE ESHATOLOGIJE

„Svakim danom osećam se sve dužniji Gospodu za ono što je učinio u mom životu kroz službu mog brata Džoela Ričardsona. Kao pastor mlade zajednice, moj glavni cilj je propovedanje evanđelja i negovanje zajednice koja je usredsređena na evanđelje. Međutim, postoji

iskušenje da izostavimo eshatološke elemente Isusovog učenja iz naše poruke, jer mnogi danas tvrde da eshatologija nije toliko bitna. Džuel me je naučio da eshatologija zapravo pruža sam okvir za čitavu priču o otkupljenju, koja se provlači kroz čitavo Sveto pismo. Shvatajući narative koji okružuju Sinaj je kao eksplozivno otkrivenje u mom duhu. Znajući da je Izlazak arhetip otkupljenja i senka onoga što će Isus učiniti u drugom dolasku, osećam se dužnim da vam kažem da je ova knjiga centralna za vaš život kao pojedinca, kao i dobar razlog da napravite korak dalje ka 'Ecclesia semper reformanda est' (Crkva uvek treba da se reformiše).“

—ANĐELO BACO, STARIJI LIDER KONVERGENCIJE, BRAZIL

Od SINAJA do SIONA

NEISPRIČANA PRIČA O ISUSOVOM
TRIJUMFALNOM POVRATKU

DŽOEL RIČARDSON

SINAI TO ZION

Copyright © 2020 by Joel Richardson

All rights reserved. No part of this book may be reproduced in any form or by any means— electronic, mechanical, photocopying, scanning, or otherwise— without permission in writing from the publisher, except by a reviewer, who may quote brief passages in a review.

Published by Winepress Media, Leawood, Kansas.

Ukoliko nije drugačije navedeno, korišćen prevod Svetog pisma Staroga zaveta Novi srpski prevod, izdanje Biblica – Ikonos, 2022 i prevod Novoga zaveta dr Emilijana M. Čarnića, izdanje Biblijskog društva Beograd, 1990

Ostali prevodi:

SSP stoji za Savremeni srpski prevod Staroga i Novoga zaveta, Biblijska liga, 2020

Milin stoji za prevod Staroga zaveta profesora dr Dragana Milina

Daničić stoji za prevod Starog zaveta Đure Daničića (revidirano), internet izdanje sa sajta www.siont.net

Bakotić stoji za prevod Svetog pisma dr Luja Bakotića, izdanje Idij – Veternik

NSP stoji za prevod Novog zaveta Novi srpski prevod, izdanje Biblica – Ikonos, 2022

Prevod: Željko Grujić

Vladan Stojanović

ZA MOJU SUPRUGU EJMI

*„Ko je ona što dolazi iz pustinje, naslonjena na voljenog svoga?“ (Pesma
nad pesmama 8,5)*

SADRŽAJ

ZAHVALE xii

UVOD: POVRATAK USKLIKA MARANATA

PRVI DEO: BRAČNI UGOVOR NA SINAJU

1 ROMANTIKA IZLASKA ... 3

2 JHVH PRUŽA SVOJU RUKU ... 7

3 JHVH SE OBRAČUNAVA SA KONKURENCIJOM ... 14

4 JHVH SNABDEVAČ ... 19

5 PROSIDBA ... 23

6 BRAČNI ZAVET NA SINAJU ... 27

7 DOK NAS SMRT NE RASTAVI ... 38

8 NEVESTA PRELJUBNICA ... 45

9 UKRATKO O BRAČNIM MOTIVIMA U IZLASKU ... 57

DRUGI DEO: OBNOVA BRAČNOG ZAVETA

10 PROKLETSTVA ZAVETA ... 67

11 VREME JAKOVLJEVE NEVOLJE ... 73

12 SPASENJE IZRAELSKE NACIJE ... 85

13 KONAČNO, IZRAEL SE VRAĆA U OBEĆANU ZEMLJU ... 100

14 SAVREMENO PONOVO USPOSTAVLJANJE DRŽAVE IZRAEL U
PROROČANSTVIMA . . . 111

15 BLAGOSLOV U PUSTINJI . . . 118

16 OBNOVLJEN BRAČNI ZAVET . . . 129

17 SVADBENA GOZBA . . . 140

TREĆI DEO: TRIJUMFALNI ISUSOV POVRATAK

18 MOJSIJEV BLAGOSLOV . . . 157

19 DEVORINA PESMA . . . 166

20 DAVIDOV VELIKI PROCESIJSKI PSALAM . . . 173

21 PUT KROZ PUSTINJU . . . 194

22 AVAKUMOVA MOLITVA . . . 213

23 ZAHARIJINO PROROŠTVO . . . 227

24 ENOHOVO PROROŠTVO . . . 241

25 ISUSOV POVRATAK U NOVOM ZAVETU . . . 246

26 GDE ĆE SE ISUS VRATITI? . . . 256

27 ISUSOV TRIJUMFALNI POVRATAK . . . 267

DODATAK A: PORAZ LEVIJATANA . . . 306

DODATAK B: ZNAK DOLASKA SINA ČOVEČJEG . . . 318

BELEŠKE

ZAHVALE

Prvo, hteo bih da se zahvalim sledećim prijateljima koji su pregledali rane verzije ovog rukopisa i dodali vredne komentare, korekcije i uputstva: Džimi i Peni Kaldvel, Koj i Džordžija Stoun, Deb Hurn, Tomas Boema, Derek Piters, Keti Filips, Džej Straub, Šejn Meredit, Bil Skofild, Stiv Karpenter, Redži Keli, Majk Nejbur, Tarin Mek Grej, Čak Tresler i Nik Uva. Posebno sam zahvalan Stivenu Holmsu za trenutnu razmenu ideja i retku strast ka *Ponovljenim zakonima*. Hvala i Trevisu Snouu za veoma korisna ukazivanja na mesto Isusovog povratka. Velika zahvalnost ide Bif Van Klivu za pažljivo čitanje različitih verzija rukopisa i davanje ogromne količine vrednih informacija. Isto tako i Berndu Krebsu što me je strpljivo ohrabrivao dok je knjiga bila u izradi. *Od Sinaja do Siona, čoveče!* Svim mojim finansijskim partnerima i onima koji su se molili, iskreno se zahvaljujem iz dubine svog srca. Vaša podrška je pomogla da ova knjiga ugleda svetlost dana. Još jednom, zahvalio bih se Džeofu Stounu za njegovu lektorsku sposobnost i Marku Karisu za izradu fantastičnih korica. Kao i uvek, želim da se zahvalim mojoj supruzi Ejmi za njenu beskrajnu podršku i strpljenje za pisanje ove knjige, koje se rasteglo. Najзад, zahvalio bih se želji mog srca, mojem jedinom izvoru života, Isusu Mesiji. Neka ova knjiga podstakne veliko probuđenje i čežnju za Tvojim dolaskom, i neka Ti donese još više slave i poštovanja.

UVOD

POVRATAK USKLIKA MARANATA

Volim Isusa. Volim špartanje po evanđeljima da bih Ga upoznao još bolje. Volim da se molim inspirisan Njegovom molitvom na Gori, Njegovim parabolama i Njegovim teškim rečima. Volim da studiram Njegov život i službu, način na koji se ophodio prema različitim ljudima. Ipak, možda najviše od svega, lično volim istraživanje šta Biblija kaže o Njegovom drugom dolasku. Najviše volim da razmišljam o toj slavnoj budućoj realnosti. Da, Isus je došao, ali On će doći ponovo. Povezan sam sa Isusom ne samo time što istražujem ko je On bio, već i time što se unapred radujem što ću Ga videti sopstvenim očima i sresti licem u lice. Od početka Biblije pa do kraja, povratak Isusa i uspostavljanje Njegovog carstva je ključna tačka svih očekivanja, čežnji i nadanjima. Zato nam je apostol Petar dao uputstvo „potpuno se uzdajte u blagodat, koja će vam se doneti prilikom javljanja Isusa Hrista“ (1. Pt. 1,13). Zato je, kao zaključak knjige Otkrivenje, apostol Jovan objavio da „Duh i nevesta“ (i oni koji imaju uši da čuju) viču naglas: „Dođi!“ (Otk. 22,17). Zato taj usklik rane crkve nije bio samo „Aleluja“ (Slava Gospodu), nego je takođe i „*Maranata*“ (Dođi Gospode!)¹.

Ako su biblijski proroci, Novi zavet, Sveti Duh i rana crkva načinili tako visok stepen naglaska na vapaj za Isusovim povratkom, zašto je tome posvećeno relativno malo pažnje unutar savremene hrišćanske crkve? Zašto nam je to postalo sporedno, pa čak i stvar dogovora? Zašto tome posvećujemo mnogo manje pažnje nego što to Biblija čini? Dok nada u Isusov povratak i slava Njegovog carstva treba da bude u fokusu svih vernika, za savremene hrišćane ono je samo usputna zabeleška. Bez sumnje, *to se mora promeniti.*

Ako su biblijski proroci, Jovan Krstitelj, Isus, apostoli i rana crkva najavljivali dolazak našeg Gospoda, tako i savremena crkva mora da se revnosno vrati tome. Ubeđen sam da ako bi crkva propovedala i naglašavala nadu u Isusov povratak, svi bismo imali od toga koristi.

Nema sumnje, pronašli bismo veliko ohrabrenje za naše duše. Ja sam lično uveren da je to istina, što se iznova i iznova potvrđivalo, i to sam sâm iskusio. Kao što je pisac Poslanice Jevrejima rekao: „Ovu nadu imamo kao čvrsto i pouzdano sidro duše“ (Jevr. 6,19 NSP). Kada nas testira oluja života, dobra vest da će se On vratiti postaje naša nepoljuljana, čvrsta stena. Današnji hrišćani, uronjenih misli u ciklus svakodnevnih vesti koje naglašavaju najnoviju tragediju, bes ili nepravdu, moraju da nauče da usmere svoju pažnju na dobru vest, da će kada On dođe, trenutni opaki sistem zauvek nestati. Nadam se da će do toga doći vrlo brzo. Ne samo što nas Sveto pismo inspiriše da redovno ohrabrujemo jedni druge u vezi Njegovog dolaska, već da to radimo znajući „da se približava dan Gospodnji“ (Jevr. 10,25 NSP). Dolazak Isusa i Velikog suda, takođe, može biti snažan motiv za svetost. Kao što je apostol Jovan rekao: „Još se ne pokaza šta ćemo biti. Znamo da ćemo - kad se on pokaže - biti njemu slični, jer ćemo ga gledati onakvog kakav je. I svako, ko ima ovu nadu u njega, sebe posvećuje - kao što je i on svet“ (1. Jn. 3,2-3). Na kraju, sâm Isus je povezo poruku o Svom povratku sa ispunjenjem velikog poslanja za objavljivanje evanđelja svim ljudima na zemlji. Veliko poslanje je zadatak koji će trajati „do svršetka sveta“ (Mt. 28,18-20). To je crta cilja koju svi mi moramo da pređemo pre što ovaj zli sistem dođe do kraja. Jer Isus je takođe rekao: „I propovedaće se ovo evanđelje o carstvu po svemu svetu za svedočanstvo svim narodima, i tada će doći kraj“ (Mt. 24,14). Što više povratimo nepokolebljivu strast za Njegovim povratkom, to će crkva biti revnosnija da završi Veliki zadatak.

Dakle, upravo to je nada i cilj ove knjige: da vrati taj čudesni i veličanstveni narativ o Njegovom „slavnom pojavljivanju“ (Tit. 2,13 NSP). Ipak, postoji nešto više i od toga. Takođe ćemo nastojati da prikazemo starozavetnu pozadinu Njegovog dolaska. Od početka pa do kraja Biblije, izrečen je veličanstveni narativ. To je priča o velikom obećanju, neuspehu i na kraju, potpune obnove. Ova knjiga predstavlja pokušaj da se prenese deo najveće priče ikada ispričane, *onako kako je trebalo da se čuje*. Pokušaćemo da vidimo Njegov dolazak očima patrijaraha, proroka, apostola i ranih učenika. To znači da ćemo pokušati da obnovimo samu jevrejsku prirodu narativa. Na kraju krajeva, i sami apostoli su bili Jevreji, a viđenje povratka Mesije njihovim očima zahteva razumevanje njegovog prvobitnog konteksta. Kada je Isus govorio učeni-

cima o dolasku Mesije, pre nego što je Novi zavet uopšte postojao, oni su imali samo Stari zavet kao referencu. Mi ćemo to isto uraditi. Iako ćemo pregledati i šta Novi zavet ima da kaže o povratku Isusa, veći deo naše pažnje biće upućen na Stari zavet. I videćemo da, od Mojsija do Malahije, Stari zavet prosto vrvi od slika dolaska Isusa. Zapravo, tekstove koje ćemo izučavati su, možda, neki od najboljih, najdetaljnijih, najživopisnijih slika Njegovog povratka u celoj Bibliji.

Ono po čemu je ova knjiga jedinstvena i ono što je beskrajno uzbudljivo je usredsređivanje na vezu između knjige Izlaska i povratka Isusa. Kao što ćemo videti, glavni narativ u Izlasku ključ je za drugi dolazak. Iako knjiga Izlazak govori o izlasku koji se dogodio u prošlosti, Biblija govori i o jednom drugom Izlasku u poslednjim danima. To je koncept poslednjeg, konačnog i još većeg Izlaska, koji čini osnovu narativa o Isusovom povratku. Isto kao što se Bog spustio na zemlju u gustom oblaku, sa bleštavim plamenom, sa munjama i gromovima, zaglušujućim trubama i snažnim zemljotresom, približava se dan kada će se Isus vratiti na gustim oblacima, sa bleštavim plamenom, sa munjama i gromovima, zaglušujućim trubama i snažnim zemljotresom. Zatim, na isti način kako je Gospod vodio Svoj narod kroz pustinju u Izlasku, tako će i Isus ići ispred svog naroda, u Svom slavnom pohodu kroz pustinju kada se bude vratio. Iako se ovaj narativ retko razmatra među savremenim hrišćanima, tako su razumeli, verovali i propovedali Isus i apostoli. Iako je Isusov povratak najvažnija i najlepša priča u celom Svetom pismu, čak ni posvećeni i dugogodišnji istraživači Svetog pisma nikada nisu čuli celu priču. Zato sam knjigu u prvobitnom podnaslovu nazvao „Zaboravljena priča o trijumfalnom povratku Isusa Mesije“. Razumevanjem priče o Izlasku i zavetu sklopljenom na gori Sinaj, višestruka Isusova lepota se pokazuje na način koji je zaista neuporediv bez presedana. Kroz ovu studiju, nećemo videti Isusa samo kao onog koji je bio proboden klinovima na Golgoti, već i kao žestog ratnika, spasitelja i Boga Mladoženju sa Sinaja, koji dolazi da spase Svoj narod. Pisanje ove knjige ustreptalo je moj duh i inspirisalo me kao ništa drugo pre toga u mom životu. Moja najiskrenija molitva je da ko god pročita ovu knjigu, takođe, bude ispunjen novom strašću i uzbuđenjem zbog slavnog Isusovog povratka. Neka Gospod upotrebi ovu knjigu da probudi molitvenu vatru rane crkve:

„Maranata - Dođi Gospode Isuse!“

I. DEO

BRAČNI ZAVET NA SINAJU

Naše proučavanje počinje od sagledavanja priče o Izlasku, čudesnom odlasku Izraela iz Egipta i Božijem zavetu sa njim na gori Sinaj. To je ubedljivo najznačajnija i najistaknutija priča u celom Starom zavetu. Ovde ćemo pronaći neke od najosnovnijih otkrivenja Gospodnje ličnosti i Njegovog karaktera u celoj Bibliji. Baš kao što apostol Jovan kasnije izjavljuje: „Bog je ljubav“ (1. Jn. 4,8), ne bi trebalo da nas iznenadi kada saznamo da se ljubavna priča nalazi u srcu ove epske priče o Izlasku. Ipak, daleko od bilo kakve bajkovite romanse, ova priča je bolno istinita. Mnogi delovi su haotični, srceparajući, ružni. Priča o Izraelu je isprekidana ciklusima revnosne posvećenosti, praćena nazadovanjem, a zatim drskom nevernošću. A opet ima mnogo više od toga. To je takođe epska avantura i priča o ratu prepuna nasilnog sadržaja. Daleko od kliničke hladne, kontuzovane ili cvetne romanse, u ovoj ljubavnoj priči, mladoženja bukvalno dolazi na venčanje u gustom oblaku, sa bljeskovima munje i u plamenu vatre. Daleko od neparfemisanog šarmantnog princa, ovaj mladoženja je ratnik. Zbog Svoje nepokolebljive ljubavi pre-ma Svojoj nevesti, On je primoran da preduzme neke ekstremne postupke. On je ono što jeste i čini ono što čini zbog ljubavi. U stvari, Njegova velika strast prema nevesti je najdoslednija nit koja se proteže kroz celu Knjigu Izlaska. Kao takva, kao što ćemo uskoro videti, priča o Izlasku se vrti oko Boga kao Mladoženje koji sledi Izrael, Svoju nevestu, da bi je osvojio.

ROMANTIKA IZLASKA

Većina hrišćana je upoznata sa predstavljanjem Crkve kao Hristove neveste; međutim, mnogi od njih nisu svesni da je baš sa Izraelom, izabranim semenom, Gospod počeo da koristi takvu vrstu jezika. Gospodnji plan otkupljenja, sa ciljem da na kraju stigne do ljudi iz svakog jezika, plemena, naroda i država, počinje sa Izraelom. Zato će Isus kasnije reći: „Od Jevreja dolazi spasenje“ (Jn. 4,22 NSP). Veoma je važno za hrišćane da prepoznaju činjenicu da predstava veridbe i braka, odnos muža i žene, ne počinju u Novom zavetu. Sve ima svoj početak u Izlasku na Sinajsku goru. Kao što ćemo videti, u zavetu između Boga i Izraela na Sinaju su najvažniji elementi ceremonije veridbe i venčanja – to je jevrejska ceremonija, naravno. Ovaj zavet sa Izraelcima zaista je bio bračni zavet, zapečanjen u podnožju planine. I kao što Izlazak vodi ka venčanju, nismo iznenađeni kada saznamo da priča počinje sa udvaranjem.

UDVARANJE POČINJE

Na početku svake romanse, svakako pre braka, postoji proces udvaranja i približavanja. To je kada je mladoženja pun nade odlučan da osvoji srce žene koju voli. Svaki čovek koji se nada da će neku ženu učiniti svojom suprugom, prvo mora da zadobije njeno divljenje, njenu ljubav i njeno poverenje. Naravno, malo je

stvari koje su štetnije za sticanje poverenja žene od razvodnjene neodlučnosti. Nijedna žena ne želi da se uda za čoveka koji dovodi u pitanje svoju posvećenost njoj. U priči o Izlasku, Bog je Sebe predstavio kao suprotnost neodlučnosti. Od samog početka priče, Gospod je jasno pokazao Svoje namere Svojoj izabranici, Izraelu. Više puta je otvoreno izneo Svoje namere. Nameravao je da je izbavi iz ropstva lažnim bogovima Egipta, da je uzme za Svoju nevestu i da joj zauvek bude Bog. Izrael je živio u Egiptu 400 godina, veći deo tog vremena kao klasa robova i sada je došlo vreme da se ispuni reč koju je Gospod dao Avraamu tako davno:

Tada Gospod reče Avramu: 'Znaj dobro da će tvoji potomci biti stranci u zemlji tuđoj, gde će robovati i biti mučeni četiri stotine godina. Narodu kome budu služili ja ću suditi, a potom će izaći s velikim blagom'. (Post. 15,13-14 Milin)

Dok Biblija prelazi iz Postanja u priču o Izlasku, saznajemo za otpornost Izraela prema ogromnim poteškoćama: „Što su ih više [Egipćani] mučili, oni su se više množili“ (Izl. 1,12 SSP; up. Post. 35,11). A onda je došlo vreme; Gospod je podigao Mojsija da izvede Izrael iz Egipta. Naše proučavanje ove priče počinje sa zapovešću koju Gospod daje Mojsiju:

Zato reci Izrailjcima: 'Ja sam Gospod; ja ću vas izbaviti od egipatskog jarma i osloboditi vas od ropstva. Ja ću ispružiti svoju mišicu da ih strogo kaznim, i tako vas otkupim. Uzeću vas sebi za narod, i ja ću biti vaš Bog. Tada ćete znati da sam vas ja, Gospod, vaš Bog, oslobodio od egipatskog jarma'. (Izl. 6,6-7)

Obećanje počinje, i završava se, tako što Bog objavljuje Svoje ime: „Ja sam JHVH“. U Svoje ime On daje sledeće trostruko obećanje: (1) da će izbaviti Svoj narod od ropstva, (2) da će ih usvojiti kao Svoje izabrane i (3) da će ih uvesti i dati im obećanu zemlju. U suštini, ovo je bilo ponavljanje obećanja datih Avraamu, Isaku i Jakovu. To je ono što vidimo, barem na površini. Jevrejski

egzegeti su, međutim, odavno prepoznali da ovo obećanje ima jak prizvuk bračne posvećenosti. Prema Naumu Sarni, autoru *JPS Tora komentari: Izlazak*:

Ova izjava predočava zavet koji će biti uspostavljen na Sinaju. Frazeologija sugeriše instituciju braka, poznatu biblijsku metaforu za odnos između Boga i Izraela. Prve dva glagola l-k-ḥ, „uzeti“, i h-i-h le-, „biti (nečiji)“, oba se koriste u vezi sa brakom; drugi je, takođe, karakterističan jezik davanja zaveta.¹

UZEĆU VAS

Unutar fraze: „Uzeću vas sebi za narod“ (Izl. 6,7), ključna reč je „uzeti“ (na hebrejskom *lakah*). Ovaj izraz se u Bibliji često koristi, posebno za brak. Na primer, Avram i Nahor „su se oženili“ (Post. 11,29); Ismailova majka Agara „ga oženi sa ženom iz Egipta“ (Post. 21,21 SSP); Isak „uze Reveku i posta mu žena“ (Post. 24,67 SSP); Isav je „uzeo među hananskim devojkama sebi za žene“ (Post. 36,2 SSP). Vrlo zanimljivo, ovo je i reč koja se koristi kada je za Enoha rečeno: „Pošto je hodio sa Bogom, nestade ga, jer ga Bog uze“ (Post. 5,24 SSP). Dakle, od samog početka priče o Izlasku, dok je Gospod pohodio Izrael, On je koristio jezik koji je ukazivao na veoma poseban odnos, poput odnosa u braku. Izjavio Svoju nameru da „uzme“ Izrael za Sebe i učini ga Svojim izabranim i posebnom narodom. Dakle, kao što je slučaj sa tradicionalnim udvaranjem, Gospod je jasno objavio Svoje namere i planove. On nije tražio Izrael za privremenu i običnu vezu. Gospod je izdvajao Izrael od ostalih naroda širom sveta da budu Njegov posebno izdvojen narod, narod koji je drugačiji od svih drugih.

ZAKLJUČAK

Od ključne je važnosti da razumemo kako su povezane primarne teme Postanja i Izlaska. U Postanju, fokus je bio na Gospodnji plan da stvori izabrani narod preko kojeg će doći Onaj koji je obećan

(Post. 3,15). Sada kada je izabrani narod stvoren, došlo je vreme da bude odvojen od drugih nacija kao sveti narod, spreman da ispuni svoj poziv. Kroz Izrael treba da dođe Onaj koji je obećan. Kroz Obećanoga će stići otkupljenje mnoštva iz svih naroda, narodnosti i jezika, i obnova svega. Međutim, pre nego što bi to moglo da se desi, Gospod mora da uspostavi odgovarajuću kulturu u Izraelu da bi se Mesija pojavio. Da bi to učinio, On će Svom narodu prići na najintimniji način. On će ih učiniti Svojim. Nacija Izrael će postati Njegova nevesta, a On će joj biti muž.

JHVH PRUŽA SVOJU RUKU

Pošto Izlazak ima strukturu ljubavne priče, prikladno je da je Gospod započeo stvari sa nekim ozbiljnim prikazima Svoje apsolutne superiornosti. Prvo, prihvata borbu, izazivajući direktan sukob sa faraonom, najmoćnijim vladarom na svetu, kao i sa njegovim čuvenim čarobnjacima i sveštenicima. Nije to bio samo neki usputni sukob; pre je bio pravi okršaj do smrti. Sve je započelo sa direktnom zahtevom „da pusti Izrailjce iz svoje zemlje“ (Izl. 7,2). Iako je Gospod (preko Mojsija) bio taj koji je postavljao zahteve, Gospodnja je, takođe, bila namera da isprovocira faraona na sukob. Gospod je izjavio; „Ja ću, pak, otvrdnuti faraonovo srce“ (Izl. 7,3), i tako je faraon odbio Mojsijeve zahteve. Gospodnji razlozi su jasni:

Ja ću, pak, otvrdnuti faraonovo srce, i izvesti mnogo svojih znakova i čuda u Egiptu. Pošto vas faraon neće poslušati, ja ću zamahnuti svojom rukom na Egipat i udariti ga velikim kaznama, pa ću izvesti svoje čete, svoj narod, Izrailjce, iz Egipta. Kad pružim svoju ruku na Egipat i izvedem Izrailjce iz njihove sredine, Egipćani će znati da sam ja Gospod. (Izl. 7,3-6)

Dakle, faraon je zaista odbio Gospodnje zahteve i tako JHVH počinje da deluje. Mada obično čujemo za deset „pošasti“, bolje ih je nazvati „čudesnim znacima“, a zapravo ih je bilo jedanaest. Kroz

tih jedanaest znakova, Gospod je sistamatski vodio rat protiv faraona i njegovog kraljevstva, pokazujući Svoju apsloutnu superiornost nad najmoćnijim bogovima na svetu. Oholi Egipćani su brzo shvatili koliko su oni i njihovi bogovi nemoćni u poređenju sa moći JHVH-a, Boga Jevreja. Nećemo ulaziti u opširnu diskusiju o svakom znaku, ali, radi boljeg razumevanja, podsetićemo se redosleda po kojem su se odvijali:

1. Mojsijev štap postaje zmija
2. Reka Nil se pretvara u krv
3. Najezda žaba
4. Roj komaraca
5. Najezda buva
6. Smrt egipatske stoke
7. Izbijanje čireva
8. Grad
9. Najezda skakavaca
10. Tama
11. Smrt prvorođenih

Znakovi su dizajnirani da progresivno demonstriraju moć i superiornost JHVH-a nad egipatskim bogovima. U skladu sa temom, videćemo da Gospod, u suštini, izabira borbu, a prikladno je i što je opisao Svoje postupke kao „polaganje svoje ruke“ ili „pružanje svoje ruke“ protiv faraona i njegove vojske. Kroz pošasti, Bog je moćne Egipćane mnogostruko udario.

PODSETITE SE

Pošto je poslednja pošast – smrt prvorođenih – donela užas i kaos u egipatskoj zemlji, Egipćani su molili Izrael da napusti zemlju. Pre nego što su to učinili „sinovi Izrailjevi učiniše onako kako im je Mojsije rekao i zatražiše od Egipćana srebrne i zlatne ukrase i odeću. Gospod učini da narod nađe milost u Egipćana, te im dade to što su tražili. Tako opleniše Egipat“ (Izl. 12,35-36 SSP).

Pre njihovog velikog odmora, Gospod je već unapred odredio da će buduće generacije zauvek pamtiti ono što će On učiniti. Tako je Gospod, pre nego što je došlo do izlaska iz Egipta, ustanovio i Pashu i Praznik beskvasnih hlebova. Kroz ove praznike, svi koji su bili prisutni i svaka buduća generacija nakon toga, odvojili bi vremena da se podsete čudesnih događaja, koje je Gospod učinio kada je izveo Izrael iz Egipta: „Pamtite ovaj dan u koji ste izašli iz Egipta, iz kuće ropstva, jer vas je Gospod snažnom rukom izveo odande“ (Izl. 13,3).

Od tada je Izraelu bilo zapovedeno da slavi ove praznike kao večni podsetnik na moćna dela JHVH-a: „A kad te Gospod uvede u zemlju Hananaca, Hetita, Amorejaca, Evejaca i Jevusejaca, za koju se zakleo vašim ocima da će vam je dati, zemlju kojom teku med i mleko, vršićeš ovaj obred u ovom mesecu“ (Izl. 13,5). Pre nego što je Izrael napustio Egipat, bilo je jasno da je Njegova namera bila da ih uvede u zemlju koja im je obećana Avraamovim savezom. Zatim, pošto su ušli u zemlju, trebalo je da slave ove praznike da nikada ne bi zaboravili sve ono što je Gospod učinio za njih:

Sedam dana jedite beskvasni hleb, a sedmoga dana neka bude praznik Gospodu. Beskvasni hleb će se jesti sedam dana. Hleb s kvascem ne sme ni da se vidi. Kvascu nigde ni traga da ne bude na svom tvom području. Tog dana ćeš reći svome sinu: "To je zbog onog što je Gospod učinio za mene kad sam izašao iz

Egipta.' To će ti biti kao znak na tvojoj ruci i podsetnik pred očima, da bi Gospodnji Zakon bio na tvojim ustima. Jer, Gospod te je snažnom rukom izveo iz Egipta. Vršičeš ovu uredbu svake godine u naznačeno vreme. (Izl. 13,6-10)

Danas, Pasha i Praznik beskvasnih hlebova zajedno čine najstariji i najstalniji praznik u svetu, koji se svetkuje skoro 3,500 godina.

JHVH SE POJAVLJUJE: STUB OD OBLAKA

Nakon bekstva iz Egipta, JHVH je nastavio da pokazuje svoju moć u potpunosti, ovog puta kroz vidljivu manifestaciju Njegovog prisustva. Iako je teško zamisliti kako će se tačno sve ovo pojaviti, izveštaj o Izlasku to opisuje na prilično direktan način:

Gospod je išao pred njima danju u stubu od oblaka da im pokazuje put, a noću u stubu od ognja, da im osvetljava put, da bi mogli da putuju i danju i noću. Stub od oblaka pred narodom nije odstupao danju, niti stub od ognja noću. (Izl. 13,21-22)

„Stub“ je zaista fascinantna i ključna je deo priče. Iako se prikazivao u različitim oblicima, čini se da Sveto pismo opisuje jedan isti stub. Taj stub je imao oblik vatre noću, a oblaka danju (2. Mojsijeva 14,24). Ne znamo koliko se visoko stub uzdizao, ali nam je rečeno da JHVH „pogleda dole iz stuba od ognja i oblaka na egipatsku vojsku“ (Izl. 14,24). Psalm 105,39 za ovaj stub nam kaže: „Oblak je kao zaklon razastro“, što ukazuje da je oblak bio izuzetno širok, dovoljno velik da obezbedi zaklon od sunca za ceo narod. Zanimljivo, dok Knjiga brojeva povremeno spominju stub, termin koji se mnogo češće koristi je „oblak“, ostavljajući utisak da je njegov oblik često bio mnogo sličniji baldahinu, koji je najčešće stajao tako kao da visi sa neba iznad njih, dok se ponekad kreće ispred njih (Br. 9,15-23; 10,11.12.34; 11,25; 12,5.10; 14,14).

Ovde stvari zaista počinju da fasciniraju. U Izlasku 14,19 možemo da vidimo da je „stub“ zapravo jedna od manifestacija Boga: „Tada se anđeo Gospodnji, koji je išao pred izrailjskim taborom, premestio iza njih. Stub od oblaka pred njima se takođe pomerio, došao im iza leđa i stao“ (Izl. 14,19). Izrazi „anđeo Božiji“, „anđeo Gospodnji“ i druge varijacije nejasne su jevrejskom razumevanju tokom čitave istorije. S jedne strane, to je anđeo, a sa druge, to je, zapravo, Bog lično. U ovom slučaju, jedinstvena manifestacija bila je stub, oblak ili anđeo. Nekoliko poglavlja kasnije, stub je ponovo opisan kao anđeo čiji je glas trebalo poslušati i u kome je prebivalo Božije ime (Izl. 23,20-23). Ovo je od izuzetne važnosti. Kasnije ćemo govoriti o činjenici da je ovaj oblak-anđeo zapravo bio Bog Sin, Isusova manifestacija pre njegovog ovaploćenja.

Svrha stuba bila je da pazi na Izraelce, da ih vodi u obećanu zemlju i da im omogući da prelaze veliku razdaljinu bez obzira na tamu noći i vrelinu dana. Zamislite samo kakvo strahopoštovanje mora da su Izraelci osećali dok su hodali i gledali ovo neobjašnjivo čudo, ovu veličanstvenu manifestaciju anđela Gospodnjeg, koji je Svojom slavom silno bleštao na nebu iznad i ispred njih.

PRIKLJEŠTENI UZ OBALU MORA

Na samom vrhuncu ove veličanstvene i čudesne priče, kao što se to često dešava i u stvarnom životu, grešni ljudski faktor sve to ruši. Izraelci su svojim očima gledali kada je Bog udario Egipćane sa deset zala. Nakon toga usledile su nedelje posmatranja i praćenja oblaka, vidljive i jasne manifestacije Svemogućeg Boga. Uprkos svemu, kada su u jednom trenutku spazili faraona i njegovu vojsku kako juriša prema njima, Izraelce je obuzeo strah i oni su naglas počeli da žale što su uopšte izašli iz Egipta:

Kad se faraon približio, Izrailjci su se osvrnuli i opazili da su im Egipćani za petama. U velikom strahu, Izrailjci zavape Gospodu. Onda rekoše Mojsiju: „Zar u Egiptu nije bilo grobova, nego si nas doveo tu u pustinju da pomremo? Šta je trebalo da nas izvodiš iz Egipta? Nismo li ti ovo govorili i u Egiptu: 'Idi od nas, neka služimo Egipćanima! Jer bolje nam je da robujemo Egipćanima, nego da pomremo u pustinji!'“ (Izl. 14,10-13)

Možda nam je lako da se osvrnemo na ovu priču i zapitamo se kako su, uopšte, Izraelci mogli tako brzo posumnjati u Gospodnju silu da ih zaštiti. Ipak, sumnjam da se ikada neko od vas, koji čitate ovu knjigu, susreo sa tako moćnom vojskom u svetu, koja se ustremila na vašu porodicu. Talmudista Luis Ginzberg ovako opisuje tu scenu: „Egipćanske misli nisu bile usmerene na pljačku ili ratni plen. . . njihova čvrsta odlučnost i jedina želja bilo je da u potpunosti unište Izrael“¹. U vreme velikih nevolja, kao što je bila ova, neizbežno je da na površinu isplivaju ljudske slabosti. Da je opcija povratka u Egipat bila na stolu, da su postojala bilo kakva vrata za bekstvo, Izraelci bi to prihvatili istog momenta. Međutim, prema božanskom planu, nije bilo prirodnog izlaza. Ono što je psalmista izjavio, Izrael je iskusio: „[Gospode,] obuhvataš me i spređa i straga, ruku svoju na mene polažeš“ (Ps. 139,5). Sve je ovo bilo deo Gospodnjeg plana da pokaže Svoju neizmernu moć nad egipatskom vojskom. Dopuštajući Izraelcima da budu pritešnjeni uz Crveno more, bez ikakvog izlaza, Gospod je iskoristio priliku da pokaže Svoju silu i Svoju posvećenost da se brine o Izraelcima – čak i ako je to značilo da će se voda mora razdeliti.

Koliko god Izraelci bili uporni u prepuštanju strahu i kuknjavi, daleko je upornija bila Gospodnja odlučnost da ih izbavi od Egipćana. Gospod ih je i prekorio i uverio preko Mojsija, Svog glasnika: „Ne bojte se! Ostanite na svom mestu, pa ćete videti šta će Gospod učiniti da vas spase danas. Naime, Egipćane koje danas vidite nikada više nećete videti. Gospod će se boriti za vas. Budite

spokojni!“ (Izl. 14,13-14). Gospodnja posvećenost svom narodu bila je izražena ne samo rečima, već mnogo više delima. Ono što je On nameravao da uradi bilo je nešto neverovatno.

JHVH SE OBRAČUNAVA SA KONKURENCIJOM

Sada dolazimo do nezaboravnog dela priče o Izlasku. Bili su priklješteni sa najmoćnijom vojskom na svetu koja je jurišala prema njima sa jedne strane i morem, koje se nalazilo na drugoj strani, Gospod je govorio Mojsiju i zapovedio mu: „Podigni svoj štap, ispruži svoju ruku nad morem i razdeli ga na dvoje, da Izrailjci mogu da prođu sred mora po suvom“ (Izl. 14:16). Postoji vesela jevrejska legenda koja događaj opisuje na sledeći način:

Bog je progovorio Mojsiju, rekavši . . . uzmi štap koji sam ti dao, idi do mora u moje ime i reci ovako: „Ja sam glasnik od Tvorca sveta poslat! Otkrij puteve moje, o more, za decu moju, da posred tebe po suvom prođu.“ Mojsije reče moru kako mu Bog zapovedi, ali ono mu odgovori: „Neću učiniti po rečima tvojim, jer si samo čovek od žene rođen, osim toga, ja sam tri dana od tebe starije. Jer sam ja, o čoveče, stvoreno trećeg dana stvaranja, a ti šestog.“ Mojsije ni trenutka gubio nije, već reči što more izgovori, Bogu prenese, a onda Gospod reče: „Mojsije, šta radi gospodar sa neumoljivim slugom?“ „Tuče ga štapom“, odgovori Mojsije. „Učini tako!“ naredi mu Bog, „Podigni štap svoj, i ispruži ruku svoju na more i razdvoj ga“.¹

Da ostavimo vanbiblijska predanja po strani, Sveto pismo nam govori da kada je Mojsije podigao štap, anđeo Gospodnji se našao između Izraela i egipćanske vojske. A onda je Gospod izazvao „veliko zaprepašćenje i strahopoštovanje“:

Mojsije ispruži svoju ruku nad morem, a Gospod pošalje jak istočni vetar koji je uzbijao vodu cele noći, učinivši da se more isuši. Voda se podelila, pa su Izrailjci hodali posred mora po suvom dnu. Voda im je stajala kao zid s desne i leve strane. Tada se Egipćani sa svim faraonovim konjima, bojnim kolima i konjanicima spuste u more i počnu da ih gone. Pred samu zoru, Gospod pogleda dole iz stuba od ognja i oblaka na egipatsku vojsku i u nju unese pometnju. (Izl. 14,21-24)

Neverovatno je to što su Egipćani bili potpuno svesni da se Bog bori za Svoj narod: „Bežimo od Izrailjaca jer se Gospod bori za njih protiv Egipćana!“ (Izl. 14,25 Milin). Egipćani su znali da su u nevolji, ali nisu znali da je već bilo kasno za bekstvo. Kapije Crvenog mora bile su otvorene, a vode su bile kao dva velika zida sa obe strane. Najzad, kada su Izraelci bezbedno stigli do obale na drugoj strani, sa Egipćanima iza njih, najveća zamka u istoriji bila je spremna. Tako je Gospod još jednom zapovedio Mojsiju:

Gospod reče Mojsiju: 'Ispruži ruku nad morem, da se voda vrati na Egipćane, na njihova bojna kola i konjanike'. Mojsije ispruži ruku nad morem, i u osvit zore se voda vrati na svoje mesto. Egipćani su bežali od vode, ali ih je Gospod sručio usred mora. Voda se vratila i potopila bojna kola i konjanike, svu faraonovu vojsku koja je bila krenula za Izrailjcima u more. Ni jedan od njih nije preživio. A Izrailjci su hodali posred mora po suvom dnu, dok su im zidovi vode stajali s desna i s leva. Tog dana je Gospod izbavio Izrailjce iz ruku Egipćana, a Izrailjci su videli mrtve Egipćane na morskoj obali. Kad su Izrailjci videli veliku silu koju je Gospod pokazao nad Egipćanima, narod se pobojavao Gospoda, pa su poverovali Gospodu i njegovom sluzi Mojsiju. (Izl. 14,26-31)

Tako su moćni Egipćani, oni koji su upravo uneli toliko straha i užasa u srce Izraela, nestali – svi do poslednjeg. Gospod se postarao da uništenje Njegovih neprijatelja i izbavljenje Njegovog naroda bude, bukvalno, veliki uspeh. Pošto je JHVH želeo isključivu odanost Izraela, da bude njen „jedan i jedini“, On je počeo tako što je raščistio teren. Potopivši faraona i njegove najbolje, najelitnije ratnike u Crvenom moru, Gospod ne samo da je pokazao svoju superiornost nad egipatskim bogovima, već je i bukvalno ubio konkurenciju.

MOJSIJEVA PESMA POBEDE

Posle ove nezamislivo značajne pobede, Mojsije i njegov narod bili su toliko oduševljeni da je spontano nastala pesma pobede. Rečeno nam je: „Tada su Mojsije i Izrailjci zapevali ovu pesmu u slavu Gospoda:“ (Izl. 15,1). Pesma se različito naziva: Pesma Mojsija i Marije, Marijina pesma, Pesma izbavljenja, Mojsijeva zahvalna pesma ili, jednostavno, Mojsijeva pesma. Moj omiljeni naziv je Mojsijeva pesma pobede. Bez obzira kako je nazivamo, ona je među najslavnijim i najlepšim pesmama u celoj Bibliji. Prema stručnjaku za Stari zavet, Daglasu Stjuartu, prve reči pesme „Ja ću pevati“ takođe se mogu prevesti kao: „Ja jednostavno moram da pevam“ ili: „Pusti me da pevam!“² Pesma tada poprima veoma lični prizvuk, jer se Božije ime „JHVH“ koristi četrnaest puta. Himna trijumfalno slavi potpuno uništenje faraonove vojske, uključujući najelitnije jedinice – Mornaričke foke ili Zelene beretke tih dana (Izl. 15,4). Bili su bespomoćni da se suprotstave sili i žestini Izraelovog Boga: „Gospod je ratnik, Gospod (JHVH) mu je ime“ (Izl. 15,3). Pesma je takvom brzinom postala popularna da je Mojsijeva sestra Marija odmah počela da uči žene da je sviraju i pevaju:

Potom je Aronova sestra Marija, proročica, uzela bubanj u ruku, a sve ostale žene su je pratile s bubnjevima i plešući. Marija im je zapevala:

'Zapevajte Gospodu
jer se silno proslavio,
konja i konjanika
u more je svalio.' (Izl. 15,20-21)

Ginzberg daje još jedan tradicionalni i veoma prikladan izveštaj o tome kako je pesma nadahnuta Svetim Duhom da Mojsije i narod pevaju naizmenično:

Pesma otpevana na obali Crvenog mora bila je Mojsijeva podjednaka koliko i pesma celog Izrailja. . . . U skladu sa duhom Božijim, koji ih je obuzimao dok su pevali, Mojsije i narod su se međusobno dopunjavali, tako da je, čim je Mojsije izgovorio prvi deo stiha, narod bi ga ponovio, a drugi deo povezao sa njim. Tako je Mojsije počeo sa prvim delom stiha: „Pevaću Gospodu, jer je pokazao slavu svoju“, narod mu se pridružio, a zatim i dodao: „Konja i jahača surva u more!“ I tako je nastala cela pesma.³

Da li je to bilo baš tako, ne možemo znati. Nije ni važno, uzbudljiva je i sama pomisao na tu radost i slavlje koje je započelo sa Mojsijem i Marijom, dok se narod pridružuje, pevajući radosno svojim srcima JHVH-u. Možemo i sami da im se priključimo i zajedno sa njima doživimo jedno od najvećih čuda u čitavoj istoriji otkupljenja! U stvari, ovaj događaj je bio toliko važan da se Mojsijeva pesma pevala na kraju svake subotnje jutarnje službe.⁴ Mnogi smatraju da pesma ima i proročki sadržaj, da ukazuje na buduće pobeđe Izraela pod Mesijom. Kako kaže veliki jevrejski pisac komentara Alfred Ederšajm: „Ovaj veliki događaj nije samo jedan usamljeni događaj, niti je himna ostala bez odjeka. Za svako vreme, ovo je proroštvo, uteha i pesma, koji nagoveštavaju sigurnu pobeđu“⁵.

ZAKLJUČAK

Da ukratko zaključimo. U Izlasku vidimo da je JHVH stupio u dramatično udvaranje Svom narodu Izraelu. Njegov prvi korak bio je da izbavi Svoju buduću nevestu od bremena ropstva. Sa jedanaest čudesa/znakova i nezaboravnim čudom na Crvenom moru, On je pokazao Svoju moć, Svoju žestinu i Svoju ljubomoru Svom narodu. Nakon što su videli sve ovo, sigurno su bili uvereni da je JHVH njihov Bog i da niko neće moći da im naudi. Ali, koliko god ovi događaji bili veličanstveni, Gospodnje otkrivenje karaktera Njegove ličnosti još uvek je bilo daleko od potpunog.

JHVH SNABDEVAČ

Kroz mnoge čudesne događaje prilikom Izlaska, koji su vodili do gore Sinaj, Gospod će zadobiti ljubav i poverenje Svoje buduće neveste. Pošto je želeo njeno srce i njeno poverenje, On joj se udvarao ne samo silnim delima, već i brižnim postupcima. Nakon što su nekim čudom prebačeni na istočnu stranu Crvenog mora, Izraelci su počeli da se probijaju kroz pustinju prema gori Sinaj. Iako više nisu morali da se plaše Egipćana, i dalje će se susretati sa velikim iskušenjima, od kojih je pre svega zadovoljavanje osnovnih potreba za hranom i vodom. U takvoj pustari, gde ničeg nema, kako će Gospod da se pobrine za tako veliki broj ljudi?¹ Uprkos svim čudima, kojima su upravo bili svedoci, nije prošlo mnogo vremena pre nego što ih je glad savladala. Ponovo su se žalili Mojsiju na prilično dramatičan način: „E, da smo samo pomrli od Gospodnje ruke u Egiptu! Tamo smo sedeli oko lonaca s mesom i jeli hleba do mile volje. A vi ste nas doveli u ovu pustinju da pomorite glađu sav ovaj zbor“ (Izl. 16,3). Gospod je ponovo bio više nego strpljiv sa njima, uprkos njihovom očiglednom nedostatku zahvalnosti i poverenja u Njega. Umesto da im izreče zasluženi prekor, JHVH im je milostivo izašao u susret. Njegova slava se pojavila u oblaku i On tada reče Mojsiju:

Čuo sam gundanje Izrailjaca. Reci im ovako: 'Uveče ćete jesti meso, a ujutro hleba do mile volje. Tada ćete znati da sam ja

Gospod, vaš Bog.' Uveče dolete prepelice i prekriju tabor, a ujutro je rosa bila svuda oko tabora. Kad se sloj rose digao, površina pustinje je bila pokrivena nečim sitnim, pahuljastim, sličnim mrazu po zemlji. Videvši to, Izrailjci su pitali jedni druge: 'Šta je ovo?', jer nisu znali šta je to. Mojsije im reče: 'To je hleb koji vam je Gospod dao za hranu'. (Izl. 16,12-15)

Tako je narod, nakon što ih je njihov Bog snabdeo na čudesan način, jeo meso i hleb od mane, bio zadovoljan, bar za sada. Iako su imali dosta hrane, ubrzo su postali žedni. Ponovo su se našli u nevolji kada su stigli do mesta zvanog Rafidim, jer „tamo nije bilo vode da narod pije“ (Izl. 17,1). I tako su, refleksno i skoro odmah, počeli da se žale Mojsiju i prigovaraju: „Zašto si nas izveo iz Egipta? Zar hoćeš da žeđu pomoriš nas, našu decu i našu stoku?“ (Izl. 17,3). I još jednom, na isti način, Gospod se sažalio Svojoj budućoj nevesti:

Gospod odgovori Mojsiju: 'Izađi pred narod i povedi sa sobom nekoliko izrailjskih starešina. Zatim uzmi u ruku svoj štap kojim si udario po Nilu, pa pođi. Evo, ja ću stati pred tobom na stenu kod Horiva, a ti ćeš udariti po steni i iz nje će poteći voda da narod pije.' Mojsije učini tako na oči izrailjskih starešina. (Izl. 17,5-6)

Polazeći od jevrejskih tradicija, Josif Flavije, jevrejski istoričar iz prvog veka, daje veoma zanimljiv prošireni opis tog čudesnog dana:

Ubrzo nakon što su odatle pošli dalje stigli su do Refidima, bivajući do krajnjih granica izdržljivosti izmučeni žeđu; i dok su u minulim danima nailazili na nekoliko malenih studenaca, sada dospeše do zemlje potpuno lišene vode, te se opet nađoše u veoma zlokobnim okolnostima. I, kao i pre, oni ponovo uperiše svoj bes prema Mojsiju; on, pak, isprva izbegavaše suočenje s gnevom gomile, a zatim se iznova predade molitvi Bogu, preklinjući ga da, kao što im je udelio hrane kada bejahu

u najvećoj gladi, ovoga puta utaži njihovu žeđ, budući da milost učinjena darovanjem hrane gubi na vrednosti ukoliko nemaju šta da piju. A Bog ni ovoga puta nije odlagao da im udeli traženo, već obeća Mojsiju da će ih opskrbiti izvorom, i iz njega izobiljem vode, na mestu gde takvo što nipošto ne bi očekivali. Tada On zapovedi Mojsiju da štapom snažno udari o stenu koju videše da tu leži, rekavši mu da će iz tog mesta poteći vode dovoljno da svima utaži žeđ: jer Bog se postarao da voda do njih dospe bez potrebe za ma kakvim njihovim uložnim trudom. Kada je Mojsije primio ove zapovesti od Boga, on se odmah uputi prema okupljenoj svetini koja ga je očekivala pažljivo posmatrajući njegovo kretanje, jer su već videli kako žurno silazi sa uzvišice. I čim pristiže, on objavi da će ih Bog izbaviti i iz ove trenutne nevolje, udeljujući im sasvim neočekivanu milost; i obavesti ih da će samo zbog njih reka poteći iz stene. Ali oni isprva behu zatečeni i čak razočarani onim što čuše, budući da su pretpostavljali kako je nužno da stenu iseku na komade, što beše napor za koji behu odviše iznureni žeđu i mukotrpnim putovanjem. Ali tada Mojsije samo snažno udari štapom o stenu, i tako napravi otvor, iz kojeg namah pokulja voda u izobilju i velike čistote. Ljudi sada behu toliko zadivljeni tim veličanstvenim učinkom da im se, takoreći, žeđ utaži već i samim pogledom na čudo. A zatim počеше piti tu tako prijatnu, tako slatku vodu, koja takva i morade biti, a tako se i očekivaše kada Bog beše njen darodavac. Ljudi sada behu i puni poštovanja prema načinu na koji je Mojsija Bog počastvovao, te učiniše uzvratne žrtve zahvalnice Gospodu što ih je svojim Providenjem opet sačuvao. Tako nas i Svitak, koji se čuva u Hramu, obaveštava da je Bog prorekao Mojsiju da će voda na takav čudesan način biti nagnana iz stene.²

U svom komentaru, Filon, takođe, pominje čudesno pojavljivanje vode iz rascepljene stene, zajedno sa svim drugim čudima snabdevanja naroda. Razlog zašto je Gospod obezbedio sve ove stvari na tako natprirodan i saosećajan način bio je da ostavi

Izraelu potvrdu i „dokaz“ da će zapovesti koje treba da primi biti ispisane Božijom rukom:

Kada su ostali bez hrane, mogli su samo da očekuju da će umreti od gladi i žeđi. Međutim, odjednom su se našli usred obilja svega što im je potrebno; nebo ih je obasipalo hranom, koja je nazvana manom, zajedno sa delikatesom, mesom bezbrojnih prepelica iz vazduha; gorka voda je pročišćena i postala pitka, iz strme stene potekao je izvor pitke vode; tako da više nisu morali da gledaju na Nil sa divljenjem, niti da sumnjaju u to da možda zakoni nisu dati od Boga, sada su dobili najuverljiviji dokaz za to – bili su snabdeveni namirnicama više nego što su mogli i da sanjaju.³

ZAKLJUČAK

U prethodna dva poglavlja, videli smo snažne prikaze Božije moći. Kroz pošasti u Egiptu i razdvajanje Crvenog mora, Gospod je jasno pokazao Svoju moć pred Izraelom i ostalim narodima. Nakon što je video sve ovo, Izrael je bio potpuno uveren u JHVH-ovu sposobnost da ih zaštititi. A zatim je, čudesnim pojavljivanjem prepelica, mane i vode iz stene, Gospod pokazao Svoju nežnost i brigu za Svoje voljene. Gospod je jasno stavio do znanja Svojoj budućoj nevesti da je u potpunosti sposoban i voljan da se brine o njoj. Ne samo što je izuzetno sposoban zaštitnik, već je i daleko saosećajniji od svih drugih snabdevača. Kao što to prava ljubav zahteva, Gospod se dokazao i rečju i delom. Iza svih Gospodnjih postupaka stajala je Njegova odlučnost da dokaže Svojoj budućoj nevesti da je samo On dostojan njenog potpunog poverenja, bezrezervne odanosti i svesrdne ljubavi. Uprkos svojoj prevrtljivoj prirodi, do trenutka kada je Izrael stigao do Sinajske gore, narod je bio spreman kao nikada ranije. Došao je trenutak za prosidbu.

PROSIDBA

Ranije smo videli da je JHVH objavio Svoju nameru da „uzme“ Izrael za sebe. Sada, „tri meseca posle izlaska iz zemlje egipatske“, konačno su stigli na goru Sinaj (Izl. 19,1-2 SSP). To je mesto gde je JHVH praktično zaprosio narod Izraela: „A sad, ako budete pažljivo slušali moj glas i držali moj savez, bićete mi najdragocenija svojina među svim narodima jer moja je sva zemlja“ (Izl. 19,5). Reč koja se koristi za „svojinu“ je vrlo određena hebrejska reč: *segula*. Odnosi se na carevo najvrednije i najdraže vlasništvo. U suštini, Izraelu se nudila prilika da bude dragulj na kruni JHVH-a. Preostali deo rečenice ukazuje na činjenicu da, iako svaki narod i svi ljudi u svetu pripadaju Bogu, Njegova namera bila je da izdvoji Izrael kao poseban narod, pozvan da bude pre svih.

SVETO CARSTVO SVEŠTENIKA

Sledeći stih elaborira specifičnu prirodu predloga, a time i Izraelovog poziva: „Bićete mi carstvo sveštenci i narod svet“ (Izl. 19,6, Daničić). Isprepleten sa pozivom Izraela da bude JHVH-ovo dragoceno vlasništvo bio je poziv da postane carstvo sveštenika. Kao sveštenici, trebalo je da budu Božiji posrednici, predstavnici i ambasadori poslani ostatku sveta. Poziv je bio i kolektivan i individualan. Poziv da postanu carstvo bio s ciljem da se ispune obe-

ćanja data Avraamu i Judi. Gospod je obećao Avraamu da će njegovo seme „posedovati“ obećanu zemlju (Post. 15,18-21). Da bi posedovali zemlju, neko je morao da upravlja njome. Tako je jedan Avraamov potomak, u nuždi, postao car. Svakom caru, naravno, treba carstvo. Dalje, Gospod je obećao Judi da će iz njegove loze doći car i vladati celim Izraelom (Post. 49,8-10). Dakle, ako Izrael prihvati predlog u podnožju gore Sinaj, Božiji obećani program carstva biće pokrenut. Gospodnji plan da sve popravi, da obnovi Rajski vrt, da isceli kosmos, više nije bila samo zamisao. Na Sinaju je počelo da se ispunjava Gospodnje obećanje da će poništiti štetu učinjenu u vrtu.

BOG JE TOLIKO ZAVOLEO SVET DA JE IZABRAO IZRAEL

Ovde postoji veoma važna stavka, koju treba malo raspakovati. Gospod je pozvao Izrael da postane posebno carstvo, različito od svih drugih u svetu. Ovo često postaje pitanje zabune ili čak uvrede za nejevrejske hrišćane. Da li to znači da su neznabošci manje vredni u Božijim očima od Izraelaca? Svakako ne. Kao što je apostol Petar rekao: „Sada jasno vidim da Bog nije pristran, nego da iz svakog naroda prihvata onog koji ga se boji i čini pravdu“ (Dela 10,34-35). Razlog zašto je Gospod izabrao Izrael bio je da služi kao „carstvo sveštenika i sveti narod“ (Izl. 19,6). Sveštenik deluje kao posrednik između Boga i čoveka. Izrael je bio pozvan da funkcioniše kao narod na poseban način odan JHVH-u, koji će Ga predstaviti ostatku sveta. Stjuart tačno kaže:

Nije trebalo da budu narod za sebe, da uživaju u svom posebnom odnosu sa Bogom i ne obraćaju pažnju na ostatak sveta. Narativ, trebalo je da ga predstave ostatku sveta i pokušaju da mu dovedu ostale narode.¹

Ovaj poziv je jasno ponovio ono što je Gospod već rekao stotinama godina ranije Avraamu: „Učiniću od tebe veliki narod. . .

Po tebi će biti blagoslovena sva plemena na zemlji“ (Post. 12,2-3). Gospodnja namera od samog početka bila je da blagoslovi „ljude od svakog plemena i jezika i naroda i narodnosti“ (Otk. 5,9). Razlog zašto je Bog pozvao Izrael i učinio ga posebnim je to što On voli svaki narod! Zato se s pravom može reći zajedno sa anglikanskim učenjakom Kristoferom J. H. Rajtom da je „Bog toliko zavoleo svet da je izabrao Izrael“². Narod Izraela je pozvan da služi kao sveštencički narod, kao posebni ambasadori i predstavnici JHVH-a. Čitaoci Novog zaveta prepoznaće ovaj poziv kao „carstvo sveštenika“, izraz koji je apostol Jovan upotrebio za sve vernike, i Jevreje ili nejevreje. U knjizi Otkrivenje nam je rečeno da nas je Isus učinio „carstvom, sveštenicima Bogu i Ocu svome“ (1,6; up. 5,10). Gospod je prvo pozvao Izrael da bude jedinstven narod, koji će delovati u sveštencičkoj ulozi. Ovaj poziv ostaje do današnjih dana, ali sada uključuje i sve one koji služe Isusu Mesiji, bilo da su Jevreji ili nejevreji. Ako ste Isusov učenik, onda ste, poput Izraela, pozvani da budete Božiji predstavnik, Njegov svedok i ambasador blagoslova u svetu.

IZRAEL PRIHVATA JHVH-OVU PONUDU

Konačno, dolazimo do Izraelog odgovora na JHVH-ovu ponudu. Iako Gospod nije bukvalno kleknuo pred narodom, to ništa manje nije bila ponuda da se stupi u posebno bliski odnos. Odgovor naroda bio je jednoglasno prihvatanje Božijeg predloga: „Mojsije se vrati, okupi narodne starešine i prenese im sve što mu je Gospod zapovedio. A sav narod odgovori u jedan glas: „Učinićemo sve što je Gospod rekao“. Mojsije je preneo Gospodu što je narod rekao“ (Izl. 19,7-8a). Nisu samo reprezentativne starešine prihvatile ponudu, već je i sav narod sa oduševljenjem odgovorio sa: „Da!“ Međutim, koliko god ovo bilo uzbudljivo, Sarna zloslutno ističe da je Izrael prihvatio ponudu „čak i pre nego što je čuo uslove zaveta“³. Jer, kao što ćemo videti, veliki deo buduće istorije Izraela je daleko od njihovog prvobitnog oduševljenja. Bez sumnje, mnogi

će, koji ovo čitaju, u ponašanju Izraela prepoznati i svoju prevrtljivost.

Iako je JHVH znao da Izrael neće ispuniti Svoja obećanja, On je, ipak, njihov odgovor primio sa velikom radošću. To potvrđuje i Gospodnja izjava zabeležena u Knjizi ponovljenih zakona:

Gospod je čuo što ste mi rekli, pa mi je rekao: 'Poslušaću reči koje ti je ovaj narod uputio. Dobro je sve što su rekli. O, kad bi se samo u srcu bojali mene i stalno se držali mojih zapovesti, da bi dovek bilo dobro njima i njihovoj deci!' (Pnz. 5,28-29)

Uprkos činjenici da je Gospod znao da će Izrael kasnije posrnuti i neće uspeti da u potpunosti ispuni sve ono čemu su se obavezali, On je i dalje sa velikim entuzijazmom prihvatio njihovo zajedničko „da“.

ZAKLJUČAK

U vreme kada je Izrael stigao na goru Sinaj, JHVH se objavio kao suvereni Bog celog sveta, nedostižnog u moći, a opet brižljiv i milostiv, ispunjen saosećanjem. I rečju i delom, pokazao je Svoju sposobnost da zaštiti i snabdeva. On je izabrao Izrael da bude izdvojen i drugačiji od svih naroda širom sveta. Tada, u podnožju planine, Gospod je zaprosio Svoju buduću nevestu. Ako kaže 'da', On je obećao da će mu ona biti ono što mu je najvrednije i najdraže. Nije ni čudo što je narod brzo reagovao tako pozitivno. Kao mlada žena koja uzbuđeno gleda u oči svog budućeg muža i kaže „da!“ tako je i Izrael odgovorio sa velikim entuzijazmom. Njihov odgovor je, međutim, izrečen pre nego što su uopšte čuli šta je to sa čime su saglasni. Uskoro će biti otkriveni detalji ovog zaveta.

BRAČNI ZAVET NA SINAJU

Sada kada je celo društvo sa oduševljenjem prihvatilo JHVH-ovu ponudu da bude Njegovo dragoceno vlasništvo, došlo je vreme za ceremoniju veridbe. Da bismo ovo dobro razumeli, moramo razumeti nešto o običajima i obredima vezanim za brak i veridbu iz biblijske perspektive. Iako postoji mnogo sličnosti između biblijskog venčanja i današnjih brakova, postoje i neke prilično značajne razlike. U većini današnjih zapadnih kultura, pre samog venčanja, postoji proces veridbe. Tradicionalno, sve počinje sa prosidbom, kada muškarac sa spremnim prstenom klekne na jedno koleno pred onom za koju se nada da će mu postati nevesta, a zatim je pita da li bi se udala za njega. Ako ona prihvati ponudu, on joj stavlja prsten na prst. Nasuprot tome, drevna bliskoistočna kultura Biblije je praktikovala *ceremoniju veridbe*, a ne samo *dogovor* između dvoje verenika. Kao i savremena veridba, ceremonija veridbe je prethodila budućem braku. Savremeni verenički dogovor je, međutim, samo usmeni dogovor da se na kraju venčate. To nije pravno obavezujući čin. Ceremonija je, s druge strane, pravno obavezujući ugovor po kome se par smatra venčanim. Razlika je, međutim, u tome što vereni par još nije stupio u brak i ne živi zajedno. Ipak, i tokom ovog razdoblja, neverstvo se smatra preljubom.¹ U Ponovljenim zakonima, Gospod je odredio kaznu za svaku verenicu koja je uhvaćena

u seksualnom odnosu sa muškarcem. Oboje su bili kamenovani do smrti kao preljubnici: „Dovedite ih oboje na vrata toga grada, pa ih zaspite kamenjem dok ne umru: ženu zato što nije zvala u pomoć u gradu, a čoveka zato što je obeščastio ženu svoga bližnjega. Tako ćeš iskoreniti ovo zlo iz svoje sredine“ (Pnz. 22,24). Na drugom mestu, u Postanju 19,14, verenici Lotovih kćeri opisani su kao njegovi „budući zetovi“. A u Mateju 1,18-20, pošto je utvrđeno da je Marija trudna tokom veridbe, bila je izložena optužbama za preljubu i nad njome je mogla da bude izvršena smrtna kazna ako se proglasi krivom.

Po čemu se veridba razlikuje od braka? Najjednostavnije rečeno, veridba je *prva faza* bračnog zaveta. Druga faza je konzumiranje braka, zajednički život, spajanje celokupne imovine i imati zajednički krevet. Na stranicama Biblije, razlika između veridbe i braka se vidi kada je Jakov zahtevao od svog tasta Lavana: „Moje se vreme navršilo. Zato mi daj moju ženu, jer hoću da budem s njom“ (Post. 29,21). Iako još nisu bili u braku, Jakov je Rahilju već nazivao svojom ženom.

BIBLIJSKI OBREDI BRAČNOG ZAVETA

Postoje i druge prakse i obredi uobičajeni za biblijsku ceremoniju venčanja, koje takođe treba da razumemo. Prvi je *mikve*. Ovo je bilo obredno pranje ili čišćenje, kojem bi se mlada podvrgla pre ceremonije venčanja. Još jedan suštinski element svake jevrejske svadbene ceremonije je *ketuba*. *Ketuba* je pravno obavezujući ugovor, koji sadrži obaveze obe strane. Čita se naglas i potpisuje tokom ceremonije venčanja. Zanimljivo je da najraniji jasni trag jevrejskog ugovora ketube nalazimo u trećem veku pre nove ere, u apokrifnoj Tovijinoj knjizi:

I pozva Saru, kćer svoju, i uzevši je za ruku, predade je Toviji za ženu i reče: Evo, po zakonu Mojsijevom uzmi je... I pozva Ednu,

ženu svoju; i uzevši knjigu, napisa pismo i zapečati ga. I počeše jesti. (Tov. 7,13,14 preuzeto sa sajta *Bogoslužbeni tekstovi*)

Iako ne možemo sa sigurnošću znati kada je počela ova praksa pisanja *ketube* kao bračnog ugovora, prema rabinu Simonu ben Gamlielu iz drugog veka, ona datira još iz drevnih biblijskih vremena.² Bez obzira na svoje poreklo, praksa recitovanja *ketube* na venčanju se na kraju razvilo u razmenu zaveta, koju vidimo na većini modernih venčanja.

Još jedan suštinski i upadljiv element svakog biblijskog ili jevrejskog venčanja je *hupa*. *Hupa* u svom najosnovnijem obliku jednostavno znači „nadstrešnica“ ili „odaja“³. Na jevrejskim venčanjima, *hupa* je uvek upadljiva struktura ispod ili unutar koje mlada i mladoženja stoje dok čitaju i potpisuju *ketubu*. Na kraju, postoji vidljiv *znak*. U modernim vremenima, ovo je najčešće burma. Kao što ćemo videti, na gori Sinaj je dat još jedan vidljivi znak. U stvari, svi ovi važni elementi biblijskog venčanja nalaze se u sinajskom zavetu. Nastavimo da pratimo priču do gore Sinaj, gde je, kao što ćemo videti, JHVH zaista zaprosio Svoj narod Izrael.

OBRED MIKVE

Prva deo biblijske ceremonije veridbe i venčanja je *mikve*. Pre nego što je ceremonija mogla da počne, JHVH je naredio ljudima da se operu i posvete za ceremoniju: „Tada reče Gospod Mojsiju: 'Idi u narod i osveštaj ga danas i sutra i neka opere odeću svoju'“ (Izl. 19,10 SSP). Naravno, da bi uopšte bilo venčanja, morao je da se pojavi i mladoženja. Kao takav, Gospod je objavio da će „trećeg dana Gospod sići na goru Sinaj na oči sveg naroda“ (st. 11).

Zbog svetosti Gospodnjeg prisustva, ljudi su bili upozoreni da ne kroče na goru da ne bi bili ubijeni. Metoda je bila kamenovanje ili streljanje strelama. Način izvršenja bio je strogo određen i podrazumevao je izbegavanje svakog kontakta sa neposlušnima.

Pošto je sama planina postala sveto mesto, starozavetni proučavalac Gordon J. Venham objašnjava njen neverovatni preobražaj u neku vrstu hrama:

Gora Sinaj će uskoro postati sveto mesto u koje mogu da uđu samo oni koje je Bog ovlastio. Poput Svetilišta (Šatora od sastanka), čija je izgradnja naređena u Izlasku 25-30, gora Sinaj je podeljena na tri zone. Vrh odgovara najdubljem svetištu, Svetinji nad svetinjama, u koju je samo Mojsije mogao da ode u susret Gospodu.⁴

Ogromnom skupu ljudi bilo je dozvoljeno da dođe samo do podnožja planine, ali samo onda kada čuju zvuk šofara: „Kad se začuje otegnuti glas ovnujskog roga, tada neka se popnu na goru“ (Izl. 9,13). Nakon što je primio ova uputstva, „Mojsije siđe s gore k narodu i posveti narod. Oni operu svoju odeću. Mojsije im naredi: 'Budite spremni za treći dan. Ne dotičite se žena!'“ (Izl. 19,14-15). Tako je buduća nevesta obavljala obredno čišćenje *mikve*. Počela je ceremonija veridbe. Rabin Šlomo Jičaki (najpoznatiji jednostavno kao „Raši“) kaže o ovom trenutku: „Kada su došli da se predstave u podnožju planine, On im je izašao u susret kao što mladoženja izlazi da dočeka mladu“⁵. Bračne slike zaveta, koje hrišćanski učenjaci često promašuju, jevrejski egzegeti naširoko prepoznaju.

HUPA

Pošto je ceremonija počela, očekivali bismo da vidimo još jedan nagoveštaj biblijske ili jevrejske ceremonije venčanja: *hupu*. *Hupa* je poseban pokrivač, ili baldahin, ispod kojeg stoje mlada i mladoženja. U slučaju sinajskog venčanja, *hupu* je obezbedio sam Bog:

A trećega dana, u sâm osvit, razlegne se grmljavina, munje počnu da sevaju, a gust se oblak nadvije nad gorom. Glas trube snažno odjeknu, a sav narod u taboru zadrhta od straha. Mojsije

povede narod iz tabora u susret Bogu. Stali su u podnožju gore.
(Izl.19,16-17)

Sam JHVH je pokrio celu planinu gustim oblakom. Kao što smo ranije videli, kada je oblak Gospodnjeg prisustva vodio i pratio Izraelce preko pustinje, bio je dovoljno velik da služi kao baldahin koji je pružao senku celom društvu Izraelaca. Sada se ovaj veliki baldahin od oblaka pomerio i zaustavio iznad planine. Ovde se, takođe, koristi još jedan pojam i nešto što možemo da previdimo kod većine engleskih prevoda. Kada se kaže da su stajali u „podnožju planine“, tačniji prevod hebrejskog, u suštini, kaže da su stajali „pod planinom“. Tako je tamo, u podnožju planine, ispod *hupe*, stajala JHVH-ova nevesta. Pošto je namera Gospodnja da ovde posebno upotrebi sliku *hupe*, ona se nije izgubila ni kod kasnijih proroka. Isaija, na primer, crpi iz slika prisutnih u Sinajskom zavetu i primenjuje ih na mesijansko doba (Is. 4,4-5). Kako je bilo na gori Sinaj, tako će biti i na gori Sion kada Mesija bude došao. Kada Mesija bude prisutan, biće kako je bilo na gori Sinaj. Sam Gospod je bio prisutan kada je sišao u oblaku i ognju:

Cela gora Sinaj je bila obavijena dimom, jer je Gospod na nju sišao u ognju. Dim se dizao kao iz peći, a sva se gora tresla. Zvuk trube bivao je sve jači i jači. Mojsije je govorio, a Bog mu je glasno odgovarao. I tako je Gospod sišao na goru Sinaj, na njen vrh. Tada je Gospod pozvao Mojsija da se uspne na vrh gore. Mojsije se uspne. (Izl. 19,18-20)

Iako je veliku teofaniju pratilo nekoliko pojava, čini se da su oblak i oganj njene najistaknutije karakteristike. Posle Sinaja, sa takvim ćemo se pojavama susresti više puta dok čitamo Bibliju. One su bile prisutne i kada je Bog sklopio Avraamov savez, kad „žrtvenik se dimljaše i plamen prolažaše između onih delova“ (Post. 15,17 SSP). Kao što ćemo videti u trećem delu, obe pojave će biti prisutne kada se Isus vrati.

STIŽE MLADOŽENJA

Najzad, posle dugog i iscrpljujućeg putovanja iz Egipta, došlo je vreme venčanja. Anglikanski bibliista iz kasnog 19. veka, Donald Spens Džons, opisuje dramu tog dugog iščekivanog trenutka:

Sada su izvršene sve potrebne pripreme. Sveštenici, kao i narod, su se „posvetili“. Među ljudima se proširio zdrav strah od „preskakanja“ ograde i „doticanja“ planine. Mojsije se iz kampa vratio na vrh gore; i on i narod treba da čuju reči „zaveta“, koji im je najavljen.⁶

Iako je sve vreme bio sa njima, sada, u znatno vidljivijem obliku, Bog Mladoženja sa Sinaja je stigao. Sada je, po prvi put direktno govorio okupljenom narodu: „Bog izgovori sve ove reči: 'Ja sam Gospod, Bog tvoj, koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva'“ (Izl. 20,1-2). Zanimljivo je primetiti da Bog nije počeo pozivanjem na Svoj autoritet Stvoritelja svih stvari, umesto toga, On ih je podsetio na Svoju blagu milost, Svoju dobrotu i potvrđeni status izbavitelja, zaštitnika i snabdevača. Takođe nas zapanjuje to što reči zaveta nisu prenete usnama čoveka. Iako je Mojsije do ovog trenutka služio kao posrednik između Boga i Izraela, ceremonija venčanja nije imala sveštenika koji je služio. Sam JHVH je progovorio sa planine i ceremonija je počela.

BRAČNI ZAVET

Ranije smo spominjali *ketubu* – pravno obavezujući ugovor, koji se na biblijskom i jevrejskom venčanju čita naglas i potpisuje. Ne znamo da li je formalni bračni ugovor bio uobičajen u vreme Izlaska. Ono što znamo je da se čitanje Tore naglas u biblijskom narativu tretira kao bračni ugovor. Deset zapovesti se, dakle, mogu posmatrati kao sažetak bračnih zakletvi. One čine pravni okvir i samu osnovu Sinajskog zaveta. One takođe sažimaju zavet, što nemački pisci komentara Kejl i Delič opisuju kao „osnovicu i

suštinu zakona⁷. Drugim rečima, Deset zapovesti su tu da predstave Toru. Da se Deset zapovesti izdvajaju po svojim osnovnim i bitnim karakteristikama, vidi se i u tome što su one jedini deo Tore koji je na kamenu napisao sâm Bog: „Kad je Gospod [JHVH] prestao da govori s Mojsijem na gori Sinaj, dao mu je dve ploče Svedočanstva, kamene ploče, ispisane Božijim prstom“ (Izl. 31,18; Pon. zak. 5,22; 9:10; 10:4). Kasnije, citirajući samo dve zapovesti (ljubi Boga i ljubi svog bližnjeg), Isus je sažeo suštinu Tore kada je rekao: „O ovim dvema zapovestima visi sav zakon i proroci“ (Mt. 22,40).

Deset zapovesti ne treba shvatiti samo kao „zakone“. Ko bi njihove svadbene zavete nazvao „zakonima“? Reč *devarim* je bolje prevesti kao Božije „reči“ ili „izjave“. Kao što Stjuart kaže: „Ono što poglavlje sadrži . . . više liči na sadržaj ustava jedne države nego samo na statute jednog ili drugog odeljka zakona“⁸. Sporazum je sklopljen između JHVH-a i čitavog društva, kako sa narodom tako i sa svakim pojedinačno.

U Ponovljenim zakonima 5,6-18, Deset zapovesti se ponavljaju uz neke male varijacije, od kojih nijedna ne utiče na njihovo značenje. U tom izveštaju mi se dopada referenca koja kaže: „Gospod je s vama govorio licem u lice na gori ispred ognja“ (Pnz. 5,4). Pesnička snaga ove priče je prevelika da bi se obuhvatila rečima. Iz ognja, Bog Mladoženja sa Sinaja je svom voljenom narodu rekao uslove zaveta – *bračne zakletve*.

PRVA I DRUGA ZAPOVEST

Prva zapovest poslužila je kao osnova za sve ostale: „Nemoj imati druge bogove osim mene“ (Izl. 20,3). Ovo je trebalo da bude brak zasnovan na apsolutnoj isključivosti. Prorok Isaija će kasnije ponoviti ovu prelepu temu: „Jer tvoj suprug je Sazdatelj tvoj,

njegovo je ime Gospod nad vojskama, i tvoj Otkupitelj je Svetitelj Izrailjev, on se zove Bog zemlje svekolike“ (Is. 54,5).

Svaki zdrav brak mora imati dobro definisane i dobro branjene granice. U ekskluzivnom odnosu nema mesta za spoljne ili treće strane. Kao takva, druga „reč“ nastavlja temu prve. Posebno zato što je samo JHVH bio njihov Bog, rečeno im je sledeće: „Ne pravi sebi idola, ni obličja od bilo čega što je gore na nebesima, ili dole na zemlji, ili u vodi pod zemljom. Ne klanjaj im se, niti im služi. Jer sam ja, Gospod, tvoj Bog, ljubomorni Bog“ (Izl. 20,4-5a). Ono što je urođeno u čovečanstvu je sklonost poklonika da stvaraju zemaljsku predstavu stvari kojoj se klanjaju. U stara vremena, to je skoro uvek značilo neku vrstu kipa ili rezbarenog drveta. Drugu reč, koja zabranjuje stvaranje idola, ne treba shvatiti kao zabranu stvaranja bilo kakvog oblika umetnosti ili predstavljanja čoveka ili životinje. Ako je tako bilo, onda je Gospod kasnije protivrečio samom Sebi. Jer u okviru božanskog dizajna za budući Kovčeg zaveta, na primer, JHVH je naredio da se likovi heruvima stave na poklopcu (Izl. 25,19; 37,8). Kada je sveštentička odeća pravljena za Arona, porub odeće je bio ukrašen zvončićima i ručno izrađenim narovima (Izl. 28,33-34; 39,24-26). Mogli bi se navesti brojni drugi primeri da je Gospod odobrio stvaranje predmeta ili slika koje predstavljaju stvari na zemlji. Poenta je dvostruka. Prvo, verujem da je važno da Božiji narod ne treba da misli da se njihov Stvoritelj protivi umetničkom stvaralaštvu. Kao dugogodišni umetnik, verujem da je Božijem narodu, zapravo, dozvoljeno da kreativnost teče kroz njih, posebno kao oblik iskazivanja poštovanja. Svako od nas je ono malo dete, koje uzima bojice i počinje da škraba po skoro svemu što mu se nađe na vidiku. Razlog zašto smo kreativni od rođenja je taj što smo svi stvoreni po liku našeg Stvoritelja. Veoma je jednostavno. Kada smo kreativni, mi smo zapravo kao On. Drugo, poenta je da se naglasi da se druga „reč“ posebno tiče idolopoklonstva. Iz perspektive saveza, svako klanjanje dru-

gom bogu predstavljalo je nevernost JHVH-u; to je bila duhovna preljuba.

TREĆA ZAPOVEST

Sledeća izjava se odnosi na ispravnu upotrebu JHVH-ovog imena: „Ne uzimaj uzalud ime Gospoda, Boga svoga, jer Gospod ne oprašta onome koji uzalud izgovara njegovo ime“ (Izl. 20,7). Iako je zapovest formulisana dovoljno široko da obuhvati svaku zlo-upotrebu JHVH-ovog imena, ona konkretno znači da se pažljivo izbegava korišćenje Božijeg imena kao garanciju za nečije reči ili obećanja. Stjuart to opisuje kao „zabranu krivokletstva“⁹. Isus je ponovio i proširio zapovest, upozoravajući da se ne daju nikakva obećanja uz korišćenje Božijeg imena, čak bilo čega što je vezano za Boga. Umesto toga, rekao je: „Neka vaša reč bude da-da, ne, ne; a što je više od ovoga, od zla je“ (Matej 5,33-37; 23,16-22).

Više od ovoga, međutim, jeste činjenica da je nečije ime integralno isprepletено sa njegovom reputacijom; to je verbalna predstava o tome ko je ta osoba. JHVH-ovo „ime“ predstavlja samu Njegovu suštinu. Ova zapovest proizilazi iz Božije revnosti da sačuva čistotu svedočanstva; možemo čak reći – čistotu dobre vesti, Evanđelja, o tome ko je On zaista. Jer samo u Njemu svako u svetu može naći istinski život.

ČETVRTA ZAPOVEST

Četvrta izjava se odnosi na subotu (*šabat*):

Sećaj se dana subotnjeg i posvećuj ga. Šest dana radi i obavljaš sve svoje poslove. A sedmi dan je subota Gospodu, tvome Bogu. Ne radi nikakva posla, ni ti, ni tvoji sinovi i ćerke, ni tvoje sluge i sluškinje, ni tvoja stoka, ni stranac koji živi u tvojim gradovima. Pa i Gospod je za šest dana stvorio nebo, zemlju i more

i sve što je u njima, a u sedmi dan je počnuo. Zato je Gospod blagoslovio i posvetio dan subotnji. (Izl. 20,8-11)

Kao što smo rekli, na svakom venčanju postoji pečat, vidljivi znak bračnog zaveta. Danas je ovo skoro uvek par prstenova. Kako Stjuart objašnjava:

Mnogi drevni zaveti imali su neku vrstu znaka – nešto vidljivo što bi podsećalo ljude na zavet, da ga ne zaborave. Subota funkcioniše kao takav znak za Mojsijev, ili Sinajski, savez. . . On pruža redovan nedeljni podsetnik za sve: dok ljudi drže subotu, prekidajući svoj rad i posvećujući se bogoslužjenju, oni otvoreno pokazuju da drže zavet.

Dok savremeni bračni parovi nose prsten da bi podsetili sebe, jedni druge i ceo svet da su u zavetu i da pripadaju jedno drugome, tako je i subota služila kao takav znak. Izlazak 31 ovo kaže direktno:

Stoga, neka Izrailjci drže subotu, slaveći je kao večni savez od pokolenja do pokolenja. *To će biti večni znak između mene i Izrailjaca, jer je Gospod za sedam dana stvorio nebo i zemlju, a u sedmi dan je prestao da radi i odahnuo.* (Izl. 31,16-17, naglasak moj)

Dakle, kao pečat i znak bračnog zaveta, narod Izraela nije trebalo samo da svetkuje subotu kao da je ona zakon, već je trebalo da je čuva. Svakih sedam dana trebalo je izdvojiti jedan dan za stalno podsećanje, podmlađivanje i osvežavanje zavetnog odnosa. Subotu je trebalo posmatrati kao dar, a ne kao mukotrpnu obavezu. Nijedan par, koji je posvećen ljubavi jedno prema drugome, ne bi na koncept posebno posvećenog vremena za sastanke gledao kao na legalizam. Niti je na subotu trebalo gledati kao na puku zapovest, već kao na blagoslov.

OD PETE DO DESETE ZAPOVESTI

Od pete do desete zapovesti fokus više nije na ljubavi prema Bogu već na zdravim odnosima i ljubavi prema drugima. Ovo obuhvata niz moralnih i etičkih pravila. Prvo se odnosi na iskazivanje odgovarajućeg poštovanja svojih roditelja: „Poštuj svoga oca i svoju majku, da bi ti se produžili dani na zemlji koju ti daje Gospod, Bog tvoj“ (Izl. 20,12). Sledeća zapovest je da se nikada ne počini ubistvo (st. 13). Zatim postoje zabrane protiv preljube (st. 14), krađe (stih 15), laži, obmane ili „lažnog svedočenja“ (st. 16) i, na kraju, upozorenje protiv ljubomore i „žudnje“ (st. 17).

SILA TEOFANIJE

Sve ove reči Bog je izgovorio naglas pred ljudima (Izl. 20,1). Na kraju čitamo: „Sav narod je bio svedok grmljavine i sevanja, svi su čuli glas trube i videli kako se gora dimi. Drhtali su i stajali podalje“ (Izl. 20,18). U ovom trenutku, u okviru ceremonije zaveta, narod je bio pod izuzetno snažnim utiskom. Grmljavina, trube i zvuk Božijeg glasa su ga preplavili. Molili su Boga da im više ne govori direktno. „Onda su rekli Mojsiju: 'Ti nam govori, a mi ćemo slušati. Neka nam Bog ne govori više, inače ćemo umreti!'“ (st. 19). Dakle, odavde nadalje Mojsije je stupio kao posrednik između Boga i Izraela. I tako, „je narod ostao podalje, a Mojsije je pristupio gustoj tami gde je bio Bog“ (st. 21). U tri poglavlja koja slede, (21–23), Gospod nastavlja da poučava ljude kako da žive. Naglasak zapovesti se ticao ne samo isključive ljubavi prema Bogu, već i njihovog odnosa prema drugima. Može se videti zašto je Isus sažeo ceo zakon u dve kategorije: voleti Boga i voleti druge (Mt. 5; 22,40).

DOK NAS SMRT NE RASTAVI

Izlazak 24 je u potpunosti posvećen zvaničnom prihvatanju zaveta. Kao i obično, nastavio je veoma formalan proces. Prvo je Gospod pozvao Mojsija, Arona i njegova dva sina i sedamdeset starešina Izraelovih da se popnu na goru. Međutim, pre nego što je to učinio, „Mojsije ode i ispriča narodu sve Gospodnje reči i sve uredbe. Narod odgovori u jedan glas: 'Vršićemo sve reči što ih je Gospod izrekao'“ (Izl. 24,3). Tako su se ljudi po završetku čitanja *ketube* jednoglasno složili. Ugovor je bio i pojedinačni i zajednički. Kako komentariše Sarna:

S jedne strane, „svi ljudi“, međusobno povezani u jednu celinu, jedan narod, ulaze u zavetni odnos sa Bogom. S druge strane, svakom članu zajednice se obraća ponaosob, što pokazuje stalna upotreba drugog lica jednine.¹

Drugim rečima, zavet je sklopljen sa celim saborom, ali i sa svakim prisutnim posebno. Nadalje, zavet se čak odnosio na decu i buduće generacije Izraelaca, sve do danas.

ZAPEČAĆENO KRVLJU

U moderno doba, kada mlada i mladoženja završe recitovanje zaveta, svako od njih izjavljuje: „Dok nas smrt ne rastavi“. Ova fraza označava njihovu posvećenost Bogu i jedno drugom da osta-

nu u braku do kraja života. Samo smrt će okončati njihovu vezu. Kao i mnogi drugi aspekti zaveta, ova svečana obaveza je zapečaćena javnim ceremonijalnim činom. Nakon što su se ljudi složili sa odredbama saveza, Gospod je zapovedio Mojsiju da podigne „žrtvenik u podnožju gore i dvanaest stubova za dvanaest izra-
iljskih plemena“ (Izl. 24,4). Pošto je ljudi bilo mnogo, dvanaest stubova je trebalo da stoji pored oltara da predstavlja dvanaest plemena. Nakon što je sve ovo bilo urađeno, Mojsije je naredio da „sinovi Izrailjevi“ zakolju nekoliko mladih bikova i da ih prinesu na oltaru. Onda:

A Mojsije uzme polovinu krvi i ulije je u posude, a drugu polovinu izlije na žrtvenik. Onda je uzео Knjigu saveza i glasno je pročitao narodu. Oni odgovoriše: 'Vršićemo sve što je Gospod rekao, i pokoravati se tome.' Mojsije je, zatim, uzео krv i njome pošćropio narod, i rekao: 'Evo krvi saveza koji je Gospod sklopio sa vama na temelju svih ovih reči.' (Izl. 24,6-8)

Slika svega ovoga je zapanjujuća. Nakon što je poprskao ljude krvlju (ili, što je verovatnije, stubove pored oltara, koji su stajali kao predstavnici naroda)², Mojsije je još jednom naglas pročitao čitav sadržaj zaveta narodu. Na taj način, oni su ponovo potvrdili svoju posvećenost da drže „sve“ što je navedeno u zavetu. Zatim je Mojsije još jednom narod poprskao krvlju. Tako je Mojsijev zavet bio zapečaćen vrlo snažnim, jezivim i krvavim prikazom. Stjuart navodi da je pečat zaveta krvlju simbolizovao „zajedničku odgovornost dveju strana, kao i težinu kazne za kršenje zaveta“³. Drugim rećima, koliko god da je snažna izjava na kraju svake ceremonije venćanja, kada se nevesta i mladoženja zavetuju na vernost do smrti, Sinajski zavet je napravio korak dalje. Ako Izraelci ne ispune uslove saveza, kazna će biti smrt.

SVADBENA GOZBA

Sada je bilo vreme da se Mojsije i starešine, kao predstavnici celog naroda, popnu na goru da se sretnu sa Gospodom i dovrše ceremoniju. Na pola puta do gore, na velikom platou, i dalje gledajući prema vrhu, uživali su u gozbi:

Posle toga se Mojsije popeo sa Aronom, Nadavom, Avijudom i sedamdesetoricom izrailjskih starešina. Oni su videli Boga Izrailjevog. Pod njegovim nogama je bilo nešto kao postolje od čistog safira, jasno kao samo nebo. Bog nije dizao svoju ruku na glavare Izrailjaca. Gledali su Boga, jeli i pili. (Izlazak 24:9-11)

Kao i svako današnje venčanje, koje uključuje ručak nakon ceremonije, tako je i Gospodnji bračni zavet bio zapečaćen svadbenom gozбом. Ovaj deo Izlaska je jedan od najupečatljivijih odlomaka u Bibliji. Mojsije i starešine Izraela su jeli i pili, a onda, podigavši pogled, videli su Boga Izraela na vrhu planine, na način koji prevazilazi svaki opis. Poput saveza sa Avraamom (Post. 15,17), i ovaj savez je zapečaćen i potvrđen, ne samo kroz krvavi čin žrtvovanja bikova, već i uz obrok. Kako Stjuart primećuje:

U drevnom biblijskom svetu, zaveti su se obično sklapali za vreme posebnih zavetnih obroka. Životinja bi prethodno bila žrtvovana i simbolično prepolovljena (simbolizujući zajedničku odgovornost dve strane, kao i težinu kazne za kršenje zaveta); obe strane koje se zavetuju, prošle bi između delova žrtvovane životinje, nakon toga, od životinje bi se spremio obrok koji će se jesti zajedno, u znak prijateljstva i savezništva. Božiji savez sa Izraelom, predstavljen kroz sada uspostavljena Zavetna pravila, uključivao je Boga kao jednu stranu i narod kao drugu.⁴

„OVIM PRSTENOM TE VENČAVAM“

Tada je Gospod pozvao Mojsija: „Popni se k meni na goru. Ostani tamo, a ja ću ti dati kamene ploče sa Zakonom i zapovestima koje

sam napisao za njihovu pouku“ (Izl. 24,12). Mojsijevo penjanje na vrh planine da se tamo susretne sa Bogom, produžetak je jedne od najneverovatnijih scena u celoj Bibliji:

Mojsije ustane sa svojim pomoćnikom Isusom Navinom, i Mojsije se popne na goru Božiju. Starešinama je rekao: 'Vi nas čekajte ovde, dok se ne vratimo. Evo, Aron i Or su sa vama. Ko bude imao neki spor, neka se obrati njima.' Mojsije se popne na goru, a oblak prekrije goru. Slava Gospodnja se spustila na goru Sinaj, i oblak ju je obavijao šest dana. Sedmog dana Gospod pozove Mojsija iz oblaka. Očima Izrailjaca je slava Gospodnja na vrhu gore izgledala kao sažižuci oganj. Mojsije je ušao usred oblaka i popeo se na goru. Na gori je Mojsije proveo četrdeset dana i četrdeset noći. (Izl. 24,13-18)

Za vreme Mojsijevog boravka na gori, Gospod je Izraelu dao „znak“ večnog zaveta, nešto što postoji i u današnjim tradicionalnim venčanjima. Osim što je Mojsiju dao mnoga uputstva u vezi sa Šatorom od sastanka, svetim predmetima i raznim obredima povezanim sa njima, Gospod je dao Izraelu nešto vrlo posebno, što će narod zauvek podsećati na zavet. Dao im je subotu. Kao što današnje svadbene ceremonije uključuju razmenu prstenova kao jedan od vidljivih znakova, tako je i subota služila kao stalni spoljašnji „znak“ da je savez sklopljen:

Zatim Gospod reče Mojsiju: „Reci ovo Izrailjcima: 'Držite moje subote, jer je to znak između mene i vas, od pokolenja do pokolenja, da biste znali da sam ja, Gospod, koji vas posvećujem. Držite subotu, jer je sveta za vas. Ko god je oskrnavi, neka se svakako pogubi; ko god bude radio kakav posao u subotu, neka se istrebi iz svog naroda. Šest dana neka se radi, a sedmog dana neka bude subota potpunog odmora posvećena Gospodu. Ko god bude radio kakav posao u subotu, neka se svakako pogubi. Stoga, neka Izrailjci drže subotu, slaveći je kao večni savez od pokolenja do pokolenja. To će biti večni znak između mene i Izrailjaca, jer je Gospod za sedam dana stvorio

nebo i zemlju, a u sedmi dan je prestao da radi i odahnuo.”(Izl. 31,12-17).

Na isti način na koji burme služe kao podsetnik nevesti i mladoženju, a takođe i ostalom svetu, tako je i Gospod zapovedio Izrailju da čuva subotu kao večni spoljašnji podsetnik da imaju zajednicu isključivo sa Njim.

POTVRDA O VEČANJU

U modernim vremenima, nakon što se ceremonija završi, mlada, mladoženja i matičar se potpisuju u zvaničnom dokumentu, koji se zove Matična knjiga venčanih. U slučaju Sinajskog zaveta, taj „dokumenat“ su bile dve kamene ploče na kojima su bile ispisanе Deset zapovesti. Nakon što je Gospod dao Mojsiju zapovesti u vezi sa subotom, rečeno nam je: „Kad je Gospod prestao da govori s Mojsijem na gori Sinaj, dao mu je dve ploče Svedočanstva, kamene ploče, ispisanе Božijim prstom“ (Izl. 31,18). Izdat je venčani list, zadivljujuće uklesan u kamenu Božijom rukom. U skladu sa duboko posvećenom prirodom ovih ploča, Gospod je odredio da se napravi sveti kovčeg, u koji će se one smestiti (Izl. 25,10–22). Ovaj kovčeg je dobio naziv Kovčeg zaveta (ili: *saveza*, Br. 10,33; 14,44; Pnz. 10,8 itd.). Razmislite važnost venčanog lista. Mnogo godina kasnije, nakon što je Izrael preuzeo zemlju, što bismo mogli nazvati kosmičko-biblijskom perspektivom, na Izrael se gledalo kao na centar svih nacija. U centru Izraela bio je Jerusalim. Srce Jerusalima bio je hram. Srce hrama bila je Svetinja nad svetinjama. Svoje mesto unutar Svetinje nad svetinjama imao je kovčeg, unutar kojeg su se nalazile dve ploče sa Deset zapovesti, božanska potvrda o venčanju.

ŠEMA

U Sveto pismo, Gospod mnogo puta kaže Izraelu da stalno podsećaju sebe i svoju decu na čudesa koje je On učinio tokom

Izlaska. Osim subote, još jedan važan način na koji judaizam ispunjava zapovest da pamti jeste kroz redovno recitovanje Pono-
vljenih zakona 6,4. Zbog imperativa prve reči u stihu koja znači „čuj“ ili „poslušaj“, ovaj odlomak je postao poznat kao „Šema“. Ceo odlomak glasi ovako:

Čuj, Izrailju! Gospod, Bog naš, jedini je Gospod. Zato, voli Gospoda, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom. Neka ove reči koje ti danas zapovedam budu na tvom srcu. Napominji ih svojim sinovima. Govori im o njima kad sediš u svojoj kući i kad ideš putem; kad ležeš i kad ustaješ. Priveži ih kao znak na svoju ruku, i neka ti budu kao zapis među očima. Napiši ih na dovratnicima svoga doma i na vratima tvojim. (Pnz. 6,4-9)

Kao što smo subotu uporedili sa vidljivim znakom burme, tako je i Šema bila ispisana na malom svitku i bukvalno privezana za ruku i čelo kao neka vrsta znaka, stalnog podsetnika. Danas, revnosni Jevreji to ispunjavaju tako što privezuju malu kožnu kutijicu u kojoj se nalazi Šema, ispisana na komadu teleće kože, na podlaktice i na čelo, koje se na hebrejskom nazivaju filakterije ili *tefilin*. Mnogi Jevreji danas vide postavljanje filakterija kao upućivanje na činjenicu da zapovesti uvek moraju biti u prvom planu naših misli, predstavljenih čelom, a naša dela su predstavljena rukom. Proučavalac Starog zaveta Judžin H. Meril ovako opisuje centralnu ulogu Šeme u srcu judaizma od drevnih vremena do danas:

Postbiblijska rabinska egzegeza razumela je ulogu Šeme kao srce celog zakona. Kada su Isusa pitali za najveću zapovest, On je ovu (zajedno sa Lev. 19,18) naveo kao osnovno načelo jevrejske vere, mišljenje sa kojim su se njegovi slušaoci očigledno složili (Mt. 22,34-39; Mk. 12,28-31; Lk. 10,25-28). Tako je ta centralna osobina ispovedanja pustila korene u jevrejskoj svesti

da se sve do današnjih Jevreja Šema se recituje najmanje dva puta dnevno.⁵

Prva izjava Šeme, „Gospod, Bog naš, jedini je Gospod“, često se tumači i razume kao doktrinarna deklaracija strogog, unitarističkog monoteizma, izražavajući verovanje da Bog postoji kao „jedan u jedini“. Međutim, ako razumemo Sinajski zavet kao bračni zavet, videćemo da se Šema ne bavi pukim određivanjem Boga, već pre proglašavanjem apsolutno isključive prirode odnosa. Zbog toga prevod Jevrejskog izdavačkog društva Tanah iz 1985. kaže: „Čuj, Izrael! Gospod je naš Bog, samo jedan Gospod“. Dok su u podnožju planine Izraelci pristali da drže sve Gospodnje zapovesti, Šema služi kao večni podsetnik na tu prvobitnu izjavu. Ono što je glasno potvrđeno na Sinaju, sada se svakodnevno iznova potvrđuje.

ZAKLJUČAK

Pored *mikva* (ritualnog pranja), *hupe* (baldahina) i *ketube* (bračnih zaveta) i ova vidljiva potvrda zaveta nastavila je da odražava obred venčanja. Na primer, Izrael je sa oduševljenjem zapečatio savez višestrukim potvrđivanjem zaveta („Da! Da!“). Štaviše, Gospod je dao Izraelu spoljašnji i večni znak, subotu (burmu). Na pola puta do vrha planine, Mojsije i 70 starešina jeli su zajedno, kao deo procesa zapečaćenja zaveta (svadbena gozba). Konačno, kamene ploče, ispisane Božijim prstom (venčani list), date su Mojsiju da ih na neograničeno vreme ostavi u Kovčegu zaveta.

Kao i svaki savremeni brak, zavet je sklopljen „dok nas smrti ne rastavi“. Ipak, ide se dalje sa ovim konceptom i zavet se dodatno zapečaćuje krvlju i bilo je sasvim jasno (i usmeno mnogo puta izrečeno) da je kazna za kršenje zaveta smrt.

NEVESTA PRELJUBNICA

Malo priča u Bibliji prikazuje grešnu i prevrtljivu prirodu čoveka bolnije od priče o zlatnom teletu. Sa visina najslavnije teofanije na planini, priča naglo prelazi u totalnu pobunu na zemlji. To je katastrofa toliko teška da stoji rame uz rame sa tragičnim padom čovečanstva u rajskom vrtu i uništenjem sveta u Potopu. Dok je Mojsije stajao u prisustvu Boga na vrhu planine, ljudi u podnožju su duboko zaronili nazad u greh. Pošto su čuli reči zaveta, oni su se žarko obavezali da će se držati „svih reči“ Božijih. Međutim, retko se dešava da dobronamerni iskoraci pređu u održiv način života. Prvom prilikom koja se ukazala, bestidno su prekršili više zapovesti. Svadbena ceremonija još nije bila ni završena, a nacija je prevarila svog muža sa rukotvorenim teletom iz Egipta pred njegovim očima:

Kad je narod video da Mojsije dugo ne silazi s gore, sabrao se oko Arona i rekao mu: 'Na noge! Napravi nam boga koji će ići pred nama, jer ne znamo šta se dogodilo sa onim Mojsijem, koji nas je izveo iz Egipta'. (Izl. 32,1)

ZLATNO TELE

Mojsije se nalazio na gori četrdeset dana i četrdeset noći (Izl. 24,18). Možda ljudima nije rečeno koliko dugo će biti odsutan. Nije

jasno da li je i sam Mojsije uopšte imao pojma koliko dugo će biti odsutan. Ono što je jasno jeste da su u odsustvu vođe ljudi brzo postali nestrpljivi. Razni pisci komentara su pokušavali da objasne šta je moglo navesti Izraelce da se tako brzo okrenu od tako čvrste posvećenosti JHVH-u do tako grube pobune. Međutim, osim same ljudske sklonosti prema grehu, nijedno od objašnjenja nije dovoljno. Bili su potpuno bez izgovora. Vrstan poznavalac Biblije s kraja devetnaestog veka, Edvard Denet, ispravno primećuje: „Čin naroda nije ništa manje od otvorenog otpadništva“⁴. Što je još gore, Aron je pao s njima, očigledno bez borbe. Mojsijev brat, koji je išao pored njega i iz prve ruke bio svedok moći JHVH-a, preuzeo je vodeću ulogu u celoj aferi. On je zapravo napravio samog idola i sagradio oltar za njega:

Aron im odgovori: 'Poskidajte zlatne naušnice sa ušiju svojih žena, sinova i ćerki, pa ih donesite k meni'. Sav narod je poskidao zlatne naušnice sa svojih ušiju i doneo ih Aronu. Ovaj je to zatim uzeo od njih, rastopio zlato u kalupu i od toga napravio kip teleta. (Izl. 32,2-4a)

Ovo „saliveno tele“, koje je Aron napravio, bilo je zapravo napravljeno od drveta, ali obloženo zlatom. Ne samo što Sveto pismo opisuje ovo kao uobičajeni metod pravljenja idola (Is. 30,22; 40,19; Os. 8,6; up. Os. 8,4; Av. 2:19), već i to što ga je Mojsije kasnije spalio, potvrđuje ovu činjenicu (st. 20). Uprkos tome što je upravo napravljen ljudskim rukama, oni su odmah počeli da mu pripisuju moćna dela koja je učinio JHVH. Dok su se klanjali, uzvikivali su: „Evo, tvojih bogova, Izrailju, koji su te izveli iz egipatske zemlje!“ (st. 4b). Osim što je napravio idola, Aron je takođe posvetio gozbu bogu teletu: „Aron . . . povika i reče: 'Sutra je praznik Gospodu!' Sutradan ustadoše rano i prinesoše žrtve paljenice i žrtve zahvalne. Narod poseda da jede i pije, a posle ustadoše da se zabavljaju“ (st. 5-6 SSP). Jedan od mojih omiljenih stručnjaka za Stari zavet, Volter K. Kajzer mlađi, opisuje značenje ovog

odlomka: „Ljudi su zadovoljavali sopstvene želje prepuštajući se ludovanju. Glagol *šāḥaq* označava pijančenje, nemoralne orgije i seksualne igre“².

VELIKA KATASTROFA

Bilo je skoro nemoguće na tako maestralan način prekršiti više zapovesti odjednom. Prvo, ovo je bio „idol“ napravljen smišljeno i sa namerom. Prinostili su mu žrtvu, klanjali se pred njim, obožavali ga, pa čak i proglasili za „svog boga“. Odali su mu priznanje kao da ih je on izveo iz Egipta! Povrh svega, gozba je bila praćena svakojakim polnim razvratom. Priču čini još neverovatnijom činjenica da je, dok su ljudi sve to radili, Gospodnje slavno i plamteće prisustvo i dalje pokrivalo goru (Pnz. 9,15). Ne samo što su varali svog muža tokom venčanja, već su to radili naočigled Njemu.

Na vrhu planine, Gospod je znao šta se dešava dole na zemlji. „Idi i siđi, jer se iskvario tvoj narod, koji si izveo iz zemlje egiptanske! Brzo su skrenuli s puta koji sam im zapovedio. Izlili su sebi kip teleta, klanjali mu se i prineli mu žrtve. I još su govorili: 'Ovo je bog tvoj, Izrailju, koji te je izveo iz Egipta!'“ (Izl. 32,7-8). Reč, koja se ovde koristi za kvarenje, prilično je snažna. To je ista reč koja se koristi u Postanju 6,12 za pokvarenost, kojoj se ceo svet predao u vreme Noja.³ Sud nije mogao biti ništa drugo osim potpunog očišćenja i uništenja.

POSLEDICE

Kao što je svet bio uništen u Nojevo vreme, tako je Gospod objavio Svoju nameru da uništi sav Izrael: „Vidim da je ovaj narod tvrda vrata. Zato me pusti sada da iskalim svoj gnev na njima i da ih pobijem. Onda ću od tebe učiniti veliki narod“ (st. 9-10). Iako je samo deo naroda aktivno učestvovao u ovoj pobuni, Gospod je bio

spreman da uništi ceo narod. Kao što Stjuart primećuje: „Nisu svi učestvovali, ali, mnogi jesu, dok ostali nisu uradili ništa da ih odvrte. Rezultat toga bio je da je cela nacija izgubila balans i mogla je da se opiše kao 'oni'“⁴. Bog je ponudio Mojsiju da od njega napravi neku vrstu novog Avraama, kroz koga će se pojaviti novi narod. Mojsije se, međutim, zauzeo za ljude, pozivajući se na Božiji dobar međunarodni ugled i Njegova zavetna obećanja, koja je dao Izraelovim precima (Izl. 32,12-13). Kao rezultat Mojsijeve molbe, „Gospod je odustao od nesreće, koju je nameravao da svali na svoj narod“ (st. 14). Međutim, nije sve bilo jednostavno oprošteno i zaboravljeno. Iako je Gospod odlučio da ih ne uništi u potpunosti, moraće da se suoče sa teškim posledicama. Mojsije će sada služiti kao JHVH-ov izvršilac presude.

BRAČNI UGOVOR JE PONIŠTEN

Po Gospodnjoj zapovesti, Mojsije je sišao sa planine, sa dve ploče – venčanim listom – u rukama (st. 15). Iako mu je bilo rečeno šta se dešava, sada je to sam video: „Kad se približio taboru i video tele i igranje, Mojsije planu gnevom. Baci on ploče iz ruku i razbije ih na podnožju gore“ (st. 19). Tako je ono što Mojsije prvo učinio bilo da javno poništi bračni zavet. Mojsije je bacio dve ploče na stenovito tle i razbio ih pred celim narodom. Evo kako to Sarna objašnjava: „Ovo nije bio ishitren čin; već sasvim svestan čin ukidanja zaveta“⁵. Ceremonija venčanja još nije bila završena, a ugovor je prestao da važi.

MOJSIJE SPALJUJE IDOLA

Drugi čin Gospodnje presude je bio da kroz Mojsija spali idola i tako javno uništi „boga“, kojeg su ljudi napravili sebi: „Onda uzme tele, spali ga i izmrvi u prah, pa ga prospe u vodu i natera Izrailjce da je piju“ (Izl. 32,20). Na ovaj način, Mojsije je pokazao krajnju nemoć idola. To što je poprskao vodu pepelom i dao narodu da

pije imalo je najmanje tri simbolične svrhe. Prvo, dajući ljudima da piju vodu poprskanu pepelom od ostataka idola, Mojsije ih je primorao da prihvate odgovornost za svoje grehe. Drugo, mešajući ostatke idola sa vodom, Mojsije se pobrinuo da ti ostaci bukvalno prođu kroz njihova tela i na kraju završe kao ljudski otpad na zemlji. U Ponovljenim zakonima 32,37 možemo osetiti podsmešljivi ton Gospodnjih reči: „Gde su sada ti vaši bogovi?“ To je bio krajnji čin poniženja. Treće, ima još nečeg što je veoma zanimljivo, a tiče se prirode greha idolopoklonstva. U Brojevima 5,11-31 opisan je jedan obred, koji su Izraelci primenjivali ako su sumnjali da je žena neverna i da je učinila preljubu. Muž je trebalo da odvede suprugu kod sveštenika, koji onda „uzme svete vode u zemljanu posudu, i neka uzme nešto prašine s poda Prebivališta i stavi je u vodu“ (Br. 5,17). Kako je žena bila dužna da proguta tu mešavinu, ako je bila kriva, stomak bi joj otekao. Ako se nije naduo, onda je bila nevina (Br. 5,27-28). Koliko god se ovaj obred činio neobičnim, ovim ljudima, koji su pili mešavinu vode i praha od idola, bilo je potpuno jasno da Mojsije postupa sa njima kao sa nevernom ženom, koja je počinila preljubu i prekršila bračni zavet.

MOJSIJE SE SUPROTSTAVLJA ARONU

Mojsijev treći čin je bio da ukori svog brata, kolovođu pobune: „Mojsije, potom, upita Arona: 'Šta ti je skrivio ovaj narod, da si ga uvalio u tako veliki greh?'“ (Izl. 32,21). Po Sarni, veliki greh u koji je Aron uveo narod „je pravni termin, koji se nalazi . . . u egiptaskim bračnim ugovorima, koji se uvek odnosio na preljubu“⁶. Aron je prvo pokušao da skrene pažnju na sebe tako što je oklevetao narod: „Neka se moj gospodar ne gnevi – odgovori mu Aron. I sâm znaš da je ovaj narod sklon zlu“ (Izl. 32,22). Neki bibličari zapravo pokušavaju da umanje značaj Aronovog greha, prikazujući ga kao pasivnog učesnika, koji je pod pritiskom popustio pred zahtevima ljudi. Međutim, ovo jednostavno nije u skladu sa Svetim pismom. Kada su ljudi izvršili pritisak na Arona,

mogao je da ih podseti da im je Mojsije naredio da sačekaju njegov povratak (Izl. 24,14), ali on to nije učinio. Umesto toga, preuzeo je vodeću ulogu u pobuni. Upravo tako objašnjava popularni britanski bibličar J. Alek Motier: „Uloga Arona u ovome je, naravno, bila naivna“⁷. Ali, činjenica da je Aron osećao potrebu da izmisli najsmješnije laži dokazuje da je znao da je kriv: „Ja sam im onda rekao: ‘Ko ima zlata, neka ga skine sa sebe’. Oni su mi dali zlato, a ja sam ga bacio u vatru, i izašlo je ovo tele“ (Izl. 32,24). Kejl primećuje: „Ovaj izgovor je bio toliko jadan da Mojsije nije smatrao da je vredan odgovora“⁸. U paralelnom tekstu u Pono- vljenim zakonima čitamo da je Gospod bio toliko ljut na Arona, da ga je umalo nije ubio (Pnz. 9,20). Kao i ostali pobunjenici, njegov brat Aron je spašen samo uz Mojsijevo posredovanje.

IDOLOPOKLONICI SU POSEČENI

Mojsijev četvrti čin bio je da svoj bes usmeri na one koji se još uvek nisu pokajali. Umesto da se skrase nakon što se Mojsije pojavio i uništio zlatno tele, mnogi su nastavili sa otvorenom pobunom: „Mojsije je video da se narod razuzdao, jer ga je Aron prepustio razuzdanosti, na zloradost njegovih neprijatelja“ (Izl. 32,25). Kajzer primećuje „da postoji vrsta obredne prostitucije, koja je povezana sa narodnim obožavanjem zlatnog teleta“⁹. Ljudi su divljali, odbacivši svaku uzdržanost. Mojsije je znao da nešto mora da se uradi, i tako je tog dana došlo do pogubljenja tri hiljade pobunjenika:

Tada Mojsije stade na ulaz u tabor i reče: ‘Ko je za Gospoda, neka stane uz mene’. Svi Leviti se okupiše oko njega. On im reče: „Govori Gospod, Bog Izrailjev: ‘Neka svako od vas pripaše mač o bedro! Vratite se i prođite kroz tabor, od ulaza do ulaza, pa neka svako ubije ko brata, ko prijatelja, ko suseda.“ Leviti su učinili kako im je Mojsije naredio. Tog dana je palo oko tri hiljade ljudi. (Izl. 32,26-28)

Kada je Mojsije pozvao one koji su bili „za Gospoda“ da istupe, to su prvenstveno učinili Leviti, koji su iz njegovog plemena. Poziv da bukvalno ubiju sopstvenu braću, prijatelje i komšije bi bez sumnje bila veoma mučna zapovest koju je trebalo izvršiti. Iz tog razloga je kasnije, kada je Mojsije blagoslovio dvanaest plemena, govorio o Leviju kao o plemenu: „On kaže o ocu svome i majci svojoj: 'Ne vidim ih!' Braću svoju ne prepoznaje, decu svoju ne primećuje; jer tvoje je naredbe vršio i tvoj savez čuvao“ (Pnz. 33,9).

MOJSIJEVA ISTRAJAVA U POSREDNIŠTVU

Uprkos svemu što je Mojsije učinio, spalio je zlatno tele i ubio tri hiljade ljudi, još uvek nije bilo potvrde od Gospoda da će sve biti oprošteno. Mojsije je tako izrekao još jedan strogi ukor onima koji su preostali i vratio se na goru da razgovara s Bogom (Izl. 32,30-31). Tamo je Mojsije uputio Bogu molbu, vezujući pritom svoju večnu sudbinu za budućnost Izraela: „Mojsije se vrati Gospodu i reče: 'Eh, narod ovaj ljuto sagraši načinivši sebi boga od zlata. Ipak, oprosti nam taj greh. Ako nećeš, izbriši i mene iz knjige svoje koju si napisao!'“ (Izl. 32,31-32). Mojsije je priznao grehe naroda, ali je njegov zastupnička molitva, u suštini, bila je: „Poštedi ljude. Uzmi mene umesto njih“. Slično i Sarna kaže: „Molitva spaja ispovest sa molbom za pomilovanje; ali se uvodi još jedan element. Mojsije plemenito vezuje svoju ličnu sudbinu za sudbinu svog naroda. Teško da može biti upečatljiviji primer nesebične „ljubavi prema Izrailju (na hebrejskom *'ahavat yisra`el*)“¹⁰. Čitaoci Novog zaveta odmah će je prepoznati kao jasan prauzor molitve apostola Pavla, koji je, takođe, zavapio posredujući za Izrael: „Istinu govorim u Hristu. . . jer bih želeo da ja sam budem odlučan za Hrista za braću svoju, srodnike moje po telu, koji su Izrailjci“ (Rim. 9,1-4). Gospod je odgovorio Mojsiju rekavši da će kazniti samo one koji su krivi. Mojsije ne može da primi Izraelovu kaznu na sebe.

Zatim je Gospod dao nalog Mojsiju da nastavi da vodi narod prema obećanoj zemlji. Ovo je bila dobra vest, jer je to značilo da misija nije prekinuta. Međutim, ovo je praćeno poražavajućom vestima da ih JHVH neće pratiti kao što je to činio do tog trenutka: „A ja ću poslati pred tobom Anđela. . . Ja neću poći gore s tobom, da vas ne bih istrebio na putu“ (Izl. 33,2-3). Još jednom, Mojsije je nastavio da istrajava u posredovanju, odbijajući da uvede Izrael u obećanu zemlju ako ih Gospod lično ne prati (Izl. 33,12-16). Ne samo da je Gospod popustio zbog Mojsijevog posredovanja, već se dogodilo još nešto izuzetno.

MILOSTIV I MILOSRDAN

Mojsije je tražio od JHVH-a da mu više otkrije ko je On. Gospod je rekao Mojsiju da će mu se otkriti na način na koji on ranije nije mogao da ga vidi (Izl. 33,18-33). Usred ovog snažnog samootkrivenja, JHVH je sebe opisao Mojsiju sledećim rećima:

Gospod! Gospod! Bog milostivi i milosrdni, spor na srdžbu, bogat milošću i vernošću, iskazuje milost hiljadama, oprašta krivicu, prestup i greh, ali krivca ne ostavlja nekažnjena, nego kažnjava greh otaca na njihovoj deci i unucima sve do trećeg i četvrtog kolena. (Izl. 34,6-7)

U ovim stihovima, JHVH iznosi pet posebnih osobina koje ga opisuju. Ove osobine zajedno opisuju ono za čim svako ljudsko srce čezne. Bez sumnje, Mojsije se svim ovim samoopisima veoma obradovao. Prva navedena osobina bila je JHVH-ova „milostiva“ priroda. Božija slava koja se pokazala na gori pripada Bogu koji zaista brine o ljudima. On prema njima gaji stvarna osećanja, koja iskazuju nežnost i milost. Druga osobina se tiče Gospodnjeg milosrđa. JHVH je onaj koji čini dobre stvari za ljude, koji zapravo ne zasluđu takvu dobrotu. On ne čini samo ono što se od Njega očekuje ili zatraži, već zapravo mnogo više od toga. Treće, Gospod je sebe opisao kao nekoga ko je „spor na gnev“. JHVH-ovo strp-

ljenje prema grešnim i buntovnim ljudima zapravo Ga opisuje. Zatim, On je sebe proglasio za nekoga ko poseduje ogromnu ili veliku meru zavetne ljubavi i odanosti. Ovde hebrejska reč, *hesed*, prevedena kao „milosrđe“, ukazuje na vrstu dugoročne, pouzdane vernosti, koja krasí istinski vernog supružnika. Dok se Izrael već pokazao kao nestalan i nepouzdan, JHVH je otkrio da je On upravo suprotno; Onaj kome se može potpuno verovati. Peto i konačno, Gospod je opisao Sebe kao nekoga ko obiluje istinom. Sve što Gospod kaže je istina. Njegovoj reči, baš kao i Njegovom osećanjima, može se potpuno verovati.

OPRAŠTANJE

Saslušavši Boga, Mojsije je iskoristio priliku i pomolio se za Njegovo potpuno oprostjenje: „Ako sam stekao naklonost pred tobom, molim te, Gospode, da pođeš sa nama. Iako je ovaj narod tvrdovrat, oprosti nam krivicu i grehe, pa nas prihvati kao svoju baštinu“ (Izl. 34,9). S jedne strane, priča nas podstiče da pohvalimo Mojsija zbog njegove istrajnosti u zastupništvu. Kakav je žilav duh imao! S druge strane, da nije bilo Gospodnjeg samootkrivenja kao Onoga koji obiluje milošću i milosrđem, malo je verovatno da bi Mojsije uputio tako smeo poziv. Ipak, kada su se Mojsijev odlučni duh i Gospodnje sažaljivo srce su se susreli u tom posredovanju, oprostjenje je bio neizbežan rezultat. Tako je Gospod objavio da će prekinuti bračni zavet biti obnovljen. Uprkos užasu svega što se upravo dogodilo, JHVH je odlučio da Izraelu pruži drugu šansu: „Gospod na to reče: 'Evo, sklapam savez'“ (Izl. 34,10). Ovo ne treba shvatiti kao da je Gospod sklopio neki drugi zavet, već da je potvrdio obnovu prvobitnog zaveta.¹¹ Pošto je bračni ugovor obnovljen, njega je trebalo ponovo sastaviti. Tako je Gospod zapovedio Mojsiju: „Napiši ove reči koje sam ti rekao, jer sam na osnovu ovih reči sklopio savez sa tobom i sa Izrailjem.' Mojsije je proveo sa Gospodom četrdeset dana i četrdeset noći tokom kojih nije jeo hleba niti pio vode. Tada je na pločama

napisao reči saveza – deset zapovesti“ (Izl. 34,27-28). Iako je prvi bračni ugovor napisan samim prstom Božijim, obnovljeni ugovor će u ploče urezati Mojsije. Mojsije se, potom, sa licem na kojem je sijala svetlost slave Božije, vratio u logor sa obnovljenim venčanim listom (Izl. 34,29-30).

DRUGA ŠANSA

Iako je Gospod odlučio da povrati Svoju nevestu, stvari neće biti kao pre. Obnova saveza je došla sa mnogim novim, strožijim uslovima i upozorenjima.¹² Izrael je više puta upozoren da nikada više ne glumi „bludnicu“, koja trči za stranim bogovima (Izl. 34,15). Naravno, upozorenje da se ne ponaša kao prostitutka, bilo je metaforično, odnosilo se na obožavanje stranih bogova. Od tada nadalje, JHVH je više puta izražavao Svoju „ljubomoru“, ili, tačnije, Svoju strast prema bezrezervnoj odanosti Svoje neveste. Iako Božija ljubomora nije kao telesna ljubomora čoveka, ona nije ni sasvim drugačija. Ne iznenađuje to što se nakon izdaje u vidu zlatnog teleta, reč ljubomora iznenada pojavljuje iznova i iznova. Kao i svaki brak koji je pretrpeo izdaju, iako je oprostaj sve pokrio, bolne rane često ostaju. Zavet je bio obnovljen, ali je ostalo tužno sećanje na ono što se dogodilo.

KRUŽNI TOKOVI PRELJUBE

Bilo bi divno zaključiti ovu priču izveštajem da je Izrael nakon obnove zaveta naučio lekciju i ostao veran od tog trenutka nadalje. Nažalost, priča se ne odvija ovako. Upravo suprotno, istorija Izraela je priča o ponovljenim uvredama protiv Gospoda. Gospod je to i rekao Mojsiju neposredno pre njegove smrti:

Evo, ti ćeš uskoro otpočiniti sa svojim precima, a ovaj narod će početi da bludniči sa drugim bogovima iz strane zemlje u koju će ući. Mene će napustiti i prekršiti savez koji sam sklopio sa njim. (Pnz. 31,16)

Mojsije je takođe prekorio narod, govoreći o njihovoj budućoj nevernosti Bogu. Rekao im je: „Znam tvoju nepokornost i tvoju tvrdovratost. Ako ste buntovni prema Gospodu danas, dok još živim sa vama, koliko ćete više biti buntovni posle moje smrti!“ (Pnz. 31,27). Mnogo puta tokom istorije Izraela, narod je prekršio svoj zavet sa Bogom. Postoje čak i dokazi da nikada nisu u potpunosti odbacili svoju „ljubav“ prema Apisu i Hatoru, egipatskim govedolikim božanstvima, koje su obožavali tokom skandala sa zlatnim teletom. U danima cara Jerovoama, oko pet stotina godina posle Izlaska, narod je ponovo napravio i obožavao zlatne govedolike idole:

Kad je car razmislio o ovome, napravio je dva zlatna teleta i rekao narodu: „Dovoljno ste odlazili u Jerusalem. Evo, tvojih bogova, Izrailju, koji su te izveli iz egipatske zemlje!“ Jedno tele je postavio u Vetilju, a drugo u Danu. To je bila prilika za greh jer je narod otišao pred ono tele u Danu. (1. Car. 12,28-30)

U decenijama i generacijama koje su usledile, obrazac je prilično dosledan. Prvo, ljudi bi se revnosno predali Gospodu. Drugo, ne bi ispunili svoju obavezu. Treće, Gospod bi ih s ljubavlju, iako ponekad veoma bolno, kažnjavao. Četvrto, oni bi se pokajali i vratili Gospodu koji im oprašta i obnavlja ih.

ZAKLJUČAK

Tema Gospodnje vernosti prema Izraelu, Njegovoj preljubničkoj nevesti, zapravo je značajna tema u kasnijim prorocima. Ako ćemo biti iskreni, priznaćemo da je priča o Izraelu ista kao i priče o svima nama. Ovo je veoma važno naglasiti, jer bismo mogli lako osuditi Izrael zbog njegove opetovane nevernosti. U stvarnosti, međutim, priča o Izraelu kao prestupniku povratniku, serijskoj preljubnici, nije drugačija od priče bilo koga drugog, ko je nastojao da u potpunosti živi za Gospoda. Svakome je potrebna stalna Božija milost, koja se obnavlja svakog jutra. Srećom, mi služimo

Bogu, koji je zaista „milostivi i milosrdni, spor na srdžbu, bogat milošću i vernošću, iskazuje milost hiljadama, oprašta krivicu, prestup i greh“ (Izl. 34,6-7a). Isto tako, istina je da je On i Bog koji „krivca ne ostavlja nekažnjena, nego kažnjava“ (Izl. 34,7b). Bog je milostiv, ali je i pravedan. Kao otac pun ljubavi, Bog kažnjava one koje voli da bi ih vratio sebi. O ovoj temi ćemo govoriti u narednih nekoliko poglavlja. Ali prvo, u sledećem poglavlju, ukratko ćemo sumirati različite motive braka, koji prožimaju izveštaj o Izlasku.

UKRATKO O BRAČNIM MOTIVIMA U IZLASKU

Pošto smo završili naše sagledavanje Izlaska, hajde da sada sumiramo mnoge ljubavne i bračne motive sadržane u biblijskom narativu.

1. JHVH JE OBJAVIO SVOJE NAMERE IZRAELU

Pre nego što se izlazak iz Egipta dogodio, Gospod je jasno objavio svoje namere Izraelu: „Ja sam Gospod; ja ću vas izbaviti od egipatskog jarma i osloboditi vas od ropstva. Ja ću ispružiti svoju mišicu da ih strogo kaznim, i tako vas otkupim. Uzeću vas sebi za narod, i ja ću biti vaš Bog. Tada ćete znati da sam vas ja, Gospod, vaš Bog, oslobodio od egipatskog jarma. Ja ću vas odvesti u zemlju za koju sam se zakleo da ću je dati Avramu, Isaku i Jakovu; ja ću vam je dati u posed. Ja sam Gospod.“ (Izl. 6,6-8). Izjava „Uzeću vas sebi za narod“ (st. 7) donosi zaključak da je Gospod pozivao Izrael u veoma poseban, isključiv i prisan odnos sa Njim.

2. JHVH JE POKAZAO SVOJU MOĆ PRED IZRAELOM

Odlučivši da 'uhvati pogled' Izraelov, da privuče pažnju naciji, Svojoj izabranici, Gospod je pokrenuo niz događaja, u kojima je mogao da pokaže Svoju snagu i moć. Ovo je uključivalo direktno

suprostavljanje faraonu pošastima, Svojim pojavljivanjem nad Izraelcima u obliku stuba od oblaka i ognja i, konačno, razdvajanjem Crvenog mora. Gospod je rekao da je posebno učinio sve to da bi umnožio „mnogo svojih znakova i čuda u Egiptu“ (Izl. 7,3).

3. JHVH SE OBRAČUNAVA SA SVOJOM KONKURENCIJOM

Razdvajajući Crveno more i podavivši faraona i njegove vojske na tako neverovatan način, Gospod nije samo pokazao Svoju moć, On je, zapravo, Svoje konkurente krajnje ponizio i potpuno ih uklonio sa scene. Od samog početka odnosa sa Izraelom, Gospod je bio odlučan da On bude jedini primalac naklonosti naroda.

4. JHVH JE POKAZAO SVOJU PROMIŠLJENU, BRIŽNU I SAOSEĆAJNU STRANU

Gospod nije samo pokazao Svoju moć i snagu. Obezbeđujući Izraelove potrebe u pustinji, On je takođe pokazao Svoju promišljenu, brižnu i saosećajnu stranu. Kroz čuda mane, prepelica i vode iz stene, Gospod je pokazao Svoju sposobnost da brine o Svojoj budućoj nevesti. „Ja sam tebe posmatrao u pustinji, u zemlji sasušenoj. Nasitili su se na pašnjaku svome“ (Os. 13:5-6a). „Kao što orao bdi nad svojim gnezdom, i lebdi nad svojim ptićima, kao što širi svoja krila i uzima ih, te ih nosi na svojim perima, tako ih je sâm Gospod vodio; drugog boga ne bi pored njega. Na visine ga je zemaljske posadio, te je jeo urod sa polja, hranio ga medom iz litice, i uljem iz najtvrđe stene; maslom od stoke, mlekom od stada, ovnovima i jarcima vasanskim i pšenicom ponajboljom. Pio si vino, krv grožđa“ (Pnz. 32,11-14). „I nisu bili žedni dok su išli pustošima, vodu im je iz stene natočio, i stenu je rascepio i voda je potekla“ (Is. 48,21).

5. JHVH JE ZAPROSIO IZRAEL

U podnožju Sinajske gore, Gospod je ponudio Izraelu: „Sada, ako budete slušali glas moj i držite zavet moj, bićete mi dragoceniji od svih naroda iako je cela zemlja moja“ (Izl. 19,5 Milin). Ako narod Izraela kaže da, onda je pristao da postane JHVH-ovo *segulah*, Njegovo najcjenjenije i posebno blago. Izdvojen od svih drugih naroda i plemena širom sveta, Izrael je bio pozvan u jedan poseban, isključivi odnos sa Bogom.

6. IZRAEL JE PRIHVATIO PONUDU

Odgovor naroda na Gospodnji predlog bio je oduševljeno prihvatanje: „Mojsije se vrati, okupi narodne starešine i prenese im sve što mu je Gospod zapovedio. A sav narod odgovori u jedan glas: 'Učinićemo sve što je Gospod rekao'. Mojsije je preneo Gospodu što je narod rekao“ (Izl. 19:7–8a).

7. IZRAEL JE PROŠAO KROZ PREDVENČANI OBRED *MIKVE*

Pre nego što je svadbena svečanost počela, Gospod je zapovedio narodu da se opere i posveti: „Tada reče Gospod Mojsiju: „Idi u narod i osveštaj ga danas i sutra i neka opere odeću svoju. Neka budu spremni trećega dana, jer će trećega dana sići Gospod na goru Sinaj pred sav narod“ (Izl. 19,10-11 Milin).

8. JHVH, MLADOŽENJA, STIGAO NA CEREMONIJU VENČANJA

Nakon što se narod obredno očistio, JHVH, Mladoženja je stigao na goru Sinaj: „A trećega dana, u sâm osvit, razlegne se grmljavina, munje počnu da sevaju, a gust se oblak nadvije nad gorom. Glas trube snažno odjeknu, a sav narod u taboru zadrhta od straha. Mojsije povede narod iz tabora u susret Bogu. Stali su u podnožju gore. Cela gora Sinaj je bila obavijena dimom, jer je Gospod na nju sišao u ognju. Dim se dizao kao iz peći, a sva se gora tresla. Zvuk

trube bivao je sve jači i jači. Mojsije je govorio, a Bog mu je glasno odgovarao. I tako je Gospod sišao na goru Sinaj, na njen vrh. Tada je Gospod pozvao Mojsija da se usigne na vrh gore. Mojsije se usigne“ (Izl. 19,16-20).

9. JHVH JE OBEZBEDIO HUPU – VENČANI BALDAHIN

Pre nego što je počeo obred venčanja, Gospod je obezbedio venčani baldahin preko cele planine: „A trećega dana, u sâm osvit, razlegne se grmljavina, munje počnu da sevuju, a gust se oblak nadvije nad gorom“ (Izl. 19,16). Kasnije, u Isaijinoj knjizi, prorok je koristio identične slike i primenio ih na goru Sion tokom mesijanskog carstva: „Kad Gospodar ljagu spere sa sionskih ćerki, i obriše krv prolivenu posred Jerusalima, duhom suda i duhom očišćenja vatrom; tad će Gospod stvoriti nad celom čvrstom gorom sionskom, i nad saborima njenim: oblak i dim danju, sjaj plamena da blešti noću, jer će on, Slava, zaklon (hebrejski: *hupa*) površ svega biti“ (Is. 4,4-5).

10. JHVH JE SAOPŠTIO KETUBU, BRAČNE ZAVETE, IZRAELU

Deset zapovesti, kao sažetak cele Tore, služile su kao pravni okvir, poznat kao *ketuba*, koji će se čitati tokom biblijskog bračnog zaveta. Da stvar bude još snažnija, JHVH je izrekao bračne zavete Izraelu: „Gospod je s vama govorio licem u lice na gori isred ognja“ (Pnz. 5,4).

11. ODNOS JE U POTPUNOSTI OPISAN KAO ISKLJUČIV

Isključiva priroda odnosa je prvi put opisana u prve dve zapovesti, u prve dve stavke *ketube*: „Ja sam Gospod, Bog tvoj, koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva. Nemoj imati druge bogove osim mene. Ne pravi sebi idola, ni obličja od bilo čega što je gore na nebesima, ili dole na zemlji, ili u vodi pod zemljom. Ne klanjaj im se, niti im služi. Jer sam ja, Gospod, tvoj Bog, ljubomorni

Bog“ (Izl. 20,2-5). Mnogo puta nakon ovoga Gospod je ponovio ovu isključivu prirodu odnosa i Sebe nazvao ljubomornim.

12. IZRAEL JE PRISTAO NA *KETUBA* BRAČNE ZAVETE

Nakon što je *ketuba* pročitana, ljudi su zajednički potvrdili svoje „Da!“. Mojsije ode i ispriča narodu sve Gospodnje reči i sve uredbe. Narod odgovori u jedan glas: 'Vršićemo sve reči što ih je Gospod izrekao' (Izl. 24,3).

13. BRAČNI ZAVET JE OPISAN KAO KRVNI ZAVET DO SMRTI

Brak je bio zapečaćen krvlju, što ga određuje kao krvni zavet do smrti: „A Mojsije uzme polovinu krvi i ulije je u posude, a drugu polovinu izlije na žrtvenik. Onda je uzeo Knjigu saveza i glasno je pročitao narodu. Oni odgovoriše: 'Vršićemo sve što je Gospod rekao, i pokoravati se tome'. Mojsije je, zatim, uzeo krv i njome poskropio narod, i rekao: 'Evo krvi saveza koji je Gospod sklopio sa vama na temelju svih ovih reči'“ (Izl. 24,6-8).

14. BRAČNI ZAVET JE ZAPEČAČEN SVADBENOM GOZBOM

Nakon što su telad žrtvovana, Mojsije, Aron, Nadav, Avijud i sedamdeset izraelskih starešina popeše se na vrh planine i „jedu i piju“. To se danas ogleda u savremenim venčanjima sa ručkom posle zaključenja braka.

15. JHVH JE IZRAELU DAO SUBOTU KAO SPOLJAŠNI ZNAK

Slično savremenim obredima venčanja, koji se završavaju razmenom burmi, Gospod je dao subotu kao spoljašnji znak: „Zatim Gospod reče Mojsiju: 'Reci ovo Izrailjcima: Držite moje subote, jer je to znak između mene i vas, od pokolenja do pokolenja, da biste znali da sam ja, Gospod, koji vas posvećujem'“ (Izl. 31,12-13).

16. JHVH JE IZRAELU ODREDIO SUBOTU ZA „SASTAJANJE“

Na isti način na koji svaki bračni par, koji želi da održi plamen svoje romanse, zna da treba da provode vreme zajedno, tako je i JHVH odredio jedan dan u nedelji da Izrael provodi redovno vreme sa Njim.

17. JHVH JE IZRAELU DAO KAMENE PLOČE KAO VENČANI LIST

Po zaključivanju Sinajskog zaveta, „potvrda“ da je on sklopljen bile su dve kamene ploče na kojima su ispisane Deset zapovesti. Nakon što je Gospod dao Mojsiju zapovesti u vezi sa subotom, čitamo: „Kad je Gospod prestao da govori s Mojsijem na gori Sinaj, dao mu je dve ploče Svedočanstva, kamene ploče, ispisane Božijim prstom“ (Izl. 31,18). I dalje prikazujući duboko svetu prirodu ovih ploča, Gospod je odredio da se napravi sveti kovčeg u kojem će se držati ploče (Izl. 25,10-22). On je nazvan kovčegom svedočanstva, tj. kovčegom saveza ili zaveta (up. Br. 10,33; 14,44; Pnz. 10,8).

ZAKLJUČAK

U zaključku, svaka pažljiva analiza Izlaska i Sinajskog zaveta otkriće mnoge komponente koje odražavaju romantiku, venčanje i bračnu vezu. To možemo s pravom utvrditi ne samo pažljivim čitanjem knjige Izlaska, već i Ponovljenih zakona. Sa time se slaže i jevrejski mesijanski bibličar Arnold G. Fruhtenbaum, koji je sažeto rekao:

Čitav format Knjige ponovljenih zakona je i drevni suzerenski, vazalni, i drevni bračni ugovor. Drugim rečima, Mojsije je za sastavljanje Ponovljenih zakona uzeo različite uglove sagledavanja tri ranije knjige i predstavio ih u obliku drevnog bračnog ugovora. Ova knjiga sadrži bračni ugovor potpisan između Izraela i Boga – gde je Izrael postao Jahveova žena.¹

Kada smo ovo istakli, moramo da dodamo i važnu odrednicu. Slika muža i žene, koliko god bila važna i centralna u narativu, svakako nije jedina metafora, koju Gospod koristi u Svetom pismu kada govori o svom odnosu sa Izraelom. Kroz Bibliju Gospod često govori o Sebi i kao ocu i o Svom narodu kao o Svojoj deci. On koristi i druge metafore. On je Pastir, a Izrael Njegovo stado. Naravno, iza svih ovih metafora, pravi odnos je sledeći: On je njihov Bog, a oni su Njegov narod. Ovaj poziv se prvi put pojavljuje u Avraamovom savezu: „Svu zemlju hanansku, zemlju u kojoj boraviš kao došljak, dajem u večni posed tebi i tvome potomstvu posle tebe; a ja ću biti njihov Bog“ (Post. 17,8). Zatim se ponavlja u priči o Izlasku: „Vi ćete biti moj narod, a ja ću biti vaš Bog“ (Izl. 6,7 Milin). Slične izjave se ponavljaju u celom Svetom pismu (Izl. 34,24.28; Jer. 7,23; 30,22; 31,33). Kao što smo već rekli, bez obzira koju metaforu koristimo, sve one ukazuju na činjenicu da je Gospod pozivao Izrael, Svoj narod, u jedinstven odnos sa Njim, odnos koji je povlašćen i prisan.

Tako je od Avraama, Isaka i Jakova nastao narod Izraela. Nakon što su proveli četiri stotine godina u Egiptu kao robovi, JHVH ih je pozvao u povlašćen, posvećen i prisan odnos sa Njim. Pozvao ih je da postanu carstvo sveštenika. On će biti njihov Bog i Car, a oni Njegov narod. Narod je ushićeno prihvatio Njegovu ponudu. Zato im je On dao Svoje zapovesti, dao im je njihovu nacionalnu povelju, uputstva kako da žive i budu potpuno drugačiji od okolnih naroda. Prvo teokratsko carstvo je uspostavljeno. Kao njihov Bog i Car, JHVH je sada pripremao Izrael da postane narod pogodan da se u njemu rodi Božiji obećani car, koji će uspostaviti Njegovo carstvo na zemlji i doneti potpuno isceljenje i obnovu svega stvorenog.

2. DEO

OBNOVA BRAČNOG ZAVETA

Nakon što smo ispitali zavet sklopljen na gori Sinaj, sada prelazimo na odredbe zaveta, kakvu su ulogu one odigrale u istoriji Izraela i kako će uticati na budućnost. Ovde ćemo ispitati kako je Sinajski zavet odredio buduće disciplinovanje Izraela, nakon čega će uslediti Izraelovo spasenje. Kao što ćemo videti, obnova Izraela u poslednjim danima ne samo što je prorečena od strane Mojsija, već i da će se ona odigrati slično kako se Izlazak odigrao. Ovo je jedna od osnovnih tema cele Biblije. U stvari, kao što ćemo uskoro videti, razumevanje Izlaska kao obrasca za biblijsku priču o otkupljenju je ključ, namerno ugrađen u biblijski narativ, koji otključava mnoge reči proroka i Novog zaveta.

PROKLETSTVA ZAVETA

U ovom poglavlju započinjemo razgovor o blagoslovima i prokletstvima zaveta na gori Sinaj. Ako želimo da pravilno razumemo istoriju Izraela i njegovu budućnost, moramo početi sa razumevanjem ove ključne teme u Tori. U zavetu na Sinaju, Bog je obećao da će blagosloviti Izrael, ako narod ostane poslušan. Međutim, ako narod bude nepokoran, On će na njih svaliti svakakva prokletstva ili, tačnije, kazne. Ove kazne prate veoma specifičan ciklus, koji se već delimično odigrao nekoliko puta u istoriji Izraela. Poćecemo sa blagoslovima, a zatim ćemo pogledati kazne.

BLAGOSLOVI ZAVETA

U ranim poglavljima Ponovljenog zakona Mojsije je pozvao Izrael da se pokorava načelima zaveta:

A sad, Izrailju, poslušaj zapovesti i uredbe koje vas učim da držite, da biste mogli da živite, te da biste mogli da uđete i zaposednete zemlju koju vam daje Gospod, Bog vaših otaca. (Pnz. 4,1)

Rezultati poslušnosti odnose se i na ulazak i „zaposedanje“ zemlje, koja je prvi put obećana Izraelu u Avraamovom savezu. Obećanje je ponovljeno i prošireno u Levitskoj 26:

Ako budete sledili moje propise i verno držali i vršili moje zapovesti, ja ću vam davati kišu u pravo vreme, pa će vam zemlja davati svoj rod, i stabla na polju rađati svoje plodove. Vršidba će vam stizati berbu grožđa, a berba grožđa stizati setvu, pa ćete jesti svoj hleb i biti siti, i živeti spokojno u svojoj zemlji. (Levitska 26,3-5)

Kao što Venham kaže: „Poslušnost zakonu je ključ za opstanak i uspeh Izraela“⁴¹. Poslušnost bi donela prosperitet i mir; jednostavne stvari kao što su kiša u pravo vreme, obilna žetva i dobri odnosi sa susedima.

KAZNE ZAVETA

Suprotno tome, ako je Izrael nepokoran Gospodu, onda će ga zadesiti niz navedenih kazni. U Ponovljenim zakonima 4, Mojsije je počeo da proriče Izraelu o onome šta će iskusiti ako se u budućnosti pobuni:

A, ako dobijesh sinove i unuke i ostanete u zemlji, pa se pokvarite i načinite sebi svakojake klesane likove čineći što je zlo u očima Gospoda, Boga tvoga, te izazovete njegov gnev. (Pnz. 4,25)

Zatim, koristeći jezik pravnog postupka, pozivajući nebo i zemlju kao svoje svedoke, Mojsije je sumirao kazne koje će doći na Izrael, ako i kada uđu u pobunu protiv Boga i izazovu Njegov gnev:

Evo – pozivam danas protiv vas nebo i zemlju kao svedoke – bićete brzo istrebljeni iz zemlje u koju idete preko Jordana da je zauzmete; nećete dugo ostati na njoj, nego ćete biti sasvim istrebljeni. Gospod će vas rasejati među narode. Od vas će preostati tek mali broj među narodima kojima će vas Gospod odvesti. Tamo ćete služiti bogovima koje su ljudske ruke načinile od drveta i kamena, koji ne mogu ni da vide ni da čuju, ni da jedu ni da mirišu. (Pnz. 4,26-28)

Dok će poslušnost dovesti do toga da Izrael zaposedne zemlju i ostane u njoj, neposlušnost će dovesti do toga da mnogi Izraelci budu ubijeni, a mnogi drugi proterani iz zemlje i rasejani među neznabožackim narodima. U Ponovljenim zakonima 32, Gospod proširuje ovu temu:

Stoga, nevolje ću na njih zgrnuti,
na njih ću svoje odapeti strele.
Glad će ih poharati,
satreće ih pošasti i ljute zaraze!
Čeljusti zverske na njih ću poslati,
s otrovom gmizavaca što puze u prašini.
Napolju će mač uzimati decu,
a unutra će užas obuzimati
kako momka, tako i devojku,
kako dojenče, tako sedu glavu. (Pnz. 32,23-25)

Levitska 26. ponavlja i nastavlja da proširuje istu temu:

Ali ako me ne poslušate, i ne budete vršili sve ove zapovesti, nego prezrete moje uredbe, i odbacite moje zakone; ako, dakle, ne budete izvršavali sve moje zapovesti, nego raskinete moj savez, ovo ću učiniti s vama: dovešću na vas užas, bolest i groznicu, od koje se gubi vid, i gasi život. Sejaćete uzalud, jer će vam setvu pojesti vaši neprijatelji. Ja ću se okrenuti protiv vas, i vaši će vas neprijatelji tući, te će vaši dušmani zavladati nad vama. Bežaćete i kad vas niko ne bude gonio. (Lev. 26,14-17)

Ukratko, ako Izrael prekrši zavet, Gospod će im doneti razne nacionalne katastrofe. Počelo bi sa bolestima, divljim životinjama i propadanjem useva, praćeno sa dramatičnijim katastrofama kao što su invazija stranih zemalja, poraz i, na kraju, proterivanje iz zemlje.

ZAVETNI CIKLUS KAZNE

Kada pregledamo sve prethodne odlomke, otkrivamo veoma jasan obrazac, ili ciklus, koji se odvija sledećim redosledom:

1. Izrael krši savez i čini idolopoklonstvo.
2. Bog prvo disciplinuje narod raznim nacionalnim nedaćama.
3. Zatim se vrši invazija na zemlju.
4. Na kraju, narod biva prognan iz zemlje.
5. Konačno, narod se pokaje.
6. Gospod ih vraća u zemlju.

Prepoznavanje i razumevanje ovog obrasca je od suštinskog značaja za razumevanje poslednjih vremena. Kao što ćemo videti, ovo je ciklus koji se već odigrao u istoriji Izraela, ali će se ponoviti i u poslednjim danima.

PROROČKA UPOZORENJA ISPUNJENA U ISTORIJI IZRAELA

Proročka upozorenja sadržana u zavetu su, zapravo, dubok dokaz da Bog postoji i da je blisko uključen u život svog naroda Izraela. Ovakav ciklus zavetnih kazni odigrao se dramatično na svetskoj sceni tokom sledećih epizoda u istoriji Izraela:

1. Asirska invazija, poraz i izgnanstvo deset plemena iz severnog carstva, Izraela, u osmom veku pre Hrista.
2. Vavilonska invazija, poraz i progonstvo južnog carstva, Judeje, početkom šestog veka pre Hrista.

3. Rimska okupacija, invazija i poraz Jerusalima 70. godine posle Hrista, praćeno brojnim progonima, koji su završeni do 136. godine.

U svakom od ova tri primera, Izraelov greh je doveo do njegovog poraza i uklanjanja iz zemlje. Za razliku od prvog slučaja, kada je severno carstvo proterano u Asiriju i nikada se nije u potpunosti oporavilo, druge dve deportacije naroda Judeje su se na kraju vratile u zemlju. Dakle, iako ova tri primera svakako potvrđuju božansko poreklo zaveta, kao što ćemo videti, oni se ne završavaju punim ciklusom.

OBNOVA

Neophodno je i prepoznati da kazne zaveta nisu samo kazneno-popravne, već, zato što potiču iz Božijeg srca, iz ljubavi prema Njegovom narodu, uvek imaju otkupiteljsku svrhu. Koliko god kazne bile bolne, na njih se uvek mora gledati kao na Božiju disciplinu punu ljubavi prema Njegovoj deci. One su Njegov metod prekoravanja Njegovog naroda do narodne obnove. Oni su produžetak JHVH-ovog vatrenog i ljubomornog srca, koje samo hoće da se Njegova nevesta vrati Njemu, i bude samo Njegova. U doba kada iracionalna mržnja prema jevrejskom narodu ponovo raste širom sveta, veoma je bitno da hrišćani ovo shvate. Svi odlomci, koji govore o Gospodnjim kaznama, nadalje objašnjavaju da će se Bog smilovati na njih i, nakon što ih raseli po drugim narodima, vratiće ih u zemlju. Tako i čitamo u Levitskoj knjizi:

Pa i kad ih ovo snađe u zemlji njihovih neprijatelja, ja ih neću prezreti, niti će mi postati toliko mrski, da bih ih dokrajčio, i raskinuo svoj savez sa njima, jer ja sam Gospod, Bog njihov. Radi njih ću se setiti saveza sa njihovim ocima koje sam izveo iz Egipta na oči naroda, da im budem Bog. Ja sam Gospod! (Lev. 26,44-45)

Uprkos istorijskom izgnanstvu koje je Izrael doživeo, na kraju je vraćen u zemlju. Posle asirskog i vavilonskog izgnanstva, mnogi su se (ali, sigurno ne svi) na kraju vratili u zemlju da ponovo izgrade svoju palu naciju. Skoro dve hiljade godina nakon rimskog izgnanstva, moderna država Izrael je ponovo uspostavljena 1948. Iako nijedan drugi narod nije doživeo obnovu posle toliko dugo vremena, to ne bi trebalo da bude iznenađenje, jer se upravo to dogodilo i u Svetom pismu. Koliko god da su zavetna prokletstva razorna, njihova svrha je uvek povratak Izraela i zemlji i Gospodu. Krajnji cilj Izraelovog Otkupitelja je njegova potpuna obnova, a On uvek ima završnu reč. Govorićemo o ovoj važnoj temi, konačnoj obnovi Izraela, mnogo detaljnije u nastavku.

ZAKLJUČAK

Da rezimiramo, zavet sklopljen na gori Sinaj sadrži i blagoslove i prokletstva kad su u pitanju poslušnost i neposlušnost. Ako Izrael posluša Gospoda, onda će biti blagosloven i posedovaće zemlju. Ako bude neposlušan i prekrši Gospodnji zavet, onda će posle niza upozorenja i raznih nesreća, biti izbačen iz zemlje. Konačno, posle nekog vremena, Gospod će ih vratiti u zemlju. Sve ovo ima za cilj da se Izraelu pruži prilika da se pokaje za svoje idolopoklonstvo i nevernost, a zatim vrati Gospodu. Ovo se u potpunosti odigralo najmanje dva puta u istoriji Izraela. Međutim, na zaprepašćenje mnogih, Izrael će proći još jedan, poslednji, ciklus kažnjavanja, izgnanstva i – obnove.

VREME JAKOVLJEVE NEVOLJE

Dok se ciklus nacionalne pobune, strane invazije, izgnanstva i obnove već dogodio najmanje dva puta u istoriji Izraela, Sveto pismo nam predstavlja šokantnu i nedokučivo otrežnjujuću stvarnost da će se ciklus ponoviti još jednom u budućnosti. Pre nego što se Isus vrati, sadašnja država Izrael će u velikoj meri doživeti još jedno značajno kažnjavanje i iskustvo izgnanstva. Po mom mišljenju, ova zastrašujuća i bolna stvarnost je dosledno i sasvim jasno prikazana u celoj Bibliji. Kao što ćemo videti, Sveto pismo kaže da će neposredno pre Mesijinog povratka nastupiti još jedno dramatično, iako vrlo kratko, vreme velike nesreće. Važno je napomenuti da je tema obrađena u ovom poglavlju daleko najosetljiviji i najopasniji materijal koji se obrađuje u ovoj knjizi. On ni na koji način ne bi trebalo da se koristi za kritikovanje jevrejskog naroda i današnje države Izrael. Naprotiv, jedini ispravan biblijski odgovor hrišćana nejevreja na odlomke o kojima se ovde govori, trebalo bi da bude traženje suštinskih načina da se pruži podrška jevrejskom narodu i državi Izrael, posebno kada se globalna mržnja širi. Da budemo jasni, Sveto pismo ponekad naglašava globalnu prirodu ovog razdoblja velike nevolje i da će ono uticati na globalnu hrišćansku zajednicu jednako značajno kao što će uticati na Izrael i jevrejski narod. Drugi odlomci, međutim, naglašavaju uticaj nadolazeće nevolje posebno na Izrael. Ovo razdoblje se obično različito naziva

„poslednji dani“, „poslednja vremena“, „velika nevolja“ ili „vreme Jakovljeve nevolje“. Kao što ćemo videti, Gospodnja namera za ovo razdoblje savršeno je u skladu sa ciklusom zavetnih kazni o kojima je bilo reči u prethodnom poglavlju.

MOJSIJEVA PESMA

Ideja da će Izrael proći kroz veliku kaznu pre nego što vreme otkupljenja dođe, započinje još u Tori. Verovatno je da odlomak koji se zove Mojsijeva pesma osnova za nju. Neposredno pre nego što je Mojsije umro, Gospod mu je rekao da napiše pesmu i „neka je nauče Izrailjci! Nauči ih da je pevaju! Ta će pesma biti moje svedočanstvo protiv Izrailjaca“ (Pnz. 31,19). Nakon što Mojsije umre, Gospod je rekao za Izrael: „Tada će ovaj narod ustati i činiće preljubu sa tuđim bogovima zemlje. . . Napustiće me i raskinuće savez koji sam sklopio sa njima“. Rezultat toga biće:

Tada će se raspaliti gnev moj na njih. Ostaviću ih i sakriću lice svoje od njih, tako da će propasti. Snaći će ih mnoga zla i nevolje. . . Odvešću ih u zemlju u kojoj teku mleko i med, za koju sam se zakleo ocima njihovim. Kad budu jeli, nasite se i ugoje, okrenuće se oni drugim bogovima i njima će služiti. Mene će odbaciti i raskinuće savez sa mnom. (Pnz. 31,17-20 Milin)

Tako je Mojsije zapisao proročanstvo i poučio narod (Pnz. 31,22). Nije preterano reći da je ova pesma jedan od najvažnijih i najosnovnijih proročkih tekstova u celoj Bibliji. Pažljivo proučavanje Mojsijeve pesme i poređenje sa mnogim kasnijim izjavama proroka, otkriće da oni neprestano upućuju na ovaj najraniji proročki tekst. Počinje opisom prvih faza zavetnog ciklusa kažnjavanja, okretanja Izraela ka idolopoklonstvu i kršenja zaveta. Zatim, kao rezultat njihove pobune:

Video je to Gospod, pa ih je odbacio,

jer sinovi ga i ćerke razgneviše.
Tada reče: 'Svoje lice ću od njih sakriti,
da vidim kako će svršiti;
jer naraštaj su oni izopaćeni,
deca koja nemaju vernosti.
Na ljubomoru su me izazvali,
bogom koji Bog nije,
razgnevili me svojim ništavilima.
Zato ću ih učiniti ljubomornim
narodom koji nije narod,
razdražiću ih narodom bezumnim.' (Pnz. 32,19-21)

Ovo je druga faza ciklusa. Gospod će odgovoriti na izraelsko idolopoklonstvo tako što će dozvoliti da na njih dođu svakojake nedaće. Ovo uglavnom služi kao upozorenje. On će povući Svoje blagoslove i zaštitu. Sledeće dve faze ciklusa kažnjavanja uključuju invaziju i izgnanstvo. Mojsije se već osvrnuo na ove stvari u Ponovljenom zakonu 4: „Gospod će vas rasejati među narode. Od vas će preostati tek mali broj među narodima kojima će vas Gospod odvesti“ (st. 27). Kao što bibličar i pisac komentara Piter K. Krejgi primećuje: „Malobrojni će preživeti i neće biti potpuno zbrisani, ali taj mali broj preživelih biće tragičan kontrast obećanju datom u zavetu, prema kojem Izraelci treba da postanu brojni kao nebeske zvezde“⁴. Dalje, kad narod izazove JHVH-ov gnev sa svojim idolima, On obećava da će se okrenuti nezna-bošćima da Izrael učini ljubomornim. Apostol Pavle će se kasnije, kada bude propovedao tadašnjim neznabošćima, osvrnuti na ovaj odlomak, u nadi da će obraćeni nejevreji zauzvrat podstaći njegove jevrejske sunarodnike i da će neke od njih spasiti (Rim. 11,14).

JAKOVLJEVA NEVOLJA PREMA JEREMIJI

Mnogo generacija kasnije, objašnjavajući Mojsijeve reći, prorok Jeremija je govorio o tim strašnim danima: „Ovako kaže Gospod: 'Čuli ste strašne, grozne vapaje, a mira nema!'“ (30,5). Nakon što

promeni ton, on postavlja pitanje da li muškarac može da rađa ili ne. To je, naravno, retoričko pitanje, na koje je odgovor odlučno „ne“. Ako muškarci ne mogu da rađaju, onda: „Raspitajte se i razmotrite: Da li muškarac rađa? Pa kako onda vidim da se svako muško drži za bedra, kao porodilja, da su svima lica izobličena od bledila!“ (st. 6). Narod zemlje Izraela je prikazan kao zahvaćen mukom i strahom. Jeremija zaključuje: „Jao! Velik će biti taj dan i nema takvog. Biće to vreme nevolje za Jakova“. Kada prorok kaže da je ovaj određeni dan „veliki“, to znači da je strašan i užasan. Prorok Malahija će reći da će to biti „veliki i strašni dan Gospodnji“ (Mal. 4,5). Ističući da takvog dana nikada nije bilo, prorok je govorio o neviđenoj strahoti tog vremena.

Kako će izgledati vreme neviđene nevolje za Izrael? Jeremija dalje govori o porobljavanju Izraela od strane naroda koji su ih napali. U 8. stihu, Gospod objavljuje: „Tog dana“, govori Gospod Savaot, „slomiću jaram njegov s vrata tvog i pokidati užad na tebi. Neće više tuđinu služiti“. Kao što je bio slučaj sa istorijskim ciklusima kada su Asirci i Vavilonci pokorili i odveli narod u lancima, tako i Jeremija proriče da će Izrael doživeti poslednju epizodu nesreće u kojoj će mnogi od njegovih ljudi zapravo postati robovi ili biće odvedeni kao ratni zarobljenici. Naravno, bitno je primetiti da usred takve nevolje, prorok dodaje snažnu poruku nade: „Ali i od nje će biti spasen“ (st. 7b). Uprkos kataklizmičkoj prirodi ovog nadolazećeg dana nevolje, ostatak Izraela biće izbaavljen. Ovo izbaavljenje je, naravno, primarni fokus priče, i zato će biti tema narednih nekoliko poglavlja.

JAKOLJEVA NEVOLJA PREMA ANĐELU GAVRILU

Skoro vek posle Jeremije, Danilovo proročanstvo se, takođe, odnosi na vreme Jakovljeve nevolje. Na pitanje koliko dugo će trajati razdoblje konačnog kažnjavanja Izraela, anđeo podiže ruke ka nebu i izjavljuje da će antihristovim vojskama biti potrebno tri i

po godine i da „kada moć svetog naroda bude skršena, sve ovo će se dovršiti“ (Dan. 12,7 SSP). Ranije u Danilovom proročanstvu, ovo isto vremensko razdoblje pripisuje se Antihristu sledećim rečima:

Snaga će mu porasti, ali ne od njegove snage. Besprimerno će pustošiti, uspevaće u svemu što preduzme, i zatiraće silne ljude i sveti narod. (Dan. 8,24)

U Danilu 11, nakon što je detaljno opisao mnoge užasne događaje, koje će Antihrist izazvati u Jerusalmu (st. 21-45), anđeo Gavriilo daje sledeću zastrašujuću izjavu: „To će biti vreme nevolje kakve nije bilo od kad narod postoji“ (12,1). Zatim, da bude jasno kada će se to dogoditi, on odmah kaže da se ovo vreme nevolje dešava neposredno pre vaskrsenja mrtvih: „U to vreme će se pojaviti Mihailo, veliki knez, branitelj tvog naroda. To će biti vreme nevolje kakve nije bilo od kad narod postoji. U to vreme će biti izbavljen tvoj narod, svako ko se nađe zapisan u Knjizi. Probudiće se mnogi koji počinjavaju u prahu zemaljskom, jedni za večni život, a drugi za sramotu i večni prezir“ (Dan. 12,1-2). Dok Jeremija uopšteno govori o tom razdoblju, kao o vremenu nesreće bez premca, Gavriilo mnogo određenije kaže da će to biti vreme izuzetno teške nevolje, kakvu čovečanstvo nikada u istoriji nije iskusilo. Zatim ga posebno vezuje za poslednje vreme, kada će i mrtvi vaskrsnuti. Na kraju se još jedan anđeo se pridružuje, ponavljajući da će se sve izdešavati u trajanju od „jednog vremena, dva vremena i pola vremena“ (Dan. 12:7 Milin). Svi koji se bave tumačenjem Svetog pisma se slažu da se ovo odnosi na poslednje tri i po godine pre Isusovog povratka.

JAKOVLJEVA NEVOLJA PREMA ISAIJI

Koncept po kojem Izrael trpi veliku patnju pre otkupljenja, bio je duboko usađen u izraelsku nacionalnu svest. Isaijino 26. poglavlje,

koje se često naziva „Isaijina mala apokalipsa“, živopisno prenosi ovo očekivanje:

Kao trudnica pred porođajem,
grči se, vrišti u bolovima,
takvi smo mi pred licem tvojim, Gospode,
Zatrudneli smo,
grčimo se ko da vetar porađamo,
niti smo zemlji spasenja doneli,
niti se rodiše stanovnici sveta. (Is. 26,17-18)

Ovde sav Izrael žali zbog činjenice da, uprkos tome što su pretrpeli velike patnje, upoređene sa porođajnim bolovima, nisu dočekali rođenje bebe. Umesto toga, oni su samo „porodili vetar“. Šta su tačno očekivali da će bol imati za posledicu? Ovde moramo biti vrlo pažljivi. Oni su očekivali da će doći do „spasenja zemlje“ i da će se „stanovnici sveta roditi“ za novi život. Izrael je razumeo da će posle razdoblja patnje čitavog njihovog naroda svet biti oslobođen prokletstva zbog pada u greh. Ovo poništavanje prokletstva podrazumevalo je mnogo više od pukog odmora i oslobođenja od njihovog teškog rada i muke (Post. 5,28-29), podrazumevalo je i prestanak same smrti. Pravedni mrtvi će se vratiti u život. Već sledeći stih ovo čini kristalno jasnim. Gospod odgovara na Izraelov vapaj tešeći ih sledećim obećanjem:

Oživeće mrtvi tvoji,
dići će se s mojim mrtvim telom.
Probudite se i pevajte
koji boravite u prahu,
jer rosa svetlosna rosa je tvoja,
i zemlja pokojnika porod će dati. (Is. 26,19)

JHVH uverava Svoj narod da uprkos njihovom razočaranju, njihova nada je važeća i da će „rođenje“ zaista doći. Leševi pravednih mrtvih će bukvalno ustati sa zemlje i kliktati od radosti!

Izraelski „porođajni“ bolovi će dovesti do toga da zemlja „rodi“ one, koji su trenutno zakopani pod zemljom. Ovo je jedan od najjasnijih odlomaka, koji koristi vrlo živopisne detalje kada opisuje vaskrsenje mrtvih. Pisac biblijskih komentara Geri V. Smit, naziva ovaj odlomak „Božijim spasonosnim proročanstvom na-^{de}“². Da Isaija ovde govori o vaskrsenju postaje još jasnije kada pogledamo prethodno poglavlje Isaijinog proročanstva, gde on govori o vremenu kada će Bog „zauvek smrt uništiti, ... obrisati suze sa svakog lica“ (Is. 25,8 Milin). Kada Mesija dođe, On će poništiti prokletstvo, pa će čak i sama smrt biti poražena. Međutim, neposredno pre tog vremena, Izrael i Božiji narod širom sveta će izdržati kratko razdoblje nevolje bez presedana.

JAKOVLJEVA NEVOLJA PREMA JEZEKILJU

Jedan od najzanimljivijih odlomaka u celoj Bibliji, koji se odnosi na dugu i neverovatnu istoriju Izraela, nalazi se u Jezekilju 16. Odlomak počinje tako što JHVH poziva proroka govoreći mu: „Pokaži Jerusalimu njegove gadosti“ (Jez. 16,2). Koristeći slike koje privlače pažnju slušalaca, Izrael je opisan kao beba koja je odbačena pri rođenju, koju je Gospod pronašao kako leži pored puta: „A tvoje rođenje? Na dan tvog rođenja pupčanu ti vrpce nisu odsekli, niti su te vodom oprali da te očiste; nisu te solju natrljali, niti te pelenama povili. Ničije ti se oko nije sažalilo, da ti iz samilosti učini nešto od toga, nego su te s gađenjem bacili napolje na dan tvog rođenja. Prolazeći pored tebe video sam te kako se koprcraš u svojoj krvi. I dok si ležala u svojoj krvi, ja ti rekoh: živi! Živi! – rekoh ti – dok si ležala u svojoj krvi“ (Jezekilj 16,4-6)

Nakon što je izbavio bebu Izrael od smrti, Gospod opisuje kako joj se predao svim srcem, posebno kroz bračni zavet: „Zakleo sam ti se i sklopio savez s tobom – govori Gospod Bog – i ti si postala moja“ (st. 8). Gospod se brinuo za Svoju nevestu, blagoslovio je i ukrasio je nakitom i darovima (st. 9-14). Od odbačenog

siročeta, Izrael je postao carica. A onda je, na takvim visinama, postala prostitutka: „Međutim, ti si se zanela lepotom svojom i zbog tog glasa poče da bludničiš. Svakom prolazniku si se nudila i predavala. Od svojih si haljina pravila uzvišenja šarena i na njima bludničila, kako nikad nije bilo, kako nikad neće biti“ (st. 15-16 Milin). Da stvar bude još mnogo gora: „Još si uzela i svoje sinove i ćerke koje si mi rodila, pa si ih prinela na žrtvu njima za hranu. Zar je bilo malo tvoga bludničenja, pa si i moju decu klala, i davala ih da se spale njima u čast?“ (st. 20, 21). Ukor se nastavlja kada je Izrael počinio preljubu sa Egipćanima (st. 26), Asircima (st. 28) i Haldejcima (st. 29). Gospod se ne suzdržava u svom bolnom prekoru: „Preljubnice! Ti tuđince primaš umesto svoga muža!“ (st. 32). Nakon toga, Gospod opisuje kazne koje će sručiti na preljubicu Izrael da je prevaspita:

Skupiću, evo, sve tvoje ljubavnike sa kojima si uživala, sve koje si volela, i sve koje si mrzela. Skupiću ih odasvud protiv tebe i otkriću pred njima tvoju golotinju, i videće svu tvoju golotinju. Sudiću ti kako se sudi preljubicama i onima koje su prolile krv. Izručiću te njihovoj ljubomornoj jarosti. Daću te njima u ruke, a oni će oboriti tvoje humke i uništiti tvoja uzvišenja. Oni će svući s tebe tvoje haljine, uzeti tvoj predivni nakit, i ostaviti te sasvim nugu. Onda će dovesti svetinu na tebe koja će te zasuti kamenjem i iseći te svojim mačevima. (Jez. 16,37-40)

Jezekilj detaljno opisuje vreme Jakovljeve nevolje. U to vreme će Egipćani, Asirci i Haldejci formirati koaliciju i okupiti se protiv Izraela radi njegovog uništenja. Kroz razgolićenje, jarost i mačeve, Gospod kaže da će Izrael biti kažnjen na najoštrij način koji se može zamisliti. Priča se, međutim, ovde ne završava. Kasnije ćemo doći do veličanstvenog završetka ovog tmurnog proročanstva, u kojem ćemo videti Gospodnje beskrajno saosećanje prema Svom narodu i Njegovu krajnju nameru da ga zauvek obnovi.

JAKOVLJEVA NEVOLJA PREMA ZAHARIJI

Prorok Zaharija, jedan od poslednjih proroka, takođe je vrlo jasno opisao ovo vreme nevolje za Izrael. On je posebno govorio o invaziji na naciju u poslednjim danima, sa mnogo ljudi koji su otišli u izgnanstvo. U poslednjem poglavlju njegovog proročanstva, na primer, dat nam je veoma detaljan opis ovog vremena:

Evo, dolazi dan Gospodnji kada će se usred tebe podeliti tvoj plen. Okupiću sve narode na bitku protiv Jerusalima. Grad će biti osvojen, kuće opljenjene, a žene silovane. Pola grada će odvesti u izgnanstvo, a ostatak naroda neće terati iz grada. A Gospod će izaći i boriti se protiv ovih naroda kao što se nekada borio u vreme rata. (Zah. 14,1-3)

Zaharija govori o narodima koji se okupljaju da napadnu Jerusalem; osvajači će pljačkati domove, silovati žene, deliti ratni plen i odvesti mnoge kao ratne zarobljenike. Proročanstvo takođe posebno kaže da će samo polovina stanovnika grada ostati u Jerusalmu. U tom smislu, Zaharija opisuje ove stvari mnogo detaljnije nego bilo koji od prethodnih proroka. Nekoliko drugih proročkih pasusa u Svetom pismu takođe opisuje ovu istu invaziju (up. Zah. 12,2-9; Joil 3,2; Jez. 38-39; Dan. 9,26; 11,31.41; Otk. 11,3-10). Znamo da se Zaharijino proročanstvo odnosi na poslednja vremena, jer je tema celog poglavlja dan Gospodnji. Osim toga, opis Gospodnjeg odlaska u rat protiv osvajačkih naroda odnosi se na dolazak Mesije. Već u sledećem stihu nam je rečeno da će „u taj će dan stajati noge njegove na Maslinskoj gori“ (st. 4). Vrhunac Gospodnje intervencije vidi se u izjavi „Gospod će biti car nad svom zemljom. Toga dana će Gospod biti jedini Gospod, a Njegovo Ime jedino Ime“ (Zah 14,9 SSP). Pisac komentara F. Djuen Lindzi, to ovako rezimira: „Ovo poglavlje prikazuje trijumfalni povratak Izraelovog Mesije kao božanskog Cara“³. Međutim, On dolazi odmah nakon invazije na Izrael i njegovog poraza. Dejvid Baron,

veliki jevrejski mesijanski egzeget i misionar s početka dvadesetog veka, to je prokomentarisao na sledeći način: „Posle kratkog razdoblja prosperiteta, dolazi noć muke. Ono što izaziva najmračniji čas u noći tužne istorije Izraela od njihovog odbacivanja Hrista jeste okupljanje naroda i opsada predviđena u ovom poglavlju“⁴.

JAKOVLJEVA NEVOLJA PREMA ISUSU

Kada Isus poučava Svoje učenike o poslednjim danima, On se posebno poziva na mnoge odlomke koje smo upravo pogledali. Prvo, On označava početak ovog razdoblja patnje kao „početak porođajnih muka“ (Mt. 24,8 SSP). Dr Lujo Bakotić ovo prevodi kao „početak bolova“. Ova slika je izvučena direktno iz Isaije 26. Kao i Isaija, Isus koristi slike bolnog rađanja da opiše patnju koju će Izrael doživeti pre svog konačnog izbavljenja. Drugo, Isus, takođe, direktno preuzima slike iz Jeremije 30 i Danila 12 da bi opisao šta će zadesiti Izrael:

Jer će tada biti velika nevolja, kakve nije bilo od postanja sveta do sada, niti će biti. I ako se ne bi skratili oni dani, ne bi se spasao ni jedan čovek. Ali zbog izabranih skratice se oni dani.
(Mt. 24,21-22)

Kao i Gavriilo, Isus je ovo vreme smatrao najstrašnijim razdobljem u istoriji sveta. Jeremija je ovo vreme nazvao „Jakovljevom nevoljom“, a Isus „velikom nevoljom“. U Lukinom izveštaju, Isus dodaje veoma detaljan opis ovog vremena i neka jaka upozorenja:

A kad vidite da je vojska opkolila Jerusalim, onda znajte da je blizu njegovo opustošenje. Tada stanovnici Judeje neka beže u gore, koji budu u gradu neka iziđu napolje, a koji budu u polju neka ne ulaze u grad, jer su ovo dani osvete, da se ispuni sve što je napisano. Teško trudnim ženama i dojiljama u te dane; biće, naime, velika nevolja na zemlji i gnev na ovom narodu, pašće

od oštrice mača i odvešće ih u ropstvo po svim narodima, a mnogobošci će gaziti Jerusolim dok se ne ispune vremena mnogobožaca. (Lk. 21,20-24)

U okviru svog govora, Isus takođe daje neka dodatna objašnjenja u Luki, koja se ne nalaze ni u Matejevom ni u Markovom izveštaju. Prvo, On ovo razdoblje naziva „danima osvete“. Ovo je direktno upućivanje na osnovni tekst Mojsijeve pesme:

Radujte se, puci, narode njegov,
jer krv će slugu svojih osvetiti,
odmazdom će uzvratiti svojim dušmanima,
i otkupiće svoju zemlju i svoj narod. (Pnz. 32,43)

Na osnovu ovog istog odlomka, Isaija takođe povezuje dane osvete sa dolaskom Mesije: „Jer Gospod ima dan za odmazdu, godinu da se namire računi za Sion“ (Is. 34,8; up. 35,4; 63,4). Drugo, Isus takođe kaže da će tokom tog vremena mnogi u Izraelu ili „pasti od oštrice mača“ ili „biti odvedeni u ropstvo u sve narode“ (prevedeno sa engleskog, vidi Lk. 21,24). Ovo je savršen opis završnih delova zavetnog ciklusa kažnjavanja kako je opisano u Tori (Pnz. 4,26-28; 32,23-25; Lev. 26,14-17). Na kraju, Isus kaže da se ovo razdoblje neće završiti sve dok se ne završe „vremena neznabožaca“. Izrael bi ostao u položaju relativnog ugnjetavanja pod svetskim neznabožackim sistemom, sve dok narodima ne bude suđeno u dan Gospodnji. Sve ove reference povezuju ovo vreme stradanja sa krajem vremena i dolaskom Mesije. Stoga, u Isusovoj propovedi o poslednjim danima, On navodi Mojsijevu pesmu i proročanstva Isaije, Jeremije, Danila i Zaharije, kako bi poučio da će se puni ciklus zavetnih prokletstava odigrati još jednom neposredno pre nego što se On vrati. Ako neko želi da zna odakle dolaze sve Isusove informacije, sve što treba da uradi je da se osvrne na reči Mojsija i proroka, koje smo upravo pregledali. Isus ovde ne predstavlja ništa novo, ni revolucionarno. On jednostavno sumira sve ono što je već bilo deklarirano i izdaje najrele-

vantnije upozorenje, koje se može zamisliti u vezi sa tim danima, svakome ko hoće da sluša.

ZAKLJUČAK

Pre nego što se Mesija vrati da započne Svoju globalnu vladavinu iz Jerusalima, Satana će pokrenuti svoj poslednji veliki otpor. Država Izrael i Jerusalem posebno, biće napadnuti, opljačkani i okupirani od strane Antihrista. Ovo je jedna od završnih faza poslednjeg ciklusa zavetnih kazni. Iako se ciklus nacionalne pobune, invazije, poraza, izgnanstva i obnove zemlje već dva puta dogodio u istoriji Izraela, Biblija jasno uči da će se to ponoviti još jednom, poslednji put, na kraju ovog doba. Mojsije, proroci, Gavriilo, pa čak i sam Isus, svi svedoče o ovoj zastrašujućoj stvarnosti. Koliko god ovo bilo nedokučivo užasno i bolno, sadašnja država Izrael, koja je ponovo uspostavljena 1948. godine, još jednom će doživeti kaznu povezanu sa prokletstvima zaveta. To, međutim, nije kraj priče. Zavetni ciklus neće biti potpun sve dok ne dođe do konačnog spasenja i obnove. To će biti tema narednih šest poglavlja.

SPASENJE IZRAELSKJE NACIJE

Uprkos izuzetno bolnim činjenicama, o kojima je bilo reči u prethodnom poglavlju, Sveto pismo je jasno da obrazac zavetnih kazni ima za cilj spasenje Izraela. Taj obrazac neće biti u potpunosti ispunjen sve dok Izrael ne bude potpuno obnovljen – i u svojoj zemlji i u Gospodu. Konačna obnova Izraela u obećanoj zemlji biće praćena sledećim, zaista lepim događajima:

1. Narodno pokajanje.
2. Izlivanje Božijeg Duha na sav izraelski narod.
3. Preživeli ostatak Izraela se duhovno spasava i obnavlja.
4. Sklapanje novog zaveta.
5. Povratak i ustoličenje Mesije, Cara.

Važno je napomenuti da se ništa od ovoga ne može vezati za nedavno ponovno uspostavljanje Izraela 1948. Ja, svakako, podržavam jevrejsku državu i vidim jasnu Božiju ruku u njenoj savremenoj obnovi. Ipak, Sveto pismo kaže da konačni povratak u zemlju neće biti samo oživljavanje jevrejske nacije, već duhovni preporod cele nacije i potpuni povratak Gospodu za sva vremena. Hajde da

razmotrimo neke ključne tekstove u kojima je to dobro objašnjeno.

IZRAELOVO POKAJANJE U POSLEDNJIM DANIMA PREMA MOJSIJU

U oba prethodna dva poglavlja, počeli smo sa Ponovljenim zakonima 4, poglavlje koje sadrži proročki sažetak budućnosti Izraela. Tamo Mojsije opisuje kako će se Izrael okrenuti idolopoklonstvu, rezultat čega će biti njihovo konačno izgnanstvo iz zemlje i rasejati među narode. Mojsije zatim nastavlja da govori o Izraelovom pokajanju koje će uslediti:

Odande ćete tražiti Gospoda, Boga svoga. Naći ćeš ga ako ga potražiš svim srcem svojim i svom dušom svojom. Kada budeš u nevolji i sve te ovo snađe u poslednjim danima, tada ćeš se okrenuti Gospodu, Bogu svome, pa ćeš slušati njegov glas. Jer, Gospod, Bog tvoj, milostivi je Bog; on te neće ostaviti ni uništiti, niti će zaboraviti savez koji je pod zakletvom sklopio s tvojim ocima. (Pnz. 4,29-31)

Ovaj odlomak opisuje Gospodnju krajnju svrhu za zavetne kazne. Nakon što Izrael bude prognan u zemlju svojih neprijatelja, bol koji tamo narod doživi pružiće im priliku da se pokaju i vrate svom Bogu. Pokajanje je ovde opisano kao rezultat Gospodnjeg hirurškog zahvata na njihovim srcima. Konačni povratak Izraela Gospodu se zato ne smatra posledicom Izraelove dobrote, već je rezultat sažaljenja JHVH prema narodu. Njihov povratak je snažno svedočanstvo o Božijoj revnosti i posvećenosti prema Svom narodu. Kao što Krejgi kaže: „Iako ljudi mogu postati neverni, Bog uvek ostaje veran“¹. Iako nevernost Izraela zakonski raskida zavet, Gospodnja vernost će se podići iznad njihove pobune. JHVH će se lično pobrinuti da mu se Izrael vrati, i On će ih radosno primiti nazad širom raširenih ruku.

Moramo spomenuti i na koje se vreme ovo odnosi. Prema ovom odlomku, povratak Izraela u zemlju dolazi nakon njihovog povratka Gospodu. Ovde je prikazan njihov povratak u zemlju u potpunoj poslušnosti Gospodu. Kada će se ovo dogoditi? Mojsije kaže „u poslednjim danima“. Kao što Džek S. Dir u svom komentaru *Poznavanje Biblije* primećuje: „Konačno, ovo se odnosi na vreme kada će se Gospod Isus vratiti na zemlju da uspostavi svoje hiljadugodišnje carstvo (Otk. 20,4). U to vreme, pokajani Izrael će, napokon, potražiti Gospoda. . . potražiće Ga svim svojim srcem i dušom i biće Mu poslušan“². Dok je deo onih koji su se vratili iz vavilonskog izgnanstva, zaista to učinio u duhu pokajanja, Sveto pismo ne opisuje povratak iz Vavilona kao nacionalni preporod. Slično tome, ne možemo da tvrdimo da se cela nacija vratila u Izrael u duhu pokajanja 1948. godine. Savremeni povratak Jevreja u otadžbinu i obnova Izraela su prvenstveno nacionalni preporod, koji je u velikoj meri podstaknut užasima Holokausta. Ogromna većina današnjih Izraelaca nije poslušna Bogu i Njegovom Mesiji. Iako postoji sve veći broj mesijanskih Jevreja, vernog ostatka, koji služe Gospodu i Njegovom Mesiji, na kojima treba da budemo istinski zahvalni, tužna realnost je da ogromna većina to ne čini.³

Na kraju Ponovljenih zakona, Mojsije ovo ponavlja, iako u malo drugačijem obliku. U sledećim izjavama vidimo skoro savršen pregled obnoviteljske prirode zavetnih kazni:

A kad se sve ove reči, blagoslov i prokletstvo, koje sam postavio pred tobom, ispune na tebi i ti ih uzmeš k srcu, među svim narodima u koje te Gospod, Bog tvoj, bude izгнаo, te se vratiš Gospodu, Bogu svome, svim srcem i svom dušom svojom, ti i tvoji sinovi, i budeš slušao njegov glas u svemu što ti danas zapovedam, Gospod, Bog tvoj, će vratiti tvoje izgnanike i smilovati ti se. Onda će te vratiti i sabrati te iz svih naroda među koje te je raseјao Gospod, Bog tvoj. Pa makar bio isteran i na sām kraj nebesa, Gospod, Bog tvoj, će te sabrati odande, odande će te uzeti. Gospod, Bog tvoj, dovešće te u zemlju koju su

posedovali tvoji preci, pa ćeš je ti zaposesti; a on će te učiniti uspešnijim i brojnijim od tvojih predaka. Gospod, Bog tvoj, obrezaće tvoje srce i srce tvog potomstva, kako bi voleo Gospoda, Boga svoga, svim svojim srcem i svom svojom dušom, da bi živeo. (Pnz. 30,1-6)

Ono što se ovde mora istaći jesu poslednje izjave u vezi sa obrezanjem srca naroda, nakon što se vrati u obećanju zemlju. Ovo je možda najjasnije rano proročanstvo o novom zavetu u Mojsijevim spisima. Gospod kaže da će se, nakon progonstva, kao posledice zavetnog prokletstva, i pretrpljenog pročišćenja, Izrael vratiti u svoju domovinu. U skladu sa svojim fizičkim povratkom u zemlju, doživće unutrašnje obrezanje svojih srca, koje će za posledicu imati njihovu potpunu poslušnost. Kao što ćemo videti, proroci su preuzeli ovu temu i uveliko je proširili da bi razvili koncept, koji je kasnije nazvan „novim zavetom“.

BUĐENJE IZRAELA U POSLEDNJIM DANIMA U PESMI MOJSIJEVOJ

U prethodna dva poglavlja, govorili smo i o odlomku iz Mojsijeve pesme, prvobitnom proročanstvu, koji predviđa da će nesreća bez presedana zadesiti Izrael u poslednjim danima. Međutim, Mojsijeva pesma se ne završava Izraelovim idolopoklonstvom i kaznom. Poput 30. poglavlja, ovde Mojsije ponovo nastavlja, objašnjavajući da će, poput oca punog ljubavi, Gospod iskoristiti bolne kazne u poslednjim danima da bi doveo Izrael do pokajanja i njegove potpune, trajne vernosti zavetu:

Gospod će suditi svome narodu,
na svoje će se sluge sažaliti,
kad vidi da ih snaga napušta,
da kraj dođe robu i slobodnom.
Pitaće: „Gde su sada bogovi njihovi,
gde li stena kojom se zaklanjaše?

Jeli su salo njihovih žrtava,
i pili vino njihovih izlivnica.
Neka ustanu da vam pomognu,
nek vam oni budu zaštita.
Vidite sada da sam ja onaj,
i da drugog boga pored mene nema.
Ja usmrćujem i ja oživljujem,
ja ranjavam i ja zaceljujem;
iz moje se ruke niko ne izbavlja. (Pnz. 32,36-39)

U Svojoj milosti, Gospod će dozvoliti Izraelu da se probudi iz potpune bezvrednosti lažnih bogova, u koje su prečesto verovali. Kako Džon D. Karid komentariše: „Bogovi drugih naroda nisu kao Jahve. Ne mogu da izbave. Ne daju nikakvu pomoć. Oni nisu od nikakve koristi!“⁴ A onda, sve postaje prilično zastrašujuće kad Gospod kaže da će namerno dozvoliti Izraelu da dođe do potpunog sloma svoje snage, pri čemu će mnogi poginuti u tom procesu. Ipak, kao što piše u knjizi o Jovu: „Zar onaj koji pada ne pruža ruku za pomoć i zar ne viče kad je u nevolji?“ (30,24). Tamo će, u trenutku potpune slomljenosti, kao potpuno odsečena grana, Izrael zavapiti i Gospod će mu blago govoriti, otkrivajući Sebe kao jedinog istinitog Boga i izvora svega života. Iako će ih Gospod raniti, doneće im i isceljenje i obnovu. Doneće im smrt, ali i novi život. On je potpuno drugačiji od lažnih bogova koje su obožavali. Dakle, nakon što nezapamćeno razaranje od strane Antihrista slomi narod i državu Izrael, svi koji budu preostali doživće veliko probuđenje i konačnu i potpunu obnovu od strane Gospoda.

SPASENJE IZRAELA U POSLEDNJIM DANIMA PREMA ISAIJI

Nadovezujući se na Mojsijeve reči, prorok Isaija je, takođe, govorio sa rečitom i poetskom lepotom o konačnoj obnovi Izraela:

A Otkupitelj će doći Sionu i onima koji se u Jakovu odvrte od prestupa – govori Gospod. Evo, ovo je moj savez s njima, govori

Gospod: Duh moj, koji je na tebi, i reči moje, što sam ti ih u usta stavio, neće otići od usta tvojih, ni od usta potomstva tvojega, ni od usta potomaka potomstva tvojega – govori Gospod – kako sada tako i doveka. (Is. 59,20-21)

Primećujemo da je Isaija posebno povezoao sledeća četiri veoma važna događaja: (1) dolazak Mesije, (2) nacionalno pokajanje Izraela, (3) sklapanje novog zaveta sa Izraelom i (4) izlivanje Božijeg Duha na Izrael. Prvo, ovaj odlomak opisuje dolazak Otkupitelja na Sion. Apostol Pavle, u Novom zavetu, objašnjava da se ovo odnosi na povratak Mesije (Rim. 11,26). On će doći onima koji su se pokajali od svojih grehova. To je trenutak kada Gospod objavljuje novi zavet. Ovaj zavet podrazumeva da se Gospod Svojim Duhom nastanjuje u narod Izraela da zauvek bude u njemu. U skladu s tim, Džon A. Martin u svom komentaru *Upoznavanje Biblije* rezimira: „Kada se Mesija vrati da sudi (Is. 59,18), On će proglasiti Svoj novi zavet. . . izlivajući Svoga Duha na verujuće Izraelce“⁵. Ovde je jasno da je fokus novog zaveta na Izraelu. Koliko god se hrišćani trudili da Izraelu oduzmu ova obećanja i u potpunosti ih prisvojili za sebe, Izrael se, na kraju, mora prepoznati kao stvarni kontekst obećanja. Dok je novi zavet uspostavljen u prvom veku, kroz Isusovu pomirujuću smrt na krstu, i dok mnoštvo vernika, i Jevreja i nejevreja, sada uživa u duhovnim prednostima tog zaveta, on zapravo neće biti u potpunosti ostvaren sve do Isusovog povratka i konačnog, potpunog spasenja Izraela.

SPASENJE IZRAELA U POSLEDNJIM DANIMA PREMA JOILU

Govoreći o danu Gospodnjem, prorok Joil takođe vidi obilno izlivanje Božijeg Duha na Izrael u poslednjim danima. Po završetku dana Gospodnjeg, nakon što se bude završilo suđenje narodi-ma, Gospod objavljuje da će izliti Svoga Duha na jevrejski narod (Joil 2,28-32). Oni će doživeti potpuno oslobođenje i isceljenje (Joil

3,18–21). Tako da se poslednja faza zavetnog ciklusa, odnosno potpuna obnova Izraela, ne može dogoditi sve do suda nad ostalim narodima tokom dana Gospodnjeg, na svršetku poslednjih dana.

SPASENJE IZRAELA U POSLEDNJIM DANIMA U JEREMIJI

Osim što je nacionalno pokajanje Izraela povezao sa novim zavetom i izlivanjem Svetog Duha, Jeremija ga je povezao i sa dolaskom Mesije, koji će vladati kao Car nad Izraelom. U Jeremiji 30, odlomku koji smo već razmatrali, a koji govori o vremenu Jakovljeve nevolje, nalazimo jasan opis oslobođenja Izraela iz ropstva:

I toga dana – govori Gospod nad vojskama –
slomiću mu jaram s vrata,
pokidaću mu okove
i neće više služiti tuđincima.
Služiće Gospodu, svome Bogu,
i svome caru Davidu
koga ću im podignuti. (Jer. 30,8-9)

Iako tlačitelj nije imenovan, kontekst poslednjih dana ovog odlomka nas upućuje na Antihrista. Nakon njihovog izbavljenja, Gospod će skinuti jaram Antihrista sa njihovih vratova i okove sa njihovih zglobova. Ovo je direktna referenca na prokletstvo zaveta, gde je Mojsije izjavio: „Robovaćeš svojim neprijateljima, koje će Gospod poslati protiv tebe. . . On će staviti gvozdeni jaram na tvoj vrat dok te ne istrebi“ (Pnz. 28,48). Nakon ovog izbavljenja, oni više nikad neće biti porobljeni. Umesto toga, služiće velikom caru, sinu Davidovom, baš kao što Lang kaže: „Ovo spasenje treba da objavi Gospodnji pomazanik, drugi David. Mesija je nazvan Davidom, ne samo zato što je Davidov potomak, već kao David u najuzvišenijem smislu. Kao što je David uspostavio zemaljski presto, tako i Mesija uspostavlja večni Davidov presto i vlada sa njega“⁶. U nastavku, ponovo vidimo da će se sve ovo dogoditi kada Izrael bude vraćen u svoju zemlju:

A ti se ne plaši, slugo moj Jakove
– govori Gospod –
ne strahuj, Izrailju, jer te ja spasavam izdaleka;
iz zemlje njihovog izgnanstva vraćam tvoje potomke.
I Jakov će se vratiti, biće spokojan
i siguran jer ga niko neće plašiti.
Jer sam ja s tobom
– govori Gospod – da te spasem.
Ja ću da istrebim sve narode
gde sam te rasejao,
ali tebe neću da istrebim.
Tebe ću pravedno da pokaram
i neću te ostaviti nekažnjenog. (Jer. 30,10-11)

Izrael će biti izbavljen iz zemalja, u kojima je bio rasejan i zatočen. Po povratku kući, sa svim poraženim neprijateljima, živeće u tišini i miru. Ciklus zavetnih kažnjavanja biće završen. Od tog dana pa nadalje, Izrael će uživati samo u blagoslovima opisanim u zavetu.

U 31. poglavlju, Jeremija se vraća na temu rasejanja Izraela među narodima: „Evo, dolaze dani – govori Gospod – kada ću dom Izrailjev i dom Judin zasejati ljudskim semenom i stočnim semenom“ (Jer. 31,27). Zatim se odmah ponovo vraća na njihovo obnavljanje: „I kao što sam bdeo nad njima da ih čupam, da ih obaram i rušim, da ih razaram i kažnjavam; tako ću da bdim nad njima da ih gradim i da ih sadim – govori Gospod“ (st. 28). Zatim, baš kao Isaija, njegov prethodnik, Jeremija povezuje konačnu obnovu Izraela i njegov povratak u zemlju sa sklapanjem novog zaveta sa Gospodom:

Evo, dolaze dani – govori Gospod – kada ću dom Izrailjev i dom Judin zasejati ljudskim semenom i stočnim semenom. I kao što sam bdeo nad njima da ih čupam, da ih obaram i rušim, da ih razaram i kažnjavam; tako ću da bdim nad njima da ih gradim

i da ih sadim – govori Gospod. U danima onim neće više govoriti:

'Očevi su jeli nedozrelo grožđe,
ali zato zubi trnu sinovima!'

Ipak, za svoju krivicu svako će da umre; utrnuće zubi svakom koji grožđe nedozrelo jede!

Evo, dolaze dani – govori Gospod –
kada ću sklopiti novi savez
s narodom izrailjskim
i s narodom Judinim.

To neće biti kao kad sam
sklopio savez sa njihovim ocima,
onoga dana kad sam ih uzeo za ruku
i izveo iz Egipta.

Ali nisu bili verni mome savezu,
a ja sam im bio muž
– govori Gospod.

A ovo je savez koji ću sklopiti
s narodom izrailjskim nakon tih dana:
staviću svoj Zakon u njih same,
i upisaću ga u njihova srca.

Ja ću biti njihov Bog,
a oni će biti moj narod
– govori Gospod!

Tada niko neće poučavati svoga sugrađanina
ili brata govoreći: 'Upoznaj Gospoda',
jer će me poznavati svi od malog do velikog
– govori Gospod.

Jer oprostiću njihove krivice,
i neću se sećati njihovih greha. (Jer. 31,27-34)

Ovde najasnije vidimo razliku između Novog i Sinajskog zaveta. Izrael je prekršio zavet sa Sinaja, dok novi zavet neće biti prekršen. Zašto? Zato što on podrazumeva da će Gospod staviti Svoj Duh u njih. Sam Gospod će prebivati u svakom pojedincu, i kao rezultat toga, svi će Ga poznavati i dragovoljno Mu se pokora-

vati. Upravo kao što je nekad davno obećao i Avraamu i Mojsiju (Post. 17,7; Izl. 6,7), JHVH će biti Izraelov Bog i oni će biti Njegov narod. Odlomak se završava tako što Gospod objavljuje da će od tog dana pa nadalje, gresi Izraela biti trajno oprosteni. Jeremija predviđa i povezuje sve različite faze zavetnih kažnjavanja zajedno sa spasenjem Izraela u poslednjim danima i njegovim konačnim preporodom u zemlji pod vladavinom Mesije, koji će im biti Car.

SPASENJE IZRAELA U POSLEDNJIIM DANIMA U JEZEKILJU 34

Tako je i prorok Jezekilj povezoao obnavljanje Izraela sa dolaskom Mesije: „Postaviću im jednog pastira, moga slugu Davida, koji će ih napasati; on će ih napasati i biti im pastir. Ja, Gospod, biću im Bog, a moj sluga David biće knez među njima“ (Jez. 34:23–24). U to vreme, kada bude Mesija na prestolu, Gospod obećava da će blagosloviti Izrael trajnim zavetom mira i sigurnosti:

I sklopiću sa njima savez mira: istrebiću zle zveri iz zemlje, pa će spokojno prebivati u pustinji i spavati u šumama. Izliću blagoslov na njih oko mog brda i dawaću na vreme kišu; biće to kiša blagoslova. Poljsko drveće dawaće svoje plodove a zemlja rađaće svoj rod. I biće spokojni u svojoj zemlji. (Jez. 34,25-27a)

Jednom kada Mesija bude prisutan kao Izraelski Car, onda će blagoslovi zaveta biti izobilno izliveni na čitavu naciju. Kada će se ovo dogoditi? Gospod ponovo kaže kada:

Kada slomim palice na njihovom jarmu i izbavim ih od onih koji su ih porobili, znaće da sam ja Gospod. (Jez. 34,27b)

Poput Jeremije pre njega, Jezekilj ukazuje na prokletstva zaveta i govori o izbavljenju Izraela od onih koji su ih porobili, od zatvorskih rešetki i okova Antihrista. On povezuje ovo oslobođenje sa vremenom kada će Mesija, Sin Davidov, biti prisutan, vladati na svom prestolu u Jerusalimu (st. 23-24).

SPASENJE IZRAELA U POSLEDNJIJIM DANIMA U JEZEKILJU 36

Još jednom, u 36. poglavlju, Jezekilj povezuje obilno izlivanje Svetog Duha u poslednjim danima sa ponovnim okupljanjem Izraela u njihovu zemlju:

A ja ću posvetiti moje veliko ime, koje je bilo oskrnavljeno među narodima, koje ste vi oskrnavili među njima. Tada će narodi znati da sam ja Gospod – govori Gospod Bog – kad na njihove oči pokažem svoju svetost na vama. Onda ću vas pokupiti iz naroda i sabrati vas iz svih zemalja, pa ću vas dovesti u vašu zemlju. Poškropiću vas čistom vodom i bićete čisti. Očistiću vas od svih vaših nečistoća i od svih vaših idola. Daću vam novo srce i novi duh ću staviti u vas. Odstraniću kameno srce iz vašeg tela i daću vam srce od mesa. Staviću svoj Duh u vas i učiniću da sledite moje uredbe i da držite i izvršavate moje propise. I živećete u zemlji koju sam dao vašim precima. Vi ćete mi biti narod, a ja ću vam biti Bog. Izbaviću vas od svih vaših nečistoća, i dozvaću žito i umnožiću ga, i više neću dovesti na vas glad. Umnožiću rod na drveću i urod na njivama i nećete više podnositi sramotu među narodima zbog gladi. Tada ćete se setiti svojih zlih puteva i nevaljalih dela, pa ćete se gaditi sami sebi zbog svojih krivica i gadosti. (Jez. 36,23-31, uporedi 39,29)

Kao i Isaija i Jeremija, Jezekilj jasno povezuje budući boravak Svetog Duha „unutar“ Izraela, oproštenje grehova nacije i konačni povratak naroda u zemlju. Drevno obećanje da će JHVH biti Izraelov Bog i da će oni biti Njegov narod ovde se još jednom ponavlja. Proročanstvo se završava tako što Izrael živi u svojoj zemlji bez straha i više ne doživljava prokletstva zaveta, već samo uživa u njegovim blagoslovima. Jezekilj tako najavljuje novozaветno izlivanje Svetog Duha kao ispunjenje i vrhunac svih prethodnih zaveta. Novi zavet će omogućiti sledeće stvari: (1) Izraelovo nasleđivanje zemlje, kao što je obećano u Avraamovom zavetu, (2) sa svim blagoslovima opisanim u Mojsijevom zavetu, (3)

i sa Carem Mesijom, koji će vladati nad njima, kao što je obećano u Davidovom zavetu.

SPASENJE IZRAELA U POSLEDNJIM DANIMA PREMA ZAHARIJI

Možda se najčešće spominjani odlomak o izbavljenju Izraela nalazi u proroku Zahariji:

Toga dana ću učiniti da ispare svi narodi koji udare na Jerusalim. Izliću na dom Davidov i na stanovnike Jerusalima Duh naklonosti i preklinjanja. I oni će gledati mene, onoga koga su proboli. Zakukaće za njim kao što se kuka za jedincem. Gorko će plakati za njim kao što se plače za prvencem. Toga će dana biti velika žalost u Jerusalimu. . . Žaliće zemlja, porodica za porodicom za sebe. . . Toga će se dana zbog greha i nečistoće otvoriti izvor za dom Davidov i za stanovnike Jerusalima. Toga ću dana – govori Gospod nad vojskama – iz zemlje izbrisati imena idola i više se neće spominjati. Iz zemlje ću da istrebim i proroke i nečisti duh. (Zah. 12,9-13,2)

Kao jedan od poslednjih proroka, govoreći o budućem spasenju Izraela, Zaharija povezuje nekoliko tema iz prethodnih mesijanskih odlomaka. Prvo, on govori o Gospodu koji kažnjava narode, koji su napali Izrael. Zatim o novom zavetu i izlivanju Gospodnjeg Duha na narod. Zaharija, međutim, dodaje neke važne detalje o tome kako će se ovaj događaj odvijati. Dok Isaija povezuje spasenje Izraela sa Mesijinim dolaskom, Zaharija opisuje ono što će se dogoditi. U ovom najčuvanijem proročanstvu, Zaharija opisuje Mesiju, koji dolazi pravo sa neba da spase Izrael. Kada Izrael shvati da je njihov Spasitelj Onaj koga su oni (i svi mi) proboli, tada će se duh pokajanja izliti na sve njih. Svaka porodica će prihvatiti ovo novo otkrivenje sa tugom i jecajem.

NACIONALNO POKAJANJE IZRAELA PREMA PAVLU

Svi gore navedeni odlomci zajedno, dali su čvrstu osnovu apostolu Pavlu da tako samouvereno govori o budućem nacionalnom spasenju Izraela:

Pitam stoga: da se nisu spotakli da bi sasvim pali? Daleko od toga; nego njihovim promašajem spasenje je došlo mnogobošcima, da ih podstaknu na revnost. Ako je pak njihov promašaj bogatstvo za svet i njihovo zaostajanje bogatstvo za mnogobošce, šta li će tek učiniti njihova punoća? . . . Ne želim naime, braćo, da vam ostane nepoznata ova tajna, da ne bi mudrovali po svojoj mudrosti: jedan deo Izrailja je okoreo – dok ne uđu svi mnogobošci, i tako će se spasti sav Izrailj, kao što je napisano: 'Izbavitelj će doći sa Siona, odvrtiće bezbožnost od Jakova. I ovo im je zavet od mene, kad uklonim njihove grehe'. (Rim. 11,11-12; 11,25-27)

Obrazlažući svoje argumente za obnovu čitavog Izraela u poslednjim danima, Pavle se poziva na nekoliko odlomaka o kojima smo upravo govorili. U stihovima 11-12, on se osvrnuo na osnovni tekst, Pesmu Mojsijevu (Pnz. 32), koja govori da će Gospod iscrpeti snagu Izraelu, da bi im blago govorio. Međutim, kaže i da Bog koristi neznabožace da bi Izrael naljutio i učinio ljubomornim, što je koncept koji Pavle posebno razrađuje. Zatim, u stihovima 26-27, Pavle je izneo dva najvažnija starozavetna izvora koja upućuju na novi zavet, a koje smo već naveli (Is. 59,20 i Jer. 31,34). Oba odlomka govore o novom savezu i o Gospodu koji izliva Svoj Duh na sav Izrael. Pošto je Pavle bio dobro upoznat sa ovim tekstovima, koji jasno ukazuju na spasenje Izraela u poslednjim danima, on govori sa velikom strašću i uverenjem. Prema Pavlu, to će se dogoditi tek kada Mesija dođe da ih izbavi. Dok je jedan mali deo Izraela bio izbaavljen u Pavlovo vreme i mnogi drugi, koji će se pridodavati kroz istoriju, opšte nacionalno izbaavljenje čeka poslednje dane, kada se završi vreme neznabožaca. Kada cela istorija

spasenja dostigne vreme na koje su proroci ukazivali, tada će se svi preostali Pavlovi sunarodnici zaprepastiti kada dobiju otkrivenje, koje je on sam dobio mnogo godina ranije na putu za Damask.

ZAKLJUČAK

U prethodnom poglavlju smo razgovarali o tome kako će se ciklus zavetnih kažnjavanja još jednom ponoviti u poslednjim danima. Izrael će ponovo doživeti napad, invaziju i poraz. Kao rezultat toga mnogi stanovnici Izraela biće odvedeni kao zarobljenici u druge narode. U ovom poglavlju smo videli da obrazac zavetnih prokletstava neće biti potpun sve dok Izrael ne bude vraćen svom Bogu i svojoj zemlji, i Mesija postane njihov Car. Dakle, Sveto pismo definitivno ukazuje na to da će se konačna i trajna obnova Izraela odigrati u poslednjim danima. Mojsije, proroci i apostol Pavle su povezali spasenje Izraela sa poslednjim danima i dolaskom Mesije. Konačna obnova Izraela u zemlji imaće za svoj početak sledeća četiri događaja: (1) nacionalno pokajanje, (2) izlivanje Božijeg Duha na sav Izrael, (3) sklapanje novog zaveta i (4) ustoličenje Mesije, Cara. Kao što smo istakli, ništa od toga se ne može vezati sa savremenim ponovnim uspostavljanjem države Izrael. Konačni povratak u zemlju neće biti samo oživljavanje jevrejskog nacionalizma, niti delimični preporod samo malog dela njenog naroda, već će to biti duhovni preporod čitave nacije, kakvu svet nikada nije video. To će biti potpuni povratak Gospodu i Njegovom Mesiji za sva vremena. Nakon što je razmišljao o lepoti i slavi ovog velikog događaja poslednjih dana, apostol Pavle nije mogao da se uzdrži. Tako je završio ovaj deo svoje poslanice likujući u iščekivanju velike radosti i slavljenja:

O, dubino bogatstva, mudrosti i znanja Božijeg! Kako li su nedokučive njegove odluke i neistraživi njegovi putevi! Jer, ko je upoznao um Gospodnji? Ko li mu je bio savetnik? Zar mu je ko ikada dao šta, da bi mu on to vratio? Jer, sve potiče od njega,

sve je stvoreno njegovim posredstvom, i za njega. Njemu nek je slava doveka! Amin. (Rim. 11,33-36)

KONAČNO, IZRAEL SE VRAĆA U OBEĆANU ZEMLJU

Bez sumnje, mnogi čitaoci se verovatno neće složiti, možda i prilično odlučno, sa stavom da Izrael mora da prođe kroz još jednu, poslednju, veliku kaznu. To potpuno razumem i veoma se saosećam sa takvim stavom. Posledice takvog scenarija u stvarnom svetu, njegov uticaj na bukvalno milione ljudi, bile bi nesagledive. Sama pomisao da će jevrejski narod, koji je već pretrpeo ogromnu dubinu bola tokom svoje istorije, u svojoj budućnosti još više krvariti, čini se nezamislivom. Osim nezamislivog emotivnog izazova, koji ovaj pogled donosi, postoji i nekoliko ključnih tekstova, koji su često pogrešno protumačeni da bi doveli u sumnju takav pogled. Tokom proteklih nekoliko decenija, mnogi učitelji su posebno citirali Isaiju 11, i Jeremiju 16 i 23, od kojih svi govore o drugom velikom ponovnom okupljanju u zemlju, koje je ispunjeno ponovnim uspostavljanjem savremene države Izrael. Svaki od ovih odlomaka govori o Gospodu koji je vratio Izrael u zemlju „po drugi put“. Zato se tvrdi da je prvi povratak u zemlju bio nakon vavilonskog izgnanstva, dok je povratak u dvadesetom veku bio drugi i konačni povratak u zemlju. Većina od onih koji zauzimaju ovu poziciju, gleda na Holokaust kao na poslednju kaznu o kojoj se govori u Svetom pismu. Smatra se da Izrael trenutno doživljava postepeno buđenje i preporod, koji će

na kraju kulminirati povratkom Isusa Mesije i potpunom obnovom Izraela. Da budemo jasni, pokret mesijanskih vernika Jevreja u Izraelu raste. Procenjuje se da oko dvadeset hiljada trenutno živi u zemlji. Ovaj broj stoji nasuprot oko šest miliona svih Jevreja državljana Izraela. Uprkos veoma malom procentu građana Jevreja, koji mesijanska zajednica predstavlja, mi i dalje treba da priznamo, ističemo i podržavamo ovaj pokret, dok se molimo za njega, verujemo i radimo na tome da ovi brojevi nastave da rastu.

Uz sve ovo rečeno, kao što smo pokazali u prethodnim poglavljima, stav da trenutna država Izrael doživljava konačnu obnovu, mora zanemariti previše detalja u proročanstvima, koja integralno povezuju sledeće: (1) poslednje tri i po godine ovog doba, (2) zavetne kazne, (3) velika nevolja, (4) Antihrist, (5) povratak Isusa i (6) obnova Izraela. Sve se ovo, kako je opisano, odvija i kulminira zajedno u relativno kratkom razdoblju. Jednostavno nije moguće naterati primarni naglasak Svetog pisma da se uklopi u vremensku liniju spore i postepene obnove, koja se odvija tokom nekoliko decenija ili više vremena. Kao što ćemo videti, veliki naglasak Svetog pisma prikazuje konačnu i potpunu obnovu Izraela u obećanoj zemlji, koja se dešava nakon što Mesija siđe sa neba da bi ih spasao. Biblija opisuje taj konačni nacionalni preporod, koji će doći u poslednjim danima nakon kazne, koja će dovesti do nacionalnog pokajanja. Izraelov povratak i posedovanje zemlje u potpunosti zavisi od izlivanja Svetog Duha, nakon čega će svi oni moći da žive u potpunoj poslušnosti Gospodu. Dakle, iako je sasvim razumljivo, da se mnogi, koji vole Izrael, snažno protive ideji da dolazi još jedno veliko nacionalno kažnjavanje, to je bolna slika buduće stvarnosti, koju Biblija jasno i dosledno poučava u širokom spektru odlomaka.

Kako onda da razumemo ova tri odlomka (Isaija 11, Jeremija 16 i 23), koji govore o drugom i konačnom ponovnom okupljanju u

zemlju Izraelovu? Kao što ćemo videti, pažljivo ispitivanje svakog od ovih tekstova podržava gledište da su oni još uvek neispunjeni.

KONAČNA OBNOVA ZEMLJE U ISAIJI 11

Isaija 11 je mesijansko proročanstvo, koje počinje opisom Mesije, koji će se pojaviti kao „izdanak iz korena“ Jeseja, Davidovog oca (st. 1). Proročanstvo nadalje opisuje Mesijinu vladavinu. On će biti pravedan sudija (st. 3), koji će vladati „po pravdi i pravo presuđivati“ (st. 4 SSP). Tokom Njegove vladavine, svet će se vratiti u stanje u kakvo je bio pre čovekovog pada u greh. Za to vreme, jagnjad će prebivati sa vukovima, medvedice će pasti zajedno sa kravama i sadašnji prirodni poredak će se promeniti (st. 6-8). Carstvo Izraelovo će živeti u miru, oslobođeno svih protivnika, dok će poznanje Boga ispuniti svu zemlju (st. 9). Naravno, ništa od ovoga se ne može reći za svet u kome sada živimo. Proročanstvo zatim ponovo govori o Mesiji:

U dan onaj Jesejev koren će se podići kao zastava na narode, puci će tražiti njega i odmorište njegovo biće slavno. (Is. 11,10)

Sam Mesija će biti prisutan, vladace iz Jerusalima. Čak će i neznabožički narodi tražiti od Njega da ih predvodi. Zatim sledi još jedna veoma važna izjava:

U onaj dan Gospodar će po drugi put ispružiti ruku da otkupi ostatak svog naroda, one što su preostali iz Asirije i iz Egipta i iz Patrosa i iz Kuša i iz Elama i iz Senara i iz Amata i sa obala morskih.

Podići će zastavu za puke
i sabraće raspršene Izrailjce,
i sakupiće raseljene Judejce,
sa zemljina sva četiri krila. (Is. 11,11-12)

Mesija će nadgledati ponovno okupljanje dece Izraela, rasutih po celom svetu, dok se vraćaju u obećanu zemlju. Rečeno je da je

ovo „drugo“ veliko ponovno okupljanje. Kao što smo rekli, mnogi bi da ovaj odlomak upotrebe da bi podržali tvrdnju da je nedavna obnova Izraela, njegova konačna obnova. Njihovo gledište je prilično jasno. Kažu da je povratak Izraela u zemlju nakon vavilonskog izgnanstva bio prvo ponovno okupljanje, dok savremena obnova Izraela predstavlja drugo (i zato konačno) ponovno okupljanje. Postoji nekoliko očiglednih poteškoća sa ovim stavom. Prvo, kao što smo videli, odlomak jasno kaže da je Mesija prisutan i da lično nadgleda ovo globalno ponovno okupljanje. Očigledno je da u ovom trenutku, Mesija nije na zemlji, u Jerusalimu. On sedi sa desne strane Oca, koji je na nebesima (Jevr. 10,12-13). Drugo, ne može se reći da narod Izraela trenutno živi u savršenoj pravедnosti.

Važno je i to da je, kada je Isaija dao ovo proročanstvo, bilo otprilike sto godina pre nego što se vavilonsko izgnanstvo dogodilo. Ne bi imalo smisla da Isaija govori o drugom povratku iz izgnanstva pre nego što se prvo izgnanstvo još uvek nije dogodilo. Kada je ovo proročanstvo izgovoreno, jedino izgnanstvo, na koje je Izrael mogao da se osvrne, bilo je njihov četristogodišnji boravak u Egiptu. Dakle, proročanstvo govori o konačnom ponovnom okupljanju, koje je po uzoru na prvobitni Izlazak iz Egipta. Prvi je bio iz Egipta, drugi je iz celog sveta, na kraju velike nevolje.

KONAČNA OBNOVA ZEMLJE U JEREMIJU 16

Sličan odlomak nalazi se u Jeremiji 16. Tamo prorok počinje opisom poslednjih faza zavetnih kazni:

Isteraću vas zato iz ove zemlje u zemlju koju niste znali ni vi ni vaši preci. Služićete drugim bogovima i noću i danju, a ja vam se neću sažaliti. (Jer. 16,13)

Jeremija zatim govori o poslednjoj fazi zavetnog ciklusa, kada se Izrael vraća u svoju zemlju. Čineći to, Jeremija ponovo poredi konačnu obnovu sa prvim Izlaskom:

Zato dolaze dani – govori Gospod – kad se više neće govoriti:
"Živ bio Gospod koji je izveo izrailjski narod iz egipatske zemlje!"
Nego: "Živ bio Gospod koji je izveo izrailjski narod iz severne zemlje i iz svih zemalja u koje ih je izagnao!" Jer ja ću ih vratiti u njihovu zemlju koju sam dao njihovim precima. (Jer. 16,14-15)

U Jeremijinim mislima, konačna obnova zemlje je neka vrsta poslednjeg Izlaska, daleko važnijeg od istorijskog Izlaska.

KONAČNA OBNOVA ZEMLJE U JEREMIJI 23

U Jeremiji 23, isti koncept se ponavlja. Tamo, proročanstvo počinje još jednim ukazivanjem na Mesiju, koji se ovde naziva „Davidovom izdankom“:

Evo, dolaze dani – govori Gospod –
da Davidu podignem pravedni Izdanak.
On će da vlada kao car, biće mudar,
činiće pravedno i pravično po zemlji.
U njegovo vreme Juda će biti spasena,
a Izrailj će spokojno počivati.
A ovo će mu biti ime kojim će ga svako zvati:
'Gospod, naša pravednost!' (Jer. 23,5-6)

Kontekst proročanstva je lako prepoznati. On govori o dobu Izraelovog spasenja, kada će Car biti prisutan u Jerusalimu:

Zato dolaze dani – govori Gospod – kada više neće govoriti: "Živ bio Gospod koji je izveo izrailjski narod iz egipatske zemlje!"
Nego: "Živ bio Gospod koji je izveo potomke doma Izrailjevog i doveo ih iz zemlje severne i iz svih zemalja u koje sam ih izagnao!" I oni će da prebivaju u svojoj zemlji. (Jer. 23,7-8)

Kako tumači F. B. Hjuj komentariše: „Kada Bog vrati svoj narod iz zemalja u kojima je bio rasejan, to će biti događaj takve veličine da će oslobođenje njihovih predaka iz Egipta biti zaboravljeno. Ovaj drugi Izlazak obećava da će biti veći od prvog⁴¹. Prvi Izlazak bio je samo najava, slaba senka konačnog oslobođenja i obnove zemlje. Kao što smo videli, nemoguće je reći da se ovi odlomci odnose na povratak Izraela u zemlju u prošlom veku.

KONAČNA OBNOVA ZEMLJE U JEZEKILJU 20

Postoji nekoliko drugih, veoma važnih odlomaka, koji, takođe, govore o još jednom, konačnom povratku Izraela u obećanu zemlju. Jedan od tih tekstova o preporodu Izraela je i Jezekilj 20. Odlomak počinje tako što Gospod upućuje oštri ukor starešinama Izraela: „Sine čovečiji, govori Izrailjevim starešinama. . . Saopšti im gadosti njihovih predaka“ (st. 3-4). Vidimo da Gospod kroz proroke uvek iznova podseća Izrael na milost i moćno oslobođenje, koje su od Njega primili kada ih je izveo iz Egipta. Međutim, uprkos svemu što je učinio za njih, tokom istorije, narod se bunio protiv Njega. Ipak, koliko god da su im gresi bili teški, Gospod je imao plan za njihovu potpunu obnovu: „Života mi moga – govori Gospod Bog – vladacu nad vama moćnom rukom, ispruženom mišicom i izlivom svog gneva“ (Jez. 20,33). Zatim dolazi nešto prilično zanimljivo: središnji deo Njegovog plana za obnovu Izraela je namera da ih vrati u pustinju Izlaska: „Odvešću vas u pustinju naroda i sudiću vam tamo licem u lice“ (st. 35). Isto kao što je Gospod očistio Izrael tokom njihovog nekadašnjeg lutanja po pustinji, tako će uraditi još jednom u poslednje dane:

Kako sam sudio vašim precima u egipatskoj pustinji, tako ću suditi vama – govori Gospod Bog. Ja ću vas provesti ispod mog štapa i dovesti vas da se pokoravate savezu. Ukloniću one što se bune protiv mene; odvešću ih iz mesta njihovog boravka, ali neće ući u zemlju izrailjsku. Tada ćete znati da sam ja Gospod. (Jez. 20,36-38)

Gospod Sebe prikazuje kao pastira, koji će vratiti Izrael u pustinju da ih proseje. Kao pastir koji pojedinačno, jednu po jednu, provodi ovce, svako iz naroda mora proći ispod Njegovog štapa. Proći će samo oni koji su zaista Njegovi, i tako će biti „očišćeni“ od onih koji to nisu. Stručnjak za Stari zavet Riza Levit Kon dobro sumira ovo poglavlje:

[Jezekilj 20] govori o moći koju će Jahve ispoljiti u svom budućem oslobađanju Izraela. Nakon što Izraelce raseje među strane narode, Jahve će ponovo zavladati njima i upotrebiće ovu silu da ih sakupi iz zemalja u koje su rasejani. . . Za Jezekilja, predstojeće otkupljenje, 'Drugi izlazak', zasenjuje njegov drevni prototip kao krajnje ispoljavanje Jahveove moći.²

Ukratko, vraćanje Izraela u zemlju opisano u Jezekilju 20 dešava se u skladu sa sledećim događajima i temama: (1) konačni Izlazak, opisan i na drugim mestima u prorocima, (2) kada Gospod čisti Izrael od njegovih greha, i (3) obnavlja njihovu vezu trajne zavetne vernosti. Ove stvari se dešavaju na kraju, kada se Mesija Car vrati.

KONAČNA OBNOVA ZEMLJE U JEZEKILJU 37

Još jedno veoma važno i upečatljivo proročanstvo koje opisuje Izraelovu obnovu u poslednjim danima, nalazi se u prvoj polovini Jezekilja 37. Nakon prorokovog opisa novog zaveta u Jezekilju 36, Gospod opisuje nacionalnu obnovu Izraela u zemlji, koja će se odigrati uporedo sa opštim vaskrsenjem. Jezekilj je, kroz otkrivenje koje je dobio, odveden u dolinu ispunjenu suvim kostima (st. 1). Tamo mu je prikazano ovo ogromno polje kostiju, kojima izrastaju žile, meso i koža navlači preko njih (st. 2-7). Na kraju, dah – ili Duh – Gospodnji ulazi u tela i ona oživljavaju (st. 8-10). Zatim Gospod tumači i objašnjava ono što je upravo prikazano:

On mi reče: „Sine čovečiji, ove kosti su sav dom Izrailjev. Oni, evo, govore: 'Osušiše nam se kosti, nadu smo izgubili; propadsmo!' Zato prorokuj i reci im: 'Govori Gospod Bog: evo, ja ću otvoriti vaše grobove i podići vas iz vaših grobova, moj narode, i dovesti vas u zemlju Izrailjevu. I znaćete, da sam ja Gospod, moj narode, kad otvorim vaše grobove i podignem vas iz vaših grobova. Uдахnuću svog Duha u vas i oživeću vas, pa ću vas smestiti u vašu zemlju. Tada ćete znati da sam to ja, Gospod, rekao i učinio – govori Gospod Bog.“ (Jez. 37,11-14)

Otvaranje Izraelovih grobova, oblačenja suvih kostiju u meso i kožu i primanja daha Božijeg se, očigledno, odnosi na vaskrsenje mrtvih, ali i na izraelsko nacionalno obnavljanje zemlje. Kao što zapaža stručnjak za Stari zavet Danijel Isak Blok: „Rabinski komentari su često tumačili ovaj odlomak kao proročanstvo o eshatološkom vaskrsenju u mesijanskom dobu“³. Zanimljivo je da se Tertulijan, jedan od najuticajnijih teologa i apologeta rane crkve, u ranom trećem veku suprotstavio tvrdnji gnostičkih jeretika njegovog vremena u vezi ovog odlomka. Gnostici su tvrdili da, iako objava sadrži slike vaskrsenja, ona samo alegorijski govori o obnovi jevrejske države:

Prema tome, slika vaskrsenja je alegorijski primenjena na njihovo stanje, jer se kosti moraju sakupiti i ponovo sastaviti jedna s drugom (drugim rečima, da se sastavi svako pleme, sav narod), i da budu ponovo oživljeni žilama moći i nervima carstva, i da budu kao da su podignuti iz groba, iz najjadnijeg i najmračnijeg zatočeništva, i da iznova udahnu dah života i krenu na put obnove, i da od tada prebivaju u svojoj zemlji, Judeji.⁴

Nažalost, mnogi današnji liberalni teolozi nastavljaju da iznose slične tvrdnje. Činjenica je, međutim, da su u ovom proročanstvu neraskidivo isprepletene obe obnove, telesna i nacionalna. Tertulijan zato ispravlja gnostike:

Zapravo, samim time što je oporavak jevrejske države uslovljen ponovnom ugradnjom i spajanjem kostiju, pružen je dokaz da će se ovo dogoditi i sa samim kostima; jer metafora ne bi mogla nastati od kostiju a da se i njima ne može dogoditi isto.⁵

Drugim rečima, objava ne govori samo o telesnom vaskrsenju, ni samo o obnavljanju države Izrael, već o oba, i jedno i drugo se dešava u savršenoj sprezi sa onim drugim. Objava namerno meša i slikovito i doslovno. Jezekilj jednostavno iznosi istu misao, koju su mnoga prethodna proročanstva pre njega već iznela. Konačna obnova Izraela dogodiće se tek na kraju ovog doba, u vreme obnove svih stvari. Kao i njegov savremenik Danilo, Jezekilj je ovde video kao doslovno vaskrsenje mrtvih na kraju vremena (Dan. 12,2-3). U stvari, Blok vidi ovaj odlomak kao pružanje nade čak i izvan Izraela: „Ovaj tekst pruža nadu za sve koji prihvataju milost Božiju u Hristu (Ef. 2,1–10). S dobrim razlogom, mi koji smo naslednici slavne poruke proroka i apostola možemo naći u ovom tekstu dramatičnu potvrdu da će žalac smrti biti pobeden oživljavajućim silama Jahveovog Duha“⁶. Dakle, imamo još jednu moćno eshatološko viđenje konačnog uspostavljanja i obnove Izraela u obećanoj zemlji u sprezi sa opštim vaskrsenjem i povratkom Isusa na kraju ovog doba. Čarls H. Dajer primećuje pravo vreme ispunjenja proročanstva: „Ono će se ispuniti kada Bog ponovo okupi verujuće Izraelce u zemlju (Jer. 31,33; 33,14–16), kada se Hristos vrati da uspostavi svoje carstvo (up. Mat. 24,30–31)“⁷.

KONAČNA OBNOVA ZEMLJE U MIHEJU

Poput „tri velika“ glavna proroka – Isaije, Jeremije i Jezekilja – i prorok Mihej je video konačnu obnovu Izraela kao drugi Izlazak. U 7. poglavlju, prorok govori o eshatološkoj obnovi Izraela i proširenju njegovih nacionalnih granica: „Dan kada će ti se proširiti međe“ (st. 11 SSP). Vratitiće se oni koji su bili prognani ili zarobljeni među narodima:

Toga će ti dana dolaziti
od Asirije do gradova Egipta;
i od Egipta do reke *Eufkrat*;
od mora do mora
i od gore do gore. (Mih. 7,12)

Zatim, Mihejin proročanski i zastupnički vapaj Gospodu odjekuje: „Napasaj svoj narod, stado svog nasljedstva“ (st. 14). Gospod odgovara:

Kao u danima tvog izlaska iz egipatske zemlje pokazaću vam čudesu. (Mih. 7,15).

Martin kaže: „Nacija će još jednom imati veliki 'Izlazak' iz svojih mesta prebivanja i Bog će na čudesan način preseliti Izraelce u njihovu zemlju. To će se dogoditi kada se Mesija vrati i uspostavi svoju hiljadugodišnju vladavinu“⁸. Kao rezultat Gospodnjeg čudnog oslobođenja svog naroda dogodiće se sledeće:

Narodi će gledati
i zastideće se sve svoje snage.
Zatisnuće usta svoja
i uši će im zaglupati.
Lizaće prašinu poput zmije,
poput gmizavaca zemaljskih trešće se puzeći iz svojih utvrda.
Zbog Gospoda, našeg Boga,
prestravljeni biće
i plašiće te se. (Mih. 7,16-17)

Dakle, isto kao i oni pre njega, Mihej upoređuje konačno oslobođenje i obnovu Izraela sa Izlaskom. Kao i prvi Izlazak, tako će i konačni Izlazak i vraćanje u zemlju biti praćeni tako velikim čudima da će narodi biti posramljeni i ispunjeni strahom nakon što saznaju da je Bog zaista na strani ostatka Izraela.

ZAKLJUČAK

Nekoliko veoma važnih odlomaka u prorocima govori o konačnom povratku Izraela u njihovu zemlju kao o drugom, još većem i konačnom Izlasku. Događaji iz prvog Izlaska toliko snažno odjekuju kroz Sveto pismo da zapravo služe kao obrazac i predznak velikog vrhunca priče o otkupljenju. Upravo tako kaže i profesor Džejms M. Hamilton mlađi:

Isaija, Jeremija, Jezekilj i Dvanaestorica prorokuju na osnovu onoga što je Mojsije objavio u Tori, dok rani proroci pripovedaju od Isusa Navina do Knjige o carevima. Poslednji proroci, od Isaije do Dvanaestorice [malih proroka], objavljuju da je Izrael prekršio zavet, da ih Jahve strpljivo disciplinuje, i da će, ako Izrael odbije da se pokaje, Jahve održati svoju reč i oterati ih u izgnanstvo. Nakon izgnanstva, proroci obećavaju veličanstvenu eshatološku obnovu: novi Izlazak, povratak iz izgnanstva, novi David, novi savez, nova zemlja i nova tvorevina.⁹

Koncept konačnog ponovnog okupljanja Izraela u zemlju, predstavljen kao veliki „drugi Izlazak“ na kraju vremena, nije izveden iz nekog novog mističnog i nestvarnog tumačenja Svetog pisma. Naprotiv, to je tema koja prožima ceo biblijski narativ.

SAVREMENO USPOSTAVLJANJE DRŽAVE IZRAEL U PROROČANSTVIMA

Pre nego što krenemo dalje, moramo da zastanemo da se pozabavimo pitanjem koje će se bez sumnje postaviti: Ako proročanstva o kojima smo upravo govorili u posljednjem poglavlju ne govore o ponovnom uspostavljanju savremene države Izrael, postoje li neka proročanstva koja govore? Možemo li s pravom reći da je današnje ponovno stvaranje države Izrael uopšte bilo prorokovano? Odgovor je da apsolutno jeste, i sigurno postoje proročanstva koja to dokazuju. Pogrešna primena nekih proročanstava na savremeni preporod Izraela ne podrazumeva da nema proročanstava o nedavnom povratku i obnovi nacije. Naravno da ih ima; to samo nije ispunjenje onih tekstova Izlaska, koji se odnose na konačno ponovno sabiranje u njihovoj zemlji, koje će se dogoditi prilikom spasenja cele nacije na kraju vremena, kada se Isus vrati.

PREDUSLOV ZA PONOVRNO SABIRANJE IZRAELA

Ne može se osporiti da je savremena država Izrael zaista ispunjenje proročanstava o njihovom ponovnom sabiranju, koje je vođeno rukom i voljom Božijom. Međutim, činjenica da će Izrael biti obnovljen u poslednjim danima u velikoj meri je nešto što se

očekuje u čitavom biblijskom proročkom narativu. Na primer, u proročanstvima proroka Joila, Jezekilja, Zaharije i samog Isusa čitamo o nejevrejskim narodima, koji će napasti Jerusalem i jevrejski narod pre Isusovog povratka (Joil 3,12; Jez. 38-39; Zah. 12,2.9; Lk. 21,24). Ovo se ne bi moglo dogoditi ukoliko se jevrejski narod pre toga ne vrati u zemlju i preuzme kontrolu nad Jerusalemom. Od drugog veka, kada u poslednjem progonu jevrejskih stanovnika iz zemlje, do 1967. godine, kada su Izraelske odbrambene snage preuzele kontrolu nad Jerusalemom, bilo je nemoguće da se brojna proročanstva o poslednjem vremenu ispune. Susedni narodi nisu mogli da opkole Jerusalem u okršaju sa jevrejskim narodom, jer grad nije bio pod jevrejskom kontrolom. Savremeni povratak u Izrael je zaista neophodan preduslov da se mnoga biblijska proročanstva ispune. Nekoliko odlomaka u Danilu (npr. 8,11-15; 9,26; 11,31; 21,11) ukazuje na to da će Antihrist zaustaviti svakodnevne jevrejske žrtve i da će hram opustošiti „gnusoba opustošenja“. Isus je ponovio ova upozorenja (Mt. 24,15). Hramske žrtve se ne mogu zaustaviti, ako se pre toga ne pokrenu. Hram se ne može učiniti pustim, ako se pre toga ne obnovi. Doduše, ovo svetište bi moglo biti i nešto vrlo jednostavno, nalik šatoru, ali nešto se mora uspostaviti, jer toga trenutno nema. Ništa od ovoga se ne može dogoditi ukoliko nema jevrejskog prisustva u zemlji. Mogli bi se navesti i brojni drugi odlomci, ali hajde da ukratko razmotrimo ono što je verovatno najjasnije i najvažnije.

JEZEKILJ 38-39

Proročanstvo iz Jezekilja 38-39, koje je poznato pod nazivom najezda i propast Goga i Magoga, veoma je važan, ali često i pogrešno tumačen odlomak. Jedno od najčešćih gledišta ovog proročanstva je da ono govori o neuspešnoj invaziji na Izrael u poslednjim danima pre pada Antihrista. Ako biste pregledali neku od popularnih knjiga ili od članaka o poslednjem vremenu na ovu temu, praktično bi svi tvrdili da ovaj odlomak govori o multina-

cionalnoj invaziji na Izrael u kojoj će vojske čim uđu u zemlju Izrael biti natprirodno uništene. Pastor i pisac Mark Hičkok, na primer, kaže: „Jezekilj 38-39 opisuje ono što bismo mogli nazvati 'jednodnevnim ratom' – ili čak 'jednosatnim ratom' – jer će Bog brzo zbrisati islamske osvajače sa lica zemlje natprirodnim sredstvima.“⁴ Da li će, zaista, rat biti gotov pre nego što, u suštini, počne? Pažljivije ispitivanje samog teksta pokazuje da to uopšte nije tako. Vojske Goga i Magoga će biti uništene, ali ne pre nego što Izrael pretrpi katastrofalne gubitke i pre nego što mnogi Izraelci pobegnu iz zemlje ili budu zarobljeni i odvedeni u ropstvo u druge narode. Ovo možemo videti kada uporedimo opis stanja naroda Izraela pre i posle invazije. Pre invazije, jevrejski narod je prikazan kako živi u zemlji, sa osećajem opuštenosti i sigurnosti, dok se nakon invazije Goga i Magoga opisuju kao ratni zarobljenici, raštrkani među narodima i kako se zatim vraćaju u svoju zemlju. Pogledajmo tekst. Pre invazije, Izrael je opisan kao zemlja

koja se oporavila od mača. Oni će biti skupljeni iz mnogih naroda na gore Izrailjeve, odavno opustošene, narod izbavljen od naroda, koji svi žive u spokojstvu. (Jezekilj 38,8)

Dalje, Izrael je opisan kao mesto „naroda skupljenog iz naroda, naroda koji je stekao stoku i imovinu, i živi usred zemlje“ (st. 12). Tako je Izrael prikazan kao mesto ispunjeno ljudima, koji su se vratili u zemlju iz naroda i stekli obilne materijalne blagoslove. Oni su ranije živeli među neznabošcima, ali su se sada vratili da nasele ono što je tokom mnogo naraštaja bilo pustoš. Naravno, ovo je savršen opis države Izrael kakva danas postoji. Dalje, iako će biti napadnuti, opisani su kao oni koji žive sa osećanjem sigurnosti. Hajde sada da sagledamo kakvo će stanje Izraela biti nakon što Gog i njegove horde budu uništeni i prašina se slegne:

I znaće narodi da je dom Izrailjev izgnan zbog svoje krivice, jer su mi bili neverni. Zato sam sakrio svoje lice od njih i predao ih

u ruke njihovih neprijatelja, da svi izginu od mača. Postupio sam s njima prema njihovim nečistoćama i prestupima, i sakrio svoje lice od njih. (Jez. 39,23-24)

Dakle, proročanstvo počelo sa Izraelovim prebivanjem u zemlji, dok se sada na kraju proročanstva kaže da je prognan u druge narode. Zbog njihove pobune, Gospod je dozvolio da mnogi od njih poginu, budu proterani ili odvedeni kao zarobljenici u druge narode. Stihovi koji slede jasno pokazuju da se to dešava kada ovaj svet dođe do svog kraja:

Zato govori Gospod Bog: sada ću vratiti roblje Jakovljevo i smilovati se svemu domu Izrailjevu. Pokazaću revnost za svoje sveto ime. Oni će nositi sramotu i sva njihova neverstva, kojima su se ogrešili o mene, kada su spokojno živeli u svojoj zemlji, i nije bilo nikoga da ih plaši. Kada ih vratim iz naroda i skupim ih iz zemalja njihovih neprijatelja, pokazaću svoju svetost pred mnogim narodima. Tada će znati da sam ih ja, Gospod Bog njihov, izгнаo među narode, ali da sam ih opet sabrao u njihovoj zemlji. I neću ostaviti tamo nijednog od njih. Neću više kriti svoje lice od njih, nego ću izliti svoga Duha na dom Izrailjev – govori Gospod Bog. (Jez. 39,25-29)

U ovom odlomku je istaknuto nekoliko veoma važnih tačaka. Prvo, fraza „Sada ću vratiti roblje Jakovljevo“, znači da će Gospod osloboditi i vratiti u zemlju izraelske zarobljenike i prognane. Konkretna fraza ukazuje na činjenicu da su Božija obnova i blagosiljanje Izraela integralno povezani sa vraćanjem naroda iz ropstva u zemlju. Drugo, izraz „sada“ potvrđuje da se vraćanje iz zatočeništva dešava nakon suda nad Gogom i njegovim hordama. To je budući događaj. Treće, Izrael će se zaista pokajati zbog svoje pobune i biće obnovljen tek nakon Gogovog uništenja. Četvrto, kada su se pobunili i navukli na sebe Gospodnju kaznu? U tekstu se kaže: „Oni će nositi sramotu i sva njihova neverstva, kojima su se ogrešili o mene, kada su spokojno živeli u svojoj zemlji, i nije

bilo nikoga da ih plaši“. Sramota i nevera ukazuju na početak ostvarivanja proročanstva. Nažalost, ovo opisuje duhovno stanje današnje države Izrael. Vratili su se u zemlju i naselili drevne ruševine, ali velika većina ne živi u poslušnosti Gospodu. Nakon što budu obnovljeni i konačno počnu da žive u istinskoj sigurnosti, tada će se osvrnuti na trenutno stanje i priznati svoju prethodnu pobunu Gospodu.

Jezekilj 38-39 je zato jasno proročanstvo, koje govori o: (1) ponovnom uspostavljanju države Izrael u našem vremenu, (2) budućoj invaziji na nju, njenom porazu i izgnanstvu, nakon čega sledi (3) njena budućnost i konačna obnova. Peto, Izraelci nisu prikazani samo kao prognanici među neznabožičkim narodima, već posebno kao ratni zarobljenici rasejani u „zemljama svojih neprijatelja“. Šesto, na kraju proročanstva, nakon konačnog povratka, Izrael će živeti u istinskoj i trajnoj sigurnosti, za razliku od lažnog osećaja sigurnosti, koji je iskusio pre invazije, na početku proročanstva. Sedmo, nakon ovog oslobođenja iz ropstva, dolazi do masovnog preporoda i Izrael se zauvek vraća Gospodu: „Dom Izrailjev znaće od tog dana nadalje da sam ja, Gospod, njihov Bog“ (Jez. 39,22). Gospod izliva Svoj Duh na njih i oni Mu sada pripadaju zauvek. Dakle, proročanstvo se završava opisom konačnog otkupljenja i završne faze zavetnih kazni – konačne i trajne obnove Izraela.

Da sumiramo, pre invazije Goga i Magoga opisuje se boravak jevrejskog naroda u obećanoj zemlji, kako živi sa lažnim osećajem sigurnosti. Međutim, nakon invazije, za veliki procenat jevrejskog naroda se kaže da se nalazi u ratnom zarobljeništvu, u zemlji svojih neprijatelja, i da ih, zatim, Mesija vraća u zemlju. Proročanstvo se završava potpunom povratku Izraela, i Gospodu i zemlji. Ovo proročanstvo se delimično ispunilo savremenim ponovnim uspostavljanjem države Izrael, ali ima i mnogo toga što tek treba da se ispuni.

ZAKLJUČAK

U Bibliji postoje brojna proročanstva o posljednjem vremenu, koja podrazumevaju da će Izrael biti u zemlji. Ona opisuju neznabožacke narode kako napadaju jevrejski narod i Jerusalim pre Isusovog povratka. Od vremena kada je Izrael bio prognan u prvom i drugom veku, do 1967. godine, kada su Izraelske odbrambene snage preuzele kontrolu nad Jerusalimom, nijedno od ovih proročanstava o posljednjem vremenu nije moglo da se ispuni. Ostale vrlo bitne stvari još uvek moraju da se odigraju da bi počela da se ostvaruju razna proročanstva o svršetku sveta. Na primer, Antihrist ne može da zaustavi hramske žrtve, ukoliko se one prethodno ne pokrenu. Hram se ne može opustošiti, ukoliko se on prvo ne obnovi. Opet, ništa od ovih stvari se ne može dogoditi bez prisustva jevrejskog naroda u zemlji. U tom smislu, savremena država Izrael je, sasvim sigurno, ispunjenje biblijskih proročanstava. Ipak, iako to jeste ispunjenje proročanstva, kao što smo pokazali u prošlom poglavlju, to nije konačno ispunjenje, na koje se najčešće ukazuje u svim prorocima. Konačno ispunjenje, kao što smo pokazali, dogodiće se tek kada se Isus vrati.

Neki smatraju da je gledište po kojem će Gospod vratiti Izrael u zemlju, iako zna da će nakon povratka Izrael ponovo mnogo propatiti, antisemitsko. Međutin, takve optužbe nailaze na problem, jer bi to značilo i da su svi – Mojsije, proroci, pa čak i sam Isus – antisemitski nastrojani. Očigledno je da niko neće tako nešto reći. Umesto da se suoče sa stvarnim upozorenjima iz Svetog pisma, neki biraju da jednostavno napadnu one koji prenose ta upozorenja. I dok je tačno da su razne antisemitske grupe i pojedinci koristili različite delove Biblije za svoje ciljeve, ni na koji način ne podrazumeva da i jednostavno verovanje u takve stvari navodi na mržnju prema jevrejskom narodu. Naprotiv, Mojsije, proroci i Isus, svi oni su prenosili i reč Gospodnju i Njegovu ljubav prema Izraelu. Još jedna slična optužba je da ovo gledište vidi

Gospoda u sadističkom svetlu – kao da Gospod vraća Svoj narod, jer, zapravo, želi da ih kazni. Predložio bih da ova vrsta optužbe proizilazi iz izopačenog srca, jer optužuje Gospoda. Izrael je vraćen u zemlju jer je Gospod obećao da će biti vraćen u zemlju. Danas je Izrael živo svedočanstvo svetu o Božijoj vernosti Svojim obećanjima i Svojem narodu. Ponovno uspostavljanje Izraela i obnova obećane zemlje u naše vreme, bez sumnje su sprovedeni Božijom rukom i prema Njegovoj volji. Podržavati savremenu državu Izrael i stajati uz jevrejski narod danas je pravedno, ispravno i sveto.

Zamislite da je neko optužio muža da mu je žena zatrudnela samo zato što je on sadista, koji je samo želeo da ona trpi bolove porođaja. Čovek bi morao biti prilično poremećen da bi napravio tako smešnu optužbu. Jednako gruba je i optužba da je Gospod vratio Svoj narod u zemlju samo da bi tamo patio. Da, porođajni bolovi stižu. Po tom pitanju, Sveto pismo je jasno. Ignorirati ih ili ih poricati znači pridružiti se starim lažnim prorocima, koji su obećavali večni mir i pružali lažnu utehu. Hrišćanske vođe danas treba da pripremaju svoje zajednice da stanu uz Izrael, kako sada, tako i u teškim danima koji su pred nama. Samo zato što dolaze porođajni bolovi, ne treba da izbegavamo trudnoću. Trudnoći se radujemo, jer je sveta. Radujemo se i podržavamo današnju državu Izrael. Niko se ne raduje porođajnim bolovima; oni nisu za radovanje, ali su prirodni deo procesa svakog rođenja. Takav bi trebalo da bude naš stav prema Izraelu danas. Podržimo ono što je Gospod već uradio i što čini sada. Molimo se za preporod u jevrejskom narodu. Podržimo službe koje blagosiljaju Izrael i podržavaju delo evanđelja u jevrejskom narodu. Radujemo se rastu mesijanskog jevrejskog pokreta. Ipak, koliko god sve ove stvari bile divne, mi još uvek čeznemo za punoćom; čeznemo za rođenjem. Mi željno čeznemo za konačnim otkupljenjem; za obnovom Izraelskog carstva do koje će doći tek nakon što se Car vrati.

BLAGOSLOV U PUSTINJI

U ovom poglavlju počecemo diskusiju o nekim veoma važnim i neverovatnim pojedinostima o tome gde će se dogoditi ovo veliko spasenje nacije Izrael. Kao što smo videli, spasenju i ponovnom okupljanju naroda u njihovu zemlju prethodiće kazne predviđene Mojsijevim zavetom. To uključuje razne nacionalne nesreće, praćene invazijom, kada će mnogi stanovnici biti ubijeni, odvedeni kao zarobljenici ili će pobeći iz zemlje. Zatim će se potpuno slomljeni vratiti JHVH-u. On će izliti Svoj Duh na njih i spasiti ih. Ova konačna obnova će se prvenstveno odigrati u stvarnoj pustinji istočno i južno od Izraela. Kažem „prvenstveno“ zato što Biblija o ovoj temi, zapravo, govori prilično složeno. Kao što ćemo videti, Sveto pismo govori o različitim scenarijima, koji zahtevaju malo truda da bi se spojili u jedan.

Čak i u razdobljima kada je normalan, život je često haotičan, ali tokom tri i po godine „Jakovljeve nevolje“, život u Izraelu će biti sve, samo ne normalan. Sveto pismo uči da će se Izrael naći u središtu ogromne višenacionalne invazije (Dan. 11,21-45; Jez. 38-39; Zah. 12-14). Zamislite kakav je život bio za ljude u Siriji nakon revolucije 2011. U zemlji od otprilike dvadeset dva miliona ljudi više od šest miliona je interno raseljeno, pet miliona je pobjeglo kao izbeglice, a blizu milion ljudi je stradalo. Nije teško pretpostaviti da će situacija u Izraelu zapravo biti daleko haotičnija. Kada

pogledamo širok spektar izjava u Svetom pismu u vezi sa ovim danima, možemo logično zaključiti da ne postoji jedinstven scenario, koji bi se primenio pojedinačno na svakog stanovnika zemlje. Proročanstvo iz Zaharije 13-14, na primer, govori o tome da će narod Izraela proći kroz razne užasne okolnosti tokom ovog razdoblja. Prvo, prorok daje sledeću nezamislivu izjavu: „U celoj zemlji – govori Gospod – dve trećine će biti posečeno i postradaće. Tako će ostati samo trećina ljudi“ (Zah. 13,8). Nakon što je primetio da će samo jedna trećina preživeti, Zaharija zatim navodi da će polovina preostalih stanovnika Jerusalima otići u izgnanstvo, dok će druga polovina ostati u gradu (14,2). Zatim, samo nekoliko stihova kasnije, kaže se da će nakon snažnog zemljotresa oni koji su ostali u gradu pobeći (st. 5). Knjiga Otkrivenje čak ide dalje i kaže da će za to vreme jedna trećina stanovnika planete biti pobijena (Otkrivenje 8,1-13; 9,15). Dakle, Sveto pismo opisuje haos poslednjih dana, koji pogađa i Izrael i svet, na nekoliko veoma različitih načina.

ODMERA VANJE TEŽINE JAKOVLJEVE NEVOLJE?

Pre nego što krenemo dalje, važno je da se vratimo i proširimo ono što smo govorili o Zaharijinom proročanstvu, po kojem će dve trećine zemlje biti „istrebljeno“ (ili: „posečeno“ SSP), a da će samo jedna trećina preživeti. Očigledno je da je ovo jedinstveno i vrlo zabrinjavajuće proročanstvo. Da li ovo zaista govori o budućnosti Izraela? Važno je napomenuti da dok mnogi veliki poznavaoци Biblije insistiraju da govori, mnogi drugi, podjednako veliki, tvrde da ne govori. Hajde da razmotrimo samo neke od njih.

- Džon F. Valvord, bivši predsednik Bogoslovije u Dalasu, prilično dogmatski kaže: „Ovo proročanstvo će se ispuniti u Velikoj nevolji, kada će dva od tri Jevreja u zemlji, koji pokušavaju da pobegnu od svog progonitelja, budućeg svetskog

vođe, stradati, a samo jedna trećina pobeći i dočekati Hrista kada On dođe“¹.

- Arnold Fruhtenbaum, slično kaže: „Ovo će se ispuniti tokom Velike nevolje, kada će Izrael trpeti neviđeni progon. . . a dve trećine jevrejskog naroda biće pobijeno“².

- Kenet L. Barker u svom biblijskom komentaru kaže: „Dok je ono što se dogodilo 70. godine naše ere od strane Rimljana možda bila samo početna faza u progresivnom ispunjenju proročanstva, konačna i potpuna faza je još uvek u budućnosti, jer Izrael u celini nije u ispravnom zavetnom odnosu sa Bogom opisanom u stihu 9“³.

Prateći liniju Valvorda, Fruhtenbauma i Barkera, većina dispenzacionalista, posebno klasičnih, takođe se drži ovog gledišta.

- Dž. Barton Pejn, s druge strane, u svojoj klasičnoj *Enciklopediji biblijskih proročanstava*, tvrdi da se ovaj odlomak ispunio u „opstanku telesnog Izraela posle događaja 70. n.e.“⁴.

- Beri Veb, u seriji biblijskih komentara *Biblija govori danas*, iznosi argumente protiv buduće primene na državu Izrael, rekavši: „Tačan značaj dve trećine i jedne trećine u stihu 8 nije jasan. U najmanju ruku govori o teškoj patnji i rasejanju. Imajući u vidu Isusov citat stiha 7 u Mateju 26,31 i Marku 14,27, stih 8 verovatno treba posmatrati kao ispunjenje u progonu i rasejanju rane crkve (Dela 8,1; 11,19)“⁵.

- F. Djuan Lindzi smatra da proročanstvo ima i istorijsko i buduće ispunjenje: „Kao što beseda na Maslinskoj gori (Mt. 24-25; Mk. 13; Lk. 21) prikazuje proročanstva o rasejanju jevrejskog naroda, koja su se ispunila 70. god. n. e., kao najavu onih koji će se ispuniti u budućnosti, u poslednjoj polovini razdoblja Velike nevolje, isto tako i Zaharija u jedan fokus spaja dva razdoblja rasejanja jevrejskog naroda. Zaharija 13,8-9 će najverovatnije videti svoje konačno i potpuno ispunjenje u rasejanju

Izraela u Velikoj nevolji (up. Otk. 12,6. 13-17). U to vreme će dve trećine jevrejskog naroda biti uništene i nestaće, ali će preživeli ostatak biti vraćen, barem najvećim delom, u njihov zavetni odnos sa Gospodom⁶.

Najvažnije je spomenuti da nije lako odvojiti delove proroštva o Velikoj nevolji od onih kasnijih, pozitivnih ukazivanja na „izvor“ nacionalnog spasenja, koji će se otvoriti za Izrael (Zah. 13,1), zato što su suštinski isprepleteni unutar teksta. Oganj patnje opisan u stihovima 8-9 je upravo ono što proizvodi obnovu zavetnog odnosa sa Gospodom u istim stihovima. Ipak, iako je prilikom čitanja ovog proročanstva u njegovom kontekstu jasno da ono ukazuje na buduće ispunjenje, ne smemo biti dogmatični. Iako bih se složio sa tumačenjem gore pomenutih dispencionalista, takođe bih vas podstakao da budete vrlo oprezni. U svetlu duboko bolne i osetljive prirode teme proročanstva, svi treba da mu pristupimo sa strahopoštovanjem. Svrha proročanstva nije da pojača buduću patnju Izraela. Ono je prvenstveno tu da pruži utehu, jer će, bez obzira na to koliko gubici budu katastrofalni, ostatak će preživeti. Izrael će biti spasen. S druge strane, za one koji žele da potpuno ignorišu ovo proročanstvo, ovo jednostavno nije opcija. *Imperativ je prepoznati da zaista dolazi oluja i to je nesporno.* Međutim, ono o čemu se apsolutno ne može pregovarati, jeste da hrišćani sada moraju odlučno da stanu uz Izrael, u punoj solidarnosti, kako danas, tako i tokom narednih dana ognja i velikog iskušenja.

Kao što ćemo razmotriti u nastavku, razna veoma važna proročanstva govore da će veliki deo naroda pobeći i naći utočište u pustinji tokom ovog vremena. Zatim, pošto se Isus vrati, On će ih odatle vratiti nazad u zemlju. Konačno, nakon što je bezbedno vratio mnoge prognane i zatvorenike kući u obećanu zemlju, Gospod će tada sabrati i mnoge druge koji su rasejani po celom svetu. Dakle, zašto će Gospod mnoge iz Svog naroda dovesti u

pustinju? Prvo, hajde da nešto kažemo o duhovnim i simboličkim razlozima.

DIVLJINA PUSTINJE

U većini engleskih Biblija, hebrejska reč *midbar* je prevedena kao „divljina“. Problem sa upotrebom ove reči je, međutim, što ona ima tendenciju da u mislima stvori sliku šume. U biblijskom svetu, međutim, ukazuje na izdvojenu, pustu, neplodnu pustinju, udaljenju od udobnosti naseljenih gradova i sela. Surove fizičke karakteristike pustinje zapravo definišu njeno simbolično značenje u Svetom pismu. Divljina pustinje nema centralnu ulogu samo u narativu o Izlasku, već nastavlja da ima značajno mesto i u ostatku Svetog pisma. Ovaj neprijateljski predeo, koji se prostire u istočnim i južnim delovima Izraela, duboko se utisnuo u drevni jevrejski um. Sveto pismo prikazuje pustinju kao mesto gde mora da se nauči kako da se osloni samo na Boga. Za preživljavanje u pustinji zaista je potrebna Božija milost. Kao što smo videli u 11. poglavlju, pustinja je mesto gde je Gospod dao Izraelu *manu*, prepelice, vodu i zaštitu. Gospodnje čudesno snabdevanje Izraela bilo je tako sveobuhvatno da se četrdeset godina njihova odeća uopšte nije izlizala (Pnz. 29,5). Bez Njegove saosećajne i spasosne ruke, koja ih je podržavala, Izrael bi stradao u pustinji.

Pošto je pustinja mesto gde JHVH održava Svoj narod, ona, takođe, postaje mesto utočišta i posvećenja u vremenima velike opasnosti. Kada su caru Davidu zapretili njegovi neprijatelji, on i njegovi pomagači su pobjegli u pustinju (1. Sam. 23,14). Ilija je pobjegao od Jezavelje i Ahava u – pustinju, gde su ga na čudesan način hranili gavranovi (1. Car. 17,4-6). Pošto je pustinja toliko neprijateljska prema ljudima, najčešće je izbegavana. Jov ju je opisao kao голу pustoš u kojoj niko ne živi (Jov 38,26-27). Pustinja ili učvrsti ili slomi one koji tamo borave. Uslovi tokom Izlaska su zapravo bili toliko teški da su Izraelci brzo izrazili svoju želju da

se vrate u Egipat i pate kao robovi nego da ostanu u pustinji (Izl. 14,12). Pustinja je mesto gde Gospod Svoj narod ispituje, vaspitava i pomaže mu da sazri. To je i mesto pokajanja. Gospod je rekao Izrailju da ih je vodio u pustinju četrdeset godina, „da (ih) ponizi i proveri da bi saznao šta (im) je u srcu“ (Pnz. 8,2 SSP). Pustinja je često poligon za pravo sledbeništvo i duhovnost. Zato je i Jovan Krstitelj živeo u pustinji i propovedao poruku pokajanja (Mt. 3,1-4). Čak je i Isus otišao u pustinju da se suprotstavi iskušenju đavola (Mt. 4,1).

Pustinja je, takođe, mesto susreta. Mnogi veliki ljudi Božiji otišli su u pustinju da bi se susreli sa Gospodom. U pustinji je Mojsije naišao na zapaljeni grm (Izl. 3). Na Sinajskoj gori se Izrael susreo sa JHVH-om u najsnažnijoj teofaniji u čitavoj istoriji otkupljenja (Izl. 19-20). Na Sinajskoj gori je i Ilija imao svoj najupečatljiviji susret sa Gospodom (1. Car. 19,10-18). Konačno, vidimo i da je, ubrzo nakon svog obraćenja, i apostol Pavle otputovao na Sinajsku goru da bi se susreo sa Gospodom i bio poučen od Njega i tako primi „svoje evanđelje“ (Gal. 1,17; 4,25; 2.Tim. 2,8).⁷

To su sve razlozi zbog čega će Gospod u poslednjim danima povesti ostatak Izraela nazad u pustinju. Narod će u pustinji naći utočište. Tamo će još jednom otkriti Gospodnju čudesnu brigu i zaštitu. Izrael će se u pustinji još jednom susresti sa JHVH-om, Bogom svog spasenja. U pustinji će doživeti pokajanje, koje je neophodno za njihovu poslednju i konačnu obnovu. Gde onda Sveto pismo govori o tome?

PRONALAZENJE MILOSTI U PUSTINJI

U Jeremiji 30, prorok jasno ukazuje na pustinju Izlaska kao na mesto gde će početi konačna obnova Izraela. Nakon svog zastrašujućeg proročanstva o vremenu neviđene nevolje Izraela u posled-

njim danima, Jeremija je izjavio da će Izraelci koji su preživeli naći utočište u pustinji:

U one dane – govori Gospod – biću Bog svim rodovima Izrailjevim, a oni će biti moj narod.

Ovako kaže Gospod:

'Narod koji je preživio mač
našao je naklonost u pustinji,
kada je Izrailj otišao da nađe svoj počinak.' (Jer. 31,1-2)

Prvobitna izjava da će sve porodice Izraela postati Božiji narod odnosi se na konačnu obnovu svih dvanaest plemena, i iz severnog i iz južnog carstva, u jedan ujedinjeni narod. Zatim Jeremija navodi da će oni koji su preživeli, pošto su izbegli invaziju vojske Antihrista, naći milost u divljini pustinje. Ovo će se dogoditi neposredno pre Isusovog povratka:

Gospod mi se izdaleka objavio:

'Ja te volim ljubavlju večnom
i zato te milošću privlačim!' (Jer. 31,3)

Sam Gospod će se lično javiti onima u pustinji. Oko sto godina ranije, Isaija je, u suštini, rekao isto:

Jer dvor je napušten, grad bučni zapušten. . .

Dok se na nas ne izlije Duh s visina,
te pretvori pustinju u voćnjak,
a voćnjak će se računati kao šuma. (Is. 32,14a-15)

Isaija kaže da će se sve obnoviti nakon što se Duh izlije na Izrael. Pustinja će postati poput bujnog polja, a nekadašnji napušteni gradovi Izraela biće obnovljeni. I opet, jedan vek kasnije, prorok Zaharija, takođe, opisuje ovo vreme:

Izliću na dom Davidov i na stanovnike Jerusalima Duh naklonosti i preklinjanja. I oni će gledati mene, onoga koga su probo-

li. Zakukaće za njim kao što se kuka za jedincem. Gorko će plakati za njim kao što se plače za prvencem. (Zah. 12,10)

Zaharija opisuje Izrael kako gleda Onoga, kojega su „proboli“, i da će, kao rezultat toga, primiti Duha milosti i pokajanja. Jeremija i Zaharija opisuju potpuno isti događaj. Preživeli Izraelci, koji su pobjegli u pustinju će (1) videti Gospoda i (2) primiti milost. Kasnije, u knjizi Otkrivenje, ista ova tema se ponavlja. O tome ćemo govoriti u nastavku.

KADA ISUS BUDE CAR

Nakon Jeremijinog opisa Izraela kako prima milost u pustinji, Gospod obećava da će ponovo izgraditi naciju, da će blagosloviti njene useve i ispuniti narod ogromnom radošću:

Opet ću te sazidati,
obnovljena bićeš, o, device izrailjska.
Dairama ćeš se opet okitati,
igraćeš u kolu s radosnima!
Opet ćeš da sadiš vinograde
na brdima Samarije.
A oni koji sade,
ti će i da jedu. (Jer. 31,4-5)

Ova veličanstvena obnova se, naravno, neće dogoditi sve dok Izrael ne bude vraćen u svoju zemlju. To je vreme kada će započeti Isusova hiljadugodišnja vladavina.

SAKUPLJANJE IZ SVIH KRAJEVA ZEMLJE

Nakon što je Isus postao Car u Izraelu, On će nastaviti Svoj program vraćanja svih koji su rasejani po svetu:

„Evo, dovodim ih iz severne zemlje,
okupljam ih iz najdaljih zemljinih krajeva.

I među njima će biti slepi i hromi,
 trudnica i porodilja.
 Baš veliki zbor će se vratiti ovamo.
 Doći će s preklinjanjima,
 dovešću ih dok budu vapili.
 Vodiću ih na nabujale potoke,
 na puteve ravne na kojima se neće spotaknuti.
 Jer ja sam Izrailju otac
 i Jefrem je moj prvenac.“
 Narodi, čujte reč Gospodnju,
 javite po dalekim ostrvima i recite:
 'Onaj koji je raštrkao Izrailj, taj će ga i sakupiti
 i čuvaće ih kao pastir svoje stado.'
 Jer, Gospod je otkupio Jakova,
 iskupio ga je iz ruku jačega od njega.
 A oni će doći na brdo Sion kličući radosno. (Jer. 31,8-12a)

Nakon prethodnog izbavljenja preživelog ostatka u pustinji, Isus će ostale iz Svog naroda, koji su raštrkani širom sveta, vratiti u Sion. Nekoliko odlomaka u prorocima opisuje ovo veće sakupljanje iz celog sveta (Os. 11,10; Is. 11,12; 43,5-7; 49,12; 60,4; Jer. 3,18; 16,15; 23,8; 31,8; Zah. 2,6-12). Nekadašnji izgnanici su opisani kako se preplavljeni emocijama vraćaju u Sion, plačući od radosti dok idu. Po njihovom dolasku, međutim, njihove suze radosnice će zameniti nezadrživi usklici radosti. Dakle, videćemo da Sveto pismo, zapravo, govori na dva različita načina o ponovnom sabiranju Izraela. Prvo ćemo videti kako one koji su pobegli u pustinju sam Mesija vraća. A zatim će se nastavak obnove Izraela dogoditi nakon što Isus stigne na Sion, kada se budu vratili izgnanici iz celog sveta.

NA ORLOVIM KRILIMA

Koncept povratka Izraela u pustinju Izlaska u poslednjim danima jasno stoji i u Novom zavetu. U knjizi Otkrivenje čitamo o ženi

„obučenoj“ u sunce, sa mesecom pod nogama i krunom od dvanaest zvezda na glavi (12,1). Valvord ispravno primećuje: „Žena predstavlja Izrael, kao što to vidimo u Postanju 37,9-11, gde sunce i mesec upućuju na Jakova i Rahilju, Josifove roditelje. Zvezde u ženinoj kruni su jasno povezane sa dvanaest Jakovljevih sinova, što nam otkriva da žena predstavlja Izrael“⁸. Objava u Otkrivenju opisuje trudnu ženu koja će uskoro roditi muško dete (st. 2). Zatim se pojavljuje velika crvena aždaja, koja namerava da proždere dete čim se rodi (st. 3-4). Međutim, ovo dete je oslobođeno od aždajinih planova, pošto je uzneseno na nebo (st. 5). Dete, naravno, predstavlja Isusa Mesiju, „koji će svima narodima biti pastir gvozdenom palicom“ (st. 5), dok aždaja predstavlja đavola. Zatim vidimo Izrael, koji beži u pustinju poslednjih dana, kao što je rečeno:

A žena uteče u pustinju gde imaše mesto koje joj je Bog pripremio, da je onde hrane hiljadu i dvesta i šezdeset dana. (Otk. 12,6 NSP)

Praktično svi bibličari ovde prepoznaju jasnu pozadinu Izlaska.⁹ U svojoj besedi, koja se odnosila upravo na ovo vremensko razdoblje, Isus je upozorio da kada ljudi vide da se Antihristove vojske približavaju Jerusalimu, da znaju da one donose njegovo opustošenje i „tada stanovnici Judeje neka beže u gore“ (Mt. 24,16-21; Mk. 13,14-22; Lk. 21,20-24). Isusov poziv da beže u gore i ovo viđenje Izraela koji beži u pustinju, izgleda da se odnosi na isti događaj. Gore i pustinja su područja divljine, i oba pojma se s pravom mogu koristiti za opisivanje pustinje Izlaska.¹⁰ Slika Izraela koji na tri i po godine beži u pustinju, ponavlja se nekoliko stihova kasnije: „Ženi pak dadoše dva krila velikog orla – da leti u pustinju na svoje mesto, gde će se hraniti jedno vreme, i dva vremena, i po vremena, daleko od zmije“ (Otk. 12,14). Činjenica da je dobila orlovska krila još je jedna jasna aluzija na prvi Izlazak: „Vi ste videli šta sam učinio Egipćanima i kako sam vas nosio na orlovskim krilima i doveo vas k sebi“ (Izl. 19,4; up. Pnz. 32,11-14).

Tamo u pustinji, Gospod će je hraniti i čuvati. Kao što je rekao još u Osiji, tamo će s njom govoriti ljubazno. Tamo će se još jednom otkriti kao brižni i milostivi Bog, koji je išao ispred njih tokom prvog Izlaska.

OBNOVLJEN BRAČNI ZAVET

Ono što je ključno za konačnu obnovu nacije Izrael je obnova njenog bračnog zaveta sa Gospodom. Kao što smo videli u prvom delu, zavet na Sinajskoj gori je zaista bio veridba, ili bračni zavet. U ovom poglavlju ćemo govoriti o trajnoj obnovi i ispunjenju tog bračnog zaveta u poslednjim danima. Iako to jeste obnova, ujedno je i potpuno novi zavet.

Fruhtenbaum kaže: „Ono što je poznato kao Novi zavet u mnogim aspektima je novi bračni ugovor, koji će Bog sklopiti sa dva doma, Izraelom i Judom“¹. Prvi od proroka, koji se bavi ovom temom, je Osija. Kao što ćemo videti, Osijino proročanstvo povezuje mnoge teme koje smo već ispitali. Kod Osije, blagodat Božija se pojavljuje živopisno i vrlo upečatljivo. Gospodnji dugoročni plan za otkupljenje Izraela, Njegove neveste, opisani su vrlo dirljivo.

OSIJINO PROROČANSTVO

Životna priča i božanski nalog proroka Osije su skandalozni. Uprkos bolu i poniženju, koje će mu poziv izazvati, Gospod je zapovedio Osiji da se oženi, voli i ima decu sa prostitutkom. „Idi i oženi bludnicu s decom bluda, jer je zemlja ogrezla u bludništvu, odmetnula se od Gospoda“ (Os. 1,2). Sve je ovo trebalo da posluži

kao proročka lekcija, koja pokazuje prirodu nevernosti Izraela i neiscrpne Božije ljubavi: „GOSPOD mi reče: ‘Idi i opet pokaži svoju ljubav svojoj ženi, iako je voli drugi i preljubnica je. Voli je kao što GOSPOD voli Izraelce, iako se oni okreću drugim bogovima“ (Os. 3,¹ SSP). Tokom čitavog proročanstva, Gospod prekora-va naciju Izrael zbog njenog otpadništva, ali, takođe, predviđa njenu konačnu obnovu. U prvom poglavlju Gospod ponovo ukazuje gde će se odigrati ova konačna obnova:

Umesto da im se reče: ‘Niste moj narod!’, reći će im se: ‘Sinovi Boga živoga!’ Sinovi Judini i sinovi Izrailjevi sabraće se u jedno, postaviti će sebi poglavicu i izići iz zemlje, jer će dan Jezraelski velik biti. (Os. 1,¹⁰⁻¹¹ Bakotić)

Na istom mestu gde je rečeno da više nisu Božiji narod, tamo će Izrael biti obnovljen. Obnova se odnosi na sav Izrael i svu Judu, a ne samo na severno carstvo.² Mesto gde će JHVH ponovo obnoviti Izrael je mesto gde je zavet prvi put prekršen. Na tom mestu se dogodio incident sa zlatnim teletom i tu će se pojaviti Isus Mesija i odatle ih odvesti nazad u zemlju. Kao što Francis I. Andersen i David Noel Fridman u *Jejl Ankor biblijskom komentaru* navode: „Kao što je Mojsije izveo ujedinjena plemena iz ropstva, tako će ‘jedan vođa’ izvesti ujedinjenu naciju, i Judu i Izrael, iz uništenja u koje su bačeni“³. U Osiji 3,5 ponavlja se isto i tu postaje jasno da da je Mesija taj vođa: „Posle toga će sinovi Izrailjevi da se obrate. Tražiće Gospoda, Boga svoga, i Davida, cara svoga. U strahu će pristupiti Gospodu i dobroti njegovoj u dane poslednje“. I Jezekilj ponavlja potpuno istu temu o ponovnom ujedinjenju celog Izraela pod jednim Carem i obnovi nacije u obećanoj zemlji:

Reci im: ‘Govori Gospod Bog narodu Izrailjevom: uzeću narod Izrailjev iz naroda među koje su otišli, pa ću ih skupiti i dovesti u njihovu zemlju, i sjediniti ih u jedan narod. Učiniću ih jednim narodom u zemlji, na gorama Izrailjevim, i jedan će car biti car nad svima njima. I neće više biti dva naroda, niti će ikad više

biti podeljeni na dva carstva. Više se neće skrnjaviti svojim idolima, svojim gadostima i svim svojim prestupima. Izbaviću ih od svih njihovih otpadničkih dela kojima su grešili, i očistiću ih. Tada će mi biti narod, a ja ću im biti Bog.' (Jez. 37,21-23)

Osijina izjava „izići će iz zemlje“^a ima dvojako značenje. Prvo, ona se odnosi na Izrael koji dolazi iz Egipta i vraća se u svoju zemlju. Kao što Djuan Gareth u *Novom američkom komentaru* primjećuje: „To ukazuje da Osija govori o povratku iz izgnanstva u novom Izlasku i zaista je mnogo bibličara koji tako smatraju“⁴. Andersen i Fridman, međutim, ovde vide dvostruko značenje: „Mi mislimo da izjava „otići će iz zemlje“ ima dva smisla jedan je istorijski (Izlazak), a drugi eshatološki (vaskrsenje)“⁵. Ja bih rekao da se ta izjava odnosi i na Izlazak i na vaskrsenje i da su oba događaja eshatološka. Oba će se odigrati u budućnosti. Vaskrsenje mrtvih i drugi Izraelov Izlazak – povratak naroda u svoju zemlju podudara se sa povratkom Mesije. Taj dvostruki naglasak vidimo i u Jezekilju 37, koji smo upravo naveli.

U imenima Osijine dece, Gospod utiskuje Svoju proročku poruku Izraelu. Prvo, On upućuje Osiju da svom prvom detetu da ime *Jezael*, što znači „Bog seje“. Sledeće dvoje dece se zovu *Loruhama* („Odbačena“) i *Loamija* („Niste moj narod“). Proročki zaključak je da će, iako je Gospod privremeno odbacio Svoj narod (nisu više voljeni i nisu više Njegov narod), biti obnovljeni i posejani u zemlju, i da će se tamo ukoreniti zasvagda. Kao seme koje je posejano u zemlju (Jezael), oni će ponovo izniknuti iz tla zemlje kroz vaskrsenje i obnovu. Dakle, dve poslednje izjave – Izrael koji izlazi iz zemlje i dan Jezaela – međusobno su povezane. Ne možemo a da se ne podsetimo Isusove izjave o Svojoj smrti i vaskrsenju: „Zaista, zaista kažem vam, ako zrno pšenice ne padne

^a „izići će iz zemlje“ – u drugim prevodima: *otići iz zemlje* ili: *živeti u blagostanju u zemlji*. Doslovno: *izaći iz zemlje* ili: *nicati*.

na zemlju i ne umre, ostaje samo; a ako umre, donosi mnogo roda“ (Jn. 12,24). Na sličan način, osim što je iskusio duboke bolove i „sahranu“ kao zavetno prokletstvo, Izrael još uvek nije doživeo tako duboku obnovu i vaskrsenje (up. Am. 9,15).

'NAMAMITI' IZRAEL NAZAD U DIVLJINU

Kako se Osijevo proročanstvo nastavlja, mnoge od istih tema se ponavljaju. Gospod je ponovo prekorio Izrael: „Sudiću joj ja zbog danâ Vala, kada im je palila tamjan. . . a mene zaboravila“ (Os. 2,13). Zatim, Gospod daje sledeću duboku izjavu: „Zato ću je, evo, namamiti; u pustinju odvešću je i blago joj govoriti“ (st. 14). Umesto da se gnevno obrati Izraelu, Gospodnji ton se značajno menja. JHVH opisuje Sebe kako nežno privlači Izrael u pustinju gde će govoriti direktno njenom srcu. „Vratiću joj ja odande vinograde njene i dolinu Ahor kao vrata nade. Odazvaće se ona s onog mesta, kao kad je bila mlada i kao kada je dolazila iz Egipta“ (st. 15). Dolina Ahor se odnosi na mesto stradanja. Dakle, Izrael će u ovo vreme ogromne patnje naći ogromnu nadu. U stvari, ukazivanje na Izrael i njenu pesmu iz dana njene mladosti, kada je izašla iz Egipta, u suštini govori da će u tim danima nacija Izrael radosno pevati kao nekad kada je bila nevesta. U koju će pustinju Gospod uvesti Izrael? Keil i Delič navode: „Pustinja u koju će Gospod odvesti Svoj narod ne može biti nijedna druga pustinja, osim Arabije“⁶. Tamo u pustinji Sinaja, gde je prvi put sklopljen bračni zavet, Gospod će vratiti Svoju nevestu Sebi. Dakle: „Toga ćeš me dana – govori Gospod – zvati: 'Mužu moj', i nećeš me više zvati: 'Gospodaru moj (Vale moj)'“ (st. 16). Ceremonija veridbe koja je obavljena na Sinajskoj gori biće obnovljena i nikada više neće biti raskinuta: „Veriću te doveka sa sobom; veriću te sa sobom u pravednosti i pravdi, u milosti i milosrđu. Veriću te sa sobom u vernosti i poznaćeš Gospoda“ (st. 19-20). Vraćajući se na to da je Gospod trajno zasadio naciju Izrael u njenoj zemlji, stih 23 u nastavku kaže: „Sebi ću je *posaditi* u zemlju i voleću onu koju

nazvah ‚Nevoljena‘. Onima kojima rekoh: ‚Niste moj narod‘, reći ću: ‚Vi ste moj narod,‘ a oni će odgovoriti: ‚Ti si naš Bog‘“ (SSP). Unutar ovog stiha su imena svo troje Osijine dece. Krajnji cilj zaveta će tako biti ostvaren.

‘HAJDE DA SE VRATIMO GOSPODU’

U jednoj od najlepših pesama u Svetom pismu, Osija 6 prikazuje odgovor naroda Izraela Gospodu nakon što je pretrpeo bol zavetne kazne:

Dođite! Hajde da se vratimo Gospodu,
jer on nas je rastrgnuo,
i on će nas izlečiti;
on nas je udario,
i on će nas previti!
Oživeće nas za par dana,
a već trećeg će nas dići
da pred njime mi živimo!
Hajde da ga upoznamo,
hajde da težimo bogopoznanju!
On sigurno stiže kao zora,
dolazi nam kao kiša, kao pozna kiša zemlju što natapa. (Os.
6:1-3)

Pominjanje Gospoda koji rastrgne, ali i isceljuje, izvučeno je iz Mojsijeve pesme. Tamo čitamo da će im Gospod, pošto Izrael dođe do kraja svoje snage, reći: „Ja usmrćujem i oživljavam. Ja ranjavam i isceljujem“ (Pnz. 32,39; up. Os. 5,14). Ostatak narodnog priznanja potvrđuje njihovo uverenje da će sasvim sigurno, kao što sunce izlazi svakog dana, obećani Mesija doći u određeno vreme.

IZRAELOVA OBNOVA BRAČNOG UGOVORA U ISAIJI

Da je Osija jedini prorok koji je govorio o ovoj prelepoj temi, onda bi se ona mogla posmatrati samo kao sporedna u okviru šire priče

o otkupljenju. Činjenica je, međutim, da obnovu Gospodnjeg bračnog zaveta sa Izraelom poslednjih dana, podupiru i drugi proroci posle Osije i da je ona istaknuta tema u jevrejskom viđenju budućnosti. Isaija, veliki pesnik-prorok, uveliko je razradio ovu temu. U Isaijinom proročanstvu, nacija Izrael je poetski predstavljena kao žena Sion ili Jerusalem. Isaija 54 počinje tako što Gospod govori Izraelu, koji je u vreme kazne i izgnanstva upoređen sa ostavljenom ženom: bez dece, osramočena i sama (st. 1). Uprkos prošlim okolnostima, ona je ohrabrena da se pripremi za dramatičan rast svoje porodice (st. 2-3). Predstoji potpuni preokret njenih okolnosti i velika obnova. Kada do toga dođe, ona više nikada neće imati čega da se plaši. Njeni prethodni uslovi biće gotovo zaboravljeni. Motijer to ovako komentariše: „Rano proleće njene mladosti i sve tuge, koje joj je život donosio, sve je zavedeno pod kategorijom onog što je prošlo i zaboravljeno, biće daleko od očiju i neće im padati na pamet. Prošlost i sećanje na nju su izbrisani“⁷. Zašto će doći ovo vreme velike obnove? Razlog je naveden:

’Jer tvoj suprug je Sazdatelj tvoj,
njegovo je ime Gospod nad vojskama,
i tvoj Otkupitelj je Svetitelj Izrailjev,
on se zove Bog zemlje svekolike.
Naime, kao ženu ostavljenu
i duhovno ucveljenu pozvao te je Gospod,
i otpuštenu ženu
s kojom si od mladosti svoje’ –
govori Bog tvoj.
’Za tren kratki sam te ostavio,
a u velikim milosrdjima tebe ću prigrliti.
Iz mene je srdžba provalila,
i za časak sam zaklonio lice svoje od tebe,
a smilovao sam ti se po večnoj milosti –
govori Otkupitelj tvoj, Gospod.’ (Is. 54,5-8)

Prvo, Gospod se proglašava mužem nacije Izrael. Iako su njeni gresi doveli do njenog kažnjavanja, izgnanstva i otuđenja od njenog muža (Is. 50,1), dolazi obnova. Ova obnova, međutim, nije zbog njene dobrote; nego će je, u svom dubokom sažaljenju i milošću, On uzeti nazad. Upotreba „milosti“ (hebrejski: *hesed*) jasno ima za cilj da ukaže na Gospodnju izjavu o Njegovoj prirodi na Sinajskoj gori. Tamo, na mestu gde je prvi put sklopljen bračni zavet, JHVH je sebe opisao kao „Gospod je prošao pokraj njega i izgovorio svoje ime: „Gospod! Gospod! Bog milostivi i milosrdni, spor na srdžbu, bogat milošću i vernošću, iskazuje milost hiljadama, oprašta krivicu, prestup i greh“ (Izl. 34,6-7a). Obnova Izraela za njenog muža biće trajna, a Njegova nežna privrženost njoj nikada neće prestati.

U Isaiji 62, prorok se vraća na obnavljanje braka. Martin to ovako komentariše: „Veliki deo ovog poglavlja govori o pripremanju za dolazak Gospoda i obnovu Njegovog naroda“⁸. Odlomak počinje čuvenim Isaijinim posredničkim zavetom da će neprestano vapiti Gospodu, sve dok se Izrael potpuno ne obnovi:

Siona radi ućutati neću
i zbog Jerusalima odmora mi nema,
dok njegova pravednost kao bljesak ne sine,
i spasenje njegovo kao buktinja se ne razbukti. (Is. 62,1).

Isaija se moli i nastaviće da se moli sve dok spasenje Izraela ne zabljesne iz Jerusalima kao ogroman plamen. On se raduje tim zlatnim danima:

I puci će videti pravednost tvoju,
svi carevi slavu tvoju.
A tebe će novim imenom nazvati,
kako to budu usta Gospodnja odredila.
I bićeš venac blistavi u Gospodnjoj ruci,
i turban carski na dlanu Boga svojega.

Više ti se neće govoriti: 'Ostavljena',
niti će se zemlji tvojoj govoriti: 'Opustošena',
nego će te zvati: 'Milina moja',
a zemlju tvoju: 'Udata'.
Jer ćeš Gospodu milina biti,
i zemlja će tvoja muža imati. (Is. 62,2-4)

Tokom tih dana nacija Izrael se više neće stideti; umesto toga, stanovnici sveta biće svedoci njenog uzvišenja i proslavljanja. U savremenom zapadnom svetu, većina udatih žena uzima prezime svog muža. U vreme svoje obnove, Izrael će, takođe, dobiti dva nova imena. Jedno je Hefziba, a drugo Beula. Oba imena ukazuju na njen novi i stalni status Gospodnje neveste, Njegove voljene. Metafora direktno ukazuje na poseban odnos prema zavetu uspostavljenom na Sinajskoj gori. Kao carica, ona će nositi carsku krunu, venac. Kao neprocenjivi dragulj, JHVH će je poneti na rukama. Da bi naglasio još dublji smisao, prorok nastavlja:

Jer kao što se mladić ženi devicom,
tvoj Sazdatelj će se oženiti tobom,
i kao što se ženik veseli nevesti,
veseliće se tebi Bog tvoj. (Is. 62:5)

Geri Smit sažeto komentariše 5. stih:

Radost i uzbuđenje mladenaca okružiće ovaj događaj, jer će se sam Bog radovati što je konačno ostvario plan koji je izneo pre toliko godina. Na kraju će Božije čudesno preobražavanje naroda vratiti radost i ushićenje, koje je uvek trebalo da odlikuje odnos između Boga i njegovog izabranog naroda.⁹

IZRAELOVA OBNOVA BRAČNOG UGOVORA U JEREMIJI

U 13. poglavlju, dok smo govorili o spasenju Izraela u poslednjim danima, pogledali smo veoma važan odlomak iz Jeremije 31. Ne samo da ovo poglavlje ima mnogo toga da kaže o budućoj obnovi

Izraela, već je i jedan od primarnih starozavetnih proročkih odlomaka koji govori o novom zavetu (up. Is. 5,19–21; 34,23–31). Ono što tamo nismo razmatrali je ono što je govorio o povezanosti budućeg novog zaveta sa bračnim zavetom koji je sklopljen na Sinajskoj gori:

Evo, dolaze dani – govori Gospod –
kada ću sklopiti novi savez
s narodom izrailjskim
i s narodom Judinim.
To neće biti kao kad sam
sklopio savez sa njihovim ocima,
onoga dana kad sam ih uzeo za ruku
i izveo iz Egipta.
Ali nisu bili verni mome savezu,
a ja sam im bio muž
– govori Gospod. (Jer. 31,31–32)

Dakle, Jeremija govori o Sinajskom zavetu kao o bračnom zavetu i o JHVH-u kao mužu nacije Izrael. Sličan jezik se koristi u Jeremiji 2-3. Ono što je važno u vezi sa ovim odlomkom je da Jeremija govori o novom zavetu kao o obnovi bračnog zaveta sklopljenog na Sinajskoj gori. S druge strane, novi zavet je potpuno nov savez, daleko superiorniji od prvobitnog zaveta na Sinajskoj gori. Bolji je zato što uključuje Svetog Duha, preko kojeg će Izrael biti osposobljen da ostane veran Gospodu zauvek: „Ovakav savez ću načiniti s domom Izrailjevim posle ovih dana”, govori Gospod: „Staviću svoj zakon u telo njihovo i upisaću ga u srce njihovo. Ja ću biti Bog njihov, a oni će biti narod moj” (Jeremija 31:33).

IZRAELOVA OBNOVA BRAČNOG UGOVORA U JEZEKILJU

U 12. poglavlju govorili smo o odlomku iz Jezekilja 16, od kojeg nam pripada muka. Tamo Gospod pronalazi Izrael kao bebu, bačenu pored puta. On je uzima, pere, brine o njoj i odgaja je. Na

kraju, kada ona odraste, On ulazi u zavet sa njom, ženi se sa njom. Uprkos svemu tome, ona postaje prostitutka koja se daje okolnim narodima. Ona čak ide tako daleko da ubija sopstvenu decu. Poglavlje meša metaforu sa činjenicama da bi bio izrečen bolan ukor. U središtu odlomka Gospod vapi: „Preljubnice! Ti tuđince primaš umesto svoga muža!“ (Jez. 16,32). Kao posledicu nevernosti Izraela, Gospod obećava da će je kazniti i suditi joj na najoštriji mogući način. Gospodnje kazne će postići željeni efekat i Izrael će se probuditi iz dubine svojih grehova. Odlomak se završava na potpuno neočekivan način. Uprkos ponavljanim prestupima Izraela protiv Gospoda, uprkos njenoj serijskoj preljubi, Gospod izjavljuje da će se setiti bračnog zaveta, koji je sklopio sa Svojom nevestom i da će joj sve oprostiti. Na nekoliko mesta u Svetom pismu vidimo vrlo dirljivu sliku Gospodnje uzdržanosti prema Izraelu, među kojima su i poslednji stihovi Jezekilja 16.¹⁰ U njima Gospod izjavljuje:

Ja ću uspostaviti svoj savez s tobom, i znaćeš da sam ja Gospod, da se setiš i postidiš i da više ne otvoriš usta od sramote, kad izvršim otkupljenje za sve što si učinila – govori Gospod Bog. (Jez. 16,62-63)

Uprkos učestalim prestupima Izraela, Gospod će se setiti svoje zavetne obaveze prema svojoj nevesti i na kraju će je vratiti nazad. On će uspostaviti novi savez (Novi zavet), oprostiće joj prošle prestupe i očistiti je za sva vremena.

ZAKLJUČAK

U Svetom pismu Gospod koristi različite analogije da bi govorio o svom odnosu sa svojim narodom. Kao što smo videli tokom našeg istraživanja izveštaja o Izlasku, Gospod je sebe prikazao kao orla koji štiti svoje mlade i brine o njima. Mnogo puta u Bibliji Gospod govori o Sebi kao o Ocu i o Svom narodu kao o Svojoj deci. Dosle-

dan među ovim analogijama je naglasak na bliskim odnosima. Isto tako, slika Gospoda kao Mladoženje i Njegovog naroda kao neveste, tema je koja se proteže kroz ceo biblijski narativ. To je jedna od najvažnijih i najistaknutijih analogija, koje se koriste u Svetom pismu da bi se oslikao Gospodnji odnos prema Njegovom narodu. Koristeći ovu sliku, na stručan poetsko-proročki način, prorok Osija nam je, kroz sopstveno životno iskustvo, predstavio potresnu i efektnu alegoriju o Izraelu i Gospodu. Kasnije će Isaija, Jeremija i Jezekilj opisati i odnos Izraela prema Bogu kroz prizmu bračnog zaveta. JHVH se spominje kao muž Izraelske nacije, a ona kao svojehlava žena, koja će jednog dana biti trajno izbavljena.

Dok je Sinajski zavet nastao po uzoru na bračni zavet, istorijski gresi Izraela i odbacivanje Boga doveli su do njenog udaljavanja od Njega. Vreme njenog otuđenja će, međutim, doći kraju. Kao što opisuje Solomon, Izrael će na kraju izaći iz pustinje nakon svog dugog i bolnog boravka u njoj, svim srcem pouzdajući se u Gospoda, svog muža: „Ko je ona što dolazi iz pustinje, naslonjena na voljenog svoga?“ (Pesma 8,5). Kada se Isus Mesija vrati, na kraju vremena, Izraelov bračni zavet će biti obnovljen, tada i u sve vekove. Velika priča o otkupljenju, koja ima svoj početak u Postanju imaće radostan završetak.

SVADBENA GOZBA

Pošto će se obnova braka nacije Izrael sa Gospodom dogoditi na kraju grešnog svetskog poretka, kada se Isus Mesija vrati, prvo pitanje, koje će mnogi hrišćani verovatno postaviti, jeste na koji način je sve što smo prethodno rekli povezano sa „jagnjetovom svadbom“. Da bismo pravilno odgovorili na to pitanje, moramo prvo da razumemo osnovne starozavetne tekstove onako kako o njima govori Novi zavet. Kako ih je jedan jevrejski vernik i poznavalac Biblije iz prvog veka razumeo? Prvi važni odlomci koje treba razmotriti jesu, naravno, oni koje smo ispitali u prvom delu knjige, kao i oni u prethodnom poglavlju. Još su važniji, međutim, nekoliko drugih, veoma ključnih odlomaka u Isaiji. Jer osim što govore o obnavljanju bračnog zaveta u poslednjim danima, ovi konkretni odlomci posebno govore o velikoj svadbenoj gozbi na Sionu, koja će se održati nakon povratka Mesije.

ISAIJA 4: ESHATOLOŠKO VENČANJE

Prvi odlomak u Starom zavetu, koji posebno ukazuje na venčanje u poslednjim danima, je Isaija 4. Ovaj odlomak je deo šireg opisa hiljadugodišnje vladavine Mesije, čiji početak vidimo u Isaiji 2:1-5. Za to vreme Izrael će biti uzdignut iznad svih drugih nacija:

Svi će se narodi slivati k njoj.
Mnogi narodi će doći i reći:
'Hajde, popnimo se na goru Gospodnju,
do Doma Boga Jakovljevog.
On će nas naučiti svojim putevima
da bismo njegovim stazama hodali'.
Jer, iz Siona će izaći Zakon,
Reč Gospodnja iz Jerusalima.
On će suditi među narodnostima
i okončati sporove mnogih naroda.
Oni će svoje mačeve prekovati u raonike
i koplja u kosire.
Narod neće dizati mač na narod,
niti će se više obučavati za rat. (Is. 2,2b-4 SSP)

Opis hiljadugodišnje vladavine se nastavlja u Isaiji 4:

U dan onaj biće Izdanak Gospodnji na diku i slavu, a zemaljski plod na dostojanstvo i veličanstvo izbaavljenima i Izrailju. Tako, koji preostane na Sionu i koji preživi u Jerusalimu, zvaće se „sveti“, svako ko je upisan među žive u Jerusalimu. Kad Gospodar ljagu spere sa sionskih ćerki, i obriše krv prolivenu posred Jerusalima, duhom suda i duhom očišćenja vatrom. . . (Is. 4,2-4)

Izraz „izdanak Gospodnji“ odnosi se na Mesiju (st. 2). On je izdanak, ili loza, što će niknuti iz onoga što je izgledalo kao mrtav panj – carske Davidove dinastije, koja je, po svemu sudeći, izumrla. Nakon što se vrati, Isus će sesti na presto svog oca Davida i vladati zemljom iz Jerusalima (2. Sam. 7,10-16; Ps. 2; 45,5-7; 72,8-20; 102,13-17; 110; Is. 9,7). Sav preživeli ostatak Izraela biće sveti, ispunjen Svetim Duhom i blagodatima krvi novog i boljeg saveza (Jevr. 8,6). Primećujemo ukazivanja na pročišćujuće delovanje zavetnih kažnjavanja, koje će se odigrati u vreme „Jakovljeve nevolje“. Kao što Martin primećuje, Isaija govori o onim Jevrejima „koji će preživeti teškoće u Velikoj nevolji, neposredno pre nego što se Gospod Isus Hristos vrati da uspostavi svoje carstvo“⁴¹. Dakle,

vreme je kristalno jasno – u svitanju zore mesijanskog carstva. To je ono što naredna dva stiha čini tako zanimljivim i važnim. U to vreme će. . .

. . .Gospod stvoriti nad celom čvrstom gorom sionskom, i nad saborima njenim: oblak i dim danju, sjaj plamena da blešti noću, jer će on, Slava, zaklon povrh svega biti i senica kao senka danju od pripeke, štiti i utočište od oluje i pljuska. (Is. 4,5-6)

Iako je reč ovde prevedena kao „zaklon (‘pokrov’ SSP)“, to je zapravo *hupa* na hebrejskom. U 7. poglavlju govorili smo o konceptu *hupa* ili ‘baldahina’, ispod kojeg mlada i mladoženja stoje tokom biblijske ceremonije venčanja.² Kao što Motjer kaže, „Baldahin (*hupa*) uvek označava ‘venčanu odaju’“³. *Kompletna jevrejska Biblija* ovo mnogo jasnije prevodi: „Adonaj će nad celom Sionskom gorom i nad onima koji su tu okupljeni stvoriti oblak, koji se dimi danju i sjajan oganj, koji plamti noću; jer će slava biti nad svime kao *hupa*“. Dakle, u zoru mesijanskog doba, kada se Gospodnji bračni zavet sa nacijom Izrael obnavlja, slava Božija će prekriti goru Zion kao svadbena *hupa*! Možda će ovaj baldahin-zaklon ostati kroz ceo hiljadugodišnje razdoblje, kao stalno svedočanstvo o bračnom zavetu i blagoslovenom odnosu između Boga i Njegovog naroda. Može se čuti Božije obećanje Izraelu, koje odjekuje kroz istoriju: „Ja ću biti tvoj Bog, a ti ćeš biti moj narod“ (Post. 17,7; Izl. 6,7; 34,24, 28; Jer. 7,23; 30,22; 31,33). Kako je bilo na gori Sinaj, tako će biti i na gori Sionskoj. Kao što je Gospod obezbedio gust oblak da služi kao *hupa* kada je sklopljen prvi zavet, tako će novi bračni zavet imati novu *hupu* uspostavljenu nad gorom Sionom u Jerusalimu za vreme mesijanskog carstva.

ISAIJA 25: SVADBENA GOZBA

Dok Isaija 4 počinje da postavlja pozornicu za eshatološku svadbenu gozbu, u Isaiji 25 prorok govori o stvarnom svadbenom ručku

u Jerusalimu. U taj dan: „Pripremiće Gospod Savaot gozbu svim narodima na gori ovoj, od dobrog mesa i čistih vina, sočnog mesa i ceđenog vina“ (st. 6). Tako je važno prepoznati, kao što to Motjer ispravno ističe, da se „Isaija osvrće na gozbu zaveta iz Izlaska 24“⁴. Kao što smo govorili u 8. poglavlju, da bi se potvrdio i zapečatio bračni zavet sklopljen na Sinaju, Mojsije, Aron i sedamdeset starijina su imali gozbu na gori: „Gledali su Boga, jeli i pili“ (Izl. 24,11). Kao što je zavetna gozba održana na Sinajskoj gori, tako će gozba novog zaveta biti priređena i na gori Sion.

Za to vreme, Isaija objašnjava da će zastori biti uklonjeni sa „svih naroda“ (st. 7). Ovo mogu biti zastori slepila, koji, kad se uklone, oslobađaju neznabošce iz ropstva idolopoklonstva, a može se odnositi na zastore žalosti, koji neizbežno dolaze kroz greh i smrt ove pale prirode. Istina, sve ovo (slepilo, idolopoklonstvo, smrt i tuga) veoma je povezano. Kao što Martin primećuje: „Ovo će ispuniti obećanje dato Avraamu da će svi narodi sveta biti blagosloveni kroz Izrael (vidi Post. 12,3)“⁵. U celom svetu, smrt će biti „uništena“ (st. 7-8). Suze i žalost biće uklonjeni i zaboravljeni (st. 8). Duga i tragična istorija patnje Izraela biće potpuno preokrenuta:

Sramotu će skinuti
sa svog naroda po svoj zemlji –
zato što je Gospod rekao.
I govoriće se u dan onaj:
'Gle, ovo je Bog naš.
Njega smo očekivali i on nas je spasao.
Ovo je Gospod kog smo očekivali;
kličimo i radujmo se, jer on spasava.' (Is. 25,8b-9)

Dakle, u kontekstu vremena spasenja nacije Izrael, kada njen odnos prema Gospodu bude isceljen i njen bračni zavet u potpunosti obnovljen, Bog će prirediti veliku gozbu, raskošan svadbeni banket, u Jerusalimu. Bitno je napomenuti da Isaija ne opisuje

svadbeni banket isključivo za Izrael. Umesto toga, On daje revolucionarnu izjavu da će Gospod posebno pripremiti raskošnu gozbu „za sve narode“ (st. 6). Kako Motijer komentariše, kroz ceo ovaj odlomak „naglašena je tema univerzalnosti – svi narodi (dvaput rečeno), dakle, sve nacije, svi na zemlji“⁶. Dok je zavetna gozba na gori Sinaj bila ograničena samo na Mojsija i predstavnike izraelskog naroda, na gori Sion poziv će biti upućen celom svetu (Mt. 24,14; Otk. 14,6).

ZA STOLOM SA AVRAAMOM, ISAKOM I JAKOVOM

Velika eshatološka svadbena gozba, koju opisuje Isaija, mnogo puta je tema o kojoj je Isus govorio tokom Svoje službe. Prvi put je nalazimo u Njegovom razgovoru sa rimskim kapetanom:

A kada uđe u Kafarnaum, priđe mu jedan kapetan moleći ga i govoreći: Gospode, sluga moj leži uzet kod kuće i muči se strašno. I reče mu: ja ću doći i izlečiću ga. A kapetan odgovori i reče: Gospode, nisam dostojan da udeš pod moj krov; nego samo reci jednu reč, i ozdraviće moj sluga. Jer i ja sam čovek pod vlašću, imam pod sobom vojnike, pa kažem ovome: idi, i ide, i drugome: dođi, i dolazi, i služi svome: učini to, i učini. (Mt. 8,5-9).

Dok su većina rimskih kapetana bili neznabošci i idolopoklonici, bilo je i onih koji su se „bojali Boga“ (Dela 10,2; 13,16, 26; 16,14; 17,4.17; 18,7). Bibličari veruju da su ovi bogobojažljivi poštovali JHVH-a, verovatno i određene jevrejske verske običaje, a da nisu nužno postali potpuni preobraćenici u judaizam.⁷ Matej 8 govori o Isusovom razgovoru sa jednim takvim čovekom. Umesto da traži od Isusa da pođe sa njim i izleči njegovog slugu, ovaj rimski vojskovođa kaže da će jednostavna reč sa Isusovih usana biti dovoljna. Ovom poniznom i pobožnom čoveku, Isus odgovara:

A Isus čuvši zadivi se i reče onima koji su ga pratili: zaista vam kažem, ni u koga u Izrailju ne nađoh tolike vere. A kažem vam da će doći mnogi sa istoka i zapada i sest i za sto sa Avraamom i Isaakom i Jakovom u carstvu nebeskom; a sinovi carstva biće izbačeni u krajnju tamu; onde će biti plač i škrgut zuba. (Mt. 8,10-12; up. Lk. 13,29)

Prvo, Isus izražava Svoju radost zbog velike vere, koju je pokazao ovaj nejevrein. Nakon toga, On govori o jednoj od najvažnijih tema Isaije 25. Kada dođe mesijansko doba, tokom održavanja svadbenog banketa, „mnogi“ nejevreji iz celog sveta doći će i „sesti za stolom“ sa velikim patrijarsima Izraela. S druge strane, što je skandalozno, mnogi jevrejski „sinovi carstva“ biće isključeni i „bačeni u krajnju tamu“. Isus je namerno šokirao i uvredio etničke i nacionalne predrasude Svojih jevrejskih sunarodnika. Iako je primarni i izvorni kontekst predstojeće svadbene gozbe obnova Izraelovog bračnog zaveta, ona neće biti samo za telesne potomke patrijarha, već i za sav Božiji narod, i Jevreje i nejevreje. Biće kao što Dejvid Tarnier i Darel L. Bok u *Kornerstoun biblijskom komentaru* sažeto kažu: „Isus je govorio o budućem carstvu kao o vremenu kada će 'mnogi nejevreji' . . . iz celog sveta . . . sedeti sa Avraamom i patrijarsima za trpezom u velikoj eshatološkoj gozbi . . . dok će mnoge izraelske elite biti isključene“⁸. Oni, koji su širom sveta u protekle dve hiljade godina, odgovorili sa 'da' na poziv evanđelja, pridružiće se jevrejskim patrijarsima i drugim vernim starozavetnim svecima na svadbenoj gozbi u carstvu Božijem.

Koncept velike eshatološke gozbe, koju je Isus opisao, čvrsto je ukorenjen u Isaiji 25, što direktno upućuje na zavetnu gozbu iz Izlaska 24. Dakle, koncept eshatološke svadbene gozbe, o kojoj se tako često govori u Novom zavetu, predstavlja buduću gozbu, koju je nagovestila ona koju su jeli Mojsije i starešine na vrhu gore Sinaj. Isaija ovako opisuje dane tog budućeg praznika: „Jer će se zacariti Gospod nad vojskama na gori Sion i u Jerusalimu, i slava mu je

pred starešinama njegovim“ (Is. 24,23b). Kao što su Mojsije i starešine gledali Boga Izraelovog i jeli i pili, tako će doći vreme kada će i Sionski sveti jesti, piti i gledati Isusa - Boga JHVH-a u telu.

PARABOLA O SVADBENOJ GOZBI

U drugim prilikama, Isus je pričao parabole o predstojećoj svadbenoj gozbi. Govoreći narodu u Mateju 22, Isus kaže:

Carstvo nebesko je slično jednom kralju koji priredi svadbu svome sinu. I posla svoje sluge da pozovu zvanice na svadbu, i ne hteše da dođu. (Mt. 22,2-3)

Kao što je uobičajeno u raznim rabinskim parabolama, kralj ovde predstavlja Boga.⁹ Takođe je važno razumeti da izraz „nebesko carstvo“ ne predstavlja duhovno carstvo negde gore. Već, umesto toga, ima za cilj da oslika buduće mesijansko carstvo Božije na zemlji. Carstvo nebesko jednostavno znači mesijansko carstvo Božije.¹⁰ To se jasno vidi u Luki gde Isus govori Svojim učenicima: „Ja vam određujem carstvo, kao što je meni moj otac odredio, da jedete i pijete za mojom trpezom u mom carstvu, i da sedite na prestolima i da sudite dvanaest plemena Izrailjevih“ (Lk. 22,29-30). Kao što smo već primetili, predstojeća svadba, koju opisuje Isaija, biće na zemlji, u Jerusalimu, nakon što se Mesija vrati. Pisac komentara Luj A. Barijeri mlađi ispravno kaže: „Ovde slika svadbenog banketa prikazuje hiljadugodišnje razdoblje“¹¹. Kako se parabola nastavlja, kralj je poslao svoje sluge, rekavši im da obaveste one, koji su prethodno bili pozvani:

Evo, spremio sam ručak svoj, junci moji i hranjenici su poklani, i sve je spremno; dođite na svadbu. A oni ne mariše i odoše, jedan na svoju njivu, a drugi u svoju trgovinu; ostali pak uhvatiše njegove sluge, zlostaviše ih i ubiše. A kralj se razgnevi, posla svoju vojsku i pobi one ubice i grad njihov spali. (Mt. 22,4-7)

Prema dobrom poznavaoocu Novog zaveta, Krejgu Blombergu: „Jasno je da ljudi, koji su prvobitno bili pozvani na banket, predstavljaju Izrael“¹². Nažalost, tokom svoje istorije, većina iz Izraela je odbacivala Božije glasnike. Ovo uključuje ne samo proroke, već i Jovana Krstitelja, Isusa i apostole. Znajući unapred da će biti odbačen, Isus je upozorio Svoje sunarodnike da će Bog poslati vojske da napadnu njihovu zemlju, da pobiju mnoge od njih i spale Jerusalim. Međutim, ništa od ovoga nije bilo novo. Kao što smo govorili u poglavljima 11 i 12, takva upozorenja su dugo objavljivali Mojsije i proroci. Zanimljivo je da skoro svi bibličari ovde vide Isusova upozorenja kao upućivanje isključivo na katastrofe koje su zadesile Jerusalim 70. godine. Moglo bi se, međutim, vrlo logično tvrditi da ono ukazuje i na završni ciklus zavetnih kažnjavanja, koji će tek zadesiti Izrael u poslednjim danima.

To što su oni prvobitno pozvani odbili Gospodnju velikodušnu ponudu, za posledicu ima to što je kralj poslao nove glasnike i rekao im: „Idite dakle na raskršća, i koje god nađete, pozovite na svadbu“ (Mt 22,9). Ovaj drugi krug pozivanja najavljuje evanđelje, koje će u protekla dva milenijuma poziv proširiti na ceo svet. Mnogi klasični dispencionalistički teolozi tvrde da će na kraju veka biti dve različite svadbene gozbe: jedna za Izrael, a druga za hrišćane. Upravo tako i Fruhtenbaum kaže: „Onda će, u izvesnom smislu, biti dvostruka svadbena gozba: jedna za Crkvu, Mesijinu nevestu, a druga za Izrael, kao ponovo venčanu Jahvinu ženu“¹³. Dž. Dvajt Pentekost u svom klasičnom dispencionalističkom delu *Ono što će doći* još snažnije izjavljuje: „Izgleda da je neophodno razlikovati svadbu Jagnjetovu i svadbenu gozbu. Jagnjetova svadba je događaj koji se isključivo odnosi na crkvu i dešavaće se na nebu. Svadbena gozba je događaj u kojem prisustvuje Izrael i biće na zemlji“¹⁴. Međutim, biblijski govoreći, za takvu tvrdnju jednostavno nema osnova. Kao što pokazuje Isusova parabola, oni koji su primili poziv evanđelja prisustvuju istoj svadbenoj gozbi na

koju je pozvan i Izrael. U Isaiji 25, izraelska raskošna svadbena gozba na gori Sion pripremljena je za „sve narode“. Sveto pismo govori samo o jednoj svadbenoj gozbi. Prekomerno komplikovanje sa više venčanja i više nevesta posledica su nastojanja da se Svetom pismu nametne krut teološki sistem, stvarajući podele tamo gde Gospod vidi raznoliku grupu ljudi, ujedinjenu na jednoj istoj, velikoj gozbi.

ISUSOVA PROPOVED U POSLEDNJIJIM VREMENIMA

Veoma je prikladno što, usred Svoje sjajne besede na Maslinskoj gori o poslednjim vremenima, Isus ponovo govori o eshatološkoj svadbenoj gozbi:

Tada će carstvo nebesko biti kao deset devojaka, koje uzeše svoje svetiljke i iziđoše u susret mladoženji. Pet od njih behu nerazumne a pet mudre. Jer nerazumne uzevši svoje svetiljke ne uzeše sa sobom ulja; a mudre uzeše ulje u posudama sa svojim svetiljkama. Pošto je mladoženja odocneo, zadremaše sve i zaspase. A o ponoći nastava vika: evo mladoženje, iziđite mu u susret. Tada ustaše sve one devojke i urediše svoje svetiljke. A nerazumne rekoše mudrima: dajte nam od svoga ulja, jer se naše svetiljke gase. Ali mudre odgovoriše: da ne bude malo nama i vama, idite bolje trgovcima i kupite sebi. Kada su one otišle da kupe, dođe mladoženja i one spremne uđoše s njim na svadbu, i zatvoriše se vrata. (Mt. 25,1-10)

Ova parabola predstavlja prilično jednostavno upozorenje: Isusovi sledbenici uvek treba da budu spremni za Njegov povratak, bez obzira koliko dugo da Ga čekaju. Kao što Tarner i Bok primećuju: „Pet nerazumnih devojaka očekuju da će mladoženja brzo stići, ali mudre su spremne na moguće odlaganje“⁴⁵. Da li su nerazumne devojke bile nevernice ili vernice? Šta tačno predstavlja ulje? Ovo su neka od uobičajenih pitanja, koja, takođe, zahtevaju rešavanje, ali ona prevazilaze cilj koji imamo ovde.

Međutim, primećujemo da Mladoženja jasno predstavlja Isusa. U evanđeljima, Isus više puta Sebe naziva tako (Mt. 9,15; Mt. 25,1.5.6. 10; Mk. 2,19-20; Lk. 5,34-35; Jn. 2,9; 3,39). Pavle takođe koristi sličnu terminologiju: „Jer revnujem za vas Božijom revnošću, jer sam vas zaručio s jednim čovekom - da vas kao čistu devojkicu izvedem pred Hrista“ (2. Kor. 11,2). Dakle, dok su hrišćani prilično navikli da o Isusu razmišljaju kao o Mladoženji koji će uskoro doći, važno je znati da je iz perspektive Jevreja u prvom veku ovaj izraz ukazivao na JHVH, Boga Mladoženju sa Sinajske gore. Dakle, predstavljajući Sebe kao Mladoženju, Isus je namerno poistovetio Sebe kao JHVH-a. Vidimo da i Tarner i Bok tako objašnjavaju: „Božiji odnos sa Izraelom je upoređen sa odnosom između mladoženje i neveste u Starom zavetu. . . i u ovoj paraboli Isus Sebe prikazuje u identičnom odnosu“¹⁶.

ČEKAJUĆI GOSPODARA

U Evanđelju po Luki, Isus ponavlja i sažima neke od pouka iz parabole o nerazumnim i mudrim devojkama:

Neka vaša bedra budu opasana i svetiljke vaše neka gore; a vi budite kao ljudi koji čekaju svoga gospodara, kada se vrati sa svadbe, da mu otvore odmah kad dođe i zakuca. Blažene su one sluge koje gospodar - kad dođe - nađe budne. Zaista vam kažem da će se opasati i posadiće ih za trpezu, pa će pristupiti i služiti im. (Lk. 12,35-37)

Ponovo smo pozivani da budemo spremni. Kao što Robert L. Štajn u komentaru *Nova američka Biblija* primećuje: „Slika čoveka koji se opasava sa ciljem da bude spreman da ode u žurbi, često nalazimo u Bibliji“¹⁷. „Neka vaša bedra budu opasana“ je jasno podsećanje na Pashu, tokom koje je rečeno: „A ovako ćete ga (jagnje) jesti: opasanog struka, sa obućom na nogama i štapom u ruci. Ješćete ga u žurbi: to je pasha Gospodnja“ (Izl. 12,11). Drugim rečima, to je mentalitet „spreman u svakom trenutku“ i Izraelcima

je zapovedeno da to uvek imaju na umu tokom pashalnog obroka. Isto važi i za Isusove sledbenike, koji treba tako da žive dok čekaju Njegov povratak. Tako, samo tri stiha kasnije, Isus kaže: „I vi budete spremni, jer će Sin čovečiji doći u čas u koji ne mislite“ (Lk. 12,40). Pisci komentara Pao i Šnabel ispravno upućuju na Izlazak 12,11, kad kažu da Isus „izražava uverenje da će to poslednje izbavljenje podsećati na izbavljenje u vreme Izlaska“¹⁸. Vidimo da je praktično cela priča o Isusovom povratku nagoveštena u priči o Izlasku.

Koristeći ovde istu terminologiju kao u Mateju 8,10-12, Isus još jednom pominje da će svatovi „sesti za sto“. Ova slika je, u stvari, najčešći način na koji je Isus ukazivao na mesijansku gozbu (Mt. 8,11; Lk. 12,37; 13,29; 14,15-24; 22,27-30). Najšokantnija i najsnažnija je činjenica da Isus, koji je očigledno gospodar u ovoj paraboli, kaže da će se na gozbi gospodar „opasati“ da ponizno služi svatove. Jedino Isus kroz služenje drugima pokazuje Svoju neograničenu vlast gospodara.

POSLEDNJA VEČERA

U noći pre nego što je izdan, uhapšen, mučen i raspet, Isus je jeo pashalni obrok sa Svojim učenicima. Evanđelje po Mateju kaže sledeće:

A kada su jeli, uze Isus hleb, blagoslovi, izlomi i dade učenicima i reče: uzmite, jedite; ovo je telo moje. Tada uze čašu i zahvali, dade im i reče: pijte iz nje svi; jer ovo je moja krv saveza, koja se proliva za mnoge radi oprostaja grehova. Ali vam kažem, od sada neću piti od ovoga roda čokotova do onoga dana kada ću ga s vama piti novog u carstvu Oca moga. (Mt. 26,26-29)

Pavle, u svom prvom pismu Korinćanima, dodaje nekoliko važnih detalja. Prvo, pošto je prelomio hleb, Isus je rekao: „Ovo je moje telo za vas. Ovo činite meni za spomen“ (11,24). Drugo, nakon

što je blagoslovio čašu vina, Isus je rekao: „Ovo činite, kad god iz nje pijete, meni za spomen“ (st. 25). Na kraju, Pavle dodaje: „Jer kad god jedete ovaj hleb i pijete ovu čašu, obznanjujete smrt Gospodnju - dok ne dođe“ (st. 26). Tako je Isus proširio pashalnu tradiciju lomljenja hleba i ispijanja vina i uspostavio novu tradiciju, koja se naziva „Večera Gospodnja“. Prihvaćena od strane rane Crkve (Dela 2,42), Gospodnja večera ima dve svrhe. Prvo, osvrće se, ili „podseća“, na prolivenu krv novog zaveta. Drugo, gleda napred i „objavljuje“ svadbenu večeru, koja će se održati „u carstvu Oca moga“. Dok je stari zavet zahtevao prolivanje krvi bikova, novi je sklopljen krvlju Isusa Mesije. Tako nas autor poslanice Jevrejima podseća na apsolutnu superiornost novog zaveta: „Jer krv bikova i jaraca ne može da otkloni grehe. . . [Međutim], mi smo osvećeni prinošenjem tela Isusa Hrista jednom završeno“ (Jevr. 10,4.10).

JAGNJETOVA SVADBENA VEČERA

Konačno, u knjizi Otkrivenje dolazimo do poslednjeg pominjanja eshatološke svadbene gozbe u Svetom pismu. Gledajući u budućnost, apostol Jovan je video vrhunac priče o otkupljenju i slavljeničkom klicanju, koji će se u to vreme izliti sa neba: „Radujmo se i kličimo i odajmo mu slavu“. Šta je razlog ovakvom veselju?

...jer dođe Jagnjetova svadba i žena njegova pripremi se, i dade joj se da se obuče u svetlo, čisto platno; platno, naime, to su pravedna dela svetih. I reče mi: napiši: blaženi su oni koji su pozvani na gozbu Jagnjetovu. Reče mi još: ove reči su istinite reči Božije. (Otk. 19,7-9)

Zaista je blagoslov biti pozvan na tu veliku svadbenu gozbu, ali pravi blagoslov će biti isključivo za one koji joj budu prisustvovali. Dakle, ko će tačno biti tamo? Ovo pitanje je, zapravo, predmet rasprave. Rasprava se vodi oko pitanja „ko je narod Božiji?“. Odgovor je zakomplikovan činjenicom da je to odgovor

koji se menja u zavisnosti od toga da li se raspitujemo o prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti. Napravljeni su različiti modeli i dijagrami, koji objašnjavaju ovo pitanje. Dispenzacioni teolozi imaju različite modele, a reformisani teolozi imaju svoje modele. Međutim, pored svih tih sistema, najbiblijskiji model se često naziva „teologija maslinovog drveta“. Ovu poziciju je izneo apostol Pavle u Rimljanima 11. Koristeći analogiju kultivisane masline na koju su nakalemljene razne divlje grane. Pavle navodi tri različite grupe ljudi:

1. Prirodne grane, koje prirodno stoje na drvetu. Ovo uključuje sve verne, pobožne Jevreje i pre i posle Isusovog vremena.
2. Nekadašnje divlje grane, koje ranije nisu negovane, ali su nakalemljene na maslinu. Ovo podrazumeva hrišćane nejevreje.
3. Prirodne grane koje su odsečene sa drveta. Ovo ne uključuje navedene verne, mesijanske Jevreje. To su prirodne grane koje se, iako su uklonjene sa stabla masline, vrlo lako mogu ponovo nakalemiti. U stvari, kao što Sveto pismo pokazuje da će oni iz ove grupe koji prežive poslednje razdoblje Jakovljeve nevolje, biti svi spaseni i na taj način trajno nakalemljeni nazad na maslinovo drvo.

Dakle, oni koji će se veseliti na svadbenoj večeri Jagnjetovu zapravo su pripadnici sledeće tri grupe ljudi:

1. Verni Jevreji i pravednici, bogobožni neznabošci, koji su živeli pre Isusa kao što su patrijarsi: Avraam, Isak i Jakov.
2. I mesijanski Jevreji i hrišćani nejevreji, koji su živeli tokom ili nakon Isusove zemaljske službe.

3. Jevreji koji trenutno ne veruju u JHVH-a i Njegovog Mesiju, ali će poverovati u budućnosti, uključujući ogroman broj onih iz drugih naroda, koji će, takođe, poverovati prilikom Isusovog povratka.

Na predstojećoj eshatološkoj svadbenoj gozbi, ove tri grupe zajedno postaće „Mesijina nevesta“. Pisac komentara Pejdž Paterson, s pravom, kaže: „U Novom zavetu, crkva, koja se sastoji od svih onih koji su istinski otkupljeni, Hristova je nevesta“¹⁹.

ZAKLJUČAK

Gozba koju su jeli Mojsije i starešine na vrhu Sinajske gore, bila je proročki nagoveštaj predstojeće svadbene gozbe, koja će se jesti na Sionu. Dok je Sinajski zavet bio bračni zavet koji je više puta kršen, novi zavet je trajni bračni zavet. Slavu JHVH-a koju su videli Mojsije i starešine na Sinaju, Isusa, koji je vidljivi odsjaj te slave (Jevr. 1,3), videće svi prisutni na svadbenoj gozbi koja će se održati na gori Sion. Kad god je Isus o sebi govorio kao o „Mladoženji“, On je sebe nedvosmisleno predstavio kao Boga Mladoženju sa Sinajske gore. Upravo u Isusovom povratku biće vrhunac velike priče o otkupljenju. Namera, koju je Gospod počeo da ostvaruje na Sinajskoj gori, u potpunosti će se ispuniti na gori Sion. Konačni Izlazak će se ispuniti i istinski počinak, bezbednost i blagoslovi, povezani sa posedovanjem obećane zemlje, biće zauvek obezbeđeni.

3. DEO

TRIJUMFALNI ISUSOV POVRATAK

Sada se u potpunosti usredsređujemo na Isusov povratak. Ovo je deo knjige koji mene lično najviše raduje. Ovde ćemo nastaviti da istražujemo duboku biblijsku povezanost priče o Izlasku i dolaska Isusa Mesije. Počecemo sa istraživanjem najstarijih i najjednostavnijih proročanstava u Bibliji, koja opisuju Isusov povratak. Ove tekstove, koje bibličari ponekad nazivaju „tradicijama iz divljine“, mi ćemo nazivati „pustinjskim proročanstvima“. Kao što ćemo videti, Biblija kaže da će Isus, kada se vrati, marširati kroz pustinju dok izbavlja ostatak Svog naroda iz zarobljeništva i bezbedno ga vraća na Sion. *Pustinjska proročanstva* nam pružaju najdetaljnije živopisne i veličanstvene opise Isusovog povratka u Bibliji. Ova proročanstva nam takođe pružaju osnovu za novozavetno viđenje Isusovog drugog dolaska. Začudo, to je slika koju je vrlo malo hrišćana ikada videlo i čulo. Ipak, kao što ćemo videti, to je viđenje neverovatne lepote i veličanstvenosti da ona jednostavno više ne može ostati prikrivena.

MOJSIJEV BLAGOSLOV

Najraniji i polazni odlomak u Bibliji, koji konkretno opisuje Isusov povratak nalazi se u Ponovljenim zakonima 33. Ovaj zagonetni odlomak je jedan od najstarijih tekstova u celoj Bibliji. Zbog arhaičnog hebrejskog jezika korišćenog u tekstu, kao i razlika od rukopisa do rukopisa, ovaj odlomak je zbunio bibličare, prevodioce i tumače. Kao što ćemo videti, to je osnovni odlomak za veću grupu tekstova koje nazivamo *Pustinjskim proročanstvima*. U narednih nekoliko poglavlja, ispitaćemo ova proročanstva o kojima se retko raspravlja, iako su ključna.

UVOD

Ponovljeni zakoni 33 počinju ovako: „Ovo je blagoslov, kojim je Mojsije, čovek Božiji, blagoslovio narod izrailjski pred svoju smrt“. Poput patrijarha Jakova pre njega (Post. 49), Mojsije koristi svoje poslednje reči da blagoslovi Izraelove sinove. Kasnije, na sličan način, Isusov poslednji čin, neposredno pre Svog vaznesenja, bio je da blagoslovi Svojih dvanaest učenika: „Tada ih izvede do Vitanije, podiže svoje ruke i blagoslovi ih. I dok ih je blagosiljao, udalji se od njih i uznošase se na nebo“ (Lk. 24,50-51). Iz tog razloga, Ponovljeni zakon 33 se obično naziva Mojsijevim blagoslovom. Ipak, bilo je to kao što veliki jevrejski egzeget Abraham Ibn Ezra ističe: „Mojsije ih je proročki blagosiljao“¹. Mojsije je

nazvan „Božijim čovekom“, izraz koji se uglavnom koristi za proroke (Jov 14,6; 1. Sam. 9,6; 1. Car. 13; 17,18; 2. Car. 4,7,9; Ps. 90,1). Mojsije je, zaista, bio prorok (Pnz. 18,15) i ovaj blagoslov, koji sadrži njegove poslednje reči, bio je proročanstvo. Iako se najčešće naziva „Mojsijevim blagoslovom“, podjednako bi mu pristajao naziv „Mojsijevo proročanstvo“.

GOSPOD DOLAZI SA SINAJA

Pre nego što je Mojsije blagoslovio dvanaest plemena, počeo je sa izuzetno važnim i zaista veličanstvenim opisom JHVH-a. Rekao je:

Siđe Gospod sa Sinaja, sa Sira se njemu objavi, zablista s gore Farana, s hiljadama svojih svetih dođe, u desnici mu plamen Zakona. (Pnz. 33,2)

Govoreći o značenju ovog stiha, vrstan poznavalac Starog zaveta Dž. A. Tompson na sledeći način opisuje ovo poetičko izražavanje: „Jahve je prikazan kako dolazi iz pravca Sinaja i Sira, izlazeći kao sunce nad Izraelom“². Međutim, osim pukog sijanja, bibličari ovde opisuju JHVH-a kao „Božanskog ratnika“, koji maršira sa Sinaja i prolazi kroz područja Sinaja, Sira i gore Faran. Sve su to oblasti jugoistočno od Izraela, u savremenim kraljevstvima Saudijske Arabije i Jordana. Dok maršira, Gospoda prati mnoštvo anđela, a munja (ili plamen) izlazi iz Njegove desne ruke. Nakon što svako od dvanaest plemena Izraela dobije svoj proročki blagoslov (Pnz. 33,3–25), zaključak proročanstva se vraća na slavljenje Gospoda i dodaje ovaj veoma važan opis:

Niko nije kao Bog Ješurunov,
koji po nebesima jezdi
da ti u pomoć stigne,
i po oblacima u svome veličanstvu. (Pnz. 33,26)

„Ješurun“ je ili ime dato iz ljubavi ili počasna titula, koju je Bog dao Izraelu. Zanimljivo je to što je Bog ovde opisan kao Onaj koji po nebesima jaše na oblacima dok dolazi da spase Svoj narod. Proročanstvo se završava rečima:

Bog iskonski tvoje je utočište,
večne mišice njegove podižu *te*;
on pred tobom tera tvoga dušmana,
i govori: 'Istrebi!'
U spokojstvu živi Izrailj,
izdvojen je izvor Jakovljevičev
u zemlji žita i mladog vina,
gde nebesa rosom dažde.
Srećan li si, Izrailju!
Ko je kao ti, narode,
koga Gospod izbavlja?
On ti je štit – tvoja odbrana,
On je mač tvoj – tvoja pobeda.
Dušmani tvoji puziće pred tobom,
a ti ćeš im po leđima gaziti. (Pnz. 33,27-29)

U ovih poslednjih nekoliko stihova nalazi se više važnih tema. Bog je izvor Izraelovog spasenja i sigurnosti od njegovih neprijatelja. Dok Bog maršira pred Izraelom i uništava njegove neprijatelje. Gospod je opisan i kao štit i mač za Svoj narod. Isto to kaže i Ibn Ezra: „Smisao je da je Gospod taj mač kojim ćete trijumfovati nad svim svojim neprijateljima“³. Kao rezultat Njegove podrške narodu, Izrael će osvojiti i posedovati „visoka mesta“ svojih neprijatelja. Meril, međutim, smatra da ove slike ne predstavljaju nužno da će Izrael koračati zemljom svojih neprijatelja, već Izrael koji će stajati na leđima svojih neprijatelja. On Ponovljene zakone 33,39 objašnjava ovako: „Vaši neprijatelji će biti primorani da se prostru pred vama i vi ćete tada gaziti njihova leđa“⁴.

ISTORIJA ILI BUDUĆNOST?

Iako većina komentara sve ovo tumači samo kao poetičan i preterano dramatizovan opis Boga, koji narodu daje Toru i vodi Izrael u vreme Izlaska, videćemo da je na kraju pogled, ipak, usmeren ka Isusovom povratku. Nažalost, vrlo mali broj pisaca komentara to prepoznaje. Razlozi su sasvim razumljivi. Prvo, svi engleski prevodi prevode glagole u tekstu u prošlom vremenu: „Gospod je došao sa Sinaja“. Činjenica je, međutim, da su upotrebljeni glagoli u perfektu. Na hebrejskom, savršeno glagolsko vreme ima potencijal da se prevede kao prošlo, sadašnje, čak i buduće vreme. Zato bi se tekst mogao prevesti i ovako: „Gospod dolazi sa Sinaja“ ili čak „Gospod će doći sa Sinaja“. Prevodioci određuju koje će vreme koristiti na osnovu konteksta odlomka. Pošto se u odlomku koriste termini povezani sa Sinajskom gorom, pretpostavlja se da govori o prošlosti. Iako nema sumnje da odlomak namerno koristi slike Izlaska, on se, takođe, proteže mnogo dalje od svega što se dogodilo tokom tog drevnog putovanja. I opet, kao što ćemo pokazati, pun kontekst ovog proročkog teksta je Isusov povratak, koji je još uvek u budućnosti. Ovaj se obrazac, o kojem smo do sada govorili nekoliko puta, koristi jezikom Izlaska kada se govori o konačnom razdoblju otkupljenja i Isusovom povratku, i – prožima celo Sveto pismo. Ni ovo proročanstvo ne odstupa od toga.

MOJSIJEVI BLAGOSLOVI I ISUSOV POVRATAK

Među glavnim razlozima da se Mojsijev blagoslov prihvati kao upućivanje na Isusov povratak je to što sadrži pojmove i teme, koje redovno nalazimo u kasnijim tekstovima, za koje je opšte poznato da opisuju Njegov drugi dolazak. Ponovljeni zakoni 33 kažu sledeće:

- Bog *dolazi*. Bog silazi dole, pojavljuje se ili otkriva, pojmovi su koji prevladavaju i koriste u celom Novom zavetu kada

se govori o Isusovom povratku (Mt. 24,27.30.37.39.42.44; 25,31; 26,64; Mk. 8,38; 13,26; 14,62; Lk. 9,26; 12,40; 18,8; 21,27; 23,42; Jn. 21,23; 1. Kor. 15,23; 1. Sol. 2,19; 3,13; 4,15; 5,2.23; 1. Sol. 2,1.2.8; Jevr. 10,37; Jak. 5,7.8; 2. Pet. 1,16; 3,4.10; 1. Jn. 2,28; Otk. 1,7.8; 2,25; 3,11; 16,15; 22,7.12.17.20)

- Bog dolazi *sa mnoštvom Svojih anđela*. U Novom zavetu, Isusov povratak se, takođe, više puta opisuje kako se odigrava u pratnji anđela, svetih, svetaca ili nebeske vojske (Mt. 13,40-42; 16,27; 24,30-31; 25,31-32; Mk. 8,38; Lk. 9,26; 2. Sol. 1,7; Juda 14; Otk. 19,14); To važi i za razne vanbiblijske apokaliptičke tekstove koji su bili popularni tokom razdoblja rane crkve.⁵
- Bog dolazi *na oblacima*. Slika Isusovog povratka u oblacima je možda najpoznatiji i najupečatljiviji prikaz Njegovog povratka u Novom zavetu. Tako sam Isus, a zatim i Pavle i Jovan, opisuju Njegov povratak (Mt. 24,30; 26,64; Mk. 13,26; 14,62; Lk. 21,27; Dela 1,9; 1. Sol. 4,17; Otk. 1,7; 14,14-16; 19,11).
- Bog dolazi *sa neba*. To što je rečeno da će Svemogući Bog doći sa svojim anđelima na oblacima kazuje da će doći sa neba. Kao što Kejl i Delič primećuju: „Gospod neće doći samo sa Sinaja, doći će i sa neba, 's hiljadama svojih svetih', to jest, sa hiljadama svetih anđela koji okružuju Njegov presto“⁶. Slično tome, Isusov povratak je uvek opisan kao Njegovo pojavljivanje na nebu (Mt. 24,30; Mk. 14,62; Lk. 21,27; Dela 1,11; 1. Sol. 1,7.10; Otk. 19,11).
- Bog sija kao sunce. U Novom zavetu, Isusov povratak je opisan kao manifestacija Božije slave, *koja sija kao sunce*, to vidimo u više odlomaka (Mt. 16,27; 24,30; 25,31; Mk. 13,26; Lk. 21,27; 1. Kor. 2,8; 2. Kor. 4,4; Jev. 1,3; Tit 2,13).
- Bog dolazi *da spase svoj narod*. Ne samo što JHVH jaše po nebesima na oblacima da pomogne Izraelu, već, kao što

pokazuju poslednji stihovi, On dolazi da Svoj narod spase od njegovih neprijatelja. Slično tome, Novi zavet kaže da se Isus vraća da izbavi i spase svoj narod od neprijatelja i progonitelja (Mt. 16,27; 17,2; 24,27; Lk. 17,24; 2. Sol. 1,6-7; Jevr. 10,12-13; Otk. 6,10; 10,1; 11,18; 18,20; 19,2).

- Bog dolazi *sa svojim narodom i gazi po njegovim neprijateljima*. Slika gaženja ili uništavanja zlih počinje jednostavnim mesijanskim proročanstvom iz Postanja 3,15. Ono se ponavlja u nekoliko drugih važnih mesijanskih proročanstava i na kraju će se ispuniti kada se Isus vrati (Post. 3,15; Nem. 24,17; 1. Sam. 2,10; Sud. 5,26-27; Ps. 58,10; 68,21; 110,5; Joil 3,13; Is. 63,3; Av. 3,13; Mal. 4,3; Rim. 16,20; Otk. 14,20; 19,15).
- Bog dolazi *kao Božanski ratnik* da se bori za svoj narod. U Novom zavetu, u vreme svog povratka, Isus je opisan kao Onaj koji „sudi i ratuje“ (Otk. 19,11).
- Bog dolazi *kao mač da pobije neprijatelje Izraela*. U knjizi Otkrivenja čitamo: „I iz njegovih usta iziđe oštar mač - da njim pobije mnogobošce. . . i on će gaziti muljaru ljutog vina gneva Boga Svedržitelja“ (Otk. 19,15).

Ukratko, slike koje se predstavljaju JHVH-a u Ponovljenim zakonima 33, savršeno se uklapaju (na najmanje devet različitih načina) sa novozavetnim viđenjem Isusovog povratka. Svako ko iskreno procenjuje Ponovljene zakone 33 doći će do zaključka da je taj tekst osnova novozavetnoj doktrini o Isusovom povratku.

BOG KAO ČOVEK

Sledeći razlog zašto možemo da prihvatimo da Ponovljeni zakoni 33 ukazuju na Isusov povratak je to što je tu, kako to Krejgi objašnjava, Bog prikazan kao „Čovek koji ratuje“⁷. Drugim rečima, proročanstvo prikazuje Boga u antropomorfnom obliku – u obličju

čovaka – sa rukama i nogama. Nepotrebno je reći da tokom Izlaska Bog nije bukvalno marširao pred ljudima kao čovek. Iako je nekim možda lako da odbace ovaj jezik kao puku poetsku hiperbolu, važno je primetiti princip tumačenja, koji se koristi u prorocima i Novom zavetu. Kada Isus i drugi novozavetni pisci dođu do tekstova koji opisuju Boga (1) u obliku čoveka, (2) na zemlji, kako (3) sprovodi sud, oni tumače da ovi opisi govore o Isusovom povratku (npr. Zah. 14,5; Is. 63,1-6; 66,15; Av. 3; up. 1. Sol. 3,13; 2. Sol. 1,7; Jevr. 10,37; Juda 14-15; Otk. 19,13-15) Prepoznavanjem ovog važnog novozavetnog principa tumačenja, starozavetni tekstovi kao što je Ponovljeni zakoni 33, nekada veoma zagonetni, postaju jasni. Ovploćenjem, Svemogući Bog je postao telo, nastanio se među nama, a zatim je vrlo jasno naglasio: „Doći ću opet“ (Jn. 1,1.14; 14,3).

NEISPUNJENO PROROČANSTVO

Još jedan razlog da na poglavlje Ponovljeni zakoni 33 gledamo kao na ukazivanje na Isusov povratak je to što ono opisuje događaje koji se još nisu dogodili u istoriji. Džordž N. H. Pipers u svojoj trotomnoj knjizi *Teokratsko carstvo*, iz devetnaestog veka, ispravno ističe za ovo proročanstvo:

. . .biće u potpunosti ostvareno tek prilikom obnove nacije u vreme Drugog dolaska njenog Cara. . . Taj dolazak sa mnoštvom svetaca predskazan je za taj, još uvek, budući događaj. Nema drugog, ova povezanost sa događajima koji će se odigrati prilikom predviđenog Drugog Isusovog dolaska (kada mnoštvo svetaca bude sa Njim), ukazuje na nameravanu primenu ovog teksta.⁸

U izveštaju o Izlasku, Biblija nijednom ne beleži da se Bog pojavio sa mnoštvom anđela (barem ne vidljivo). U nastojanju da se ovaj stih, ipak, primeni na Izlazak, u nekim komentarima nalazimo da Novi zavet na to ukazuje time što kaže da je Mojsijev

zakon dat „posredstvom anđela“ (Dela 7,53; Gal. 3,19; Jevr. 2,2). Ovo objašnjenje, međutim, nije dovoljno, jer to tekst uopšte ne govori. Dok biblijski izveštaj o Izlasku nigde ne opisuje da se Bog bukvalno pojavljuje sa mnoštvom anđela, Biblija mnogo puta govori o Isusu kako dolazi sa neba sa mnoštvom Svojih svetih anđela. Pipersova tvrdnja da ovaj odlomak govori o još neispunjenom proročanstvu važan je zaključak, koji ne treba odbaciti.

ENOHOVA KNJIGA

Još jedan razlog da na Ponovljene zakone 33 gledamo kao na ukazivanje na Isusov povratak je to što ga tako tumači Novi zavet. Kao što ćemo videti u 25. poglavlju, vanbiblijska Knjiga Enohova, veoma popularna među Jevrejima iz prvog veka, objavljuje da će Bog sići sa neba na Sinajsku goru na kraju velike nevolje. U Novom zavetu Juda citira Enohovo proročanstvo i primenjuje ga na Isusov povratak (Juda 14). Veoma cenjeni bibličar D. A. Karson primećuje da Judino citiranje Enoha upućuje direktno na Pesmu Mojsijevu: „Slika Boga koji dolazi sa svojim anđeoskim vojskama, izvučena je iz Ponovljenih zakona 33:2“⁹. Da ponovim: Juda 14, tekst Novog zaveta koji opisuje Isusov povratak, citat je iz Knjige Enohove, koji je, pak, proizašao iz Mojsijevog blagoslova. Shvatajući ovu vezu, Ponovljene zakone 33 treba posmatrati kao prvo proročanstvo u Bibliji, koje govori o Isusovom povratku, makar i samo u obliku snažnog nagoveštaja. Bibličari uglavnom priznaju „seme“ proročanstvo iz Postanja 3,15 kao najranije i najjednostavnije mesijansko proročanstvo u Bibliji. Ponovljene zakone 33, međutim, treba priznati kao podjednako polazni tekst. Ova dva odlomka stoje zajedno, jedan pored drugog, kao dva najranija, najjednostavnija i najvažnija mesijanska proročanstva u Svetom pismu.

PUSTINJSKA PROROČANSTVA

Proširujući ovu poslednju tačku, poslednji razlog zašto možemo da na Ponovljene zakone 33 kao na govor o Isusovom povratku je zato što je to, kao što smo već rekli, polazni odlomak za veću porodicu starozavetnih tekstova, koje Novi zavet, takođe, tumači kao govor o Isusovom povratku. Svi ovi odlomci zajedno prikazuju istu opštu sliku: onu o JHVH-u kao čoveku, koji „dolazi“ sa Sinajske gore, marširajući preko Edomske pustinje ka obećanoj zemlji, da spase Svoj narod Izrael. Bibličari su odavno приметili sličnosti ovih odlomaka a, povremeno, i njihovu vezu sa Isusovim povratkom. Pustinjska proročanstva uključuju sledeće:

- Mojsijev blagoslov (Pnz. 33)
- Devorina pesma (Sud. 5)
- Davidov veliki procesijski psalam (Ps. 68)
- Isaijin drum u Pustinjskim proročanstvima (Is. 35, 40, 42, 63)
- Avakumova molitva (Av. 3)
- Zaharijino proročanstvo (Zah. 9,14)
- Vanbiblijsko, Enohovo proročanstvo (1. Enohova 1)

U narednih nekoliko poglavlja, ispitaćemo svaki od ovih odlomaka kako bismo pokazali da oni zajedno zaista čine osnovu za novozavetnu viđenje Isusovog povratka. Ova proročanstva oslikavaju uzvišenu sliku Isusovog slavnog i trijumfalnog povratka, koji će biti veoma uzbudljiv.

DEVORINA PESMA

Sledeće važno Pustinjsko proročanstvo koje proširuje temu o JHVH-u kao božanskom Ratniku koji će doći, jeste Devorina pesma. Pesma je pobeđnička himna, koju je u prvom licu napisala Devora, proročica i sudija (Sud. 4,4). Pevala se posle velike vojne pobeđe Izraela nad hananskim zapovednikom Siserom i njegovom vojskom. Hebrejski upotrebljen u ovoj pesmi, takođe, otkriva da je to jedna od najstarijih pesama u Bibliji.¹ Prema Arturu Kandalu sa Londonskog biblijskog koledža, „to je jedan od najboljih primera trijumfalne ode sačuvanih u izraelskoj književnosti“². Blok je opisuje kao bogatu „tekstualnim zagonetkama, emocionalnim intenzitetom, psihološkom energijom i teološkom dubinom“³. Bibličari smatraju da je verovatno bila deo veće zbirke pesama, koje su obeležavale Božije pobeđe, kao što su *Knjiga ratova Gospodnjih*, koja se pominje u Brojevima 21,14 ili *Knjiga Jašareva*^b, koja se pominje u Isusu Navinu 10,13 i 2. Samuilu 1,18⁴. Poput Mojsijevog blagoslova i Devorina pesma sadrži snažno proročko predskazanje Isusovog povratka.

^b U nekim Biblijama stoji *Knjiga pravednika* ili *Knjiga istinitoga*.

NAROD POĐE DRAGOVOLJNO

Odlomak počinje podnaslovom: „Tog dana su Devora i Varak, sin Avinoamov, ispevali pesmu“ (Sud. 5,1). Stavljanjem Devore na prvo mesto, njenom vođstvu je za sva vremena odata počast, a sramna Varakova pasivnost je zapamćena. Zajedno su pevali:

Zato što su vođe izrailjske na čelo stupile,
zato što se narod voljno odazvao – blagosiljajte Gospoda!
Čujte, carevi, slušajte, vladari!
Zapevaću Gospodu, ispevaću pesmu Gospodu, Bogu Izrailjevu.
(Sud. 5,2-3).

U dan bitke, i vođe i narod Izraela su se dobrovoljno, možda, čak, i strastveno posvetili Gospodnjem cilju. Profesor Starog zaveta Loson G. Stoun je to preformulisao ovako: „Oslobođena strast vođa je naišla na spremnu reakciju ratnika među ljudima“⁵. Njihovo ushićenje se nastavilo i nakon bitke, na kasnijoj proslavi i pevanju Gospodu u čast zbog velike pobede koju im je pružio. Zapanjujuće sličan odlomak nalazi se u Psalmu 110, jednom od velikih proročkih mesijanskih psalama. Psalam počinje opisom Mesije, koji sedi s desne strane Bogu i čeka određeno vreme da se vrati i satre Svoje neprijatelje, a zatim da uspostavi Svoju globalnu vlast. David je govorio o odlučnom duhu, koji će tog dana biti prisutan u Božijem narodu:

Tvoj će ti se narod rado dati u danu tvog pohoda;
u sjaju slave, u ciku zore mladići su tvoji kao rosa. (Ps. 110,3)

Sudije 5,2 i Psalm 110,3 govore o Božijem narodu koji se radosno i dobrovoljno predaje ostvarenju Gospodnje namere. Oba teksta se odnose i na Gospodnji povratak. Kao što je bilo u Devorino vreme, u dan pobede JHVH-a, tako će biti i kada se Isus vrati u Svojoj sili. Izraelski narod će se u potpunosti, sa nespuntanom radušću i odlučnim duhom, pridružiti JHVH-u i proslavi

Njegovih pobeda. Ovo je prva paralela sa Isusovim povratkom, koju nalazimo u Devorinoj pesmi.

JHVH KAO BOŽANSKI RATNIK

Odmah nakon uvoda i blagosiljanja Boga kreću duboke misli pesme:

Kad si silazio sa Sira, Gospode,
kad si stupao sa polja edomskih,
zemlja se tresla, nebesa su pljuštala,
oblaci su vodom zapljuštali.
Gore su se tresle pred Gospodom,
pred Gospodom sinajskim, Bogom Izrailjevim. (Sud. 5,4-5)

Lako je uočiti sličnosti između Devorine pesme i Mojsijevog blagoslova. Isto kao u Ponovljenim zakonima 33, i ovde je Gospod opisan kako gazi napred kao božanski Ratnik, koji predvodi Svoj narod. U oba odlomka, On prelazi preko brdovite zemlje Sir i oblasti Edoma. Komentari se slažu da Devora preuzima sliku iz prošlih dela JHVH-a tokom Izlaska i primenjuje je na Gospodnju pobedu nad Siserom, kojoj je upravo bila svedok. Kao što je Gospod, slikovito rečeno, „gazio napred“ dok je predvodio Svoj narod kroz pustinju, tako je išao ispred njih i u Devorino vreme. Sliku JHVH-ovog prisustva, koje vodi Izrael tokom Izlaska, Devora primenjuje na pobedu u borbi, koju je Gospod izvojevao preko nje. Videćemo da i novozavetni pisci koriste isti izvor da bi opisali buduću pobedu JHVH-a kada se Isus vrati. Ovo je, dakle, druga ključna paralela između Devorine pesme i Isusovog povratka.

OLUJNI OBLACI I ZEMLJOTRESI

Treća paralela se vidi u pominjanju olujnih oblaka koji izlivaju kišu. Pomenuti olujni oblaci najverovatnije ukazuje da je pobeda Izraela (i Siserin poraz) bila praćena žestokom olujom. Kao što je

proučavalac Starog zaveta Beri G. Veb izneo: „Glavna tema pesme su 'pravedna dela' samog Gospoda, koji je izašao kao predstavnik Izraela i savladao Svoje (i Izraelove) neprijatelje oslobađanjem nebeskih sila protiv njih“⁶. Delovanje oluja, koje su pomagale Izraelu da pobedi, bez sumnje su znak nadmoći JHVH-a nad Valom, Siserinim bogom. Hananci su verovali da je Val bio bog oluje, koji je jahao na oblacima. Devora je protumačila oluje i poraz Hananaca kao jasan znak Gospodnje suverenosti u borbi.

Ovo pominjanje olujnih oblaka takođe povezuje Devorinu pesmu sa Mojsijevim blagoslovom, gde je opisano da Bog, zapravo, jaše na oblacima (Pnz. 33,26). Brojni drugi starozavetni tekstovi govore o olujnim oblacima dok opisuju dan Gospodnji (npr. Ps 18,9; Joil 2,2; Is. 66,15; Sof. 1,15). Bez obzira na to koliko je ideja da će se Isus vratiti na mekanim belim pufnastim oblacima na plavom nebu prihvaćena, Biblija to ne kaže. Umesto toga, Sveto pismo opisuje Njegov povratak usred tamnog neba i gustih, olujnih oblaka sa grmljavinom (Mt. 24,30; up. Izl. 19,16.17; 2. Sam. 22,10; itd.).

Poput ove, četvrta paralela u Devorinoj pesmi sa Isusovim povratkom je spominjanje zemljotresa. Profesor Starog zaveta Mark J. Boda kaže: „Vojničko koraćanje Božanskog ratnika obeleženo je kontrakcijama u prirodi, posebno silovitim zemljotresima i kišnim olujama“⁷. I Devora govori o potresima Sinajske gore prilikom pojave JHVH. Dok su Izraelci stajali u Božijem prisustvu na Sinajskoj gori, „sva se gora silno tresla“ (Izl. 19,18). Budući da je po uzoru na prvo Božije otkrivenje na Sinajskoj gori, Isusov povratak će takođe biti praćen zemljotresom kakvog nikad nije bilo ili čak višestrukim zemljotresima (Jez. 38,19; Zah. 14,5; Mt. 24,29; Otk. 16,18).

SA SINAJSKE GORE

Peta paralela se odnosi na spominjanje Sinajske gore. Znamo da je ovo lokacija odakle je JHVH vodio Izrael tokom Izlaska, nastavljajući dalje kroz Sir i Edom. Međutim, kao što ćemo videti, ovo su, takođe, oblasti kroz koje će Isus koračati kada se vrati da spase ostatak Svog naroda i vrati ih u njihovu zemlju (npr. Is. 63).

Ovo nas vodi do šeste paralele između Devorine pesme i Isusovog povratka. Bibličari se slažu da je isticanje Sinajske gore, takođe, proširenje spora protiv Vala. Hananci su verovali da je Val živeo na planini Cafon u današnjoj Siriji, na granici sa Turskom. JHVH se, s druge strane, otkrio Izraelu na Sinajskoj gori, na jugu. Dakle, JHVH, bog koji je došao sa juga, u potpunosti je superiorniji od Vala, *boga sa severa*. Kada se Isus vrati, On će pobediti Antihrista i njegove vojske, za koje se više puta navodi da dolaze sa severa (hebrejski: *tsaphon*) (Jer. 1,15; 4,6; Jez. 38,6,15; 39,2; Dan. 11,40-44; Joil 2,20). Dakle, na isti način na koji je JHVH pobedio severne vojske i njihovog boga u Devorino vreme, Isus će pobediti severnu vojsku i njihovog boga, kada se bude vratio.

SATIRANJE BOŽJIH NEPRIJATELJA

Sedmi element u Devorinoj pesmi koji se vezuje za Isusov povratak je tema razbijanja glave Božijih neprijatelja. Kao što smo rekli u prethodnom poglavlju, ovaj motiv gaženja ili satiranja neprijatelja Božijeg naroda počinje u prvom mesijanskom proročanstvu u Bibliji. Tamo se kaže da će doći dan kada će Mesija zgaziti glavu zmiji (Post. 3,15). Kasnije, u Brojevima 24, Valam proriče da će u poslednjim danima Davidov Car razbiti slepo-očnice Moavske i temena Sitovih plemena (Br. 24,8,17). U Moj-sijevom blagoslovu, kada Bog dođe da spase Svoj narod, Izrael će gaziti po leđima svojih neprijatelja (Pnz. 33,29). U Sudijama 5 vidimo da se ova tema opet ponavlja. Usred bitke, Sisara je pobe-

gao i potražio utočište u šatoru žene po imenu Jailja. Sisara je, iscrpljen od bitke, utonuo u dubok san. Iskoristivši priliku, Jailja je zabila kolac za šator u Siserinu glavu i ubila ga. Tako, na kraju Devorine pobjedničke himne imamo hvaljenje Jailje:

Blagoslovena nek je Jaila među ženama,
žena Hevera Kenejca,
blagoslovenija nek je od svih žena šatora.
Kad je tražio vode, mleka mu nali,
u zdelu kneževsku masla mu dade.
Levicom se mašila za kolac,
a desnicom za malj kovački,
pa udari Siseru i glavu mu smrska,
zdrobi mu, probi mu slepoočnice.
Kod njenih nogu savi se i pade,
pružio se podno njenih nogu,
gde se savi, tamo mrtav pade. (Sud. 5,24-27)

Izjava „glavu mu smrska“ jasna je aluzija na prethodne mesijanske tekstove, o kojima smo upravo govorili. Jailjino „satiranje“ Sisere je neka vrsta proročkog predznaka predstojećeg poraza Božijih neprijatelja u poslednjim danima. Kao što ćemo videti, ova tema će naći svoje mesto u nekoliko važnijih mesijanskih proročanstava i nastaviće da bude istaknuta u različitim eshatološkim novozavetnim tekstovima.

ZAKLJUČAK

Ukratko, Devorina pesma proširuje temu, koja je započela u Mojsijevoj pesmi. Postoje brojne paralele između Devorinih opisa istorijskog delovanja JHVH i Isusovog povratka. Prvo, ova proročka himna na početku navodi da se narod drage volje borio protiv Sisere, što je skoro savršena paralela sa duhom Božijeg naroda kada se Isus vrati. Drugo, Devorina pesma još jednom prikazuje JHVH-a kao Božanskog ratnika koji je korača ispred Svojeg naroda

tokom Izlaska i koji je koračao ispred Izraela u Devorino vreme. Tako će i Isus Mesija, Bog u telu, ponovo doći u poslednje vreme da spase svoj narod i pobedi njegove neprijatelje. Treće, JHVH-ovo objavljivanje Izraelu bilo je praćeno olujnim oblacima i grmljavinom, i Isusovo pojavljivanje sa neba će, takođe, pratiti olujni oblaci. Četvrto, kada se JHVH objavio Izraelu pratili su ga i snažni zemljotresi, isto tako će i Isusova pojavljivanje biti praćeno velikim zemljotresom. Peto, kao što je JHVH koračao od Sinajske gore preko edomske zemlje, tako će i Isus (kao što ćemo u nastavku videti), kada se bude vratio, koračati sa Sinaja preko edomske zemlje. Šesto, kao što je JHVH, koji je došao sa juga i pobedio Vala, koji živi na severu, tako će se i Isus vratiti da pobedi Antihrista i njegove vojske, koje dolaze sa severa. Sedmo, i poslednje, Devorina pesma slavi satiranje Božijih neprijatelja, isto tako će i Isus satreti Svoje neprijatelje kada se vrati. Obrazac koji je uspostavio JHVH i koji vidimo u ovim drevnim Pustinjskim proročanstvima, najosnovniji su tekstovi u Bibliji, jer postavljaju polaznu tačku za sva ostala proročanstva, koja govore o konačnom Božijem dolasku u poslednje vreme.

DAVIDOV VELIKI PROCESIJSKI PSALAM^c

Sledeći veliki odlomak u okviru porodice Pustinjskih proročanstava je Psalam 68. Ovaj psalam ima mnoge zajedničke karakteristike i sličnosti i sa Mojsijevim blagoslovom i sa Devorinom pesmom, ali, takođe, dodaje mnoge nove (i, zaista, sjajne) detalje. Kao i ovi prethodni tekstovi, Psalam 68 je dugo zbunjivao bibličare, prevodioce i tumače. U stvari, smatra se psalom najtežim za razumevanje. On je istovremeno i molitva, i pobednička himna, pesma zahvalnosti i proročanstvo. Kao što ćemo videti, to je još jedan od najmoćnijih i najosnovnijih opisa Isusovog povratka u Starom zavetu. U *Novom međunarodnom komentaru Starog zaveta*, bibličari deKlese-Volford i Taner s pravom navode da je „njegova tema jedna od najsrdačnijih hvalospeva upućenom moćnom Izraelovom Bogu ratniku“⁴. U ovom poglavlju ćemo istražiti na koji način se ovaj veliki Davidov psalam odnosi na Isusov povratak. Zbog brojnih poteškoća, koje postoje u originalnom tekstu, engleski prevodi se prilično razlikuju. Iz tog raz-

^c *Procesijski psalam* - Trijumfalna pesma, koja slavi Božiju silu i pobedu nad neprijateljima, koja se, vrlo moguće, pevala prilikom nošenja Kovčega zaveta u Jerusalim, dok je narod išao za njim i slavio.

loga, iako ćemo prvenstveno navoditi iz *Nove Američke standardne Biblije*^d, koristićemo i druge prevode kada je to relevantno.

VELIKI PROCESIJSKI PSALAM

Da bismo razumeli ovaj psalam, potrebno je da se vratimo na Izlazak i četrdesetogodišnje Izraelovo lutanje u pustinji. Kovčeg zaveta, koji je predstavljao Božije prisustvo sa Izraelom, bio je osmišljen tako da mogu da ga nose Leviti-sveštenici. Tokom ovog razdoblja, kad god bi se oblak Božijeg prisustva podigao i pokrenuo, ljudi bi rasklapali svoje šatore, spakovali sve svoje stvari i sledili ga. Sveštenici bi podigli kovčeg i počela bi sledeća etapa putovanja. Svaki put kada bi se kovčeg podizao, Mojsije bi izgovorio sledeće reči:

Ustani, Gospode,
neka se razidu tvoji dušmani!
Neka se razbeže pred tobom oni što te mrze! (Br. 10,35)

Mnogo godina nakon što je Izrael ušao u obećanu zemlju, car David je premestio kovčeg iz Ovid-Edomove kuće u Jerusalim (2. Sam. 6,12). Sledeći Mojsijevu tradiciju, David je, takođe, recitovao ovaj stih kada je kovčeg podignut. U to vreme je, verovatno, napisan ovaj psalam. Majkl Vilkok, autor *Poruke psalama: pesama za narod* ispravno primećuje: „Ako su reči 'Ustani, Gospode! Neka se rasture neprijatelji Tvoji i neka beže od lica Tvoga' ovde upotrebljene, kao što nam Brojevi kažu, 'kad god je kovčeg krenuo', one bi sasvim izvesno bile uključene u ceremonijama te poslednje i sjajne etape njihovog putovanja“². Tako počinje i ovaj psalam:

Neka Bog ustane,
neka se razidu njegovi dušmani!

^d U nastavku biće kao i do sada korišćen prevod *Novi srpski prevod* i ostali raspoloživi srpski prevodi Biblije.

Neka se razbeže pred njim oni što ga mrze! (Ps. 68,1)

Proces premeštanja kovčega u Jerusolim bio je praćen velikim slavljem i pesmom: „Sav je Izrailj nosio Kovčeg saveza Gospodnjeg uz klicanje i uz zvuke rogova, truba i cimbala, i uz svirku lira i harfi“ (2. Sam. 6,5; 1. Dn. 15,28). Dok je kovčeg ulazio u grad, David je vodio povorku i igrao pred kovčegom „iz sve snage“ (2. Sam. 6,14). Ovo je bio prvi put kada se pevao ovaj psalam. Nakon toga je, verovatno, postao deo godišnje ceremonijalne procesije, koja se održavala tokom praznika Sukot³. Izraelci, koji su živeli van Jerusolima, svake godine su tamo išli na hodočašće da bi učestvovali u ceremonijama i proslavama. U to vreme su ljudi održavali neku vrstu svečane šetnje, možda čak i više njih, verovatno pevajući ovaj Davidov psalam. Trebalo je da se tokom proslave podseti na vreme kada je Bog vodio Izrael od Sinaja, preko pustinje, na kraju i do Jerusolima. Prema rečima profesora Marvina E. Tejta, na kraju ove procesije, „došlo je do proslave ustoličenja pobednika Jahvea kao božanskog cara“⁴. Dakle, iako ovaj psalam zaista veliča ono što se dogodilo u prošlosti, njegov krajnji naglasak gleda u budućnost, na vreme kada će se Isus vratiti. U nastavku ćemo uveliko proširiti ovu temu; ali za sada možemo da vidimo da početni stihovi ukazuju na budući događaj. Kao što i sam psalam u prevodu Đ. Daničića kaže: „Ustaće Bog, i rasuće se neprijatelji Njegovi, i pobeći će od lica Njegovog koji mrze na Nj“ (Ps. 68,1)⁵.

NEKA USTANE BOG

Dok preispitujemo povezanost Psalma 68 i Isusovog povratka, uvodno upućivanje na Boga koji ustaje je najvažnije. Da li stih treba pravilno čitati „Ustaće Bog“ kao slavljeničku i proročku izjavu ili „Neka ustane Bog“ kao više molitveni vapaj, ili, pak, i jedno i drugo ukazuje na povratak Mesije. Ova slika se odnosi na Božije ustajanje sa prestola na nebu i Njegov silazak na zemlju da

izbavi Svoj narod. Dakle, prvi stih je u suštini usklik Maranata iz Starog zaveta: Ustani Bože. Dođi, Gospode Isuse!

NEKA PROPADNU ZLIKOVCI

Šta će Bog učiniti nakon što ustane? Sledeći stih odmah prelazi na vapaj da Bog uništi zle. Opet, pošto se psalam odnosi na Isusov povratak, ova tema je veoma važna:

Neka se raziđu njegovi dušmani!
Neka se razbeže pred njim oni što ga mrze!
Razvej ih poput dima razvejanog;
nek propadnu zlikovci pred Bogom
kao vosak istopljen u vatri.
A pravedni neka se raduju,
nek pred Bogom kliču,
nek likuju u veselju. (Ps. 68,1b-3)

Kada istražimo razne odlomke koji govore o Mesijinom dolasku i uništenju Božijih neprijatelja, otkupljenje Izraela je jedna od primarnih tema u pozadini. Ovo važi za Stari zavet i nastavlja da važi i za Novi zavet. Činjenica je da su Bibliju pisali pobožni ljudi, uglavnom progonjeni i ugroženi, za druge pobožne ljude, koji su, takođe, progonjeni i žive pod teškim pritiskom pretnji. Njihova krajnja nada je dan Gospodnji, koji Novi zavet naziva „dan Gospoda našeg Isusa“ (2. Kor. 1,14). Dakle, sam vrh nade i iščekivanja spasenja i oslobođenja u Svetom pismu je dan Gospodnji, dan Isusovog povratka. Ovo je dan kada će pravda konačno stići sve, zli će biti osuđeni, a pravednici opravdani (npr. Izl. 23,22; Lk. 1,51-56; 1,68-75; 2,25; Rim. 8,17; 2. Sol. 1,5-6; Jevr. 11,1-9; Juda 14; Otk. 19,1). Prizivajući uništenje zlih ljudi, a spasenje za pravedne, ovaj psalam počinje tako što direktno ukazuje na dan Gospodnji i Isusov povratak. Kao što ćemo videti, ova tema se u psalmu ponavlja više puta.

PEVANJE SLAVOPOJA ONOME KOJI JAŠE NA OBLACIMA

Zatim vidimo kako David, koji u psalmu predvodi bogoslužjenje, poziva narod da peva slavopoj Bogu, koji je opisan kao Onaj koji jaše na oblacima:

Pevajte Bogu,
pevajte slavopoj njegovom imenu;
uzdignite onog što na oblacima jaše.
Njegovo je ime Gospod,
uskliknite pred njim. (Ps. 68,4)

Dok jedni prevodi govore o Bogu koji jaše „na oblacima“ ili „po nebesima“⁶, drugi Ga opisuju kako „pustinjom ide“⁷. Slika Boga kao Onog koji jaše na oblaku, naravno, potiče iz Izlaska, kada je Njegovo prisustvo u oblaku vodilo Izrael kroz pustinju i spustilo se na goru Sinaj. U Mojsijevom blagoslovu, za Boga se kaže „On po nebesima ide da ti pomogne, u veličanstvu svome po oblacima“ (Pnz. 33,26). Ista tema se ponavlja kasnije u stihovima 33 i 34. Izgleda da se ovde, ipak, radi o „oblacima“. Kao što smo već spomenuli, najpoznatija slika Isusovog povratka u Novom zavetu je Njegov povratak na oblacima. Ovo je važno; kada su novozačetni pisci čitali kako David peva pesmu o Onom koji jaše na oblacima, oni su je u potpunosti razumeli kao pesmu hvale, kao slavopoj, i da se tiče budućeg Isusovog dolaska. S druge strane, kad David govori o Bogu koji ide kroz „pustinju“, i tu sliku smo videli u Mojsijevom blagoslovu i Devorinoj pesmi. Kako idemo dalje, preispitaćemo i druge važne odlomke koji opisuju Isusa kako prolazi kroz pustinju Izlaska kada se bude vraćao. Dakle, Vilkok smatra da ne moramo previše da se zamaramo sa time koji je prevod tačan. Na kraju krajeva, „Bog jaše i na oblacima i kroz pustinju, a postoje i drugi spisi, koji podržavaju obe ove izjave“⁸. Bilo da ovaj stih govori o Onom koji jaše na oblaku ili Božanskom ratniku koji korača pustinjom, obe slike ukazuju na Isusov povra-

tak. On se vraća na oblacima, a zatim ide pustinjom. U stvari, kasnije u ovom istom psalmu, obe teme se ponavljaju više puta.

OSLOBAĐANJE ZATOČENIH

Zatim vidimo da David hvali Boga za Njegovu dobrotu prema sirotima, kao što su siročad, udovice, usamljeni i zatočeni:

Otac siročadi i sudija udovica –
to je Bog u svom svetom Prebivalištu.
Bog usamljenima daje da u kući žive,
zatočene vodi blagostanju,
a buntovnici boraviće u sparušenoj zemlji. (Ps. 68,5-6)

To što je naglasak na oslobađanje siromašnih i potlačenih – na siročad, udovice i zatočene – takođe je tema koja povezuje ovaj psalam i Isusov povratak. Izbavljenje potlačenih usko je povezano sa prvih nekoliko stihova, koji govore o kazni za zle i nagradi za pravedne. Kada pregledamo različite tekstove o danu Gospodnjem, siromašni, ubogi, omraženi, izopšteni, bolesni, hromi, odbačeni, progonjeni, itd., uvek su izdvajani kao primaoci Božije milosti i opravdanja (npr. Ps. 72,13; Is. 2,11-13; 11,4; 29,19; 35,6; Jez. 34,19; Mih. 4,6; Sof. 3,19). Kao što se tokom Izlaska JHVH pokazao i kao Božanski ratnik i saosećajni Mladoženja, tako će se pokazati i kao ratnik i kao mladoženja kada se bude vratio.

Nova internacionalna verzija Biblije obuhvata prelepu nijansu stiha 6, koji kaže da Bog „s pesmom izvodi zarobljenike“. To je jedan od mojih omiljenih stihova u psalmu. Dok se Božanski ratnik probija kroz pustinju, oslobađa zarobljenike, preokreće njihovu životnu sudbinu do te mere da se sve ori pesmom. Zatočeni zarobljenici, oslobođeni okova koračaju slobodno i radosno pevajući hvalu Bogu! Ali ko su zapravo ovi zarobljenici? Da li ovu reč treba razumeti uopšteno i duhovno, kao što je većina hrišćanskih tumača sklona da je vidi? Da li se ovaj odlomak odnosi na

Isusa koji nas oslobađa od zavisnosti od besa, požude ili alkohola? Iako Isus sasvim sigurno oslobađa od svega toga, to nije kontekst ovog odlomka. Ono o čemu se ovde govori je vrlo određeno. Kao što smo videli u 12. poglavlju, kao deo ciklusa zavetnih kazni, mnogi stanovnici Izraela biće uhvaćeni i odvedeni kao ratni zarobljenici. Ovde je Isus, spasitelj Izraela, prikazan kako ih oslobađa i vraća kući. Ne iznenađuje to što pevaju tako radosno. Ovo je, zaista, veličanstvena objava!

ONAJ KOJI KORAČA PUSTINJOM

Zatim, opis Boga koji korača pustinjom je jasno naveden:

Bože, kad si išao ispred svog naroda,
kada si stupao pustinjom. (Ps. 68,7)

Tejt zato kaže: „Izgleda da su dva koncepta *Onaj koji dolazi na oblacima* i *Koji korača kroz pustinju* ovde su spojeni u jedan“⁹. Kao što smo rekli gore, *Onaj koji dolazi na oblacima* je na zemlji i korača kroz pustinju. Tema o Bogu koji korača pustinjom, koja se prvi put pojavila u Mojsijevom blagoslovu i ponovljena u Pesmi Devorinoj, pojavljuje se ovde treći put. Kako se nove pojedinosti otkrivaju sa svakim novim Pustinjskim proročanstvom, saznajemo da Onaj veličanstveni što dolazi iz pustinje nije sam. On predvodi Svoj narod, veliko mnoštvo, na putu ka Jerusalimu.

ZEMLJOTRESI I OLUJNE KIŠE

Sledeći deo psalma zvuči neverovatno poznato, zato što citira tekst iz Devorine pesme:

Zemlja se tresla, nebo je rosilo pred Bogom,
ovaj Sinaj je drhtao pred Bogom, Bogom Izrailjevim! (Ps. 68,8 SSP)

Uporedite to sa Devorinom pesmom:

Zemlja se tresla, lilo je sa nebesa,
provališe se oblaci od kiše.
Brda su se tresla pred Gospodom,
taj Sinaj pred Gospodom,
Bogom Izrailjevim. (Sud. 5,4b-5 SSP)

I ovaj odlomak naglašava da će doći do prirodnih poremećaja prilikom Gospodnjeg dolaska, počevši od zemljotresa. Osvrćući se na taj veliki dan kada je Bog sišao na Sinajsku goru, veliki Čarls Sperdžen poetski podseća: „To brdo, usamljeno i visoko, poklonilo se pred pojavom Boga. . . Neka se i srce čitaoca pokloni Bogu, pred kojim se nesvesna zemlja i nebo ponašaju baš tako, kao da su prepoznali svog Tvorca i uzdrhtali od strahopoštovanja“¹⁰. Kao što se zemlja zatresla kada je Bog sišao na Sinajsku goru, tako snažnog zemljotresa biće i kada Isus bude sišao sa neba. Isto kao što je bilo olujnih oblaka kada je Bog ranije sišao, tako će i drugi dolazak biti praćen snažnim olujama. Nadalje ćemo videti da se ponavljaju iste teme.

NAVODNJAVANJE PUSTINJE

Nakon toga, slike mračnih i tmurnih olujnih oblaka suda dobijaju pozitivniji zaokret. Više od jednostavnog opisivanja oluje koja se predoseća, David dodaje još detalja i opisuje kišne oblake kao veliki blagoslov:

Bože, obilje si kiše poslao nasledstvu svome;
umorno je ono bilo, a ti si ga ojačao.
Živalj tvoj se onde nastanio,
snabdevaš ubogog dobrima svojim, Bože. (Ps. 68,9-10)

Kako je snabdeo Izrael sa vodom tokom izlaska, Gospod će Svom narodu u bezvodnoj pustinji ponovo poslati kišu. Čineći to, On će okrepiti Svoj umorni zavetni narod i pokazati Svoje saosećanje prema „ubogima“. U sledećem poglavlju videćemo kako je

prorok Isaija uveliko proširio ovu temu i opisao kako će se, kada Mesija dođe, pustinja radovati, procvetati, pa čak i postati poput bujne šume. Baš kao što Derek Kinder ističe - ove stihove takođe treba prevesti u budućem vremenu.¹¹ Kada JHVH krene sa Sinaja, On će natopiti vodom pustinju, oživeće Svoj umorni narod. Konačno, i ono što je zanimljivo, pominjanje kiše, koja pada na isušenu zemlju, može, takođe, ukazati na vreme kada će se sve ovo dešavati – tokom jesenjih praznika u Izraelu, kada nacija obično čeka da duga i sušna letnja sezona prođe sa prvim kišama, koje počinju da padaju u jesen.

CAREVI VOJSKI BEŽE!

Raspoloženje psalma iznenada prelazi u radosnu proslavu pobe-
de. Isto kao što je bilo u prošlosti Izraela, kada je narod pobeđivao
svoje neprijatelje, žene su najčešće vodile proslave (npr. Izl. 15,20-
21; Sud. 5; 11,34; 1. Sam. 18,6-7).

Ton psalma se iznenada menja u proslavu pobede. Kao što je
bilo u istoriji naroda, kada su izašli kao pobednici nad neprija-
teljima, žene su obično vodile glavu reč u proslavljanju (na primer:
Izl. 15,20-21; Sud. 5; 11,34; 1. Sam. 18,6-7).

Gospod objavljuje,
a žena što nose vesti veliko je mnoštvo.
Carevi i vojske beže li beže,
a lepotica kuće plen razdeljuje. (Ps. 68,11-12)

Ko su ti carevi što beže? Ovo nisu niko drugi nego samo oni,
neprijateljski vladari i zapovednici, koji su odveli narod Izraela u
zarobljeništvo. Tejt ovako opisuje ovaj veličanstveni trenutak:
„Vest koju je trebalo javljati je da Božanski ratnik trijumfuje.
Neprijateljski carevi su poraženi, dok je veliki broj glasnika pre-
nosio vest“¹². Kada uzmemo u obzir da se ovde, zapravo, govori o
Isusovom povratku, onda možemo da osetimo kako slava, koju ovi

stihovi prenose, oživljava. Dok Isus, bivši drvodelja i rabin iz Nazareta, korača ka Jerusalimu, neprijateljski zapovednici vojski odani Antihristu beže. O, da, priključite se i vi ovoj velikoj proslavi, koja će se održati toga dana!

KROZ TOROVE EDOMA

Nekoliko narednih stihova je bibličarima zadavalo glavobolje i kao rezultat toga ponudili su širok spektar tumačenja istih. Međutim, kada uzmemo u obzir mesijanski kontekst ovog psalma, čini se da teškoće brzo nestaju. Govoreći o Izraelu, David ljude opisuje kao one koji su „ležali među torovima“ (st. 13a SSP). Dok Isus vodi upravo izbačeni Izrael ka Jerusalimu, narod je opisan kao ovce, koje mirno leže u svojim torovima. Svakako, ova slika prenosi ideju da su sa Bogom kao zaštitnikom potpuno opušteni. Međutim, pominjanjem „torova“ ukazuje se i na stvarnu lokaciju, kroz koju će Isus i Njegov narod proći. Kao što smo videli u prethodna dva poglavlja, kada se Isus vrati, proći će kroz edomsku zemlju. U sledećem poglavlju ćemo videti da Isaija govori o Edomu i kao o „Vosori“. Vosora je bio utvrđeni grad u drevnom Edomu. Drevna biblijska Vosora odgovara ili Petri, ili nekom od arheoloških nalazišta oko sedamdeset pet kilometara severno, u današnjem Jordanu. Na hebrejskom, suglasnici za Vosore se, takođe, koriste i za „tor za ovce“. Poput tora za ovce – dizajniran da zadrži ovce unutra a predatore napolju – impresivne planine Edoma stvorile su neosvojivo prirodno utvrđenje nalik ograđenom prostoru. Ovaj stih prenosi da će u edomskom „toru za ovce“, poput ovaca u toru, Izrael biti siguran, opušten i potpuno miran dok ih „Arhipastir“ vodi kući (1. Pet. 5,4). Baš kao što Fruhtenbaum navodi: „Izrael je stado Božije, i ovo stado treba da se sakupi u Vosori“¹³. Ova ideja je, takođe, vrlo jasno izražena u veoma važnom delu proročanstva Miheja, Isaijinog savremenika. Mihej ovako proriče:

Zaista, okupiću, Jakove, sve vas.
Zaista, zajedno ću okupiti ostatak Izrailjev.
Učiniću ih poput ovaca u toru,
poput stada posred paše njegove,
da od ljudi bude larva (uzrok njihove nelagode biće na račun
muškaraca).
Pred njima će ići onaj što prodire,
pa će i oni prodrti, proći kroz vrata i izaći kroz njih.
Njihov će car ići pred njima
i Gospod na njihovom čelu. (Mih. 2,12-13)

Hebrejski masoretski tekst, zapravo, glasi: „Sve ću ih učiniti kao ovce Vosorine, kao stado u svojem toru“ (Mih. 2,12 JPS Tanah). Sve ključne teme su ovde, u Mihejevom proročanstvu: (1) Gospod obećava da će sabrati ostatak Izraela, (2) biće kao ovce u svom toru, i (3) JHVH će onda ići ispred njih, (4) izvešće ih iz tora (5) kao njihov slavni car.¹⁴ Zanimljivo, kada je Mojsije poveo Izrael prema ovoj oblasti, zatražio je dozvolu za prolazak, ali je bio odbijen (Br. 20,18-21). Izrael je tada morao da ide obodom Edomskog carstva (Pnz. 2,29). Međutim, kada se Isus vrati, neće biti odbijen. Isus je veći od Mojsija i proći će kroz ove krajeve bez ičijeg protivljenja, i to s punim pravom, jer to je „Carski put“ (Br. 20,17.22).

Negostoljubive planine Edoma i Vosore, kroz koje je Izrael trebalo da prođe, prožimaju se kao tema i kasnije, u Isusovoj besedi o poslednjim vremenima, kada je upozorio narod, govoreći im da kada Jerusalim bude opkoljen vojskom, ili kad se „gnusoba opustošenja“ postavi na Hramskom brdu, „tada stanovnici Judeje neka beže u gore“ (Mt. 24,16; Lk. 21,20-21). Ista ideja je preneti i u knjizi Otkrivenje, gde se kaže da će, pošto se 'gnusoba opustošenja' postavi na Hramskom brdu, mnogi iz Izraela pobeći „u pustinju gde imaše mesto spremljeno od Boga, da se onamo hrani hiljadu dvesta i šezdeset dana“ (Otk. 12,6 Bakotić).

GOSPODNJA GOLUBICA

Poslednji deo 13. stiha je, takođe, izazvao ogromnu konfuziju i razna tumačenja među bibličarima:

Vi ste kao golubica, kojoj su krila posrebrena, a perje joj se zlatni. (Ps. 68,13b Daničić)

Osim ovaca koje odmaraju u svom toru, Izrael je opisan i kao golub sa blistavim krilima prekrivenim srebrom i zlatom. Ovo, zapravo, nije previše teško. U drugim delovima Svetog pisma, Izrael se pominje kao golub Gospodnji (Ps. 74,19) i „kao golubica lakoverna što razuma nema“ (Os. 7,11). Nekoliko poglavlja kasnije, u Osiji, povratak prognanih u Izrael iz mesta kao što su Egipat i Asirija, opisan je kao povratak u Izrael poput preplašenih ptica (11,11). Za razliku od prethodnih slika, ovde je Izrael, kao Gospodnja golubica, sa svojim carem bezbedna. Zato sada možemo da je vidimo proleššanu i ukrašenu srebrom i zlatom.

RASPRŠENE PAHULJE

Ponovo se ponavlja tema uništavanja Božijih neprijatelja:

Kad je Svemogući rasipao careve na ovoj zemlji, ona se blistaše kao sneg na Selmonu. (Ps. 68,14 Daničić)

Carevi zveri su sada upoređeni sa snegom, koji je pao na planinu Selmon. Ne znamo tačno gde se ova planina nalazi. Najbolji predlog je da se radi o jednoj od planina na severu Izraela, blizu planine Vasan. Neki od tamošnjih vrhova su kao kule od crnog vulkanskog bazalta, što je u snažnoj suprotnosti sa belim snegom, koji tamo pada tokom zimskih meseci. Pošto je poenta odlomka da Gospod uništava svoje protivnike, Viljem A. Van Gemeren, autor *Biblijskog ekpositorikog komentara Psalama*, po svemu sudeći, ispravno je shvatio nameravanu sliku ovog stiha: „Leševi žrtava i njihovo oružje leže kao raspršene pahulje po planinama“¹⁵.

Termin „pahulje“ je postao popularan poslednjih godina kao naziv za one, na koje se gleda kao na preosetljive ili krhke. Da se malo našalimo, ovde imamo Gospoda koji koristi termin tri hiljade godina ispred svog vremena jer govori o pobijenim vojskama Antihrista kao o raspršenim snežnim pahuljama.

KADA SE BOG ZACARI U SIONU

David zatim skreće pogled sa planine Selmon na Vasan. Čini se da je Vasan ovde odnosi na vrh visok 2.814 metara na planini, koja je danas poznata pod nazivom Jermon, koja se nadvija nad severnom izraelskom Golanskom visoravni:

Gora Božija vasanska je gora,
gora s vrhovima vasanska je gora.
Zašto zavidno gledate, o, gore,
vrhove gore koju Bog želi za boravište svoje;
gde će Gospod zacelo doveka da prebiva? (Ps. 68,15-16)

Evo još jedne uvrede nanete lažnim bogovima Hananaca i silama tame. Neznabožački narodi, koji su živeli u ovoj zemlji, dugo su gledali na visoke planine na severu kao na mesto gde su živeli njihovi bogovi. Kao što smo spomenuli u prethodnom poglavlju, verovalo se da je gora Safon u severnoj Siriji dom Vala. Slično tome, na goru Jermon se gledalo kao na Valovo prebivalište, nazvano „Val-Ermon“ (Sud. 3,3; 1. Dn. 5,23).¹⁶ Vasan je, takođe, u Svetom pismu povezan sa Rafajcima, potomcima džinovskih Nefilima (Post. 14,5). Ipak, ovde personifikovani veličanstveni vrh Vasana zavidno gleda na goru Sion u Jerusalimu, koji je samo brdo u poređenju sa njim. Jer nakon polaska sa Sinaja, kroz Edom, konačno određište JHVH-a je Sion. Sion je *mesto gde će Bog zauvek prebivati*. Kao što Derek Kidner primećuje, izbor male gore Sion u odnosu na visoku planinu Jermon „je vrsta paradoksa, Sionu se Bog raduje, kao kad je izabrao Davida (kome se pripisuje psalam) i mali Vitlejem; ono 'što se smatra za ništa' (1. Kor. 1,28)¹⁷.

Ovi stihovi su i nepremostiva prepreka za one hrišćanske teologe koji tvrde da Bog više nema nikakve planove za Sionsku goru i jevrejski narod. Kao što ovaj odlomak jasno pokazuje, Sionska gora će biti Gospodu večno prebivalište. Ovo je gora na kojoj će Isus sedeti na prestolu svog oca Davida, vladajući narodima.

BOŽIJE KOČIJE

Sledeći stih je izuzetan. Bog je opisan kako ulazi u Jerusalem u pratnji mnoštva kočija: „Božijih je kola na hiljade, na mnoge hiljade“ (Ps. 68,17a). Naravno, sam Bog ne vozi hiljade kola. Umesto toga, Njega prate Njegove moćne vojske, koje dolaze borbenim kolima. Dakle, dok je Isusovo putovanje kreće sa Sinaja „s hiljadama svojih svetih“ (Pnz. 33,2; up. Ps. 68,8), ono će se završiti kada svi zajedno uđu u Jerusalem.

Preostali deo stiha je u svakom pogledu veličanstven: „Gospod sa Sinaja u svoje svetište dolazi“ (Ps. 68,17b SSP). Sada, kada je Isus stigao na Svoje odredište, JHVH je zaista prisutan među ljudima u Jerusolimu. Izjava da se Sinaj sada nalazi u svetinji nam govori da će Bog slave, olujnih oblaka, grmljavine i zemljotresa, koji je jednom davno sišao na ovu planinu u ognju, zapravo, biće telesno prisutan unutar hrama. Ova slika, jednostavno, zaokupira našu maštu.

Stih 18 je izazvao širok spektar tumačenja:

Ti se pope na visinu,
povede roblje silno,
primi darove od ljudi,
pa čak i od buntovnika;
da prebivaš tamo,
Gospode Bože. (Ps. 68,18)

U stilu klasične pobjedničke himne, jezik ovde govori o Isusu, koji se popeo u Jerusolim kao car koji se vraća iz bitke sa mnoštvom ratnih zarobljenika. Kidner pita: „Ko su ovi zarobljenici i čiji su darovi? Slike bitke i odjeci Devorine pesme ukazuju na neprijateljske zarobljenike i nadoknadu za štetu, koju Izrael prima od neprijatelja. Bog je pobjedio u ovom ratu, ušao u Svoju prestonicu i buntovnicima odredio porez“¹⁸. U Efescima 4,8 Pavle citira ovaj stih, ali ga primenjuje na Hristovo vaznesenje na nebo, odakle je ljudima podelio različite novozavetne službe.¹⁹

BOG NAŠEG SPASENJA

David sada proslavlja Boga zbog spasenja Njegovog naroda:

Blagosloven da je Gospod,
što terete naše dan za danom nosi,
Bog našeg spasenja. *Sela*
Bog naš Bog je dela spasonosnih,
od Gospoda Boga izbačeno je od smrti. (Ps. 68,19-20)

Kada hrišćani misle da Bog donosi spasenje, oni prvenstveno misle na to da Bog spasava nečiju dušu od posledica greha i smrti. Međutim, iz biblijske perspektive, spasenje je celokupno. Ovde je Bog hvaljen što je bukvalno spasao i izbavio Svoje ljude od onih koji su ih zarobili sa namerom da ih ubiju. U Psalmu 102 vidimo potpuno istu sliku. Tamo je Bog opisan kako s neba gleda dole na zemlju i vidi nevolju svog naroda, koji je zatočenik osuđen na smrt:

Jer će s visine svetosti svoje gledati Gospod,
s nebesa će zemlju da pogleda;
čuće ropac zatočenih i od smrti spasti osuđeničke;
da objavi sa Siona ime Gospodnje
i hvalu svoju u Jerusolimu;
kada se zajedno okupe narodi,
i carstva da Gospodu služe. (Ps. 102,19-20)

Nema sumnje da ovi stihovi opisuju Isusa kako se priprema za Svoj povratak, kada će sići na zemlju i osloboditi one, koji su doslovno zatočeni. Isusov povratak će obezbediti spasenje Njegovog naroda u svakom smislu te reči. Međutim, pre nego što Isus može da spase Svoj narod duhovno, prvo ih mora spasiti na veoma neposredan i doslovan način.

SATIRAČ

U psalmu se iste opšte teme ponavljaju više puta. Zatim se David vraća na temu da Bog uništava Svoje protivnike. Psalam je počeo molitvom da Bog ustane i uništi Svoje neprijatelje, ovde imamo živopisan opis kako On to i čini:

Gospod satire glavu neprijateljima svojim i vlasato teme onog koji ostaje u bezakonju svom. Reče Gospod: Od Vasana ću dovesti, dovešću iz dubine morske, da ti ogrezne noga u krvi neprijateljskoj i jezik pasa tvojih da je liže. (Ps. 68,21-23 Daničić)

Kao i u Mojsijevom blagoslovu i Devorinoj pesmi, i ovde je Božanski ratnik prikazan kao Satirač. Koliko god to bilo neprijatno za neke, koji Isusa poznaju samo kao blagu, pomalo hipi figuru, ovde Ga David opisuje kako brutalno satire glave Svojih neprijatelja. Onaj, koji će satrti glavu zmiji, koja se spominje u Postanju 3,15, sada nam se otkriva i kao Bog i kao Mesija (Post. 3,15; Br. 24,17; Pnz. 32,35; 33,21; 1. Sam. 2,10; Sud. 5,26-27; Ps. 58,10; 68,21; 110,5; Joil 3,13; Is. 63,3; Av. 3,13; Mal. 4,3; Rim. 16,20; Otk. 14,20; 19,15). Još jeziviji je prizor dovođenja Božijih neprijatelja na svečanost ustoličenja u Jerusalimu, kada će noge Izraela biti okupane u njihovoj krvi. Koliko god da je sve ovo krvavo, slike su prenesene u Novi zavet, gde Pavle ohrabruje vernike podsećajući ih: „Bog mira satrće brzo satanu pod vašim nogama“ (Rim. 16,20). Kao korak dalje u ovoj krvavoj slici, vidimo da će se psi hraniti mesom zlih. Ovaj stih je najraniji pokazatelj da će na kraju ovog

sveta biti velika gozba, u kojoj će se ptice i životinje hraniti leševima onih, koji su napadali Jerusalim. Kasnije će Jezekilj dramatično proširiti ovu temu (Jez. 39,17-20). Ova slika se zatim prenosi u Novi zavet, gde anđeo poziva ptice i zveri da se okupe u Jerusalimu da se naslade telom antihristovih vojski (Otk. 19,17-19).

BOŽJI ULAZAK U HRAM: REPRIZA

Ono što sledi, po mom mišljenju, veličanstvena je suština Psalma 68:

Videše povorke tvoje, Bože;
povorke Boga moga, moga cara ka Svetinji.
Napred su išli pevači, potom svirači,
a u sredini su devojke udarale daire.
Blagosiljajte u zborovima Boga Gospoda,
vi sa vrela Izrailjeva! (Ps. 68,24-26)

Ovde imamo, neposredno sa nadahnutih usana cara Davida, pravi opis njegovog potomka, Isusa Mesije, koji pobedonosno ulazi u Jerusalim na čelu povorke. Iako je On JHVH, Bog gromovnik sa Sinaja, On je, takođe, potpuno čovek, „Sin Davidov“. Isusov ulazak u grad ovde se naziva „povorkom Božijom“. Teško je u potpunosti dokučiti sve ono što se ovde opisuje. Da je film, u njemu bi bilo ponešto za svakoga. Za one koje privlači borba, tu su rat i krv. Za one sa nežnim srcem, to može biti mjuzikl. Za sada možemo vidimo da, poput cara Davida i generacija pre njega, pevači i vođe slavljenja prednjače! U povorci su i mnoge žena, koje sviraju na instrumentima i slave. Ponizni trijumfalni ulazak cara, opisan u evanđeljima, biće zamenjen krajnje trijumfalnim ulaskom slavnog cara. David je opisao pobedničku povorku veličanstveniju od svih drugih silnih pobedničkih vojski, koje su ikada u istoriji marširale, veličanstveniju nego što su i najveći filmski majstori ikada snimili na filmu. Onaj, čiji je dolazak bio kao izlazak sunca sa gore Sinaj, još uvek isijava, sa hiljadama anđela i

svetaca, koji se dolaze u bornim kolima, zajedno sa mnoštvom oslobođenih zarobljenika, svi se raduju, pevaju i klanjaju se svom Bogu i Caru. Za one, koji vole Isusa i čeznu za Njegovim dolaskom, možda ne postoji ništa savršenije za zamišljanje.

Stih 27 navodi četiri predstavnika, iz dvanaest izraelskih plemena, koji će svi biti prisutni tog dana:

Predvodi ih najmlađi, Venijamin,
za njim poglavari Judini sa njihovim mnoštvom,
poglavari Zavulonovi i poglavari Neftalimovi. (Ps. 68,27 SSP)

Dok Venijamin i Juda predstavljaju južno carstvo, Judu, Zavulon i Naftalim predstavljaju severnih deset plemena, koja su sačinjavala carstvo Izrael. Pominjanje plemena koja predstavljaju oba carstva govori o obnovi celog Izraela u to vreme. Ovo obnavljanje celog doma Izraelovog u poslednje vreme je, takođe, prorečeno od strane Jeremije i Jezekilja (up. Jer. 31,31-33; 33,14; Jez. 37,15-28). I ovaj stih pobija gledište, koje su mnogi hrišćani prihvatili, da Bog nema nikakve planove za budućnost Izraela. Ovde vidimo da će ceo Izraelov dom biti obnovljen i prisutan kada se Isus vrati. Ne postoji ništa drugo, što jasnije oslikava naciju Izrael, od onog što se kaže za njenih dvanaest plemena. Ova eshatološka obnova celog doma Izraelovog je potvrđena i u Novom zavetu, kada je Isus rekao Svojim učenicima: „Zaista vam kažem da ćete vi, koji pođoste za mnom, u novome svetu, kada Sin čovečiji sedne na presto slave Svoje, i sami sesti na dvanaest prestola i suditi nad dvanaest plemena Izrailjevih“ (Mt. 19,28).

KADA ISUS BUDE CAR U JERUSALIMU

Stih 29 govori o budućem razdoblju obnove, kada Isus bude prisutan kao Car u Jerusalimu:

Zbog tvog Doma u Jerusalimu
carevi će ti darove donositi. (Ps. 68,29)

Mnogi hrišćani smatraju da, nakon Isusovog povratka, hram neće biti obnovljen. Međutim, Sveto pismo je jasno kaže da će nakon što se Isus vrati, On lično nadgledati obnovu hrama u Jerusalimu (npr. Is. 60,10-13; Jez. 40-48; Zah. 6,12-13). O ovom opisu careva koji donose darove da bi pomogli u obnovi tokom mesijskog doba, govori i prorok Isaija (60,1-15).

SATIRAČ: REPRIZA

Tema satiranja Božijih neprijatelja se ponavlja poslednji put. Ovde je naglašen ratnohušakački karakter Božijih neprijatelja, koji traže plen:

Prekori zveri u trsci,
krdo volova i telad narodnu!
Neka padnu pred tobom srebroljupci,
rasprši narode koji ratove vole!
Neka dođu velikaši iz Egipta,
neka Etiopija^e pruži ruke Bogu! (Ps. 68,30-31 Milin^f)

Zveri koje žive tamo gde je trska predstavljaju krokodile, koji, pošto ih ima u izobilju u reci Nil, upućuju na Egipat. Zato David poziva da se neprijateljski raspoloženi vladari Egipta ukore. David se zatim moli da, kada dođe Satirač, uništi ratnohušakačke neprijatelje Izraela, koji žude za ratnim plenom. Kasnije su različiti proroci opisivali osvajačke vojske Antihrista koristeći potpuno iste izraze (Is. 10,6; Dan. 11,24; Jez. 38,13; Zah. 14,1). Kao rezultat Gospodnjeg suda protiv onih koji su neprijateljski raspoloženi prema Njegovom narodu, Egipat i Kuš (današnji Sudan, a ne

^e *Etiopija* – ili Kuš

^f U prevodu prof. Milina, zbog različite podele stihova, to su stihovi 31 i 32

Etiopija) će se pokajati, posegnuti za Bogom i poslati izaslanike u Jerusalim (up. Is. 19). Isaija govori o nizu kazni koje će stići Egipat u poslednjim danima, što će dovesti do toga da se mnogi tamo okrenu Gospodu (up. Is. 19; Jez. 30,4-6).

PEVANJE SLAVOPOJA ONOM KOJI JAŠE NA OBLACIMA: REPRIZA

Nisu tu samo Egipat i Kuš, psalam se završava opštim pozivom svih naroda na zemlji da pevaju hvalu Slavnom, koji jaše na oblaku:

Carstva zemaljska, pojte Bogu,
popevajte Gospodu,
Koji sedi na nebesima nebesa iskonskih.
Evo grmi glasom jakim.
Dajte slavu Bogu;
veličanstvo je Njegovo nad Izrailjem
i sila Njegova na oblacima.
Divan si, Bože, u svetinji svojoj!
Bog Izrailjev daje silu i krepost narodu.
Blagosloven Bog! (Ps. 68,32-35 Daničić)

Dok početak psalma (st. 1-6) poziva Izrael da sa oduševljenjem peva hvalu Bogu, sada je taj poziv univerzalan i proteže se na sve narode. Ipak, uprkos činjenici da je On Bog svih naroda, i dalje predstavlja kao „Bog Izraela“ čije je veličanstvo prebiva nad Izraelom.

ZAKLJUČAK

Sadržaj ovog velikog Davidovog psalma pruža nam ono što je nesumnjivo neka od najveličanstvenijih i najdirljivijih proročkih slika u celoj Bibliji. Preuzimajući detalje iz prošlosti, kada je Gospod koračao od Sinaja do Siona, ovaj psalam nam pruža veličanstveni sažeti prikaz dugoočekivanog i najuzbudljivijeg doga-

đaja svih vremena. Ovde nam je prikazan uvid u Isusov povratak, čiji su detalji u velikoj meri prošireni izvan onoga što smo prethodno videli u Mojsijevom blagoslovu i Devorinoj pesmi. Zajedno sa Davidom, sada možemo reći i da smo „vide(li) ulazak tvoje povorke, Bože,“ ulazak povorke Isusa, našeg Boga i Cara, u svetište.

Nije čudo što ovaj psalam odiše nesputanom radošću i slavljem. Kao što su drevni Izraelci koristili ovaj psalam da obeleže Božija silna dela u prošlosti i da predvide Njegova velika dela, koja tek dolaze, tako neka se on ponovo upotrebi da podseti Božiji narod na ono što će uskoro doći. Neka Božiji narod danas ponovo otkrije ovaj neprocenjivi dijamant sa mnogim fasetama⁸, i daj Bože da svi mi ponovo steknemo radosno iščekivanje, koje je obuzelo cara Davida kada je ushićeno plesao pred onim što samo predstavlja Onoga, kome ćemo lično biti svedoci kada se vrati u plamenom ognju i velikoj slavi.

⁸ *Fasete dijamanta* su male, ravne i polirane površine koje se nalaze na dijamantu. Uglovi fasete doprinose jedinstvenosti dijamanta. Precizna obrada čini da se svetlost reflektuje sa fasete na fasetu i prelama do vrha, dajući mu izvanredan sjaj.

PUT KROZ PUSTINJU

Naše istraživanje Pustinjskih proročanstava počelo je na kraju Izraelovog lutanja pustinjom, sa Mojsijevim blagoslovom. Odatle smo prešli na razdoblje sudija sa Devorinom pobe-dničkom himnom. Zatim smo došli do vremena careva sa Davidovim veli-kim procesijskim psalmom. Zajedno, ova izvanredna proročanstva postavila su osnovu za očekivanje Izraela da JHVH ponovo dođe sa Sinaja, prođe kroz edomsku pustinju i spase Svoj narod. U vreme proroka, ova očekivanja su bila dobro utemeljena u jevrejskom umu. Prorok Isaija je u velikoj meri doprineo ovoj tradiciji.

PUT KROZ PUSTINJU

U drugom delu, govorili smo o mnogim ukazivanjima na ciklus zavetnih kazni u Isaijinom proročanstvu. Prema ovom ciklusu, mnogi će stanovnici Izraela biti odvedeni u ropstvo u okolne narode, dok će drugi uteći u pustinju. A onda će se, usred ovog mračnog časa, pojaviti Gospod i izbaviti Svoj narod. Dok David o ovom velikom izbavljenju govori kao o svetoj Božijoj povorci, Isaija ga opisuje kao put kroz pustinju, kojim će Bog i Njegov narod putovati ka Jerusalimu. Dok Gospod i Njegov narod budu koračali ovim putem, suva i neplodna pustinja će postati kao bujna

bašta (Is. 35,1-10; 40,1-11; 41,18; 43,19-20; 51,3). U nastavku ćemo pogledati dva glavna odlomka.

ISAIJA 35

Zajedno, 34. i 35. poglavlja Isaije čine jedno proročanstvo. U 34. poglavlju, Gospod objavljuje Svoju nameru da sudi narodima koji su neprijateljski raspoloženi prema Izraelu, koje predstavlja Edom. Oni će postati ogolela pustoš i gomila pepela koja se dimi. U 35. poglavlju, međutim, slika je obrnuta. Vidimo kako je narod Izraela prognan u Edom, u neplodnu, sasušenu pustinju. Uprkos njihovom beznadežnom stanju, Gospod obećava da će pustinja postati mesto novog života, plodnosti i ogromne radosti:

Neka im se uzraduje pustinja,
zemlja sasušena.
Neka kliče pustara,
neka kao šafran procveta.
Neka bujno cvati cvat,
i neka još kliče od radosti i pevanja.
Njoj je dana slava livanska,
krasota karmilska i saronka.
Oni će gledati slavu Gospodnju,
krasotu Boga našega. (Is. 35,1-2)

Sasušena pustinja Arava, južno i istočno od Izraela, doživće potpuni preobražaj. Veb prelepo opisuje ovaj božanski preobražaj: „U 35. poglavlju kao da se snop svetlosti probija kroz oblake i sve se ponovo kupa u tom sjaju. Sasušene pustoline cvetaju jer slava Gospodnja kao pljusak donosi osveženje, dok cela zemlja kliče od radosti⁴. Ovde vidimo dodavanje detalja Davidovom procesijskom psalmu, koji je već najavio da će pustinja, kada Bog dođe, primiti „obilnu kišu“, koja će osvežiti i oživeti Njegov iznemogli narod (Ps 68,9-10). Isaija sada proširuje Davidove misli i opisuje pustinju, koja buja životom do te mere da sve kliče od radosti.

Usklici i slavlje, naravno, dolaze od izgnanika i zatočenika, koji se sada slobodni vraćaju na Sion. Ovo je, takođe, još jedno proširenje psalma 68, gde vidimo da se bivši zarobljenici vraćaju sa pesmom na usnama. Kontekst poslednjih dana ovog viđenja je neosporan. Veb to ovako komentariše: „Jasno je da se ovde radi o povratku iz izgnanstva. . . Ali je isto tako jasno da ovo poglavlje seže još dalje i do nečeg drugog“². To nešto drugo, naravno, može biti samo konačno izbavljenje, onda kada Mesija dođe u svoj Svojoj slavi. Dakle, Isaija kaže da će Izrael „videti“ slavu i veličanstvenost JHVH-a. Gari Smit kaže da je ovo proročanstvo „još jedno ponavljanje obećanja da će se Bog pojaviti na zemlji“³.

POETIČNO ILI STVARNO?

Mnogi pisci biblijskih komentara pokušavaju da protumače ove tekstove samo kao poetske i slikovite. Za njih se pustinja slikovito odnosi na Izraelovu dugu istoriju patnje i odvojenost od Boga, i tome slično. Ozelenjavanje pustinje ne predstavlja ništa više od promene Izraelovog viševjekovnog stanja. Iako je istina da je objava ispunjena simbolikom i slikama, nju treba tumačiti do kraja, što znači da ona na slikovit način prenosi veoma stvarne i doslovne buduće događaje, koji će se zaista dogoditi. To što je naglasak u raznim Pustinjskim proročanstvima na vrlo precizne geografske lokacije kao što su Sinaj, Sir, Paran, Edom i Jerusalem, jasno stavlja do znanja da se ne radi samo apstraktnim ili univerzalnim metaforama. Na isti način na koji su razna zavetna kažnjavanja bukvalno ispunjena u istoriji, tako će se i konačno izbavljenje Izraela ispuniti bukvalno. Kada su došli Vavilonci, Izrael nije metaforički napadnut i uništen. Njegov narod nije figurativno deportovan u druge nacije. Kako se ovo viđenje Božijeg dolaska bude dalje širilo, doći ćemo do razdoblja Novog zaveta, kada postaje sasvim jasno da je Bog nameravao da shvatimo da su ova očekivanja povezana sa veoma stvarnim budućim događajima. Ne treba da dopustimo da nas Isaijina majstorska upotreba poezije

navede da pretpostavimo da su ovi tekstovi samo metafore. Oni su više od toga. Setimo se šta su anđeli rekli prisutnima na Maslinskoj gori: na isti način kako je Isus vaznet pred njihovim očima i nestao u oblacima, tako će se i vratiti – u oblacima (Dela 1,9-11). U celom Svetom pismu Bog obećava da će se Isus vratiti, gaziti kroz pustinju i vratiti Svoj narod iz izgnanstva. Ova obećanja su stvarni budući događaji. Tako su tumačena kroz čitavu istoriju Izraela i tako treba da ih razumeju i hrišćani danas.

BOG ĆE DOĆI DA SE OSVETI

Kako se Isaija 35 nastavlja, vidimo da će Bog doći sa namerom da se osveti Svojim neprijateljima i da izbavi Svoj narod:

Ruke klonule ukrepite,
i kolena klecava učvrstite.
Recite preplašenim srcima:
'Budite jaki, ne bojte se!
Evo Boga vašega,
odmazda dolazi,
naplata Božija.
On sâm hita da vas spase!' (Is. 35,3-4)

Dobra vest o Božijem dolasku upoređuje se sa kišama koje sa neba donose osveženje u pustinju. Jer će Njegov dolazak, poput kiše, posebno doneti olakšanje onima koji su iscrpljeni, obuzeti strepnjom ili uplašeni. Svi oni treba da budu hrabri, jer dugo očekivani Mesija „dolazi sa osvetom“. Kao što smo rekli u prethodnim poglavljima, ideja da će Mesija doći sa gnevom i sudom, da satre Svoje neprijatelje, istaknuta je i često ponavljana tema u Svetom pismu (Post. 3,15; Br. 24,17; Pnz. 32,35; 33,21; 1. Sam. 2,10; Sud. 5,26-27; Ps. 58,10; 68,21; 110,5; Joil 3,13; Is. 63,3; Av. 3,13; Mal. 4,3; Rim. 16,20; Otk. 14,20; 19,15). Uporedo sa osvetom, koju će izvršiti nad Svojim neprijateljima, On će doći da ispuni ono što je obećao Svom narodu: „On dolazi da vas spase!“.

NADOKNADA ZA SIROTE

Kako izgleda ovo spasenje? Šta će se dogoditi kada se Isus vrati? Isaija kaže da će slepi, gluvi, nemi i hromi primiti potpuno isceljenje:

Tada će se slepima otvoriti oči
i gluvima će se uši otvoriti;
tada će hromi kao jelen skakati,
i pevaće jezik u nemoga;
jer će voda izbijati u pustinji
i potoci u pustari,
tle spaljeno postaće rit,
a žedna zemlja vodokoci;
u jazbinama za šakale
smestiće se zelenilo za trsku i rogoz. (Is. 35,5-7)

Dan Gospodnji, veliki dan pravde, sve će preobraziti. Pustinja će se pretvoriti u predivnu baštu sa izvorima vode, oni koji ranije nisu mogli da hodaju skakaće kao jeleni, a jezik koji nije mogao da govori klicaće od radosti. Ova obnova će uticati i na samu zemlju i na sve iz Gospodnjeg naroda. Kada dođe slava Božija, biće u toku opšta obnova. Iako je neposredni kontekst ovog poglavlja Isusov povratak, ono, takođe, ukazuje i na hiljadugodišnju vladavinu Mesije, ono što je Petar nazvao razdobljem „kada će se uspostaviti sve što je Bog od davnih vremena rekao ustima svojih svetih proroka“ (Dela 3,21). U svom pismu Rimljanima, apostol Pavle se, takođe, poziva na ovo proročanstvo kada za tvorevinu kaže „da će i ona sama biti oslobođena ropstva propadljivosti, radi slobode i slave dece Božije“ (vidi Rim 8,18-25 NSP).

POVRATAK KUĆI NA SION

Sada Isaija uvodi kao temu put kroz pustinju. Ovo će biti put širok i njime će ići samo spaseni:

Tamo će prolaziti drum i put,
i on će se zvati „Sveti put“;
niko nečist njime proći neće
nego će biti za njih,
za one koji putem idu, a tu ludi neće zalutati.
Tamo lava više biti neće,
niti će tamo prolaziti zver,
niti će se naći,
nego će hodati otkupljeni.
Vratiće se izbavljeni Gospodnji,
doći će u Sion s veseljem
i s radošću večnom na čelima;
pratiće ih razdraganost i radost,
a pobeći će žalost i uzdasi. (Is. 35,8-10)

Dok su prethodna Pustinjska proročanstva prenosila samo sliku JHVH-a koji korača prilično dobro ucrtanom maršutom od Sinaja do Siona, Isaija je proširio tu viziju. Sada, prorok govori o pravom, prostranom putu. Kada Bog krene napred, kroz pustinju će biti napravljen magistralni drum. Nepravедnici neće hodati ovim putem, samo oni koji su „spaseni“. Ovdje vidimo još jedno neposredno upućivanje na Davidov procesijski psalam. Tamo je David govorio o Mesiji, koji s pesmom izvodi zarobljenike (Ps. 68,6). Sada Isaija spominje Gospodnje otkupljene koji kliču od radosti. Kada uđu u zemlju, njihova nekadašnja patnja i uzdisanje zamenjuju se slavljem i radošću, koja nikada neće prestati.

Ko su zapravo spaseni koji će biti deo ove slavne povorke? Dok se kontekst proročanstva odnosi prvenstveno na prognane Izraelce, oni nipošto neće biti jedina prisutna grupa. Znamo ko neće biti uključen: tekst kaže da ovim putem neće ići bezumni, nečisti i nasilnici (ljute zveri). Da, preživeli ostatak Jevreja, koje je Isus oslobodio, pratiće ga do Siona, glavnog grada obnovljenog carstva Izraela. Međutim, kao što smo videli, povorka će uključivati bezbroj kola, kojima će upravljati anđeli. Apostol Pavle,

međutim, dodaje da ćemo i mi ostali koji smo otkupljeni, biti tu: „Kada se javi Hristos, naš život, onda ćete se i vi s njim javiti u slavi“ (Kol. 3,4). To svakako doprinosi veličanstvenim objavama ovih proročanstava. Umesto neke vrlo neobične vizije daleke budućnosti za tamo nekoga, za nas koji smo „u Mesiji“, ovo je naša budućnost. Ova sveta povorka koju predvodi Isus, u ponoći Njegove blistave slave, nešto je što ćemo videti, čuti i okusiti, omirisati i u čemu ćemo svesrdno učestvovati. Kada pevaju i kliču bivši zatočnici Izraelovi, mi, koji smo Njegovi, pevaćemo i klicati zajedno sa njima!

Pre nego što od Isaije 35 pređemo na sledeći tekst, primećujemo da, kao i sva prethodna Pustinjska proročanstva, Isaija crpi različite motive iz Izlaska i primenjuje ih na budući dolazak Mesije. Motjer kaže: „Očigledno je da je Izlazak pozadina ovih stihova“⁴. Vidimo da sada Isaijina proročanstva još više doprinose razvijanju tradicije Pustinjskih proročanstava.

ISAIJA 40

Samo nekoliko poglavlja kasnije, Isaija se vraća na temu prostranog puta kroz pustinju. Proročanstvo počinje pozivom da se nacija Izrael teši, jer su se njene nevolje završile i njeno izbavljenje je konačno došlo:

Tešite, tešite narod moj
– govori Bog vaš –
Govorite Jerusalimu srdačno,
i vičite mu:
ratovanje mu je okončano,
krivica mu okajana,
jer on iz ruke Gospodnje primi
dvaput više nego što sagreši. (Is. 40,1-2)

Konačno izbavljenje Izraela bilo je obezbeđeno kroz Isusovu žrtvu pomirenja. „Uteha“ se zapravo neće desiti na nacionalnom nivou sve dok se On ne vrati (Is. 12,1-2). Zatim se čuje glas koji poziva da se pripremi put kroz pustinju za Boga:

Glas viče:

„Put Gospodnji
kroz pustinju pripravite;
drum za Boga našega
u pustoši poravnajte.

Svaka dolina neka se podigne,
a svaka gora i brežuljak neka se spusti;
i što je strmo nek bude ravnica,
i hrapavo neka bude glatko. (Is. 40,3-4)

Ovde je prikazan glasnik, koji ide pred cara i najavljuje njegov dolazak. Kasnije će Malahija, poslednji od biblijskih proroka, ponoviti ovu temu: „Evo, šaljem poslanika svoga koji će mi put pripraviti. Gospod, onaj koga tražite, će iznenada doći u svoj hram, i poslanik saveza kome se radujete. Evo, on dolazi’ – kaže Gospod nad vojskama“ (Mal. 3,1). Većina hrišćana je upoznata sa ovim odlomcima jer su citirani u sva četiri evanđelja i primenjeni na Jovana Krstitelja (Mt. 3,3; 11,10; Mk. 1,2-3; Lk. 3,4-5; 7,27; Jn. 1,23). Zaista, Jovan je sebe predstavio kao glas koji najavljuje dobre vesti u pustinji (Jn. 1,23). Pošto je živeo u Judejskoj pustinji i pozivao Izrael na pokajanje da bi se narod pripremio da primi Isusa kao Mesiju, on je svakako ispunio kriterijume. Međutim, važno je prepoznati da konačno ispunjenje proročanstva ostaje tek u budućnosti sa Isusovim povratkom. Sledeća dva stiha to jasno pokazuju:

Tada će se otkriti slava Gospodnja,
i svaki čovek će je videti. . .
Evo, Gospodar Gospod dolazi u sili,
vlada on mišicom svojom!

Evo, s njim je i plata od njega,
a ispred njega nagrada od njega. (Is. 40,5.10)

Unutar ova dva stiha nalazi se pet važnih tema, od kojih sve opisuju Isusov drugi dolazak:

1. Otkriće se slava Gospodnja
 2. Slava Gospodnja biće vidljivo svim ljudima.
 3. Bog će doći.
 4. On će doći i sa nagradom i sa naplatom.
 5. Njegova mišica će vladati.
- Prvo, upućivanje na Božiju slavu koja će se otkriti, uvek se odnosi na Isusa i na Njegov povratak (Mt. 16,27; 24,30; 25,31; Mk. 13,26; Lk. 21,27; 1. Kor. 2,8; 2. Kor. 4,4; Jevr. 1,3; Tit 2,13).
 - Drugo, koncept Isusovog povratka kao vidljivog događaja, da će ga „ugledati“ ceo svet, tema je koja se ponavlja i u Starom i u Novom zavetu (Is. 33,17; 35,2; 52,8.10; 66,14.18; Sof. 12,10; Mt. 24,30; 26,64; 2. Sol. 1,7-8; 2,8; Kol. 3,4; Otk. 1,7).
 - Treće, koncept Božijeg „dolaska“ na kraju ovog poretka, koristi se i u Pustinjskim i u mnogim mesijanskim proročanstvima (Pnz. 33; Sud. 5; up. Pnz. 7,13; Mt. 24,30; Mk. 13,26; Lk. 21,27; 2. Pt. 3,4; Jevr. 10,37).
 - Četvrto, tema Mesije koji dolazi da kazni zle i nagradi pravedne, tema je koja je integralno povezana sa Njegovim povratkom (Post. 3,15; Br. 24,17; Pnz. 32,35; 33,21;

Sud. 5,26–27; 1. Sam. 2,10; Ps. 58,10; 68,21; 110,5; Joil 3,13; Is. 63,3; Av. 3,13; Mt. 25,23; 31–46; Juda 14; Otk. 14,20; 19,15).

- Peto, to što je rečeno da će Gospod doći da „vlada mišicom svojom“ jasno ukazuje na moćna Božija dela tokom Izlaska (Izl. 3,19; 6,6; 13,3; 15,16; Pnz. 4,34; 5,15; 7,8.19; 26,8). Kasnije će taj stih proroci primeniti na buduće spasenje, koje će doneti Mesija (Is. 52,10; 53,1; Jer. 32,21; Jez. 20,33–34), dok ga novozavetni pisci primenjuju na Isusa (Lk. 1,51; Jn. 12,38).

PASTIR

U sledećem stihu vidimo da se ponavlja još jedna poznata tema:

Kao Pastir on svoje stado napasa,
u svoje ruke jaganjce sabira,
u naručju svome ih nosi,
a dojlilice neguje. (Is. 40:11)

Kao u Davidovom procesijskom Psalmu (st. 13), Gospod je ponovo prikazan kao pastir koji vraća Svoje ovce kući (up. Mih. 2,12–13; 1. Pt. 5,4). Isaija 40 je proročanstvo o dolasku Mesije sa neba da donese oslobođenje i spasenje. Poziv da se poravna put kroz pustinju, mnogo je više od pripremanja srca, ono što je Jovan Krstitelj uradio. Ovde se, konačno, radi o pripremi za Isusovu stvarnu trijumfalnu povorku kroz pustinju. Pozivanje da se poravnaju brda i ispune doline izraz je koji se odnosi na „praksu izgradnje puteva za posete dostojanstvenika i povorku koja ga prati“⁵. To je u suštini isto kao i naš savremeni izraz „razvucite crveni tepih“. Kao što Veb kaže: „Njegov carski put vodiće preko pustinje, i neophodno je da se izvrše odgovarajuće pripreme“⁶. Holandski teolog Jan Riderbos jasno kaže: „Glavno ispunjenje je u Hristovom dolasku, koji je sjaj Božije slave“⁷. I Piters kaže slično:

To proročanstvo će se ispuniti samo u budućnosti. Takvo je ispunjenje u skladu sa slavom Gospodnjom i onim što će On učiniti kada se pojavi u Drugom dolasku. Ne vidi se ni jedan valjan razlog zbog kojeg bi trebalo da odbacimo povezanost Njegovog Drugog dolaska sa pustinjom, odakle će doći kao Car careva, pred kojim će se otvoriti „magistralni put“, put kojim koračaju moćni pobednici.⁸

Poput prethodnih Pustinjskih proročanstava, Isaija 40 koristi jezik Izlaska, ali ga primenjuje na dolazak Mesije. Ponovo, Isusov povratak je kao neka vrsta drugog ili konačnog Izlaska iz pustinje i povratak u Sion. Sam Isus, koji će voditi Izrael kroz pustinju, veći je Mojsija, jer je On vidljiva slava JHVH-a, Boga svemogućeg, koja se javlja u telu.

Kao i pređašnja Pustinjska proročanstva, Isaija 40 koristi jezik Izlaska, ali govori o dolasku Mesije. Ponovo povratak Isusa igra ulogu neke vrste konačnog Izlaska, iz pustinje u Sion. Isus, koji će lično voditi Izrael kroz pustinju, veći je od Mojsija i prikazuje slavu JHVH-a svemoćnog u telu.

ISAIJA 42: KADA ISUS BUDE NASTUPIO KAO RATNIK

Isaija 42 nastavlja da proširuje istu temu. Nakon što se istakne mnoge velike stvari koje će Mesija postići kada dođe, odjekuje vapaj: „Pevajte Gospodu pesmu novu, pevajte hvalu njegovu do kraja zemlje!“ (st. 10). Poziv na slavljenje Boga stiže do morskih obala, ostrva, na kraju i do pustinje-divljine:

Neka se uskomeša pustinja i gradovi njeni,
neka odjekuju naselja kedarska,
neka podvikuju stanovnici Sele,
neka kliču s gorskih vrhova! (Is. 42,11)

Paralelizmi ovde otkrivaju da se pustinja nalazi u oblasti Sele i Kidara. Martin napominje: „Kidara. . . je oblast u severnoj Arabiji,

a Sela je bio grad u Edomu“⁹. Dok poglavlja 35 i 40 govore o Gospodu koji vodi Svoj narod putem kroz pustinju, poglavlje 42 otkriva da je to ista pustinja kroz koju je Izrael jednom već prošao. Proročanstvo se nastavlja slikovitim i slavnim opisom Isusovog povratka:

Kao junak Gospod stupa,
kao ratnik on se razjario,
On klikće i uz to viče,
na neprijatelje se svoje ustremio. (Is. 42,13)

Volim ovaj stih. U svim prethodnim Pustinjskim proročanstvima, Bog je prikazan kao ratnik. Ovde se naziva i „junakom“. Ovaj jezik je izvučen direktno iz Mojsijevе pobjedničke himne, koju su pevali Izraelci dok su bezbedno stajali na obali Crvenog mora, neposredno nakon što su videli poraz faraona i njegove vojske. Svi zajedno zapevali su pesmu:

Gospod je ratnik,
Gospod mu je ime.
Kola je faraonova
i vojsku njegovu u more sručio,
čelnici se vojni
u moru Crvenom podavili. (Izl. 15,3-4)

Isaijina pesma je počela pozivom: „Pevajte Gospodu pesmu novu“ (st. 10). Međutim, da bi postojala nova pesma, prvo je morala da postoji stara pesma. Dok je prvi Izlazak pratila veličanstvena Mojsijeva pobjednička himna, drugi Izlazak će biti povod za novu pobjedničku himnu, nemećljivo slavniju.

ISAIJA 63

U Isaiji 63, prorok nam daje najživopisniji opis Isusa, Božanskog ratnika, u Svetom pismu. Ovo proročanstvo počinje sa Isaijom,

stražarom na zidinama Siona, koji gleda na jug prema Edomu i postavlja pitanje:

Ko je taj što iz Edoma dolazi,
iz Vosore u ogrtaču jarkom,
onaj ukrašeni u odeći svojoj,
koji korača u punoj snazi? (Is. 63,1a)

Odmah prepoznamo slike i teme koje su zajedničke Pustinjskim proročanstvima. Evo još jednom Ratnika koji kreće iz Edoma (up. Pnz. 33,1-2; Sud. 5,4-5; Ps. 68,13). NASB^h opisuje Njegovu odeću kao „sjajnu“, a NIVⁱ kaže da je „u sjaj odeven“. Razni drugi prevodi, međutim, opisuju Njegovu odeću kao jarkocrvenu. Dok je ranije opisano da Gospod sija iz pravca Sinaja i Edoma, podatak da je Njegova odeća crvena je novi koncept.

ONAJ KOJI GAZI U KACI

U 59. poglavlju, Isaija je govorio o „mišici Gospodnjoj“ i da je Gospod obukao „odeću osvetničku“ i „revnošću se ogrnuo kao plaštom“ (st. 17). Sada, u 63. poglavlju, revnosni Osvetnik dolazi i odgovara na Isaijino pitanje: „Ja sam koji govori o pravdi, velik kad spasava“ (st. 1b). Isaija razume da je to Gospod koji govori, ali ostaje radoznao u vezi sa Njegovom odećom: „Zašto ti je odelo crveno i haljine tvoje kao da si u muljari gazio?“ (st. 2). Zašto izgleda kao da je po ceo dan gazio grožđe? Gospod odgovara:

Sâm sam u kaci gazio,
nikog od naroda nije bilo.
Izgazio sam ih u gnevu svom
i zgnječio u jarosti svojoj.
Odeću mi popraska krv njihova,

^h NSB (New American Standard Bible) prevodi isto kao Milin

ⁱ NIV (New International Version) prevodi isto kao SSP

tako da iskaljaj svu odeću svoju. (Is. 63,3 Milin)

U davna vremena, grožđe se stavljalo u veliki kameni bazen i gnječilo nogama. Do kraja dugog dana, odeća onih koji su gazili grožđe sva je bila umrljana sokom od grožđa. Ovde je, međutim, Ratnik uprljao svoju odeću krvlju svojih neprijatelja.

SVE JE URADIO SAM?

Kao što smo gore naveli, kada Mesija bude gazio kroz Edom, pratiće Ga mnoštvo ljudi i hiljade anđela. Na šta se onda misli kada se kaže da je On sâm gazio u kaci za vino? Ovo je samo ponavljanje onoga što je već rečeno u 59. poglavlju:

Istina biva čerupana,
i ko se zla kloni, biva orobljen.
A Gospod vidi i to je zlo pred njim
jer pravice nema.
I vidi: nema čoveka.
I zapanji se što zastupnika nema.
Onda se oslobodi mišica njegova,
i bi mu potpora pravednost njegova. (Is. 59,15-16)

Ne kaže se da Isus nije imao nikog u pratnji, već da će zahvaljujući Njemu doći spasenje i satiranje neprijatelja. On je ta mišica Gospodnja i sluga koji je propatio, jedini zaslužan za pomirenje i spasenje koje je opisano u Isaiji 53: „Ko je poverovao našoj poruci, i mišica Gospodnja kome se otkrila?” (st. 1). Kako kaže bibličar Brevard S. Čajlds: „Niko iz Izraela nije stao na njegovu stranu za pravdu. . . i nije bilo nijednog iz naroda koji je stao na stranu Božije pravde“¹⁰. Isto tako, Motjer dodaje: „Sav sud, kao i celokupno delo spasenja, jedinstveno je delo, koje je On sam, bez ičije pomoći, sproveo“¹¹. Spasenje nije došlo s Božijom milošću niti je postignuto ljudskim dobrim delima, neće doći ni sa nekom međunarodnom vojskom, koju će Isus predvoditi prilikom svog

dolaska. To neće biti 'Isus i Izraelske odbrambene snage'. Ne, nijedna vojska sačinjena od naroda Mu neće pomoći. Ovaj odlomak ne pretpostavlja ni da će Isusu pomoći vojska Sjedinjenih Država. Kao što je jedino Isus bio prinet na žrtvu pomirenja za naše grehe, tako će jedino Isus gaziti u kaci Božijeg gneva i satrti Svoje neprijatelje. Međutim, ova perspektiva ni na koji način nije u suprotnosti sa činjenicom da će ga pratiti Njegove nebeske vojske kada sve to bude sprovodio.

DA SE NAMIRE RAČUNI ZA SION

Ranije, u 34. poglavlju, Isaija je već govorio o eshatološkom krvoproliću u edomskoj zemlji: „I zemlja njihova će se krvlju natopiti“ (st. 7). Razlog za ovo krvoproliće je jasan: „Gospod ima dan za odmazdu, godinu da se namire računi za Sion“ (st. 8). Ovde vidimo da, na skoro istovetan način, Božanski ratnik objašnjava zašto je Njegova odeća natopljena krvlju Njegovih neprijatelja:

Jer je u mom srcu dan kada se svetim,
i došla je godina kada otkupljujem.
I gledam, a nema ko da pomogne;
zbunjen bivam, a oslonca nema.
I spasla me je desnica moja,
i srdžba moja oslonac mi bila,
te satirem narode u gnevu svom,
i srdžbom svojom sam ih opio,
a onim što iz njih šiklja zemlju sam natopio. (Is. 63,4-6)

Nema sumnje, biće mnogo onih koji će sada po prvi put pročitati ova proročanstva i biti uznemireni prikazom Isusa kao Osvetnika umrljanog krvlju Svojih protivnika. Međutim, moramo razumeti prirodu konačnog suda. Često volim da podsetim savremene, previše opuštene zapadne hrišćane da danas ima više robova na zemlji nego u bilo kom trenutku u ljudskoj istoriji. Ogromna većina su mlade devojke, neke od njih su bukvalno drža-

ne u kavezima, koje koriste oni koji ne osećaju grižu savesti kada iskorišćavaju drugog ljudsko biće za svoje izopačeno i trenutno zadovoljstvo. Brojke su izražene u milionima. Kada pomislimo na vapaje koji se u svakom trenutku i svakog dana podižu do Božijih ušiju da se muka završi, da dođe izbavitelj, tada možemo razumeti razlog za postojanje dana osvete Gospodnje. Gospod će se vratiti ne samo da okonča patnju svog naroda Izraela, već i da odgovori na vapaje za pravdom, koji se dižu iz srca i usana pravednih i nevinih iz svakog dela planete. Imajući na umu ovaj širi kontekst, mnogo je lakše ne samo razumeti brutalnu prirodu ovog odlomka, već i stvarno steći taj osećaj gorućeg iščekivanja i razumeti bes koji ključa u Božijem srcu. Da, Njegov dan osvete i pravde će na kraju doći. Neka taj dan dođe što pre!

ISUS, RATNIK UMRLJAN KRVLJU

Ukratko, proročanstvo iz Isaije 63 je prepuno pojmova koji jasno potvrđuju da je ova veličanstvena figura niko drugi do sam Isus Mesija.

- Onaj koji ponosno korača je „mišica Gospodnja“. Kao što smo videli, ovaj naziv, izvučen iz Gospodnjih moćnih dela tokom Izlaska (Izl. 3,19; 6,6; 13,3; Pnz. 4,34; 5,15; 7,8.19; 26,8), primenjen je kasnije na Mesiju (Is. 52,10; 53,1; Jer. 32,21; Jez. 20,33-34) kao i u Novom zavetu, kada se konkretno primenjuje na Isusa (Lk. 1,51; Jn. 12,38).
- Njegove odeća je natopljena krvlju. Otkrivenje 19, bez sumnje najprepoznatljiviji tekst u Bibliji o Isusovom povratku, izvlači detalje iz ove slike i primenjuje ih na Isusa. On će sići sa neba i Njegova odeća će se natopiti krvlju (st. 13).
- On pravednicima donosi spasenje, a Božiji gnev zlima. Navesti svaki odlomak koji kaže da će Isus doneti sud zlima i spas pravednicima bilo bi preopširno. Međutim, kao što smo već rekli,

slika Mesije koji dolazi i sa nagradom i sa osvetom, stalna je tema i u Starom i u Novom zavetu. Ne samo što se ponavlja u mnogim lako prepoznatljivim mesijanskim proročanstvima, već i u raznim Pustinjskim. Jedan smo primer malo pre videli: „Evo Boga vašeg! Osveta dolazi, naplata Božija! On dolazi da vas spase!“ (Is. 35,4).

Piters sažeto iznosi svoje razloge zašto veruje da Isaija 63 govori o Isusovom drugom dolasku:

Za Njegov drugi dolazak brojni odlomci izričito vezuju gnev, osvetu nad neprijateljima i strašno krvoproliće, kao i gozbu. To je opis koji se može primeniti samo na Drugi dolazak, što je učila rana Crkva. U viziji prorok vidi Mesiju kako dolazi iz pravca gore Sinaj i pita: „Ko je taj koji dolazi iz Edoma, iz Vosora u odeći crvenoj?“ Zaista, kada uporedimo jedne stihove sa drugim, jasno se vidi kojim će putem moćni Car proći od Sinajske gore do Jerusalima. Proročanstva pominju Sinajsku goru, pustinju Faran, goru Sir, Edom, Teman ili jug, Vosor, iscrtavajući tako nam maršutu od Sinaja ka severu do Palestine. To nije slučajno tako navedeno, već se opisuje kako će se taj put zaista odvijati.¹²

ISAIJA 66: GOSPOD ĆE DOĆI U OGNJU

Poslednji odlomak koji ćemo pogledati u Isaiji nalazi se u 66. poglavlju. Iako ovaj tekst ne pominje da Gospod prolazi kroz pustinju, jasno govori o Božijem dolasku i zasniva se na prethodna Pustinjska proročanstava.

Jer, gle, Gospod u ognju dolazi,
kao oluja su bojna kola njegova,
vратиće u gnevnoj razjarenosti svojoj
i karanju njegovom, u ognju raspaljenom.
Jer će Gospod suditi ognjem
i mačem svojim svakom ljudskom biću,
te će mnogi od Gospoda poginuti. (Is. 66,15-16)

Ovo proročanstvo uvodi novi opis JHVH-a – Onaj koji dolazi u ognju i vohoru. Plameni oganj je spomenut tri puta. Ideja da Bog silazi u ognju treba da podseti na goru Sinaj, „jer je Gospod na nju sišao u ognju“ (Izl. 19,18). Isto kaže i sledeći stih: „Očima Izrailjaca je slava Gospodnja na vrhu gore izgledala kao sažižuci oganj“ (Izl. 24,17). Reč „olujna“ govori o gustim oblacima, jakim vetrovima i drugim pojavama povezanim sa snažnom olujom. Ova slika, takođe, ima za cilj da podstakne sećanja na dane kada je Bog sišao na goru Sinaj, jer je za to vreme rečeno: „A trećega dana, u sâm osvit, razlegne se grmljavina, munje počnu da sevaju, a gust se oblak nadvije nad gorom. Glas trube snažno odjeknu, a sav narod u taboru zadrhta od straha“ (Izl. 19,16). Oluje su, takođe, pomenute u Devorinoj pesmi (Sud. 5,4) i Davidovom psalmu o velikoj povorci (Ps. 68,8-9). Kada Bog bude sišao sa neba, ovo su neke od prirodnih pojava koje će pratiti Njegovo pojavljivanje. Na kraju, Isaija opisuje Boga kako dolazi da izvrši sud Svojim mačem. Međutim, umesto da uopšteno govori o Gospodnjem sudu, prorok zapravo kaže da će Bog, kada dođe, pogubiti mnoštvo Svojih neprijatelja. Ova tema je, kao što smo već nekoliko puta rekli, možda najčešća tema koja je povezana sa Mesijinim dolaskom u čitavom Svetom pismu.¹³

ZAKLJUČAK

Kao David, Devora i Mojsije, i Isaija vidi Mesiju kao JHVH-a u telesnom obliku, koji korača od Sinaja do Siona. Riza Levit Kon sažeto kaže da, prema Isaiji,

Mesija će ponoviti mnoga čuda iz prvog Izlaska, uključujući obezbeđivanje hrane i vode (Is. 41,17-18; 43,19-20; 48,21; 49,10) i kada će, kao Pastir, predvoditi Svoj narod kroz pustinju. Putovanje će se završiti na Sionu, gde prorok predviđa raskošnu obnovu grada. (Is. 44,28; 54,11-12)¹⁴

Nadovezujući se na prethodna Pustinjska proročanstva, Isaija zamišlja prostran put, koji prolazi kroz pustinju. Put će biti dovoljno velik da primi to ogromno mnoštvo i u toj meri veličanstven, da će njime koračati slavni Car. Kada dođe obećani Car Izraela, On će, u skladu sa svim ranijim proročanstvima o Mesiji, gaziti Svoje neprijatelje i smožditi ih kao grožđe. Ovaj slavni Ratnik će nastaviti Svoju procesiju sve dok ne stigne u Jerusalem da konačno ubije vođu Svojih neprijatelja, čoveka koga Novi zavet naziva Antihristom. Isaija preuzima ove slike iz prethodnih proročanstava i daje nam najslikovitiji, najživopisniji i najjeziviji opis Božanskog ratnika pobjednika koji nalazimo u Bibliji. Većina savremenih hrišćana gleda na Isusa gotovo isključivo kao na blagu i nežnu figuru pastira, koju su oslikali brojni umetnici, dok u stvarnosti, kada se Mladoženja vrati, On će doći na svoje venčanje natopljen krvlju Svojih neprijatelja i *neprijatelja Svoje neveste*.

AVAKUMOVA MOLITVA

Nije preterano reći da je Avakukova molitva, slično Davidovom psalmu o velikoj procesiji – istovremeno molitva, proročko viđenje i pobjednička himna – jedan od onih odlomaka, koji najviše zadivljuju u čitavoj Bibliji. Evo još jednog opisa JHVH-ovog dolaska, koji ide kroz pustinju. Jasno je da Avakumovo viđenje u velikoj meri crpi iz svih prethodnih Pustinjskih proročanstava, dok ih istovremeno proširuje, dodajući ogromnu količinu novih pojedinosti. U stvari, Avakum 3 je verovatno najduža i najdetaljnija teofanija (vidljivo javljanje Boga) u celom Starom zavetu. Dobar poznavalac Starog zaveta, Džordž Adam Smit, nazvao ju je „Velikom teofanijom“⁴.

UVOD

Avakum je živio i služio otprilike sto godina posle Isaije u južnom carstvu, Judi, u vreme kada je nacija u velikoj meri nazadovala jer je odstupila od Gospoda. U svojoj tuzi zbog duhovnog stanja svog naroda, Avakum je zavapio Gospodu:

O, Gospode, dokle da vapim za pomoć,
a ti me ne čuješ!
Vičem o nasilju,
a ti ne spasavaš!

Zašto daješ da gledam pokvarenost,
da vidim nevolju?
Razaranja i nasilje su pred očima mojim.
Eno, i nasilje i nesloga se dižu.
Zato Zakon gubi snagu,
zato pravdi nikada nema mesta.
Zlotvor opkoljava pravednika
i zato ima mesta za pravdu iskvarenu. (Av. 1,2-4)

Bez sumnje, mnogi savremeni hrišćani se poistovećuju sa Avakumovim ogromnim osećanjem tuge zbog stanja njegovog naroda. Još koliko je morao da izdrži da živi sa tako zlim ljudima? Sećamo se kako je prorok Jezekilj govorio o pravednim stanovnicima u Jerusalimu „koji uzdišu i stenju zbog svih gadosti koje se čine u njemu“ (Jez. 9,4). Međutim, Božiji odgovor na Judinu pobunu uopšte nije bio ono što se Avakum nadao da će čuti. Gospod je objavio da će na Judu pustiti zavetne kazne. Nameravao je da pošalje strašne i okrutne Vavilonce da napadnu zemlju, pobiju ljude i unište državu (Av. 1,5-6). Kada se povratio od šoka, koji je doživeo zbog tako užasnog otkrivenja, Avakum je podigao zastupnički vapaj (3,2). Kao Mojsije pre njega, Avakum je zamolio JHVH-a da se suzdrži (Pnz. 9,13-14; Izl. 32,12-14). Tražio je od Boga da učini ono što je učinio u prošlosti: da pošalje preporod i da pokaže milost Svom zavetnom narodu. Gospod, međutim, nije hteo da popusti. Vavilonci dolaze. Zavetne kazne su neizbežne. Umesto da Gospod spreči najavljene bolne vaspitno popravne kazne, Avakumu je pokazana duboka objava. Objava je otkrila Gospodnje konačno i dugoročno rešenje za tragediju, koja je na pomolu da zadesi Judu. Na isti način na koji je Gospod „sišao“ na goru Sinaj pre mnogo stotina godina (Izl. 19,18), doći će dan u dalekoj budućnosti kada će JHVH ponovo doći da izbavi Svoj narod.

ISUSOV POVRATAK

Objava, koja je prikazana Avakumu, ima upadljivu sličnost i sa Mojsijevim blagoslovom i Devorinom pesmom. Zanimljivo je, međutim, da dok mali broj komentara prepoznaje da su ovi tekstovi povezani sa Isusovim povratkom, veliki broj komentara priznaje da je to slučaj sa Avakumovom molitvom. Pipers je potpuno uveren da se Avakumovo viđenje „sasvim sigurno. . . odnosi na budući Dolazak“. Isto tako, Fruhtenbaum navodi: „Ova Avakumova molitva. . . beleži u viđenju ono što može biti samo Drugi dolazak“². Poznavalac Starog zaveta O. Palmer Robertson tumači proročanstvo kao „velika konačna objava slave Božije, kada će Sin Čovečiji doći na oblacima. . . Tada će ga svako oko videti, a Avakumovo viđenje će dobiti svoje konačno ispunjenje“³. Ričard D. Paterson i Endrju E. Hil primećuju neposrednu vezu između Izlaska i Isusovog pojavljivanja: „Božija pobeda u prošlosti je prasluka tog budućeg dana, kada će Gospod ponovo intervenisati u strahovitoj moći (Otk. 19,11-21)“⁴. Vidimo i da Dejvid Prajor u svom komentaru *Biblija govori danas* slično kaže:

U prorokovim rečima ponovo postoji eshatološki motiv. Bog je pritekao u pomoć Svom narodu u prošlosti; Bog će sigurno doći ponovo da ih izbavi; i na kraju vremena, Bog će doći da jednom za svagda da odbrani one koji mu pripadaju i da sprovede sud nad onima koji mu se protive.⁵

Dakle, Avakumova molitva nije samo najdetaljnija teofanija u celom Starom zavetu, ona je i najdetaljniji opis Isusovog povratka u Starom zavetu. Mnogo sam zavoleo ovaj odlomak, a nadam se da ćete i vi. Vreme je da se Božiji narod ponovo podseti na ovaj često zanemareni odlomak i da ga vrati kao izvor ogromnog nadahnuća i nade.

BOG ĆE PONOVO DOĆI

Kako viđenje počinje, njegova povezanost sa Mojsijevim blagoslovom i Devorinom pesmom je odmah očigledna:

Sa Temana dolazi Bog
i Svetitelj sa Gore Farana. (Av. 3,3a)

U Avakumovom viđenju ponovo vidimo kako Bog dolazi sa Sinaja, ide od Temana i gore Faran. Teman znači „jug“ i odnosi se na oblast Edoma, dok je Faran planina između Sinajske gore i Edoma. Pored očiglednih sličnosti između ovog odlomka i starijih Pustinjских proročanstava, prva značajna razlika je u tome što je ova objava napisana u budućem vremenu. Kejl i Delič primećuju da ona „ne opisuje prošlost, već buduće otkrivenje slave Gospodnje“⁶. Upravo tako stoji u prevodu Dobre vesti (*the Good News Translation*): „Bog ponovo dolazi iz Edoma“ (Av. 3,3 prevod sa engleskog). Upotreba takvih glagola u budućem vremenu u velikoj meri doprinosi gledištu da je njegovo konačno značenje povratak Isusa. Avakum crpi iz Božijeg prvog dolaska sa Sinajske gore, koji je njegov izvor nadahnuća i informacija, da bi opisao Isusov budući dolazak.

IZ EDOMA

Važno je još jednom napomenuti da u Svetom pismu ne nalazimo apstraktane i nejasane opise dolaska Mesije. Poput mnogih odlomaka koji su bili pre ovoga, i ovde vidimo da će On doći preko edomske zemlje. Robertson daje sledeći komentar: „Avakum prikazuje Boga kako kreće od Sinaja i ide preko Edoma prema zemlji koju je dao Svom narodu, da bi je oslobodio od neprijatelja. Avakum podseća na prošlo iskustvo Izraela, jer je ono prasluka Gospodnje intervencije u budućnosti“⁷. Kako je Bog pošao od Sinaja i prešao preko Edoma tokom Izlaska, istim putem će i Isus proći kada se bude vratio.

SJAJ KAO IZLAZAK SUNCA

Opis koji sledi – opis veličanstvenog Mesijinog dolaska – nema premca među drugim opisima:

Veličanstvo njegovo pokriva nebesa,
a slava njegova zemlju ispunjava.
Njegovo svetlo blista. (Av. 3,3b-4a)

Poput Ponovljenih zakona 33, Gospod je opisan kako sija kao sunce. NIV je bolje opisao zrake jutarnjeg sunca, koje sija iznad horizonta: „Njegov sjaj je bio kao izlazak sunca“ (st. 4 prevod sa engleskog). Ovde postoji izvesna ironija. Jer kao što svi znaju, sunce uvek izlazi sa istoka. Ovde, međutim, sjaj Gospodnji, kao jutarnje sunce, dolazi sa juga.

Primećujemo koliko je Avakumovo viđenje slično Isusovom opisu Svog povratka: „Kao što munja izlazi od istoka i seva do zapada, tako će biti i dolazak Sina čovečijeg“ (Mt. 24,27). Poenta je da se prenese koliko će to svima biti očigledno. Sunce ne izlazi tajno nego ga svi vide. Tako će i Isusov povratak biti očigledan celom svetu. Eshatološki kontekst je takođe razjašnjen u drugoj izjavi, koju je Avakum dao samo nekoliko stihova ranije:

Jer će se zemlja ispuniti poznavanjem Gospoda,
kao što je vodom ispunjeno more. (Av. 2,14)

Uslovi za to će biti ispunjeni samo onda kada Isus bude prisutan na zemlji tokom Svoje hiljadugodišnje vladavine. Tema Božijeg eshatološkog dolaska poput sunčevog izlaska, poput zore, ponavlja se u nekoliko odlomaka u Starom zavetu, dok se u Novom zavetu primenjuje na Isusov povratak. U jednom prelepom tekstu, u Psalmu 19,5, za jutarnje sunce se kaže da „kao mladoženja iz svoje odaje (*hupe*) izlazi“ (SSP). Kod Osije čitamo: „On sigurno stiže kao zora“ (Os. 6:3). NIV prevodi ovaj stih ovako: „Kao što

sunce izlazi, tako će se i On sigurno pojaviti“ (prevod sa engleskog). Dajući Izraelu utešnu garanciju da će Gospod i Njegovo carstvo zaista doći, prorok Isaija uzvikuje:

Ustani, zasvetli, jer dolazi svetlost tvoja,
i slava Gospodnja nad tobom blista.
Jer, gle, mrak će pokriti zemlju,
i gusta tama narode,
a nad tobom blista Gospod,
i slava njegova nad tobom se javlja. (Is. 60,1-2)

Na kraju Starog zaveta, prorok Malahija kaže da će Gospod „granuti (kao) sunce pravde, i zdravlje pod krilom njegovim će biti“ (Mal. 4,2 Bakotić). U Novom zavetu, takvi izrazi se primenjuju na Isusa. Evanđelje po Mateju, na primer, kaže:

Narod koji živi u tami vide svetlost veliku i onima koji žive u zemlji senke smrti svetlost zasja. (Mt. 4,16)

Slično, u Evanđelju po Luki, Zaharija, otac Jovana Krstitelja, pominje dolazak Mesije koji „će nam doći (kao) svetlost zore sa visine“ (Lk 1,78 NSP). Dakle, bilo da govorimo o izlasku sunca ili o sunčevoj svetlosti u podne, takve slike, koje nalazimo u starozavetnim tekstovima kao što su Mojsijev blagoslov i Avakumova molitva, nastavile su da se koriste u Novom zavetu kada se govori o Isusovom drugom dolasku.

SLAVA GOSPODNJA

Međutim, ovde ima mnogo više od uobičajenog izlaska sunca, to je zapravo Božija slava koja sija. Tekst kaže: „Veličanstvo njegovo pokriva nebesa, a slava njegova zemlju ispunjava“ (Av. 3,3). Proučavalac Starog zaveta Karl E. Armerding taj događaj ovako opisuje: „Vidimo kako Gospod osvetljava svet. . . sjajem što izaziva strahopoštovanje, sjaj koji se pokazao prilikom Njegovog silaska na Sinajsku goru – to je svetlost koja blista poput munje, isijava

svojom slavom“⁸. I ponovo vidimo da su ovakvi opisi u savršenom skladu sa novozavetnom vizijom Isusa i Njegovog povratka. Tamo se Isus naziva „Gospodom slave“ (1. Kor. 2,8), jer On to zaista jeste (2. Kor 4,4; Jevr. 1,3), i vratiće se okružen vidljivom, blistavom slavom za svedočanstvo celom svetu (Mt. 16,27; 24,30; 25,31; Mk. 16,38; Mk. 16,38; 21,27; Tit 2,13).

KUGA I POMOR

Shvatajući da sve ovo prikazuje Isusa nakon Njegovog povratka, potputno smo opčinjeni veličinom onoga što je opisano:

Ona (slava) je kao sevanje svetlosti, zraci se iz njegove ruke sjaju, tu mu sila stoji. Pred njim ide kuga, za stopama njegovim pomor ide. (Av. 3,4-5 Bakotić)

Dok je Mojsije opisao Gospoda sa munjama i ognjem što sevaju iz Njegovih ruku, ovde ih vidimo kao bleštave „zrake“. Iako Isus nije Gvozdeni čovek, ili neki drugi superheroj iz stripova, koji ispaljuje lasere ili gama zrake iz Svojih ruku, takvo poređenje, zapravo, i nije daleko od onoga što vidimo ovde. Nešto poput svetlosnih zraka izlazi iz Njegovih ruku. Uprkos ovakvim zastrašujućim slikama, prorok primećuje da je Gospodnja moć zapravo prikrivena („onde beše sakrivena sila Njegova“ Av. 3,4b Daničić). Ovde se ističe jedno duboko značenje. Isus iz Nazareta je ta prikrivena slava Božija. U stvari, da Gospod nije zakrilio Svoju slavu, ognjeni sjaj samog Njegovog prisustva bi progutao sve pred sobom. „Bog je svetlost“ (1. Jn. 1,5), koji „obitava u svetlosti kojoj se ne može pristupiti“ (1. Tim. 6,16), takođe je i „oganj koji proždire“ (Jevr. 12,29). U ovoj Avakumovoj viziji, kao da ognjena slava Božija izbija iza vela od Mesijinog tela.

Osim sile što isijava iz Njegovih ruku, i kuga i pomor idu pre i posle Njega. Iako nam ovde slike pošasti Izlaska iskaču u mislima, ponavljamo da se ovde radi o budućnost. Ove pošasti treba

posmatrati kao konačno izlivanje Božijeg gneva protiv zlih – Antihrista, njegovih vojski i Vavilona – o čemu govori knjiga Otkrivenje: „I videh drugi, veliki i čudesni znak na nebu: sedam anđela koji su imali sedam krajnjih zala, jer se njima svrši gnev Božiji“ (Otk. 15,1). Nije slučajno što u nastavku vidimo kako sveti pevaju dve pesme, jedna je Pisma Mojsijeva a druga Pisma Jagnjetova. Kao što komentariše jevrejski mesijanski učenjak Danijel Džaster: „Stihovi povezuju Izlazak, gde Božiji narod, neozleđen, gleda dok faraonovu vojsku gutaju talasi Crvenog mora, sa objavom koja u sebi sadrži i sliku trijumfa mučenika nad zveri“⁹.

NARODI DRHTE I PADAJU

Sledeći stihovi su veoma slični Psalmu 110, gde Ratnik-Mesija, pošto ispuni zemlju telima Svojih pobijenih neprijatelja, staje i mirno pije iz potoka (st. 6-7). Dakle, ovde, dok se pohod Božanskog Ratnika nastavlja, On kao da na trenutak zastaje i mirno posmatra zemlju:

Kada stane, tad se zemlja trese;
kad pogleda, narodi poskaču;
rastresu se večiti vrhovi
i sležu se brda drevna,
jer drevni su putevi njegovi.
Video sam tugu pod šatorima Kušana,
podrhtavaju šatorski zastori zemlje madijanske. (Av. 3,6-7)

Dok Isus korača napred, izlivajući Božije pošasti, pobunjeni neznabožački narodi izgledaće poput planina koje se ruše. Konkretno, rečeno nam je da su Kušan i Midijan u panici. Oba plemena su povezana sa regionom Arabije i blizu Sinajske gore, na istočnoj strani Crvenog mora.¹⁰ Dakle, dok Isus ide napred iz Arabije prema Jerusalimu na severu, narodi iz tih regiona drhte od užasa.

BOŽANSKI RATNIK

Kada je Gospod razdvojio Crveno more tokom Izlaska, pokazao je Svoj suverenitet i moć nad faraonom i njegovim vojskama, ali i nad samim morem, kao i nad silom koju je ono predstavljalo. Stari Jevreji su more povezivali sa moćima haosa, zla, pa čak i đavola (Otk 12,9; 20,2). (O ovom konceptu ćemo razgovarati mnogo detaljnije u Dodatku A). Za sada samo primećujemo da je naglasak na moći Gospodnjoj nad rekama i morem:

O, Gospode, jesi li na reke gnevan?
Gneviš li se ti na reke
ili si na more jarostan?
Evo, jezdiš na konjima
svojih bojnih kola spasenja.
Razotkriven i vidno je postavljen luk tvoj,
reč zakletve tvoje šiba. *Sela*
A reke brazdaju zemlju.
Gledaju te, grče se planine,
kuljaju bujične vode,
bezdan se javlja hukom svojim
i ruke svoje visoko diže.
Sunce i mesec miruju u svom prebivalištu,
uminu na svetlo strela tvojih
i na blesak sjaja tvoga koplja. (Av. 3,8-11)

Dok reke i mora predstavljaju sile haosa i neprijatelje Gospodnje, kao Božanski ratnik, Isus će doći da ih sve pobedi. U 8. stihu, On je prvi put opisan kako juriša na konjima i kolima.

U Starom zavetu, ovo je jedini stih u kome je Bog opisan kako stiže na konju (konjima), radi spasenja svog naroda. Nema sumnje da se u knjizi Otkrivenje poziva na ovaj stih, jer se Isus opisuje kako dolazi s neba na belom konju: „I videh otvoreno nebo, i vidi, beo konj, i koji sedi na njemu zove se Verni i Istiniti“ (Otk. 19,11).

Dalje, Bog je opisan kao dolazak na „kolima spasenja“ (st. 8). Kao što smo videli u Mojsijevoj pesmi, Bog je opisan kako jaše po nebesima dolazeći da pomogne i spase Svoj narod. Slično je i u Psalmu 68 je opisano da Bog dolazi sa Sinajske gore sa mnoštvom kola. Zatim, u Isaiji 66, Bog je opisan kako u poslednjim danima dolazi na kolima da spase Svoj narod (st. 15). Takođe, nadovezujući se na temu Božanskog ratnika, Avakum opisuje Boga sa lukom, strelama i kopljem, koji sijaju blistavom svetlošću.

SATIRAČ

Gnevni pohod JHVH-a, nebeskog ratnika, se nastavlja:

Ti u ljutnji zemlju gaziš,
u jarosti ti narode vršeš.
Izlaziš zbog spasenja svog naroda,
zbog spasenja pomazanika svoga. (Av. 3,12-13a)

Opis satiranja nacija je veoma važna tema. Ta slika nas vodi pravo do prvog mesijanskog proročanstva u Bibliji, u Postanju 3,15. Pažljiva analiza tog teksta otkriva da kada potomak žene (Mesija) dođe, On neće samo satrti glavu zmiji, već i njenim sledbenicima. Kao što smo ranije rekli, o Davidovom Caru Mesiji, koji će satrti Svoje neprijatelje, ponavlja se na više mesta u Svetom pismu (Br. 24,17-20; Pnz. 33,28-29; Sud. 5,26-27; Ps. 58,10; 68,21; 110,5-6; Joil 3,13; Is. 63,1-6; Mal. 4,3; Lk. 10,17; Otk. 19,13,15). I još jednom, osim ubijanja Njegovih neprijatelja, ponavlja se i krajnji cilj Njegovog pohoda: On je došao da spase Svoj narod. Izrael i svi koji se pridružuju Bogu Izraelovom opisani su kao Njegov narod i Njegov „pomazanik“.

Neki tekstovi u Svetom pismu će nas zapanjiti. Avakumova molitva je jedna od njih. Stihovi se jedni za drugim ređaju iznoseći mnogo veličanstvenih i uzbudljivih pojedinosti. Zatim, tu je opšta

tema o tome kako Bog satire Svoje neprijatelje, a posebno njihovog vođu.

Drobiš glavara zlikovačkog doma,
razotkrivaš od pete do vrata.
Njihovim kopljima probadaš glavara njihovih ratnika,
a oni jurišaju da nas zdrobe,
i likuju kao kad u potaji proždiru siromaha.
Ti gaziš po moru konjima svojim
i pene se velike vode. (Av. 3,13a-15)

Ovo govori o Antihristu i Njegovim sledbenicima, verovatno i o samom Satani. Stih glasi: „Drobiš glavara zlikovačkog doma“. Ovde vidimo da Božanski ratnik drobi glavu ili poglavara (hebrejski: roš) kuće neprijatelja Božijih. Ovo je skoro identično Psalmu 110,5-6, gde je Mesija, Sin Davidov, opisan kako razbija „glavare“ među svojim neprijateljima. Objedinjujući sve ove različite teme, Novi zavet opisuje Isusa kako pri Svom povratku, ubija Antihrista i njegove vojske:

I videh zver i careve zemaljske i njihove vojske skupljene da zarate s onim što sedi na konju i s njegovom vojskom. I zver bi uhvaćena i s njom lažni prorok. . . oboje behu živi bačeni u vatreno jezero koje gori od sumpora. Ostali pak behu pobijeni mačem koji iziđe iz usta onoga što seđашe na konju. (Otk. 19,19-21; up. 2. Sol. 2,8)

Avakum 3 je zato jedan od najranijih i najjasnijih tekstova u Starom zavetu koji govori o Mesiji, koji ubija Antihrista.¹¹ On kaže da će Isus razotkriti zloga od pete do vrata. Smit to prevodi: „od repa do vrata“ i komentariše „izgleda da se ovo odnosi na neprijatelja u obliku aždaje“¹². Ovo više ukazuje na đavola nego na Antihrista. Naravno, njih dvoje su simbiotski par – lutka i gospodar lutaka – i oboje će na kraju završiti u ognjenom jezeru (Otk. 19,20; 20,10). Nema sumnje, međutim, da ovaj tekst govori o

Antihristu i njegovim vojskama, jer se dalje govori o uništenju naroda koji je upao u Judeju. Neki komentari kažu da ovo ukazuje na Vavilonce, za koje znamo da su zaista izvršili invaziju na Judeju. Mora se, međutim, priznati da Gospod nije uništio Vavilonce, kako ovaj tekst opisuje. Kao što smo videli, Novi zavet tumači da će konačno ostvarivanje ovog teksta biti na svršetku sveta.

ČEKANJE DA BOG DOĐE

Konačno, prorokova naricaljka dostiže svoj vrhunac. Ranije, u 2. poglavlju, Avakumu je rečeno da je

...ova objava za određeno vreme,
žuri se kraju
i ne obmanjuje.
A ako i kasni, pričekaj,
jer će sigurno doći.
Doći će i neće zakasniti. (Av. 2,3)

Iako je bio uveren da će se ovo veličanstveno viđenje Božijeg dolaska zaista ostvariti, ipak je osećao veliku bol. Jer, iako je znao da će do svega toga na kraju doći, Njegov dolazak je još uvek u dalekoj budućnosti. I zato kaže:

I ja sam to čuo i stomak mi se zgrčio,
od tog zvuka mi zadrhtaše usne,
trulež mi se uvuče u kosti,
a kolena mi zaklecaše.
Smiriću se sve do dana nevolje
što dolazi na narod koji nas napada.
Ako smokva i ne propupi,
ako nema na čokotu ploda;
izneveri li trud oko masline,
ne rode li polja hranom,
nestane li stado iz tora
i iščezne stoka iz obora,

u Gospodu ja ću da uskliknem
i veselim se u Bogu mog spasenja!
Gospod Bog je moja snaga!
Dade mi noge hitre ko u košute,
po mom kršu dade mi da hodam. (Av. 3, 16-19a)

To čekanje da se ispuni viđenje, zadalo je ogromnu muku Avakumu. Njegovo telo je zadrhtalo, i činilo mu se da će mu se kosti rasčlaniti. Koliko god ovo zvučalo preterano, istina je da svi mi, današnji hrišćani, treba da se poistovetimo sa Avakumom. Apostol Pavle je rekao da sva tvorenina uzdiše i muči se dok čeka Mesijin povratak (Rim. 8,18-25). Budući da smo i mi Božija tvorevina (a takođe smo i Njegova nevesta koja iščekuje), trebalo bi da podjednako osećamo bolnu čežnju za ispunjenjem Avakumovog viđenja. Iako je mnogo vremena prošlo, mi i dalje strpljivo čekamo taj dan. Iz tog razloga, autor pisma Jevrejima podseća na ovaj odlomak i poziva hrišćane da se čvrsto drže svoje nade u Isusov povratak (Jevr. 10,37-39). Robertson zaključuje:

Naglasak na dolasku Boga kao izvoru nade za Gospodnji narod, na odgovarajući način nalazi svoj savršeni izraz u Svetom pismu novog zaveta. Vernici koji pate se podstiču da budu istrajni i izvrše Božiju volju, jer će doći onaj koji treba da dođe i neće odlagati (Jevr. 10:37). U sve vekove samo dolazak Gospodnji pruža istinsku nadu njegovom narodu.

AVAKUMOVA MOLITVA KAO SABORNI PSALAM

U svojoj molitvi Avakum ima tri pojavljivanja hebrejske reči *selah*. Ova reč se pojavljuje sedamdeset četiri puta u psalmima. Ona označava pauzu, ili prekid, i vrlo je moguće da je korišćena da obavesti muzičare da promene instrumente i da pozove sve – muzičare, pevače i slušaocce, da zastanu da bi razmislili o istinama o kojima se peva.¹³ Zatim, na kraju molitve, čitamo: „Horovođi uz moje žičane instrumente“ (st. 19b). Bibličari veruju da je Avaku-

movo viđenje napisano kao psalam, „da se uvežbava tokom mračnih godina, koje će Izrael uskoro početi da doživljava“¹⁴. Drugim rečima, tokom sedamdeset godina svog bolom ispunjenog izgnanstva, pobožni Jevreji su se najverovatnije svake nedelje okupljali na obalama reka Vavilona i zajedno pevali Avakumovo molitvu. Kako zadivljuje i sama pomisao da su Danilo, Jezekilj i drugi verni jevrejski izgnanici naglas pevali Avakumovu molitvu i tako se podsećali na buduće spasenje, da će ih Bog izbaviti iz zemlje njihovih neprijatelja. Da, JHVH je došao, ali On će i ponovo doći. *Selah*.

ZAKLJUČAK

Avakumova molitva je jedan od najdetalnijih, najlepših i najveličanstvenijih opisa Isusovog povratka u celoj Bibliji. Avakum crpi iz Mojsijevog blagoslova, Devorine pesme, Psalma 68, Isaije 63 i nekoliko drugih tekstova da bi naslikao sliku Isusovog povratka, koja je uzbuđljiva i slavna. Odlomak takođe sadrži vanvremenske lekcije koje su i dalje izuzetno primenljive u životima današnjih hrišćana, koji žive u kulturama koje su sve neprijateljskije prema onima koji se drže biblijske vere. Ovaj tekst je naročito važan za Crkvu poslednjeg vremena. Na isti način na koji su verni jevrejski izgnanici redovno zajedno pevali ovu slavnu himnu, i danas bi hrišćani trebalo da nastave da se okupljaju da bi ohrabрили jedni druge u pogledu Božije vernosti i naše zajedničke nade. Kao što piše u pismu Jevrejima, „utoliko pre ukoliko vidite da se približava sudni dan“ (Jevr. 10,25).

ZAHARIJINO PROROŠTVO

Otprilike sedamdeset pet godina nakon Avakumovog proročanstva, ostatak Jude se vratio iz izgnanstva u Vavilonu. U tom razdoblju je služio prorok Zaharija, dajući nam jedno od poslednjih proročanstava u Starom zavetu. Do Zaharijinih dana, Izraelovo viđenje Mesijinog dolaska bilo je prilično detaljna i dobro razvijena tradicija. Pošto je bio jedan od poslednjih starozavetnih proroka, dok je govorio o Mesiji, Zaharija je mogao da koristi slike iz mnogih proročanstava i objava, koje su došle pre njega, uključujući i Pustinjska proročanstva.

ZAHARIJINA BORBENA HIMNA

U poslednjem delu Zaharijinog proroštva nalaze se dva veoma važna proročanstva. Prvo se nalazi u poglavljima 9-11, a drugo u 12-14. Oba proročanstva mnogo govore o Mesijinom dolasku. Prvo dolazi u obliku borbene himne. Počinje rečima koje proroci često koriste: „Breme reči Gospodnje“ (Zah. 12,1 Daničić). Nakon što je opisao Gospodnje presude raznim narodima koji okružuju Izrael, proroštvo se okreće da opiše dolazak Mesije. Stih 9 je verovatno najpoznatiji stih u celoj Zaharijinoj knjizi:

Kliči radosno, o, ćerko sionska!
 Podvikuj od sreće, o, ćerko jerusalimska!

Evo, Car tvoj k tebi dolazi!
Pravedan je i spasava.
On je krotak i jaše na magarcu i na magaretu,
mladuncu magarice. (Zah. 9,9)

Ovo jasno ukazuje na budućeg Cara iz Davidove loze. Usklici radosti očekuju Njegov pobedonosni ulazak u Jerusalem. Međutim, ovde Zaharija ne opisuje Cara-Mesiju kao slavnog, krvlju poprskanog Božanskog ratnika. Da, On jeste pobednik, donosi Izraelu izbavljenje od neprijatelja. Ali ovde je opisan kao i ponizan, kada ne jaše na konju, nego na magarcu. Odakle takva ideja? Čini se da predstavlja trijumfalan ulazak, koji se prilično razlikuje od drugih prethodnih proročkih opisa Mesijinog pobedničkog i slavnog ulaska u Jerusalem. Odgovor su četiri pesme u Isaijinom proročanstvu (42,1-6; 49,7-13; 50,6-8; 52,13-53,12). Tamo se Mesija više puta pominje kao „Sluga“. Pesme opisuju potpuno drugačije viđenje Mesije od onoga što smo do sada videli. Ne samo da što će Mesija doći u punoj slavi, sa svim Svojim anđelima, Isaija, takođe, opisuje i Mesiju kao slugu Izraela, koji će doći i stradati, da bude satrven za grehe Svog naroda. U tom razdoblju počela je da se otkriva ranije skrivena tajna: Mesija će zapravo doći dva puta – prvo u poniznosti i patnji, a kasnije, kad za to dođe vreme, u slavi i sili. Tako Zaharija opisuje Mesijin prvi trijumfalni ulazak u Jerusalem, koji se dogodio tokom Isusove zemaljske službe (Mt. 21,1-11; Mk. 11,1-11; Lk. 19,28-44; Jn. 12,12-19). Međutim, drugi trijumfalni ulazak – ono što proroci najčešće ističu, ono što smo videli u Pustinjским proročanstvima – ostaje da se ispuni u budućnosti.

HILJADOGODIŠNJA HRISTOVA VLADAVINA

Zaharija zatim pomera svoj fokus sa prvog trijumfalnog Isusovog ulaska u Jerusalem, na vreme kada će vladati kao Car, ne samo nad Izraelom, već i nad celim svetom:

Ukloniću iz Jefrema bojna kola
i konje iz Jerusalima.
Izlomiću ratne lukove
i on će objaviti mir narodima,
vladaće od mora do mora
i od Eufrata do krajeva gde zemlja prestaje. (Zah. 9,10)

Kada Isus bude Car u Izraelu, borbeni kola i konji se više neće videti nigde na zemlji. „Ratni lukovi“ će zauvek postati prošlost. Sličan jezik se koristi u svim prorocima. Isaija opisuje narod Izraela koji je reciklirao ratna oružja u oruđe za baštu: „Oni (će) mačeve prekovati u raonike, a koplja u srpove“ (Is. 2,4; up. Mih. 4,3; Joil 3,2). Jezekilj opisuje Izrael kako sakuplja ostavljeno oružje svojih neprijatelja i koristi ga kao ogrev nekoliko godina: „Neće donositi drva iz polja, niti će ga seći po šumama, nego će oružjem vatru paliti“ (Jez. 39,9-10). Umesto rata, Car će se pobrinuti da neznabožački narodi u miru žive sa Izraelom, jer će se Njegova vlast protezati od Jerusalima do najudaljenijih krajeva zemljskih (up. Ps. 72,8).

ZAHARIJINO PUSTINJSKO PROROČANSTVO

Zaharija pravi još jedan nagli zaokret. Sada govori o trijumfalnom Isusovom povratku. Ovde se jasno pojavljuju teme koje su zajedničke Pustinjskim proročanstvima. Zbog zavetnih obećanja koje je dao Izraelu, dolazi dan kada će Gospod osloboditi Jevreje zarobljenike Antihrista i njegovih vojski:

Još ću ti zbog krvi tvog saveza
osloboditi tvoje zarobljenike iz bezvodne jame.
O, zatvorenici,
u nadi se vratite u utvrđenje!
Još toga ću dana da objavim:
'Vraćam ti dvostruko.' (Zah. 9,11-12)

Sužnji su držani u pustinjskom zatvoru – suvoj „bezvodnoj jami“. Ovo je u skladu sa slikom koju daju David i Isaija, koji pomiruju zarobljenike koji čame u pustinji, ali su u velikoj meri osveženi kišama, kada On dođe da ih izbavi (Is. 35,1-7; up. Ps. 68,9-10). Zbog Gospodnjih zavetnih obećanja (Post. 15,8-21; Izl. 24,3-8), oni će biti izbačeni. Završne faze ciklusa obnavljanja zaveta biće pokrenute. Sužnji će biti vraćeni u svoje „utvrđenje“, u Jerusalim. Uprkos njihovim brojnim gubicima, njihova potpuna obnova će doći.

IZRAELOV SUKOB SA ANTIHRISTOM U POSLEDNJIM DANIMA

U nastavku vidimo da Zaharija peva o završnim bitkama, koje će se odigrati neposredno pre Isusovog povratka:

Napeću sebi Judu kao luk
i napuniću ga Jefremom.
Podići ću tvoje sinove, Sione
na sinove tvoje, Grčko.
Učiniću te, *Sione*, da si kao mač ratnika. (Zah. 9,13)

Džordž L. Klajn navodi u *Novom američkom komentaru* da ovaj stih „jasno izjavljuje da će u budućem danu Svoje pobeđe Bog koristiti Judu kao oruđe da pobedi Grčku“¹. Da li će se Izrael i Grčka zaista sukobiti u poslednjim danima? Ovakav pogled nailazi na probleme. Prvo, važno je napomenuti da je hebrejska reč prevedena kao Grčka, zapravo, *Javan*. U Zaharijino vreme, u šestom veku pre nove ere, „Grčka“ nije bila regionalna sila, niti je to postala u naredna dva veka.² Za Zaharijinu publiku, *Javan* je jednostavno govorio o obalama današnje Grčke i jugozapadne Turske. Drugo, kontekst proročanstva nije nijedan istorijski sukob poput onog koji se dogodio između Makavejaca i Antioha Epifana. Ovo je proročanstvo o poslednjim danima, koje opisuje bitku koja će se tada odvijati i završiti kada se Isus vrati. Klajn primećuje: „Događaji predviđeni u stihu 13 doživće svoj vrhunac tek kada

Gospod konačno uspostavi svoje carstvo na zemlji³. Iako se o tačnom značenju ovog stiha naširoko raspravlja među bibličarima, kao najbolje objašnjenje predlažem ono koje kaže da Zaharija jednostavno govori o istom sukobu koji je prethodno opisao prorok Jezekilj (Jez. 38-39). Velika bitka Goga i Magoga je rat u poslednjim danima između Izraela i koalicije nacija, koju će predvoditi današnja Turska. Kao takvo, Zaharijino proročanstvo treba jednostavno razumeti kao Izraelovu borbu protiv Antihrista i nacija koje su u savezu s njim.⁴

U VIHORIMA S JUGA

Zatim sledi živopisan opis onoga što se može razumeti samo kao slavni Isusov povratak sa neba:

Gospod će se javiti nad njima
i suknuće kao munja strela njegova.
Gospod Bog će zaječati trubom
i hujaće u viorima s juga. (Zah. 9,14)

Ovde vidimo teofaniju bogatu temama koje nalazimo u prethodnim Pustinjskim proročanstvima. Prvo, Gospod se „pojavljuje“ sa neba. Kao drugo je ono što Barker primećuje: „Jezik je takođe antropomorfan“⁵. On dolazi koračajući u ljudskom obličju. Treće, njegove strele su poput munja. Ovo podseća na opise munje, ili ognja, što dolazi iz Gospodnjih ruku u Mojsijevom blagoslovu (Pnz. 33,2). Četvrto, vidimo da je rog (*šofar*) zatrubio. Ovo podseća na jesenji festival *Jom Terua*, Praznik truba (ili: trubljenja u rog). Kombinacija munje i zvuk roga nas podseća na dan kada je Bog sišao na Sinajsku goru, kada se dogodilo sledeće: „Prolomi se grmljavina i sevnuše munje, nad goru se nadvi gust oblak i začu se snažan zvuk roga“ (Izl. 19,16 SSP). Peto, On izlazi iz središta oluja i viora. Ova slika dolazi neposredno iz prethodnih opisa Gospodnjeg dolaska, koje su dali Devora, David i Isaija

(Sud. 5,4; Ps. 68,8-9; Is. 66,15). Šesto, i poslednje, kao što kažu sva Pustinjska proročanstva, On dolazi sa juga – iz pravca Sinaja, Te-
mana, Sira, Farana, Edoma – i ide prema Jerusalimu. To je u skladu
sa onim što Lanej kategorički tvrdi – da ova proročka himna
„opisuje pohod Božanskog ratnika“⁶.

VELIKA GOZBA

Stihovi 15-17 opisuju početak hiljadugodišnje vladavine Cara-
Mesije: Kada se Izrael bude čvrsto uspostavio u svojoj zemlji, tada
će početi veliko slavlje:

Gospod nad vojskama će biti zaštita nad njima,
pa će razarati
i obaraće kamenjem iz pračke.
Piće i vikaće kao vinopije
i biće puni kao pehar,
kao uglovi žrtvenika.
Toga dana će ih izbaviti njihov Gospod Bog
kao stado svog naroda,
i oni će blistati kao dragulji iz krune
nad njegovom zemljom.
Kakvo je dobro njegovo!
Kakva je lepota njegova!
Od žita će bujati mladići
i devojke od šire. (Zah. 9,15-17)

Nakon što Gospod odbrani Izrael i izbavi ga, Izrael će postati
dominantan nad svojim neprijateljima. Dok je proročanstvo počeo
tako što je Izrael bio porobljen u pustinjskoj jami, ono se zavr-
šava sa njima u njihovoj zemlji, i velikom gozбом sa obiljem hrane
za „uživanje“. Pominjanje žita i mladog vina ponovo ukazuje na
vreme jesenje žetve i svete praznike koji je prate. Veb sumira ova
tri stiha: „Bog će biti s njima i boriće se za njih, kao što je to učinio
u vreme izlaska. I borba neće trajati zauvek. Jednog dana će se

završiti; vreme žita i novog vina će doći“⁷. Od tog vremena pa nadalje, Izrael će biti poput blistavog i sjajnog dragulja u Gospodnjoj kruni.

Dakle, proročanstvo iz Zaharije 9 je još jedan važan tekst koji treba dodati listi Pustinjskih proročanstava. Na vihorima južnim, Božanski ratnik će doći i osloboditi Izraelove zarobljenike iz pustinjskih bezvodnih jama, mesta njihovog ropstva. Nakon što Svoj narod vrati kući u obećanu zemlju, Car će obnoviti carstvo Izraelu i učiniti da mir zavlada u celom svetu.

Dok je borbena himna u Zahariji 9 ključno mesijansko proročanstvo, poglavlja 12-14, takođe, sadrže duboke detalje o konačnom izbavljenju. Ovde ćemo istaći samo najrelevantnije delove. Kao i 9. poglavlje, i 12. počinje sa: „Breme reči Gospodnje za Izrailja“ (st. 1 Daničić). U nastavku prorok govori o invaziji i opsadi Jerusalima i Jude (st. 2-8). Međutim, umesto da bude poražen, Izrael u potpunosti ostvaruje pobedu. Ovo je neke zbunilo. Da li će Izrael biti poražen u poslednjim danima ili će pobediti? Odgovor je jednostavan. Pre nego što se Isus vrati, Izrael će biti poražen. Nakon što se On vrati, Izrael će biti pobednik. Drugi smatraju da ovo može da se odnosi na prošle sukobe, kao što su Šestodnevni ili Jom Kipurski rat. Kontekst, međutim, govori o vremenu kada će Izrael u potpunosti pobediti sve svoje neprijatelje. Ovo će se dogoditi samo onda kada Mesija bude prisutan. Tada će neprijateljski narodi, koji okružuju Izrael, biti uništeni kao što suva drva sagore u vatri (st. 5-6). Jevrejski narod će biti toliko osnažen da će se za njega reći da je „kao Bog“ (st. 7-8). Za to vreme, Gospod objavljuje: „Udariću smetenošću svakog konja, a konjanika bezumljem“ (st. 4). Ovo ima za cilj da podseti na Božiju pobedu tokom Izlaska. U skladu s ovim objašnjenjem, Veb komentariše: „To je ono što se dogodilo kada je Gospod zbacio faraonsku vojsku na Crvenom moru“⁸.

ONOGA KOGA SU PROBOLI

Stihovi 9-10 opisuju jedan od centralnih i najvažnijih događaja u Bibliji. Zaharija oslikava trenutak kada će se Mesija u potpunosti otkriti svom narodu:

Toga dana ću učiniti da ispare svi narodi koji udare na Jerusalim. Izliću na dom Davidov i na stanovnike Jerusalima Duh naklonosti i preklinjanja. I oni će gledati mene, onoga koga su proboli. Zakukaće za njim kao što se kuka za jedincem. Gorko će plakati za njim kao što se plače za prvencem. (Zah. 12,9-10)

Onaj koji je ovde „proboden“ nesumnjivo ukazuje na Isaijino proročanstvo o Slugi stradniku, Mesiji. Međutim, ovde Bog za Sebe kaže da je proboden: 'Gledaće Mene, onoga koga su proboli'.

Veb beleži intenzitet Gospodnje nevolje: „To nije samo ranjavanje, već smrtni udarac, srce je probodeno. Ali ni to nije ono najgore. Najdublju bol izaziva saznanje ko Mu je to učinio. Nije neprijatelj... već Njegov sopstveni narod“⁹. Nakon što su konačno i zaista „videli“ Mesiju, koji je bio proboden i usmrćen zbog njihovih grehova, sva plemena Izraelova će se zaplakati i pokajati za ono što su učinili. Kao što smo govorili u 13. poglavlju, ovo će rezultirati time da Gospod izlije Svog Duha na ceo narod i tako dovrši novi zavet (Pnz. 32,36-39; Is. 59,19-21; Jer. 31,27-34; Jez. 34,25-27; 36,23-31). Stihovi 11-14 opisuju Izraelova plemena, koja dozvoljavaju da ova novootkrivena objava i pokajanje uđe duboko u njihova srca. Poglavlje 13 opisuje rezultate ovog velikog unutrašnjeg duhovnog preobražaja:

Toga će se dana zbog greha i nečistoće otvoriti izvor za dom Davidov i za stanovnike Jerusalima. Toga ću dana – govori Gospod nad vojskama – iz zemlje izbrisati imena idola i više se neće spominjati. Iz zemlje ću da istrebim i proroke i nečisti duh. (Zah. 13,1-2)

Izrael će se zauvek odvratiti od svoje pobune protiv Gospoda. Idolopoklonstvo, loši savetnici i lažni proroci će zauvek biti stvar prošlosti. Narod i zemlja biće u potpunosti obnovljeni.

ZAVETNE KAZNE

Zaharija se zatim vraća na temu zavetnih kazni:

I u celoj zemlji – govori Gospod –
dve trećine će biti posečeno i postradaće.
Tako će ostati samo trećina ljudi.
Tu ću trećinu da pustim kroz vatru,
da je pretopim kao što se srebro topi.
Proveriću ih kao što se zlato proverava.
Oni će zazvati moje ime
i ja ću se odazvati i reći:
'Ovo je moj narod!'
A oni će da uzvrate:
'Gospod je naš Bog!' (Zah. 13,8-9)

Objava je, zbog svog jedinstvenog sadržaja, zastrašujuća i razorajuće bolna. Već smo detaljno govorili o ovom odlomku i njegovom značenju u 16. poglavlju. Jasno je da će Gospod provesti Izrael kroz kazne zaveta radi njegovog pročišćenja. Tema se nastavlja u 14. poglavlju:

Evo, dolazi dan Gospodnji kada će se usred tebe podeliti tvoj plen. Okupiću sve narode na bitku protiv Jerusalima. Grad će biti osvojen, kuće oplanjene, a žene silovane. Pola grada će odvesti u izgnanstvo, a ostatak naroda neće terati iz grada. (Zah. 14,1-2)

Proročka upozorenja, koja se nalaze u Levitskoj knjizi 23,14-33 i Ponovljenim zakonima 4,26-28, 32,23-27, sada nalaze svoje konačno ispunjenje. (Slučajno ili ne, dok pišem ovo poglavlje, ja se, zapravo, nalazim u istočnom Jerusalimu.) Preciznost Zaharijinog

proročanstva se ne može zanemariti. Ovde je prorok opisao podeljenost Jerusalima, koja će biti posebno izražena u poslednjim danima. Polovina stanovnika grada biće odvedena u zarobljeništvo. Ipak, iz razloga koje Zaharija ne objašnjava, polovina će ostati u gradu. Ja, evo, sedim u ovom istom gradu, koji je podeljen i danas, nešto više od dve hiljade godina kasnije, baš kao što je prorok i prekaao.

TADA ĆE DOĆI GOSPOD BOG MOJ

Sada dolazi najslavniji deo proročanstva. Izraelov Spasitelj će doći ubrzo nakon što nastupe poslednje kazne:

Evo, dolazi dan Gospodnji kada će se usred tebe podeliti tvoj plen. Okupiću sve narode na bitku protiv Jerusalima. Grad će biti osvojen, kuće opljene, a žene silovane. Pola grada će odvesti u izgnanstvo, a ostatak naroda neće terati iz grada. A Gospod će izaći i boriće se protiv ovih naroda kao što se nekada borio u vreme rata. Toga dana će njegove noge stati na Maslinsku goru koja je istočno od Jerusalima. I Maslinska gora će se rascepiti na pola, od istoka na zapad u jako veliku dolinu. Polovina gore biće pomerena na sever, a polovina na jug. I vi ćete bežati u dolinu mojih gora koja će dosezati do Acela. Bežaćete kao kada ste bežali pred zemljotresom, u danima Judinog cara Ozije. (Zah. 14,1-5a)

Ovaj deo Zaharijinog proročanstva doveo je do velike zabune u vezi sa stvarnom lokacijom Isusovog povratka. Dok odlomak kaže da će Gospodnje noge stajati na Maslinskoj gori, mnogi veruju da tekst kaže da će Isus sići sa neba na Maslinsku goru. O lokaciji Njegovog povratka ćemo razgovarati mnogo detaljnije u poglavlju 27. Ali za sada, hajde samo da kažemo da tekst zapravo ne navodi gde će se tačno Gospod pojaviti kada se vrati. Kao što smo videli, Pustinjska proročanstva navode da će Gospod sa juga stići u Jerusalem sa Svojim nebeskim vojskama. Sam Zaharija je to

već rekao u prethodnom proročanstvu (9,14). On ovde ne protivreči sebi. Izjava da će noge Gospodnje „u taj dan“ stati na Maslinsku goru se, jednostavno, odnosi na opštu prirodu Njegove vladavine. Da je u tekstu stajalo da će Isus doći na Maslinsku goru, s pravom bi moglo da se postavi pitanje zašto onda Njegov narod beži? Ne bi imalo smisla da narod beži zbog dolaska svog Spasitelja. Smatram da je najbolje rešenje da se na ovaj deo Zaharije ne gleda kao na niz hronoloških događaja, već pre kao niz opštih objava, koje se tiču ovog šireg razdoblja. Kada se pogleda ovaj deo Zaharijinog proročanstva, zajedno sa njegovim prethodnim proročanstvom iz 9. poglavlja, onda razumemo da će se redosled događaja odvijati na sledeći način: neposredno pre samog Isusovog povratka, tokom velike nevolje, dogodiće se veliki zemljotres. To će dovesti do toga da se Maslinska gora podeli na dva dela. Kada se to dogodi, mnogi stanovnici Jerusalima će pobeći iz grada. *Tada* će, nešto nakon toga, Gospod, sa mnoštvom Svojih svetih, „stići“ u Jerusalem zajedno sa Svojim narodom. Ovaj trijumfalni ulazak u Jerusalem dogodiće se tek nakon velike procesije sa juga. Dakle, Gospod će doći *nakon* što stanovnici Jerusalima pobegnu i vратиće ih u Jerusalem. To, zapravo, Zaharija i kaže:

Ali će doći Gospod, moj Bog, i svi sveti s tobom. Toga dana neće biti ni svetla ni hladne, ledene tame. U jedan dan, Gospodu znan, neće biti ni dana ni noći, nego će biti večer, a biće svetlo. Toga će dana sveže vode poteći iz Jerusalima: polovina njih ka moru na istoku, a polovina ka moru na zapadu. I to će biti i leti i zimi. (Zah. 14,5b-8)

Ovde vidimo kako Bog dolazi sa Svojim svetima. Kako stižemo do kraja Starog zaveta, vidimo da je ova slika, koja se prvi put pojavila u Mojsijevom blagoslovu, sada postala veoma dobro ispričana priča o budućem božanskom oslobođenju. Kao što ćemo videti, novozavetni pisci su na ovaj tekst i slične tekstove gledali kao na mesijanska proročanstva i da govore o Isusovom povratku.

OBNOVLJENO IZRAELOVO CARSTVO

Opis reke, žive vode koja teče iz Jerusalima, je i simboličan i doslovan. Iako simbolično govori o životu koji će poteći iz Jerusalima kada Isus bude Car, on je takođe prilično doslovan. Tokom hiljadugodišnjeg carstva, postojaće stvarna reka, koja će teći iz južnog dela Jerusalima. Zaharija ovu sliku neposredno prenosi iz Joila 3,18 i Jezekilja 47,1-12, a kasnije, Otkrivenje 22,1 daje potpuno isti opis. I ovo što sledi je nesumnjivo opis hiljadugodišnje Isusove vladavine:

Gospod će biti car nad zemljom svom. Toga će dana Gospod biti jedini i ime njegovo jedino. . . Narod će živeti u njemu i neće više doživeti kletu uništenje. Jerusalim će prebivati spokojno. (Zah. 14,9.11)

Univerzalna priroda JHVH-ove vladavine je ponovo potvrđena. Izjava da više neće biti „prokletstva“ odnosi se na kletve zaveta. Kao što će neposlušnost Izraela biti stvar prošlosti, tako će i zavetna prokletstva za neposlušnost biti prošlost.

MASOVNA SMRT

Stih 12 je bio izvor mnogih rasprava. Vojske Antihrista, koje se odupiru Mesijinoj moći, doživeće smrt koju su mnogi uporedili sa posledicama nuklearne eksplozije:

I ovo će biti pošast kojom će Gospod da udari sve narode koji su zaratili protiv Jerusalima: meso će im istruliti dok još stoje na nogama svojim, oči će im usahnuti u dupljama, a jezici će im se sasušiti u ustima. (Zah. 14,12)

Oni koji se usude da se suprotstave moći blistavog i neprijateljskom krvlju isprskanog Božanskog ratnika biće zbrisani sa mesta gde stoje, biće kao da ih je vatra progutala. Slaba ljudska tela nisu ništa naspram nezaustavljivog plamena sile Božije.

Kasnije će apostol Pavle reći da će Isus, kada dođe, ubiti Antihrista „dahom svojih usta i . . . pojavom svoga dolaska“ (2. Sol. 2,8). Tokom preostalog dela proročanstva, tokom hiljadugodišnje Isusove vladavine, neznabožački narodi su prikazani kao potpuno potčinjeni od strane izraelskog naroda i njihovog Cara. Oni neće biti samo poraženi neprijatelji, već će zapravo učestvovati u svetim danima Izraela. Boda to opisuje ovako: „Poraz će narode dovesti do njihovog potčinjavanja ovom kosmičkom caru, što će se pokazati u njihovom redovnom godišnjem hodočašću u Jerusalem za Praznik senica“¹⁰.

ZAKLJUČAK

Zaharija, kao jedan od poslednjih proroka, majstorski predstavlja povratak Mesije spajanjem slika i tema iz raznih drugih proročanstava. Povezujući proročanstva o invaziji i okupaciji grada Jerusalima, o kojima su govorili prethodni proroci (Joil 3,1-3; Dan. 11,31-45; Jez. 38-39), sa Pustinjskim proročanstvima o dolasku Boga, on oslikava prvu jasnu i sveobuhvatnu sliku Isusovog trijumfalnog ulaska u Jerusalem. Ne samo što se Gospod vraća u pratnji Svojih svetaca sa neba, već i sa onima koji su pobjegli u poslednjim satima, kada će snage Antihrista preuzeti kontrolu nad gradom. On će tada doći ne samo kao Car koji se vraća iz rata, već i kao oslobodioc grada.

Dok zaključujemo naše razmatranje starozavetnih Pustinjskih proročanstava, primećujemo nešto prilično neverovatno. Nije čak ni potrebno da se obratimo Novom zavetu da bismo razumeli prelepu i slavnu biblijsku sliku povratka Mesije. Iako mnogi hrišćani pogrešno pretpostavljaju da je koncepcija Isusovog povratka čisto novozavetna doktrina, istina je da bogata tradicija starozavetnih Pustinjskih proročanstava, zajedno sa mnogim drugim opštepriznatim mesijanskim proročanstvima, pruža nam živu, detaljnu i veličanstvenu sliku Isusovog povratka u koloru.

Biblija je zapravo naslikala ovu sliku mnogo pre nego što je Novi zavet uopšte i napisan. Kada su došli Isus i apostoli, Božijem narodu ona je već uveliko bila poznata i razumljiva.

ENOHOVO PROROŠTVO

Pre nego što završimo istraživanje Pustinjskih proročanstava, treba da pogledamo i proročanstvo iz 1. Enohove.¹ Iako 1. Enohova knjiga nije deo biblijskog kanona, ona je bila veoma poznata i uticajna knjiga i pre i za vreme Isusovog života. Zanimljivo je da je deo Enohovog proročanstva, zapravo, i ušao u Novi zavet, u Judinoj poslanici.

Proročanstvo počinje ovako:

Reči blagoslova Enoha, kojim je on blagoslovio izabrane i pravednike, koji će biti živi u dan nevolje, kada će svi nečastivi i bezakonici biti uklonjeni. I upotrebi on parabolu i reče - Enoh, čovek pravednik čije oči otvori Bog, vide utvaru Svetog na nebesima koju mi pokazaše anđeli, i od njih sam sve čuo, i od njih sam razumeo to što sam video, ali ne za ovo pokoljenje nego za buduća, koja dolaze (pokoljenja). O izabranima rekoah ja, i obratih se u paraboli o njima: (1. Enoh. 1,1-3 Pravoslavlje.net)

Proročanstvo počinje veoma slično kao Mojsijev blagoslov. Umesto: „Ovo je blagoslov, kojim je Mojsije, čovek Božiji, blagoslovio narod izrailjski“ (Pnz. 33,1), ovde imamo „Reči blagoslova Enoha, kojim je on blagoslovio izabrane i pravednike, koji će biti živi u dan nevolje“ (1,1). Objava je, prema autoru, data tokom

posete nebu, a preneti je i kroz slušanje reči „stražara“ i „svetih“¹ dok je bio tamo. Enoh razjašnjava kontekst ovog proročanstva. Ono je za naraštaj iz daleke budućnosti, posebno se onima, koji će živeti tokom velike nevolje, svedoči o Božijem dolasku sa neba. A zatim, počinje proročanstvo:

Večni Bog će stupiti na zemlju, (čak) na goru Sinaj, (i pojavice se iz tabora Svoga), i pojavice se u sili Svojoj moćnoj sa neba nebesa. I svi će biti zadivljeni u strahu, i Stražari će se uzdrmati, i veliki strah i trepet će ih obuhvatiti sve do krajeva zemlje. I visoke gore će se tresti, i visoka brda će postati niska, i rastopice se kao vosak pred plamenom, i zemlja će se potpuno raspasti, i sve što je na zemlji poginuće, i biće sud nad svim (ljudima). Ali pravednima će On dati mir. I sačuvaće izabrane, i milost će biti na njima. I svi će oni pripasti Bogu, i procvetaće oni, i biće svi blagosloveni. I On će svima pomoći, i svetlost će im se pojaviti, i On će stvoriti mir za njih. I evo! On ide sa desetinama hiljada svojih svetih, kako bi proveo sud nad svima, i uništi sve nečastive: i okriviti svako telo zbog svih dela njihovih nečastivih koja su činili u bezakonju, i za sve grube reči, koje su oni u bezakonju izrekli protiv Njega. (1. Enoh 1:4-9 Pravoslavlje.net)²

Prvi komentari se tiču Boga, koji dolazi iz svog prebivališta na nebu na goru Sinaj, fascinantni su jer se odnose na naše proučavanje. Dok Ponovljeni zakoni 33, Sudije 5 i Avakum 3 zamišljaju Boga kako dolazi sa Sinaja i ide ka Jerusalimu, neki prevodi Enohovog proročanstva Ga prikazuju kako se naočigled svih spušta pravo na Sinajsku goru. Osnovni grčki prevod Enoha uključuje reči „na zemlju“, zbog kojih je teško utvrditi tačno značenje. Da li proročanstvo ukazuje na to da će Bog doći pravo sa neba na Sinaj ili da će se spustiti sa neba na zemlju, a zatim došao na Sinaj? Prevodi Čarlsvorta i Nikelsberga upućuju na prvo, dok prevodi Čarlsa i Evansa na drugo. Ovo odmah pokreće pitanja u vezi sa

¹ „stražara“ i „svetih“ - u srpskom prevodu stoji samo „anđela“.

Zaharijom 14, za šta mnogi pogrešno smatraju da će Gospod „sići“ na Maslinsku goru. Međutim, kao što smo rekli u prošlom poglavlju, izjava jednostavno kaže da će „u taj dan“, što znači u nekom dužem vremenskom razdoblju, Njegove noge „stajati“ na Maslinskoj gori. To se, naravno, neće desiti sve dok On ne dođe u Jerusalem sa hiljadama Svojih svetih, sa čime se slažu ostali tekstovi. O ovom pitanju ćemo detaljnije govoriti nastavku.

Naglasak Enohovog proročanstva je na osudi zlih. Tako i Nielsberg komentariše:

Ovaj početni deo Enohovog proročanstva opisuje dolazak preuzvišenog Boga, Božanskog ratnika, koji će se pojaviti na zemlji da sprovede univerzalni sud nad čovečanstvom i pobunjeničkim posmatračima^k.³

Ovde vidimo da proročanstvo spaja Ponovljeni zakon 33 sa Mihejem 1,3-4. Dok Mojsijev blagoslov oslikava Boga koji dolazi sa Sinaja, Mihej vidi Boga kako silazi sa neba:

Jer, gle, izlazi Gospod iz svog mesta,
sići će da gazi visine zemaljske.
Pod njim će se topiti planine,
raspuknuće se doline
kao vosak pred ognjem,
biće kao kada voda niz strminu teče. (Mih. 1,3-4)

Enoh, isto kao i Mihej, kaže da se planine tope kao vosak. Ovo, takođe, podseća na Davidove reči na početku Psalma 68, koji poziva Boga da ustane i sudi Svojim neprijateljima, koji će se istopiti kao vosak. Poezija ovde ima za cilj da prenese sliku Božijeg suda nad narodima i zlima širom zemlje. Pred licem Njegovog prisustva i osude koja ih stiže, oni će se istopiti kao vosak pred

^k „posmatračima“ – ili: „stražarima“, „anđelima“.

buktinjom. Džejms H. Čarlsvort sumira proročanstvo na sledeći način:

Izrael će biti izbavljen od neznabožaca, Mesija će im doći i vratiti ih u Jerusalim, i oni će se mnogo radovati. Štaviše, Izraelovo carstvo, sakupljeno sa četiri strane sveta, ješće za Mesijinom trpezom i mnogi iz drugih naroda će im se pridružiti.⁴

Ono što zadivljuje kod ovog proročanstva je činjenica da Juda doslovce navodi poslednji deo (st. 9) u Novom zavetu (Juda 14). Juda i drugi u ranoj crkvi, razumeli su da se ovo proročanstvo odnosi na Isusov povratak. Dakle, Juda citira Enohovo proročanstvo, koje opisuje Boga kako silazi sa neba na goru Sinaj, i primenjuje ga na Isusov povratak. Enoh se, pak, oslanja na Moj-sijev blagoslov, prvo od Pustinjskih proročanstava.

DRUGI IZLAZAK U JEVREJSKOJ MISLI U PRVOM VEKU

Dok je slika Isusa koji prelazi pustinju prilikom Svog povratka, bez sumnje, strana većini današnjih hrišćana, G. K. Bijl tvrdi da je ona, zapravo, bila naširoko poznata i prihvaćena tokom prvog veka. Tokom ovog razdoblja, prema Bijlu, pored Enoha, i razni drugi „jevrejski spisi izgradili su verovanje da će Mesija sabrati Svoj narod u pustinji u poslednjim danima“⁵. Zatim, „ovaj pogled na budućnost se vidi u spisima Josifa Flavija, koji mesijanske pokrete iz prvog veka poistovećuje isključivo sa pustinjom i temama Izlaska“⁶. Na primer, Flavije pominje razne lažne mesije, koji su vodili svoje grupe u pustinju „ubeđujući ih da će im Bog tamo pokazati znake slobode“⁷. Rečeno nam je da je jedan takav lažni prorok obmanuo i okupio trideset hiljada ljudi. On ih je vodio zaobilaznim putem, preko pustinje do Maslinske gore, i bio je spreman da silom upadne u Jerusalim sa tog mesta, jer je nameravao da savlada rimski garnizon i zagospodari narodom. U

tome su trebali da mu pomognu stražari, njegovi ljudi, tako što bi mu omogućili da uđe u grad.⁸

Kao što N. T. Rajt ispravno komentariše, „Svako ko je okupljao ljude u pustinji Jordana, simbolično je govorio: ovo je novi Izlazak“⁹. Bijl dodaje: „Povezanost zilota i sličnih pokreta sa divljinom verovatno je deo ovog većeg mesijanskog očekivanja“¹⁰. Prema Bijlu, zajednica u Kumranu se preselila u pustinju jer su verovali da će tamo početi da se ispunjavaju proročanstva.¹¹ Iako su pisac 1. glave Enohove knjige i oni iz kumranske zajednice, razni jevrejski ziloti i Jovan Krstitelj imali drastično različita verovanja, oni su se slagali u jednom – da će se mesijanska obnova započeti u pustinji. Na osnovu svih tekstova koje smo razmatrali, ono što Pustinjska proročanstava najvaljuju je očigledno postalo naširoko rasprostranjeno gledište. Ovo je verovatno razlog zašto je Isus upozorio Svoje sledbenike da ne idu u pustinju da proveravaju kada se neko tamo pojavi kao mesija (Mt. 24,24-26). Isus je jasno stavio do znanja da kada dođe pravi Mesija, biće kao što je opisano u Ponovljenim zakonima 33, Avakumu 3 i ostalim tekstovima, koji kažu da će On doći kao što sunce zasija na istoku i ide prema zapadu. Njegov dolazak će biti blistav i svima očigledan: „Jer kao što munja izlazi od istoka i seva do zapada, tako će biti i dolazak Sina čovečijeg“ (Mt. 24,27).

U zaključku možemo reći da je narativ, koji smo ispitivali u raznim Pustinjskim proročanstvima, bio naširoko poznat i prihvaćen među Jevrejima u prvom veku. Isusu, Jovanu Krstitelju i apostolima, svima njima je, mada u različitom obimu, bila veoma poznata ova prelepa priča o obnovi. Kao što ćemo videti u sledećem poglavlju, odraz onoga što su oni očekivali, možemo jasno sagledati u novozavetnim spisima.

ISUSOV POVRATAK U NOVOM ZAVETU

Konačno, dolazimo do Novog zaveta. Kada hrišćani žele da razumeju Isusov povratak, najčešće je to jedini deo Biblije kojem će se obratiti. Mnogi se nikada ne pitaju da li Stari zavet ima šta da kaže o ovoj temi. Međutim, biblijska slika dolaska Mesije sa neba je mnogo starija od Novog zaveta. Kao što smo videli, u vreme Isusa i apostola, priča o Mesijinom slavnom dolasku i pobedonosnom pohodu kroz pustinju bila je nadaleko poznata i razumljiva Božijem narodu. Pisci Novog zaveta retko su detaljno razrađivali ovu priču, jer je to već uradila Biblija. Postoje izuzeci, gde su tajne, koje su do tada bile uglavnom skrivene, proširene. Činjenica da će biti dva Mesijina dolaska, na primer, najznačajniji je od ovih izuzetaka. Novozavetni pisci su jasno razumeli da je prvi Mesijin dolazak bio radi otkupljenja grehova, dok će drugi dolazak biti zbog osude i nagrade. Kao što kaže autor pisma Jevrejima, Isus je došao „jednom, da odnese grehe mnogih“ i „pojaviće se i drugi put, ali ne zbog greha, nego da donese spasenje onima koji ga iščekuju“ (Jevr. 9,28 SSP).

U ovom poglavlju videćemo da je novozavetna slika Isusovog povratka u potpunosti izvedena iz osnovnih starozavetnih tekstova, koje smo ispitali, i nadograđivana na njima. U suštini, svaki

odlomak u Novom zavetu, koji govori o Isusovom povratku, osvrće se na Pustinjska proročanstva.

ISUSOV POVRATAK PO SAMOM ISUSU

Prvo upućivanje na blagoslovenu nadu u Novom zavetu potiče od samog Isusa. Svoj povratak On opisuje ovako: „Jer će doći Sin čovečiji u slavi svoga Oca sa anđelima Svojim, i tada će uzvratiti svakome po njegovom delanju“ (Mt. 16,27; up. Lk. 9,26). Kasnije, u Svojoj besedi na Maslinskoj gori, Isus dvaput spominje Svoj povratak. Prvo On kaže: „I tada će se na nebu pojaviti znak Sina čovečijeg, pa će tada zakukati sva plemena na zemlji, i ugledaće Sina čovečijeg gde dolazi na oblacima nebeskim sa silom i velikom slavom. I poslaće Svoje anđele sa glasovitom trubom, pa će skupiti njegove izabranike od četiri vetra, od jednog kraja neba do drugog“ (Mt. 24,30-31; up. Mk. 13,26; Lk. 21,27). A onda, još kasnije, kaže: „A kada dođe Sin čovečiji u Svojoj slavi i svi anđeli s njime, onda će sesti na presto slave svoje“ (Mt. 25,31).¹

U okviru Isusovih opisa Njegovog dolaska, primećujemo sledeće:

1. Isus sebe naziva „Sinom čovečjim“.
2. On će: doći. . .
3. u velikoj slavi,
4. u oblacima,
5. sa svojim anđelima,
6. i na zvuk trube¹.

¹ *trube* – ili: „roga“.

7. Sve će to biti praćeno okupljanjem Njegovih izabranika.

Odakle potiče ovih sedam detalja? Četiri od njih se prvi put pojavljuju u Mojsijevom blagoslovu. Tamo je Bog zamišljen kao Onaj koji (1) „dolazi“ sa neba (2) u blistavoj slavi, (3) kako ide na oblacima, (4) sa hiljadama Svojih svetih anđela. Kasnije se iste teme ponavljaju u Pustinjskim proroćanstvima u Sudijama 5, Psalmu 68, Isaiji 35 i 40 i Zahariji 14. Dalje, Isus povezuje svoj povratak sa trubljenjem velike trube i okupljanjem Njegovih izabranih. Ova slika pre svega upućuje na Izlazak, kada, na dan kada je Gospod sišao, „glas trube snažno odjeknu“ (Izl. 19,16). Trube i okupljanja Njegovih izabranika se nalaze zajedno u Isaiji 27: „U dan onaj velika će zatrubiti truba i doći će raseljeni po zemlji asirskoj, i izgnani u zemlju egipatsku, i klanjaće se Gospodu na svetoj gori, u Jerusalmu“ (st. 13). Kontekst ovoga je očigledno veliko eshatološko ponovno okupljanje Božijih izabranika u zemlji i čini se da je to Isusova primarna, polazna tačka. U Zaharijinom Pustinjskom proroćanstvu, takođe vidimo da je odjekivanje trube povezano sa dolaskom Božanskog ratnika:

Gospod će se javiti nad njima
i suknuće kao munja strela njegova.
Gospod Bog će zaječati trubom
i hujaće u viorima s juga. (Zah. 9,14)

Šta ćemo sa nazivom Sin čovečiji? Odakle on dolazi? Nalazi se u Danilovom viđenju četiri zveri i sudnici na nebu. Tu nam je prikazan neko ko, iako ima oblik čoveka, takođe, dolazi na oblacima (Dan. 7,13). Onaj koji se pojavljuje, ili dolazi, na oblacima je JHVH (Izl. 13,21; 16,10; 24,16; 20,21; 33,9,10; 34,5; 40,34. 38; Pnz. 33,26; Ps 18,9-11; 68,4.32-33; 104,3; Is. 19,1). Dalje, onom, koji tako dolazi, biće dato „većno carstvo“ kako bi Mu služili „svi narodi, plemena i jezici“ (Dan. 7,14). Nepotrebno je reći da onaj, kojeg je

Danilo video, nije niko drugi do JHVH u ljudskom obličju. On je, takođe, Pobjednik na oblacima iz Pustinjskih proročanstava, koji će se vratiti da uspostavi „njegovo carstvo“ (Dan. 7,14). Neverovatno je što Isus sebe tako predstavlja. On je u suštini rekao Svojim učenicima: „Pročitali ste proročanstva o tome da se JHVH vraća sa neba u slavi, da dolazi u Jerusolim da uspostavi Svoje carstvo. Ona govore o meni. Mojsije Me je video kako dolazim u blještavoj slavi na goru Sinaj. Devora je o Meni pevala kako Me prate olujni oblaci dok gazim kroz Edom. David je Mene video kako dovozim veliku povorku u Jerusolim. Danilo Me je video i kao Boga i kao čoveka. I vi ćete me videti kako se vraćam na oblacima, u slavi, sijajući kao sunce, jer sve što su proroci rekli je istina“. Isusovi opisi Njegovog drugog dolaska su skoro u potpunosti zasnovani na slikama teofanije na gori Sinaj, kao i u kasnijim viđenjima proroka, posebno Danila u poglavlju 7. Svih sedam primarnih detalja i slika, koje Isus koristi da opiše Svoj povratak, ili se vezuju za Sinajsku goru ili za proročki narativ o Pustinjskim proročanstvima.

ISUSOV POVRATAK PO PAVLU

Šta kažu apostoli? Kako oni opisuju Isusov povratak? Pavlovo prvo pominjanje Isusovog povratka nalazi se u 1. Solunjanima, gde kaže: „Kada dođe naš Gospod Isus sa svim njegovim svetima“ (3,13 SSP). On iznosi dva detalja „kada dođe naš Gospod“ i „sa svim njegovim svetima“. Gde ih nalazimo zajedno? Oba se prvi put pojavljuju u Mojsijevom blagoslovu, koji je osnova za sva ostala Pustinjska proročanstava. U sledećem poglavlju vidimo Pavlovu izjavu: „Ovo vam govorimo na osnovu Gospodnje reči“ (4,15 SSP), navodeći da će citirati starozavetne tekstove. Zatim kaže: „Sâm Gospod će sići s neba sa pokličom, sa glasom arhandela i sa trubom Božijom“ (1. Sol. 4,16 prev. sa engl.). Pavle ovde kaže da će Bog sići, ili doći, sa neba, što ponovo upućuje na vreme kada je „Gospod sišao na goru Sinaj“ (Izl. 19,20). Gospod koji silazi sa neba, ili dolazi na oblacima, kao što smo više puta rekli, najčešća je slika u Pustinjskim proro-

čanstvima. Izraz „sići s neba“, međutim, može biti i pozivanje na Miheja 1: „Evo, Gospod izlazi iz mesta svoga. Silazi i ide po visinama zemaljskim“ (st. 3), ili podsećanje na Enoha 1, gde se kaže: „Sveti Svevišnji će izaći iz prebivališta svog, i večni Bog će stupiti na zemlju, na goru Sinaj“ (1,3-4 Pravoslavlje.net)². „Poklič Božiji“ ukazuje na Isaijin opis Gospoda kao Božanskog ratnika koji uzvikuje „bojni poklič“ (Is. 42,13 SSP). Jeremija, takođe, kaže: „Gospod grmi s visine, grmi glasom iz boravišta svoga svetog“ (Jer. 25,30). Slično, i Osija i Joil govore o Gospodu koji pušta Svoj glas i grmi sa Siona u kontekstu eshatološkog spasenja (Joil 3,16; Os. 11,10). Glas arhandela je pomalo tajna, jer izgleda da nema jasnog starozavetnog presedana. Možda je to Mihailo (Juda 9). Božija truba se, s druge strane, kao što smo već rekli, ne pominje samo u priči o teofaniji na Sinaju, već na nju ukazuju Isaija i Zaharija kada govore o Božijem dolasku u poslednjim danima.

U svojoj 2. poslanici Solunjanima, Pavle kaže „kada se Gospod Isus objavi sa neba sa svojim moćnim anđelima, u usplamtelom ognju. On će kazniti one koji ne poznaju Boga i ne pokoravaju se evanđelju našega Gospoda Isusa“ (2. Sol. 1,7-8 SSP). Umesto da govori o Isusovom „dolasku“, Pavle ovde kaže da će se Isus „objaviti“ sa neba. Grčka reč za „objavljeno“^m je *apokalipsej*, od čega potiče reč „apokalipsa“. Zato je knjiga Otkrivenje poznata i po nazivima „Apokalipsa“ i „Otkrivenje Isusa Hrista“, a njena primarna tema je objavljivanje, ili dolazak, Isusa sa neba. Tekst na koji se aludira je u Pustinjskom proročanstvu iz Isaije 40:

Tada će se otkriti slava Gospodnja, i svaki čovek će je videti –
jer su to kazala usta Gospodnja. (Is. 40,5)

Dalje, primećujemo da Pavle koristi druge sledeće motive: (1) Isus će se objaviti „sa neba“ (2) sa Svojim anđelima (3) u usplam-

^m *Objavljeno*, ili: otkriveno

telom ognju (4) da bi izvršio sud nad Svojim neprijateljima. Pono-
vo vidimo da se sve ove teme nalaze u Pustinjskim proročan-
stvima. Iako potiče od teofanije na gori Sinaj (Izl. 19,18; 24,17), „On
dolazi u usplamtelom ognju da sudi svojim neprijateljima“ je u
neposrednoj vezi sa završnim poglavljem u Isaijinoj knjizi:

Jer, gle, Gospod u ognju dolazi,
kao oluja su bojna kola njegova,
vratit će u gnevnoj razjarenosti svojoj
i karanju njegovom, u ognju raspaljenom.
Jer će Gospod suditi ognjem
i mačem svojim svakom ljudskom biću,
te će mnogi od Gospoda poginuti. (Is. 66,15-16)

Kasnije, Pavle kaže da ćemo videti „slavno pojavljivanje na-
šega velikoga Boga i Spasitelja Isusa Hrista“ (Tit 2,13 NSP). Ovde
primećujemo da Pavle govori o Isusu i kao Bogu i kao Spasitelju.
Novi zavet se ponovo osvrće na mnoge odlomke koji govore da će
Bog doći da spase Svoj narod i u njima vidi Isusov povratak.

Osim apostola Pavla, Petar se, takođe, pominje „obećanje nje-
govog dolaska“ (2. Pet. 3,4), kao i autor pisma Jevrejima, koji nas
uverava da „će doći onaj koji treba da dođe“ (Jevr. 10,37). Ovo je
zapravo citat iz Avakumovog Pustinjskog proročanstva (2,3-4).
Jakov govori o dolasku Gospodnjem (5,7-8). Osnovna slika Božijeg
dolaska potiče iz Mojsijevih blagoslova. Konačno, Juda, Isusov
brat, govori o Isusu koji će doći s neba „sa hiljadama Svojih svetih,
da sudi svima“ (Juda 14-15). Kao što smo već rekli, ovo je citat iz 1.
Enohove, jedinog teksta koji jasno kaže da će Isus doći sa neba i
sići na goru Sinaj.

ISUSOV POVRATAK PREMA KNJIZI OTKRIVENJE

Konačno, u knjizi Otkrivenje, prvo što apostol Jovan kaže je: „Evo,
ide sa oblacima i gledaće ga svako oko i oni koji ga probodoše, i

kukaće za njim sva plemena zemaljska. Da, amin.“ (Otk. 1,7). Evo odlomka koji spaja slike iz Zaharije 12 sa proročanstvima o Onom, koji dolazi na oblaku. Sledeći stih glasi: „Ja sam Alfa i Omega, govori Gospod Bog, koji jeste i koji beše i koji će doći, Svedržitelj“ (Otk. 1,8), što je nedvosmislena potvrda da je Isus i Jahve, Bog Svedržitelj, i Onaj koji dolazi.

Zatim je u Otkrivenju 12 Izrael opisan kao žena koja beži „u pustinju gde joj je Bog pripremio mesto da se tamo hrani hiljadu dvesta šezdeset dana“ (st. 6). Ovde imamo jasan novozavetni primer, koji odražava starozavetnu priču o Izraelu koji beži u pustinju da tamo sačeka JHVH-a, Božanskog ratnika i spasitelja. Samo nekoliko stihova dalje, rečeno nam je:

Ženi pak dadoše dva krila velikog orla - da leti u pustinju na svoje mesto, gde će se hraniti jedno vreme, i dva vremena, i po vremena, daleko od zmije. (Otk. 12,14)

Pominjanje žene, kojoj su data krila orla, odražava temu „drugog Izlaska“ jer upućuje na prvi Izlazak kada je Gospod podsetio Izrael kako ih je „nosio na krilima orlovskim i k sebi doveo“ (Izl. 19,4 Milin). Zatim, pred kraj proročanstva, Jovan opisuje Isusov povratak mnogo detaljnije nego bilo koji drugi odlomak u Novom zavetu:

Radujmo se i kličimo i odajmo mu slavu, jer dođe Jagnjetova svadba i žena njegova pripremi se, i dade joj se da se obuče u svetlo, čisto platno; platno, naime, to su pravedna dela svetih. I reče mi: napiši: blaženi su oni koji su pozvani na gozbu Jagnjetovu. Reče mi još: ove reči su istinite reči Božije. . . I videh otvoreno nebo, i vidi, beo konj, i koji sedi na njemu zove se Verni i Istiniti, i on sudi i ratuje po pravdi. Oči su mu vatreni plamen, a na glavi mu mnoge krune, sa napisanim imenom koje niko ne zna sem njega. I beše obučen u haljinu natopljenu krvlju, i njegovo ime zove se Reč Božija. A nebeske vojske na

belim konjima, obučene u belo, čisto platno, pratile su ga. I iz njegovih usta iziđe oštar mač - da njim pobije mnogobošce. I on će im biti pastir sa gvozdenom palicom; i on će gaziti muljaru ljutog vina gneva Boga Svedržitelja. On ima na haljini i na svom bedru napisano ime: Car careva i Gospodar gospodara. I videh jednoga anđela gde stoji na suncu, i povika veoma glasno govoreći svima pticama koje lete posred neba: dođite i skupite se na veliku Božiju gozbu, da jedete mesa careva i mesa vojvoda i mesa silnih i mesa konja i onih koji na njima sede, i mesa svih slobodnjaka i robova i malih i velikih. I videh zver i careve zemaljske i njihove vojske skupljene da zarate s onim što sedi na konju i s njegovom vojskom. I zver bi uhvaćena i s njom lažni prorok koji je pred njom učinio čudne znake, kojima je doveo u zabludu one što primiše žig zveri i one što se klanjaju njenom liku; oboje behu živi bačeni u vatreno jezero koje gori od sumpora. Ostali pak behu pobijeni mačem koji iziđe iz usta onoga što seđaše na konju, i sve ptice nasitiše se mesa njihov. (Otk. 19,7-21)

Na sve prethodno navedene teme i slike, Jovan sada dodaje da kada se Isus vrati:

1. Održaće se Njegova velika svadbena gozba.
2. Vratiće se kao ratnik.
3. Nebo će se otvoriti.
4. Doći će na konju.
5. Njegove haljine biće natopljene krvlju.
6. Njegove vojske će, takođe, jahati konje.
7. On će doći da izgazi Svoje neprijatelje kao grožđe.
8. On će ubiti Antihrista i njegove horde.

9. Životinje će jesti meso Njegovih neprijatelja.

10. Doći će da vlada narodima.

Svaka od ovih slika i tema proizilazi iz Pustinjskih proročanstava. Naravno, onaj ko razume da je Sinajski zavet poput bračnog zaveta, gde je Bog prestavljen kao muž nacije Izrael, sliku koju prenose mnogi proroci, prepoznaće važnost pominjanja 'jagnjetove svadbe'. Zatim, kroz evanđelja, kada Isus sebe naziva Mladoženjom, On, zapravo, kaže da je On JHVH, Bog svedržitelj, koji će se vratiti po Svoju nevestu. Pominjanje svadbene gozbe predstavlja Isusov povratak kao vrhunac sklapanja bračnog zaveta, započetog na Sinaju, na najjasniji mogući način. Kao što smo već više puta rekli, tema Njegovog dolaska sa neba prožima sva Pustinjska proročanstva. Slika Isusa i Njegove vojske kako stižu na konjima, potiče iz Avakuma 3,8.15, gde vidimo da JHVH-a i Njegove vojske dolaze „na konjima svojim i na kolima spasenja“ u velikom eshatološkom porazu Božijih neprijatelja. Slika Isusa kako gazi u kaci Božijeg gneva, natapajući Svoje haljine krvlju Svojih neprijatelja, dolazi iz Isaijine slike JHVH-a, koji dolazi iz zemlje Edoma (Is. 63). U stvari, to je proročanstvo iz Postanja 3,15 o Satiraču, koje sada ostvaruje pun krug (up. Br. 24,17; Pnz. 32,35; 33,21; 1. Sam. 2,10; Sud. 5,26-27; Ps. 58,10; 68,31; Is. 11; 3,3; Av. 3,13; Mt. 25,23.31-46; Juda 14; Otk. 14,20). Gozba za životinje potiče iz Psalma 68, gde vidimo da je Izrael uveren da će doći dan kada će Bog „smrskati glave svojih neprijatelja. . . da noge umočiš, a tvoji psi jezik u krv neprijateljâ“ (st. 21 i 23 SSP). Kasnije je Jezekilj u velikoj meri proširio ovu temu (39,17-20), dok Jovan parafrazira njegove opise. Izjava da će Zver i lažni prorok biti ubijeni se zasniva na Avakumovim rečima: „Smrvio si vođu zemlje opakih i od glave do pete ga ogolio“ (3,13 SSP). Ukratko, knjiga Otkrivenje počinje opisom Izraela koji beži u pustinju i doživeće svoj vrhunac sa Isusom, koji sa Svojim svetima dolazi da spase Svoj narod.

Pustinjska proročanstva, sa svojom bogatom temom o Božanskom ratniku, koji se vraća u slavi, imaju svoje poslednje ponavljanje u knjizi Otkrivenja.

ZAKLJUČAK

Maltene, svi novozavetni tekstovi koji pominju Isusov povratak, imaju korene u starozavetnim Pustinjskim proročanstvima. Mnogi bibličari i komentari su uglavnom istraživali klasična mesijanska proročanstva, dok su čitav jedan narativ i široka zbirka tekstova uglavnom zanemareni. Ovi vrlo detaljni, slikoviti, često i lepi tekstovi su, zapravo, najveći izvori podataka o Isusovom povratku u celoj Bibliji. Koliko god da je slika velikog pohoda kroz pustinju nova za mnoge proučavaoce Svetog pisma, to je tema koja uveliko prožima celu Reč Božiju. Sada, kada smo shvatili da je ona ključ za razumevanje potpune biblijske slike trijumfnog povratka Isusa Mesije, u stanju smo da u potpunosti cenimo Njegovu posvećenost da završi delo, koje je započeo u vreme prvog Izlaska. I kao što smo rekli na početku ovog dela knjige, slika, koju oslikavaju ovi tekstovi, toliko je veličanstvena da, jednostavno, više ne može ostati prikrivena.

GDE ĆE SE ISUS VRATITI?

Pošto smo potkrepili tvrdnje da će, nakon što se bude vratio, Isus u Svom pohodu do Jerusalima proći kroz pustinju – gledišta koje je malo hrišćana ikada razmotrilo – važno je da kažemo nešto i o tome šta tačno Biblija kaže, gde će se vratiti. Muslimani veruju da će se Isus vratiti u Damask, a mormoni veruju da će se vratiti u Independens, u državi Misuri. Ali šta Biblija kaže o tome? Odgovor će mnoge iznenaditi.

Nažalost, ako bismo pitali širok spektar hrišćana gde će se Isus vratiti, većina bi, verovatno, rekla da nemaju pojma. Međutim, od onih koji bi dali svoje mišljenje, skoro svi bi rekli da će se On prvo pojaviti u Jerusalimu. Mnogo godina sam i ja isto verovao. Nekoliko drugih bi se, možda, odlučilo za Petru, u južnom Jordanu. Još manji broj bi reklo da će se On prvo pojaviti na gori Sinaj ili u Egiptu. Ono što iznenađuje je to što su ovo, zapravo, vrlo legitimni, biblijski podržani pogledi. U ovom poglavlju ćemo razmotriti svako od ovih gledišta i prateće biblijske argumente za svako od njih.

JERUSALIM

Najzastupljeniji stav, da će mesto Isusovog povratka biti Maslinska gora i Jerusalem, prvenstveno se zasniva na dva odlomka: Zaharija 14 i Dela apostolska 1. Već smo nešto rekli o Zahariji 14 u

24. poglavlju, ali ćemo taj tekst ponovo razmatrati ovde. Najvažniji deo teksta počinje ovako: „Tada će Gospod izaći i ratovaće protiv tih varvara, kao što se borio u dan rata. U taj će dan stajati noge njegove na Maslinskoj gori, koja je istočno od Jerusalima“ (st. 3-4a). Zanimljivo je to što su, iako u tekstu stoji da će Gospod „stajati“ na Maslinskoj gori, mnogi tu reč u svojim mislima preinačili u nešto drugačije značenje – da će se On, zapravo, najpre „pojavit“ tamo. Tekst to ne kaže. Kao što smo ranije istakli, da ovaj stih opisuje trenutak Isusovog slavnog povratka, bilo bi krajnje čudno. Jer, odmah nakon toga se kaže da su stanovnici Jerusalima počeli da beže ka pustinji istočno od Jerusalima (st. 4b–5a). Zašto bi Jevreji, stanovnici Jerusalima, bežali od svog Boga, koji se vratio da ih spase? Malo ranije, u Zahariji 12, kaže se da će Ga, kada se bude vratio, svi „videti“, ili prepoznati, što će za posledicu imati nacionalno pokajanje. Ne stoji da će svi pobeći od Njega kada dođe. Dalje, u Zahariji 9, prorok je već opisao Gospoda kako „dolazi“ u Jerusalim u vihoru i olujama sa juga. Moja poenta je da nema razloga da verujemo da Zaharija protivreči svojim prethodnim izjavama, ili bilo kojem od Pustinjskih proročanstava. Važno je prepoznati da ovaj deo Zaharijinog proročanstva ne oslikava niz jasno utvrđenih događaja, već opštih izjava u vezi sa ovim širim razdobljem kraja. U stvari, tek nakon što je opisao beg naroda iz Jerusalima, on opisuje Gospodnji dolazak: „Tada će doći Gospod, Bog moj, i svi sveti s njim!“ (v. 5b Milin). U nastojanju da pomire sve ove tekstove, neki su došli do zaključka da će Isus prvo sići na Maslinsku goru, a zatim odleteti na drugu lokaciju, poput neke vrste Supermena. Iako razumem motivaciju iza takvog rešenja, ono je vrlo neobično. Moramo da se setimo da će od trenutka kada se bude otvorilo nebo i Gospod pojavi u pratnji mnoštva svetih, svi će oni biti vidljivi onima dole na zemlji. Zamisao o silasku tako velikog mnoštva u Jerusalim, samo da bi se potom prebacili na drugu lokaciju, deluje veoma usiljeno i nezgrapno, i bez ikakve biblijske podrške. Predložio bih mnogo bolje rešenje, a to je, da će

se stvarni redosled događaja, koji je opisao Zaharija, odvijati na sledeći način: Prvo, pre nego što se Isus vrati, dogodiće se veliki zemljotres, koji će rascepiti Maslinsku goru na pola i mnogi stanovnici Jerusalima će pobeći u pustinju istočno od Jerusalima. Ovo bi vrlo lako mogao biti zemljotres opisan u Otkrivenju 11,13, koji se dogodio nakon što su dva svedoka ubijena i uznesena na nebo: „A u taj čas bi veliki zemljotres, te pade deseti deo grada, i zemljotres pobi sedam hiljada osoba, a ostali se uplašiše i dadoše slavu Bogu nebeskom“. Posle ovog vremena, možda mesecima kasnije, Gospod će doći u Jerusalim sa svim Svojim svetima, uključujući i one koji su ranije pobjegli, a sada su spaseni. Dakle, nakon što stigne u Jerusalim, Isus će tada, zaista, stajati na Maslinskoj gori. Jer u taj dan Gospod će „prebivati na Sionu“ (Joil 3,17-21). Zatim, obistinice se ono što je rekao preko Isaije: „Ja ću proslaviti mesto počinka nogu mojih“ (60,13 Bakotić). Rekao bih da ovo gledište izmiruje sve važne tekstove, koji govore o ovoj temi; ono nije usiljeno i niti nezgrapno, Isus i Njegova vojska neće tek tako skakati s jedne lokacije na drugu.

Šta je sa Delima 1? Mnogi i na ovaj odlomak ukazuju kao podršku gledištu da će se Isus, kada se bude vratio, sići na Maslinsku goru. Nakon vaskrsenja, Biblija kaže da se Isus ukazao mnogim učenicima i da je, u suštini, držao privatne biblijske časove u razdoblju od četrdeset dana (Dela 1,1-3). Zatim ih je sabrao i naložio da čekaju izlivanje Svetog Duha (st. 4-5). Nakon što im je dao neka poslednja uputstva, Biblija daje sledeći izveštaj:

I kad to reče, bi uznet pred njihovim očima, i jedan oblak ga uze od njihovih pogleda. Kada su pak gledali na nebo – dok je on odlazio – gle, dva čoveka u belim haljinama već su stajali pored njih. Oni rekoše: ljudi Galilejci, što stojite i gledate na nebo? Ovaj Isus, koji je od vas vaznet na nebo, doći će na isti način kako ste ga videli da odlazi na nebo. (Dela 1,9-11)

Nakon što je Isus bio podignut, učenici su se vratili u Jerusalim, koji je, kako nam je rečeno, bio udaljen „subotni dan hoda“ (st. 12). Zaključak Evanđelja po Luki daje nam paralelni izveštaj i dodaje neke detalje o tome gde se sve ovo dogodilo:

Tada ih izvede do Vitanije, podiže svoje ruke i blagoslovi ih. I dok ih je blagosiljao, udalji se od njih i uznošaše se na nebo. A oni mu se pokloniše i vratiše se u Jerusalim s velikom radošću, i behu jednako u hramu [hvaleći i] blagosiljajući Boga. (Lk. 24,50-53)

Selo Vitanija, koje se danas na arapskom zove al-Eizarija, bilo je malo selo na jugoistočnoj strani Maslinske gore, oko tri kilometra od Hramskog brda. Razlog zašto je ovo važno je to što mnogi hrišćani posećuju Jerusalim i sa zapadnog vidikovca gledaju na istok iza Hramske gore, zamišljajući kako se odande Isus uzneo na nebo. U stvari, to se dogodilo nekoliko kilometara istočnije. Maslinska gora je zapravo mnogo veća nego što mnogi misle. Što se tiče mesta gde će se Isus vratiti, mnogi, na osnovu onog što su anđeli rekli u Delima apostolskim 1, smatraju da će se On, pošto je otišao odande, tamo i vratiti. Pažljivo čitanje reči anđela, međutim, ne ostavlja takav utisak. Tekst kaže da je Isus uznesen na oblacima i da će se vratiti „na isti način kako ste ga videli da odlazi na nebo“ (st. 11). Drugim rečima, On će se vidljivo vratiti na oblacima sa neba. Ništa više od toga se ne kaže, niti naslućuje. Dakle, uprkos široko rasprostranjenom gledištu da će se s neba Isus vratiti na Maslinsku goru, biblijski dokazi za to su prilično problematični. Ovo gledište je uglavnom zasnovano na pretpostavkama i zaključcima. Isus će zasigurno krenuti u Jerusalim ubrzo nakon svog povratka, za šta postoji obilje stihova koji govore o tome. Ali nema konkretnih i jasnih tekstova koji kažu da će sići pravo na Maslinsku goru. Kao što smo videli, svi opisi u Bibliji prikazuju Isusa kako ulazi u grad na sličan, ali mnogo slavniji

način, nego što je to bio prvi trijumfalni ulazak (Mt. 21,1-11, Mk. 11,1-11, Lk. 19,28-44 i Jn. 12,12-19).

PETRA

Neki drugi, koji su primetili mnoga Pustinjska proročanstva u Svetom pismu, sugerišu da će se Isus vratiti u oblast Petre, u današnjem Hašemitskom kraljevstvu Jordanu. Ovu poziciju zastupaju Arnold Fruhtenbaum u svojoj izuzetnoj knjizi „Stopama Mesije“, kao i Noa V. Hačings u svojoj knjizi *Petra u istoriji i proročanstvu*¹ i Robert Van Kampen u svom nezaboravnom delu *Znak Hristovog dolaska i kraja veka*². Prema Van Kampenu: „Odmah posle završetka sedamdesete nedelje, Hristos će se u telu vratiti na zemlju – tačnije u Edom“³. Slično, Fruhtenbaum kaže: „Četiri ključna odlomka tačno ukazuju na mesto Drugog dolaska, Vosor“⁴. Odlomci koje Fruhtenbaum navodi su Isaija 34 i 63, kao i Avakum 3,3 i Mihej 2,12-13. Prva dva teksta govore o Gospodu koji je izvršio veliko krvoproliće u zemlji Edomskoj. Avakum i Mihej govore o Gospodu koji prolazi ovim krajem. Očigledno, ja se svim srcem slažem da će Isus proći kroz ovu oblast i pritom će pobiti mnoge Svoje neprijatelje. Veliki deo ove knjige navodi dokaze za to. Međutim, nijedan od ovih odlomaka, zapravo, ne kaže, niti čak nagoveštava, da je ovo mesto odakle će Isus započeti Svoje putovanje. Fruhtenbaum mudro zaključuje svoje istraživanje sa dozom opreza:

Nije sigurno da ovi stihovi govore o Drugom dolasku, ali ako je tako (a autor naginje prema ovom stavu sa oprezom), vidi se da Bog dolazi sa planine Sir i iz zemlje Edoma. Planina Sir je planinski venac u južnom Jordanu, u kome se nalazi grad Vosor.⁵

Kao što smo pokazali, konsenzus Svetog pisma ukazuje na to da je Isus započeo Svoje putovanje, ne u Edomu, već južnije, na

gori Sinaj, a možda čak i u Egiptu. Hajde da ispitamo biblijske dokaze za ova dva gledišta.

SINAJSKA GORA

Jedna od glavnih tema ove knjige bila je da istakne stalni naglasak u proročkim spisima na Isusov veliki pohod sa juga, koji će biti pokrenut neposredno nakon što se bude vratio. Pipers tvrdi da se Isusov povratak odvija u etapama i da će prvo doći vidljivo sa Svojim svetima na goru Sinaj:

Upoređivanje stihova Svetog pisma pokazuje da kada se sveti podignu silom vaskrsenja i preobražaja, oni ne ostaju u „vazduhu“, već će biti preneti na goru Sinaj, gde se, po uspostavljanju Teokratije, dodeljuju položaji, inaugurišu carstvo i sveštenstvo, daju uputstva u okviru priprema za završetak postojećeg i nastupanje novog razdoblja.⁶

Već smo u velikoj meri istražili više tekstova, koji govore o Bogu koji dolazi sa Sinaja, i tu diskusiju ovde nećemo ponavljati. Međutim, nijedno od Pustinjskih proročanstava (osim 1. Enohove) izričito ne navodi da će Isus prvo stići na goru Sinaj. Međutim, sasvim je izvesno da će doći u Edom sa Sinaja. Dakle, u najmanju ruku, moramo priznati da će On sigurno proći kroz oblast Sinaja. Ovo znamo, pre svega, zato što se sva Pustinjska proročanstva osvrću na Izraelovo putovanje od gore Sinaj do obećane zemlje kao predznak Gospodnjeg dolaska. Kao što je zavetni kovčeg, koji predstavlja prisustvo JHVH-a, pošao sa Sinaja da bi konačno stigao u Jerusalim, tako i Sveto pismo prikazuje Isusovu pobjedničku procesiju. Drugo, to znamo jer Mojsijev blagoslov jasno kaže da Bog dolazi „sa Sinaja“. Isto tako, David povezuje Sinaj sa Isusovom velikom procesijom u Psalmu 68. Avakum, takođe, govori o područjima Madijana i Kuša (oba usko povezana sa područjem Sinaja), koja će drhtati prilikom Isusog povratka. Iz tog razloga je pošteno reći da Isus ne polazi iz Edoma, već da će se pojaviti još

južnije od gore Sinaj. Međutim, da li će Sinaj biti mesto gde će On najpre stići, kao što Piters tvrdi i, kako se čini, i. Enohova otvoreno kaže? Ako želimo da budemo dosledni, moramo priznati da Sveto pismo to, zapravo, nigde ne kaže. Dodatnu sumnju u ovo gledište, u stvari, daje nekoliko tekstova, koji se skoro uvek previđaju i koji ukazuju da će se Isusov trijumfalni pohod pokrenuti iz Egipta. Hajde da pogledamo te stihove.

EGIPAT

Konačno, tu je i gledište da, kada se vrati, Isus neće samo proći put koji je kovčeg zaveta prošao, od Sinaja do Jerusalima. On će, u suštini, proći ceo put Izlaska, dakle, počev od Egipta. Kao veći od Mojsija, Isus će, bukvalno, izvesti mnoge iz Svog naroda iz Egipta i nastaviće da oslobađa ostale tokom Izlaska koji će predvoditi. Iako je ova slika, bez sumnje, potpuno nova za većinu, budite sigurni da zapravo postoji vrlo čvrsta biblijska potpora za ovo gledište. U knjizi, koju toplo preporučujem, *Car Pashe*, autora Trvisa Snoua, predstavlja odlično objašnjenje, koje ide u prilog ovom gledištu.⁷ Argumenti za Isusov povratak u Egipat su sledeći: Prvo, postoje dokazi da će tokom velike nevolje mnogi iz Izraela pobeći u Egipat. Mojsije se na to poziva kada je opisao različite nesreće sa kojima će se Izrael suočiti zbog neposlušnosti zavetu: „Gospod će te brodovima vratiti u Egipat, putem za koji sam ti rekao da ga više ne smeš videti. Tamo ćete se sami prodavati svojim neprijateljima za sluge i sluškinje, ali neće biti kupca“ (Pnz. 28,68). Kontekst ovih nesreća je sud u poslednjim danima, koji će zadesiti Izrael neposredno pre Isusovog povratka. Drugo, postoji stih koji otvoreno kaže da će se Isus zaista vratiti u Egipat. Koristeći sliku Boga koji dolazi na oblacima, Isaija objavljuje: „Gle, Gospod prolazi na brzom oblaku i u Egipat dolazi“ (19:1a Milin). Dok bi neki mogli biti u iskušenju da zanemare takav odlomak kao puku poeziju koja opisuje Božiji sud, drugi deo stiha kaže da će On zaista biti vidljivo prisutan u Egiptu: „Drhte od njega svi idoli

egipatski i srce Egipćanima treperi“ (st. 1b Milin). U Brojevima 24, Valamovo proročanstvo ukazuje na to da će „seme“ i „car“ Izraela, (kako je najčešće Mesija prikazan), izaći iz Egipta, pre svega da uništi i satre sve narode koji se protive Njemu, Njegovom carstvu i Njegovom narodu:

Kako su lepi šatori tvoji, Jakove,
i kolibe tvoje, Izrailju!
Pružili su se kao livade,
kao vrtovi pored reka,
kao aleje što ih Gospod posadi,
kao kedrovi pokraj voda!
Voda teče iz vedra njegovog,
a seme njegovo je dobro natopljeno.
Car njegov će se podići iznad Agaga (Gog u LXX)
i carstvo njegovo će se uzvisiti.
Bog ga je izveo iz Egipta,
On je njemu kao rogovi bivola.
Proždire neprijateljske narode,
drobi kosti njihove,
lomi leđa njihova. (Br. 24,5-8 *kurziv moj*)

U Septuaginti, 7. stih ovako glasi: „Čovek će izaći iz njegovog semena i vlašće mnogim narodima, i biće podignut više od carstva Gogovog, i carstvo će mu se uvećati“⁸. To što je ovaj car taj koji će pobediti Goga, označava ga kao Mesiju. Kao što smo mnogo puta rekli, Mesija, koji će satrti Svoje neprijatelje, kada se bude vratio, možda je jedna od najčešćih proročkih slika povezanih sa Mesijom u Svetom pismu. Ovde, Satirač dolazi iz Egipta. Upravo tako Snou kaže: „Kada Isus izađe iz Egipta, on će se, u stvari, vratiti putem prvog Izraelovog Izlaska i voditi seriju bitaka protiv bliskoistočnih naroda, koji se nalaze na putu ka Izraelu“⁹. Konačno, ono što prosto zadivljuje, postoje neki tekstovi koji ukazuju na to da će Isus, kada se vrati, ponovo razdvojiti Crveno more. To bi, naravno, od Njega zahtevalo da stigne u Egipat, a

zatim se uputi prema gori Sinaj. U Isaiji 10, prorok govori o Gospodnjoj presudi nad Asircima. Širi kontekst odlomka je konačni sud i otkupljenje Izraela. „Asirac“ ovde se odnosi na Antihrista.

Zato govori Gospodar Gospod nad vojskama:

‘Narode moj, stanovnici na Sionu,
ne boj se Asirca kad te šibom tuče,
kad palicu na te podiže
na putu egipatskom,
jer još samo malo, i jarost je ispunjena,
i gnev moj će ih uništiti.“

I Gospod nad vojskama zamahnuće bičem na njega
kao što udaraše Madijane na Steni Orivovoj. (Is. 10,24-26a)

Ipolit Rimski, jedan od najvažnijih teologa rane crkve, u svojoj raspravi iz drugog veka, *O Hristu i Antihristu*, protumačio je da se ovaj odlomak odnosi na „bestidnog i bogoprotivnog – tiranina“¹⁰. Šta Isaija u svoje vreme kaže o Gospodu? „Štap će dići nad morem kao na putu iz Egipta“ (Is. 10,26b Milin). *Ovo je prosto neverovatno!* Na isti način na koji je Mojsije pružio svoj štap i Crveno more se razdvojilo, tako i ovde stoji da će Isus, prorok veći od Mojsija (Pnz. 18), na sličan način podići Svoj štap iznad mora. U sledećem poglavlju se ponavlja ista tema. Poglavlje počinje opisom drugog, većeg Izlaska: „U onaj dan Gospodar će po drugi put ispružiti ruku da otkupi ostatak svog naroda, one što su preostali iz Asirije i iz Egipta i iz Patrosa i iz Kuša i iz Elama i iz Senara i iz Amata i sa obala morskih“ (Is. 11,11). „Judine koji su rasejani“ ponovo će sakupiti „sa četiri strane zemlje“ (st. 12 Milin). Sve će se ovo dogoditi kada se Isus vrati. Međutim, poglavlje se završava veoma snažnom izjavom. Tokom poslednjeg razdoblja otkupa,

Gospod će isušiti
zaliv mora egipatskog,
rukom će zamahnuti protiv Eufrata,
jarom vetra on će nju razbiti

na sedam suvih tokova,
te će je ljudi prelaziti u obući. (Is. 11,15)

'More egipatsko' je Crveno more, kroz koje su Izraelci prošli u dalekoj prošlosti. More će ponovo biti udareno i razdeljeno. Izraelci su opisani kako preko mora idu kao po suvom! Slično tome, prorok Avakum, u svom velikom Pustinjskom proročanstvu, kada opisuje Isusa tokom velikog pohoda kroz pustinju, kaže sledeće: „Ti svojim konjima izgazi more, silne vode komešajući“ (Av. 3:15 SSP). 'Izgazi more svojim konjima' govori da će On ponovo razdeliti more. Na kraju, prorok Zaharija dodaje kako se osećao kad je čuo ove reči. Još jednom, kontekst proročanstva je Gospod koji vraća svoj narod iz celog sveta: „Vratiću ih iz egipatske zemlje i iz Asirije“ (10,10). Zatim nastavlja:

Kroz more oluje će proći
i primiriće morske talase.
Osušiće dubine Nila,
poniziće ponos Asirije,
a žezlo će egipatsko nestati. (Zah. 10,11)

Dakle, Gospod koji ponovo razdeljuje Crveno more, posebno u kontekstu konačnog izbavljenja Izraela, tema je koja se više puta pojavljuje kod proroka. Uzimajući sve u obzir, gledište da će se Isus vratiti u Egipat i ponovo proći ceo put Izlaska, ima veoma značajnu biblijsku podršku. Od različitih objašnjenja, ono, iako nikada nije razmatrano od strane proučavalaca Svetog pisma, izgleda najbiblijskije. Isus, veći Mojsije, i slava Božija u telu, sprovede još veći Izlazak iz Egipta, preko Crvenog mora, do gore Sinaj, i nastaviti sve do Jerusalima.

ZAKLJUČAK

Zaključićemo time što ćemo naglasiti da nikako ne treba da bude-
mo previše dogmatični po ovom pitanju. Naša svrha ovde nije da

budemo previše zahvaćeni onim što bi lako moglo postati eshatološka trivijalnost. Umesto toga, naša svrha treba da bude da zavirimo u tajnu onoga što Sveto pismo ima da kaže o ovom velikom događaju i jednostavno uživamo u lepoti priče o Isusovom trijumfalnom povratku. To svakako nije pitanje oko kojeg treba raspravljati. Umesto toga, to je tema koja u nama treba da probudi oduševljenje. Iz tog razloga će poslednje poglavlje proći kroz ovaj veliki pohod hronološkim redosledom, nadajući se da ćete kroz priču doživeti taj slavni i veličanstveni trijumfalni povratak Isusa Mesije.

ISUSOV TRIJUMFALNI POVRATAK

Pošto smo izneli biblijski slučaj Mesijinog povratka i Njegove pobjedničke procesije, sada ćemo se potruditi da povežemo stihove i damo odgovarajući hronološki pregled događaja. Jednostavno ćemo istaći više glavnih slika, pojmova i tema, koje Sveto pismo u više navrata koristi da opiše Njegov pobjednički povratak. Odlomci ili stihovi koji sadrže iste slike i teme biće grupisani zajedno. Sigurno ćemo propustiti mnoge odlomke, jer ovo i ne treba da bude iscrpno. Kada neki tekst sadrži više od jedne slike, ili teme, citiraće se više puta. Svrha tri sledeća poglavlja je, dakle, da služe i kao inspiracija i kao izvor za dalje proučavanje. To nije sveobuhvatna hronologija svakog detalja povezanog sa Njegovim povratkom. Ne želimo, na primer, da oblikujemo ovo gledište sa vrlo detaljnom i previše dogmatskom hronologijom pečata, truba i zdela iz Otkrivenja. Niti je ovo pokušaj da se događaji Njegovog povratka usklade sa raznim biblijskim svetim danima, praznicima, postovima i proslavama. Svrha je da damo širok pregled glavnih etapa Isusovog slavnog pohoda u Jerusalim.

POSLEDNJA TRUBA

Obrazac koji je prvi put ustanovljen tokom velike teofanije na gori Sinaj je da se Bog pojavljuje usred zvuka velike trube (kurziv je moj u sledećim odlomcima iz Svetog pisma):

A trećega dana, u sâm osvit, razlegne se grmljavina, munje počnu da sevaju, a gust se oblak nadvije nad gorom. *Glas trube snažno odjeknu*, a sav narod u taboru zadrhta od straha. . . Cela gora Sinaj je bila obavijena dimom, jer je Gospod na nju sišao u ognju. Dim se dizao kao iz peći, a sva se gora tresla. *Zvuk trube bivao je sve jači i jači*. Mojsije je govorio, a Bog mu je glasno odgovarao. I tako je Gospod sišao na goru Sinaj, na njen vrh. Tada je Gospod pozvao Mojsija da se uspne na vrh gore. Mojsije se uspne. (Izl. 19,16.18-20)

U dan onaj *velika će zatrubiti truba* i doći će raseljeni po zemlji asirskoj, i izgnani u zemlju egipatsku, i klanjaće se Gospodu na svetoj gori, u Jerusalimu. (Is. 27,13)

Gospod će se javiti nad njima
i suknuće kao munja strela njegova.
Gospod Bog će zaječati trubom
i hujaće u viorima s juga. (Zah. 9,14)

I poslaće anđele svoje s *glasovitom trubom*, pa će sakupiti izabranike svoje od četiri vetra, od jednog kraja neba do drugog. (Mt. 24,31)

U momentu, u tren oka, *kad zatrubi poslednja truba*. Truba će, naime, zatrubiti, i mrtvi će biti vaskrsnuti neraspdljivi, a mi ćemo se izmeniti. (1. Kor. 15,52)

Jer će sam Gospod na zapovest, na glas arhandela i *na trubu Božiju* sići sa neba, te će mrtvi u Hristu vaskrsnuti prvo. (1. Sol. 4,16.)

Nego će se u dane glasa sedmoga anđela, kad on bude zatrubio, svršiti tajna Božija, kao što je objavio svojim služiteljima, prorocima. (Otk. 10,7)

I sedmi anđeo zatrubi: i odjeknuše snažni glasovi na nebu govoreći: vladavina nad svetom pripade Gospodu našem i njegovom Mesiji, i vladace u sve vekove. (Otk. 11,15)

ON DOLAZI NA OBLACIMA

Kada se Isus vrati, doći će na oblacima. I ovde vidimo da se obrazac za ovaj događaj nalazi u Izlasku:

A trećega dana, u sâm osvit, razlegne se grmljavina, munje počnu da sevaju, a *gust se oblak nadvije nad gorom*. Glas trube snažno odjeknu, a sav narod u taboru zadrhta od straha. Mojsije povede narod iz tabora u susret Bogu. Stali su u podnožju gore. (Izl. 19,16-17)

Pošto je teofanija na Sinaju poslužila kao moćan predznak, Mojsije i proroci su tada počeli da govore o Božijem budućem dolasku na oblacima, kada će spasiti Svoj narod:

Niko nije kao Bog Ješurunov,
koji *po nebesima jezdi*
da ti u pomoć stigne,
i *po oblacima* u svome veličanstvu. (Pnz. 33,26)

Gospode! Kad si silazio sa Sira, kad si išao iz polja edomskog, zemlja se tresla, lilo je sa nebesa, *provališe se oblaci od kiše*. Brda su se tresla pred Gospodom, taj Sinaj pred Gospodom, Bogom Izrailjevim.

Kad si silazio sa Sira, Gospode,
kad si stupao sa polja edomskih,
zemlja se tresla, nebesa su pljuštala,
oblaci su vodom zapljuštali.

Gore su se tresle pred Gospodom,
pred Gospodom sinajskim, Bogom Izrailjevim. (Sud. 5,4-5)

On nebesa presavi i siđe,
pod nogama gusta mu je tama.
Heruvima uzjaha, polete,
i zaplovi na krilima vetra.
Od tame načini oko sebe šator,
od oblaka tamnih, od zborišta voda. (2. Sam. 22,10-12; Ps. 18,9-11)

Pevajte Bogu, pevajte slavopoj njegovom imenu;
uzdignite onog što na oblacima jaše.
Njegovo je ime Gospod,
uskliknite pred njim. (Ps. 68,4 SSP)

Zatrubite trubom na Sionu!
Povičite na mojoj svetoj gori!
Neka zadrhte svi stanovnici zemlje.
Dolazi dan Gospodnji
i baš je blizu!
Dan tamni i sumorni,
dan oblaka i guste tame. (Joil 2,1-2a)

Blizu je veliki dan Gospodnji!
Blizu je i sve je bliži i bliži!
Gorak je povik dana Gospodnjeg
i eno više ratnik.
Taj dan će biti dan gneva,
dan nevolje i stradanja,
dan razaranja i pustošenja,
dan mrklog mraka,
dan oblaka i guste tame. (Sof. 1,14-15)

Gledao sam u noćnim viđenjima, i gle, neko kao sin čovečiji
dolazi na oblacima nebeskim. On dođe do onoga od iskona, i
dovedu ga k njemu. (Dan. 7,13)

I tada će se na nebu pojaviti znak Sina čovečijeg, pa će tada zakukati sva plemena na zemlji, i ugledaće Sina čovečijeg gde *dolazi na oblacima nebeskim sa silom i velikom slavom*. (Mt. 24,30)

Reče mu Isus: ti kaza; ali vam kažem, od sada ćete videti Sina čovečijeg gde sedi s desne strane sile i *dolazi na nebeskim oblacima*. (Mt. 26,64)

I kad to reče, bi uznet pred njihovim očima, i *jedan oblak ga uze od njihovih pogleda*. Kada su pak gledali na nebo - dok je on odlazio - gle, dva čoveka u belim haljinama već su stajali pored njih. Oni rekoše: *ljudi Galilejci, što stojite i gledate na nebo? Ovaj Isus, koji je od vas vaznet na nebo, doći će na isti način kako ste ga videli da odlazi na nebo*. (Dela 1,9-11)

Evo, *ide sa oblacima* i gledaće ga svako oko i oni koji ga probodoše, i kukaće za njim sva plemena zemaljska. Da, amin. (Otk. 1,7)

I videh, i vidi, *beli oblak*, a na oblaku seđaše neko sličan Sinu čovečijem, sa zlatnim vencem na glavi i oštrim srpom u ruci. (Otk. 14,14)

SA MNOŠTVOM NJEGOVIH SVETIH

Vojske nebeske, sastavljene od mnoštva anđela, zajedno sa vaskrslim vernicima, biće sa Njim:

Siđe Gospod sa Sinaja, sa Sira se njemu objavi, zablista s gore Farana, *s hiljadama svojih svetih dođe*. (Pnz. 33,2)

Božijih je kola *na hiljade, na mnoge hiljade*; a Gospod je među njima, na Sinaju, u svetosti. (Ps. 68,17)

Tada će Gospod, moj Bog doći, *i svi sveti će biti sa njim!* (Zah. 14,5 Milin)

Jer će doći Sin čovečiji u slavi svoga Oca *sa anđelima svojim*, i tada će uzvratiti svakome po njegovom delanju. (Mt. 16,27)

I *poslaće svoje anđele* sa glasovitom trubom, *pa će skupiti njegove izabranike* od četiri vetra, od jednog kraja neba do drugog. (Mt. 24,31)

A kada dođe Sin čovečiji u svojoj slavi *i svi anđeli s njime*, onda će sesti na presto slave svoje. (Mt. 25,31)

Jer ko se postidi mene i mojih reči u ovom preljubotvornom i grešnom rodu, njega će se postideti i Sin čovečiji kada dođe u slavi svoga Oca *sa svetim anđelima*. (Mk. 8,38)

U momentu, u tren oka, kad zatrubi poslednja truba. Truba će, naime, zatrubiti, i *mrtvi će biti vaskrsnuti* neraspadljivi, a mi ćemo se izmeniti. (1. Kor. 15,52)

Kada se javi Hristos, naš život, *onda ćete se i vi s njim javiti u slavi*. (Kol. 3,4)

Sâm Gospod će sići s neba, pa će na njegovu zapovest, na povik arhanđela, na zvuk Božije trube, *vaskrsnuti najpre oni koji su umrli verujući u Hrista*. (1. Sol. 4,16 NSP)

Zatim ćemo mi živi, mi koji preostajemo, biti zajedno sa njima odneti na oblacima u vazduh - u susret Gospodu; i tako ćemo svagda biti sa Gospodom. (1. Sol. 4,17)

Ako je doista pravedno u Boga da uzvрати muku onima koji vas muče, a vama mučenicima pokoj sa nama *prilikom pojave Gospoda Isusa s neba, sa anđelima sile svoje u plamenom ognju*. (2. Sol. 1,6-8a)

O ovima je prorokovao Enoh, sedmi od Adama, rekavši: 'Evo, dolazi Gospod *sa hiljadama svojih svetih*'. (Juda 14 NSP)

I videh otvoreno nebo, i vidi, beo konj, i koji sedi na njemu zove se Verni i Istiniti, i on *sudi i ratuje po pravdi*. Oči su mu vatreni plamen, a na glavi mu mnoge krune, sa napisanim imenom koje niko ne zna sem njega. I beše obučen u haljinu natopljenu krvlju, i njegovo ime zove se Reč Božija. *A nebeske vojske na belim konjima, obučene u belo, čisto platno, pratile su ga . . .* I videh zver i careve zemaljske i njihove vojske skupljene da zarate s onim što sedi na konju i *s njegovom vojskom*. (Otk. 19,11-14.19)

GOSPOD DOLAZI U EGIPAT

Kao što smo u 27. poglavlju rekli, Isus će se, po svemu sudeći, prvo pojaviti u Egiptu:

Gle, Gospod prolazi na brzom oblaku i *u Egipat dolazi. Drhte od njega svi idoli egipatski i srce Egipćanima treperi*. (Is. 19,1 Milin)

Isus će tada povesti pobedonosnu povorku svog naroda iz Egipta i ponovo će razdeliti Crveno more:

Kako su lepi šatori tvoji, Jakove,
i kolibe tvoje, Izrailju! . . .
Poteći će voda iz vedra njegovog,
i seme će njegovo biti među velikim vodama,
i car će se njegov podignuti svrh Agaga („Gog“ u LXX),
i carstvo će se njegovo uzvisiti.
Bog ga je izveo iz Misira,
i On mu je kao snaga jednorogova;
poješće narode koji su mu neprijatelji,
i kosti će njegove potrti,
i strelama svojim postreljati ih. (Br. 24,5.7-8 Daničić)

Zato ovako govori Gospod, Gospod Savaot: 'Ne boj se, narode moj, koji na Sionu boraviš, Asira kad te šibom bije i štit svoj na tebe podiže, poput Egipćana! Samo malo, vrlo malo, i nestaće gnev moj. Tada će ih uništiti jarost moja.' Zamahnuće bičem na

njega Gospod Savaot kao što je udario Madijance kod stene Oriv
i štap će dići nad morem kao na putu iz Egipta. (Is. 10,24-26
Milin)

Gospod će isušiti
zaliv mora egipatskog,
rukom će zamahnuti protiv Eufrata,
jarom vetra on će nju razbiti
na sedam suvih tokova,
te će je ljudi prelaziti u obući. (Is. 11,15)

Ti svojim konjima izgazi more, *silne vode komešajući.* (Av. 3,15
SSP)

Vratiću ih iz egipatske zemlje
i iz Asirije. . .
Kroz more oluje će proći
i primiriće morske talase.
Osušiće dubine Nila,
poniziće ponos Asirije,
a žezlo će egipatsko nestati. (Zah. 10,10a.11)

GOSPOD DOLAZI SA SINAJA

Velika pobednička povorka će, nakon toga, nastaviti dalje do gore
Sinaj, a onda, i kroz Arabiju i Edom, prema Jerusalimu:

Gospod dođe sa Sinaja
i pokaza im se sa Sira,
s gore faranske zasija,
dođe s Vode razdora kod Kadisa,
a u desnici mu zakon ognjeni za njih.
Da, on voli narode,
svi sveti su u ruci tvojoj,
skupili su se kod nogu tvojih
da prihvate reči tvoje. (Pnz. 33,2-3 Milin)

Kad si silazio sa Sira, Gospode,
kad si stupao sa polja edomskih,
zemlja se tresla, nebesa su pljuštala,
oblaci su vodom zapljuštali.
Gore su se tresle pred Gospodom,
pred Gospodom sinajskim, Bogom Izrailjevim. (Sud. 5,4-5)

Neka Bog ustane,
neka se razidu njegovi dušmani!
Neka se razbeže pred njim oni što ga mrže!
Pevajte Bogu,
pevajte slavopoj njegovom imenu;
uzdignite onog što na oblacima jašeⁿ.

Njegovo je ime Gospod,
uskliknite pred njim. . .
. . . *zatočene vodi blagostanju,*
a buntovnici boraviće u sparušenoj zemlji.

Bože, kad si išao ispred svog naroda,
kada si stupao pustinjom, Sela
zemlja se tresla, nebesa su pljuštala,
pred Bogom, Bogom sinajskim,
pred Bogom, Bogom Izrailjevim.

Bože, obilje si kiše poslao nasledstvu svome;
umorno je ono bilo, a ti si ga ojačao.

Živalj tvoj se onde nastanio,
snabdevaš ubogog dobrima svojim, Bože.

Gospod objavljuje,
a žena što nose vesti veliko je mnoštvo.

Carevi i vojske beže li beže
a lepotica kuće plen razdeljuje.

Božijih je kola na hiljade,
na mnoge hiljade;
a Gospod je među njima
na Sinaju, u svetosti.

Ti se pope na visinu,

ⁿ *na oblacima jaše*, u nekim prevodima stoji: *...ide preko pustinje.*

*povede roblje silno,
 primi darove od ljudi,
 pa čak i od buntovnika;
 da prebivaš tamo,
 Gospode Bože.*

Blagosloven da je Gospod,
 što terete naše dan za danom nosi,
 Bog našeg spasenja. (- *Sela* -)

Bog naš Bog je dela spasonosnih,
 od Gospoda Boga izbavljenje je od smrti.
 Zacelo će Bog razbiti glavu svojih protivnika,
 i kosmato teme onog koji živi u svojim gresima.
 Gospod kaže: „Sa Vasana vratiću ih,
 iz dubina mora vratiću ih,
 pa da ti noga gaca u krvi
 i jezik tvojih pasa dobije svoj deo od tvojih protivnika.“

*Videše povorke tvoje, Bože;
 povorke Boga moga, moga cara ka Svetinji.*

Napred su išli pevači, potom svirači,
 a u sredini su devojke udarale daire.
 Blagosiljajte u zborovima Boga Gospoda,
 vi sa vrela Izrailjeva!

Eno, mladi Venijamin predvodi ih,
 glavari Jude sa mnoštvom,
 glavari Zavulona i glavari Neftalima.

Tvoj Bog snagu ti je odredio;
 pokaži snagu svoju, Bože, što si za nas delovao.

Zbog tvog Doma u Jerusalimu
 carevi će ti darove donositi.

Zapreti zverima u trsci,
 krdu bikova među teladima naroda;
 pa nek se ponize i donesu komade srebra,
 a on će rasuti narode što u ratu uživaju.

Doći će izaslanici iz Egipta,
 Kuš žurno pruža ruke svoje Bogu.
 O, carstva zemaljska, pevajte Bogu;

pevajte slavopoj Gospodu; *Sela*
onome što jaše nebom, drevnim nebesima!
Eno, on tutnji glasom svojim, glasom silnim.
Prepoznajte silu Božiju nad Izrailjem,
veličanstvo njegovo
i njegovu silu u nebesima.
Ti si strašan, Bože, u Svetilištu svome;
Bog Izrailjev sam daje silu i snagu narodu.
Blagosloven da je Bog! Ps. 68,1.4.6-12.17-35)

Sa Temana dolazi Bog
i Svetitelj sa Gore Farana. Sela
Veličanstvo njegovo pokriva nebesa,
a slava njegova zemlju ispunjava.
Njegovo svetlo blista,
a u ruci mu je dvokraka munja,
gde je skrovište snage njegove.
Pred njim pomor ide,
a pošast ga sve u stopu prati.
Kada stane, tad se zemlja trese;
kad pogleda, narodi poskaču;
rastresu se večiti vrhovi
i sležu se brda drevna,
jer drevni su putevi njegovi.
Video sam tugu pod šatorima Kušana,
podrhtavaju šatorski zastori zemlje madijanske. (Av. 3,3-7)

Kao junak Gospod stupa,
kao ratnik on se razjario,
On klikće i uz to viče,
na neprijatelje se svoje ustremio. (Is. 42,13)

Ko je taj što iz Edoma dolazi,
iz Vosore u ogrtaču jarkom,
onaj ukrašeni u odeći svojoj,
koji korača u punoj snazi?
- 'Ja sam koji govori o pravdi,

velik kad spasava'.
Zašto ti je odelo crveno
i haljine tvoje kao da si u muljari gazio?
- 'Cedio sam, po kaci gazio,
od naroda sa mnom ni čoveka,
i u gnevu njih sam izgazio,
i u jari svojoj njih sam izgnječio.
A što je iz njih šikljalo moj ogrtač je poprskalo,
te sam isprljao svu odeću svoju.
Jer je u mom srcu dan kada se svetim,
i došla je godina kada otkupljujem.
I gledam, a nema ko da pomogne;
zbunjen bivam, a oslonca nema.
I spasla me je desnica moja,
i srdžba moja oslonac mi bila,
te satirem narode u gnevu svom,
i srdžbom svojom sam ih opio,
a onim što iz njih šiklja zemlju sam natopio.“ (Is. 63,1-6)

Jer, gle, Gospod u ognju dolazi,
kao oluja su bojna kola njegova,
vратиće u gnevnoj razjarenosti svojoj
i karanju njegovom, u ognju raspaljenom.
Jer će Gospod suditi ognjem
i mačem svojim svakom ljudskom biću,
te će mnogi od Gospoda poginuti. (Is. 66,15-16)

Gospod će se javiti nad njima
i suknuće kao munja strela njegova.
Gospod Bog će zaječati trubom
i hujaće u viorima s juga. (Zah. 9,14)

Evo, dolazi Gospod sa hiljadama svojih svetih, da sudi svima i da osudi sve bezbožnike za sva bezbožna dela koja su učinili, i za sve drske reči koje su bezbožni grešnici izrekli protiv njega.
(Juda 14-15)

ONAJ KOGA SU PROBOLI

Pošto se Isus u punoj meri zauzeo za spasavanje svog naroda, sav Izrael će zajedno „gledati“ u Njega, jer su Ga prepoznali kao JHVH-a, obećanog izbavitelja. Sav Izrael će se kajati zbog svoje nekađasnje nevere, poverovaće u JHVH-a i svoje poverenje u Njega više nikad neće izgubiti:

*Pravda će otkupiti Sion,
i pravednost pokajnike njegove. (Is. 1,27)*

Toga dana ću učiniti da ispare svi narodi koji udare na Jerusalem. Izliću na dom Davidov i na stanovnike Jerusalisa Duh naklonosti i preklinjanja. I oni će gledati mene, onoga koga su proboli. Zakukaće za njim kao što se kuka za jedincem. Gorko će plakati za njim kao što se plače za prvencem. Toga će dana biti velika žalost u Jerusalmu kao žalost za Adad-Rimonom u dolini Megido. Žaliće zemlja, porodica za porodicom zasebno. (Zah. 12,9-12)

Reče im Isus: zar nikad niste čitali u pismima: 'Kamen koji odbaciše zidari, taj posta ugaoni kamen. . . I ko padne na ovaj kamen razbiće se; a na koga on padne satrće ga'. (Mt. 21,42a, 44)

Ne želim naime, braćo, da vam ostane nepoznata ova tajna, da ne bi mudrovali po svojoj mudrosti: jedan deo Izrailja je okoreo - dok ne uđu svi mnogobošci, i tako će se spasti sav Izrailj, kao što je napisano:

*'Izbavitelj će doći sa Siona,
odvratitiće bezbožnost od Jakova.*

*I ovo im je zavet od mene,
kad uklonim njihove grehe'. (Rim. 11,25-27)*

Evo, ide sa oblacima i gledaće ga svako oko i oni koji ga probodoše, i kukaće za njim sva plemena zemaljska. Da, amin. (Otk. 1,7)

OSTATAK

Kada proročki tekstovi govore o dolasku Boga da spase Svoj narod, govore o preživlom ostatku iz Svog naroda:

Što se spase i ostane od doma Judinog pustiće žile odozdo i roditi odozgo. Iz Jerusalima će izaći koji su preostali, iz gore Sion koji su se spasli.' To će učiniti revnost Gospoda Savaota. (2. Car. 19,30-31)

U to vreme biće izdanak Gospodnji na ukras i na slavu, a plod zemaljski na lepotu i ponos *spasenjem u Izrailju. Ko ostane na Sionu zvaće se „sveti”, svaki koji bude upisan da u Jerusalimu živi. (Is. 4,2-3)*

U taj dan *ostatak Izrailjev i preživeli iz doma Jakovljevog* neće se više oslanjati na onoga ko ih bije, nego će se istinski oslanjati na Gospoda, Sveca Izrailjevog. *Ostatak, ostatak Jakovljev* obratiće se Bogu Silnom. Ako bi, Izrailju, naroda tvog bilo kao peska morskog, *samo će se ostatak njegov vratiti*. Propast je određena, pravda je dovodi. (Is. 10,20-22)

Svako ko zazove ime Gospodnje,
biće spasen.
Jer će na gori Sion i u Jerusalimu
biti spasenje,
baš kako je rekao Gospod,
i *od ostatka koji Gospod pozove. (Joil 2,32)*

U tebi ću ostaviti
narod krotak i siromašan,
i oni će utočište naći
u imenu Gospodnjem.
Ostatak Izrailja neće činiti nepravdu
i laži neće govoriti.
Neće im u ustima biti jezik obmane
nego će se napasati i počivaće.

Neće biti nikog da ih plaši. (Sof. 3,12-13)

U one dane – govori Gospod – biću Bog svim rodovima Izraeljevim, a oni će biti moj narod.“

Ovako kaže Gospod:

Narod koji je preživio mač

našao je naklonost u pustinji,

kada je Izrailj otišao da nađe svoj počinak. (Jer. 31,1-2)

A na gori Sion spasenje će biti

i biće ona svetinja,

a dom će Jakovljevi zaposesti posede svoje. (Avd. 17)

A Isaija viče za Izrailj: 'Ako broj sinova Izrailjevih bude kao morski pesak, *spašće se ipak samo ostatak*'. (Rim. 9,27)

Na sličan način, Novi zavet kaže da će se Isus vratiti da izbavi i spase sav Svoj narod od njihovih neprijatelja i progonitelja. On će nagraditi pravednike, dok će izvršiti sud nad zlima. U kontekstu Novog zaveta, pravednik uključuje sve odane vernike, bilo Jevreje ili neznabošce:

Jer će doći Sin čovečiji u slavi svoga Oca sa anđelima svojim, i tada će uzvratiti svakome po njegovom delanju. (Mt. 16,27)

Ako je doista pravedno u Boga da uzvрати muku onima koji vas muče, a vama mučenicima pokoj sa nama prilikom pojave Gospoda Isusa s neba, sa anđelima sile svoje, u plamenom ognju koji će kazniti one što ne znaju Boga i one što nisu poslušni evanđelju o Gospodu našem Isusu. (2. Sol. 1,6-8)

Ovaj je, međutim, prineo samo jednu žrtvu za grehe i zanavek seo s desne strane Bogu, i dalje čeka dok njegovi neprijatelji ne budu postavljeni kao podnožje njegovih nogu. (Jevr. 10,12-13)

I kad (Jagnje) otvori peti pečat, videh pod žrtvenikom duše zaklanih zbog Božije reči i zbog svedočanstva koje imahu. I

povikaše snažnim glasom govoreći: dokle, sveti i istiniti gospodaru, nećeš suditi i osvetiti našu krv na onima što stanuju na zemlji? I svakom od njih beše dana bela haljina, i bi im rečeno da počinu još malo vremena, dok se ne navrši broj njihovih saslužitelja i njihove braće, koji ima da budu pobijeni kao i oni. (Otk. 6,9-11)

I dvadeset i četiri starešine, koji sede pred Bogom na svojim prestolima, padoše na svoja lica i pokloniše se Bogu, govoreći: zahvaljujemo ti, Gospode Bože Svedržitelju, koji jesi i koji si bio, što si uzeo svoju veliku silu i zacario se. I narodi se razgneviše, i dođe gnev tvoj i vreme mrtvih - da im se sudi, i da se da nagrada tvojim služiteljima, prorocima i svetima i onima koji se boje tvoga imena, malima i velikima, da upropastiš one koji su zemlju upropašćavali. (Otk. 11,16-18)

Aliluja, spasenje i slava i sila pripada Bogu našem, jer su istiniti i pravedni njegovi sudovi, što je osudio veliku bludnicu koja pokvari zemlju svojim bludom, i na njoj osvetio krv svojih služitelja. (Otk. 19,1-2)

POVORKA PEVA SLAVOPOJ

Jedne od najdirljivijih i najuzbudljivijih karakteristika pobjedničkog pohoda nalazimo u opisima muzičara i silnog mnoštva pevača, koji idu ispred i iza ogromne povorke. Oni pevaju, raduju se i kliču uglas, jer ne mogu da obuzdaju svoju radost. Postoji nekoliko razloga da verujemo da će među pevanim pesmama biti „Psalmi uspinjanja“, koje obično pevaju hodočasnici koji idu u Jerusolim na tri godišnja hodočasnička praznika.

Podiže se Bog uz poklik;
Gospod, uz zvuk trube.
Pevajte slavopoje Bogu, pevajte slavopoje;
pevajte slavopoje caru našem, pevajte slavopoje.
Jer, Bog je car cele zemlje;
pevajte pesmu poučnu.

Bog vlada nad narodima,
Bog stoluje na prestolu svom svetom. (Ps. 47,5-8)

Bog usamljenima nalazi dom,
sužnje izvodi na srećnu slobodu,
a buntovne ostavlja da žive
u zemlji sprženoj suncem. (Ps. 68,6 SSP)

Videše povorke tvoje, Bože;
povorke Boga moga, moga cara ka Svetinji.
Napred su išli pevači, potom svirači,
a u sredini su devojke udarale daire. (Ps. 68,24-25)

Vratiće se izbavljeni Gospodnji,
doći će u Sion s veseljem i s radošću večnom na čelima;
pratiće ih razdraganost i radost,
a pobeći će žalost i uzdasi. (Is. 35,10)

Kliči, ćerko sionska!
Podvikuj, Izrailju!
Raduj se i veličaj od sveg srca,
o, ćerko jerusalimska!
Uklonio je Gospod presudu protiv tebe,
pomeo je dušmane tvoje. (Sof, 3,14-15a)

BOŽIJI GNEV

Dok Isus korača napred, Božiji gnev – velike oluje, jaka kiša, grād,
zemljotresi, kao i pošast i oganj – izliće se na Božije neprijatelje.
Gnev Božiji dolazi sa neba, ali i od samog Isusa:

U desnici mu zakon ognjeni za njih. (Pnz. 33,2 Milin)

Na opakog on će sručiti
užareno ugljevlje i sumpor;
plamenovi ognjenog vihora,
to je deo njihov, to im je u čaši. (Ps. 11,6)

*Zemlja se tresla,
nebesa su pljuštala, pred Bogom,
Bogom sinajskim, pred Bogom, Bogom Izrailjevim. (Ps. 68,8)*

*Njegovo svetlo blista,
a u ruci mu je dvokraka munja,
gde je skrovište snage njegove.*

*Pred njim pomor ide,
a pošast ga sve u stopu prati.*

*Kada stane, tad se zemlja trese;
kad pogleda, narodi poskaču;
rastresu se večiti vrhovi
i sležu se brda drevna,
jer drevni su putevi njegovi.*

*Video sam tugu pod šatorima Kušana,
podrhtavaju šatorski zastori zemlje madijanske.*

O, Gospode, jesi li na reke gnevan?

*Gneviš li se ti na reke
ili si na more jarostan?*

*Evo, jezdiš na konjima
svojih bojnih kola spasenja.*

*Razotkriven i vidno je postavljen luk tvoj,
reč zakletve tvoje šiba. Sela*

A reke brazdaju zemlju.

*Gledaju te, grče se planine,
kuljaju bujične vode,
bezdan se javlja hukom svojim
i ruke svoje visoko diže.*

*Sunce i mesec miruju u svom prebivalištu,
uminu na svetlo strela tvojih
i na blesak sjaja tvoga koplja.*

*Ti u ljutnji zemlju gaziš,
u jarosti ti narode vršeš. (Av. 3,4-12)*

*U svojoj revnosti, u svom ognjenom besu, objavljujem: u taj dan
će veliki zemljotres zadesiti zemlju Izrailjevu. Trešće se preda
mnom ribe u moru, ptice na nebu, divlje zveri, svi gmizavci što*

puze po zemlji, i svi ljudi na zemlji. Gore će se srušiti, grebeni će pasti, a svaki zid će se srušiti do temelja. Pozvaću mač protiv Goga na svim mojim gorama, pa će okrenuti mač jedan na drugoga – govori Gospod Bog. Kazniću ga zarazom i krvoprolićem; pljusak, grad, oganj i sumpor sručiću na njega, na njegove čete i na mnoge narode što su sa njim. (Jez. 38,19-22)

Poslaću oganj na Magog, na one koji spokojno žive na ostrvima. Tada će znati da sam ja Gospod. (Jez. 39,6)

I ovo će biti pošast kojom će Gospod da udari sve narode koji su zaratili protiv Jerusalima: meso će im istruliti dok još stoje na nogama svojim, oči će im usahnuti u dupljama, a jezici će im se sasušiti u ustima. (Zah. 14,12)

I sedmi izli svoju zdelu u vazduh: i iziđe snažan glas iz hrama [nebeskog], od prestola, govoreći: svršeno je. I nastашe munje i grmljavine i gromovi, i bi veliki zemljotres kakvog nikad nije bilo odkad su ljudi na zemlji, toliki i tako veliki zemljotres. I veliki grad raspade se na tri dela, i gradovi mnogobožački popadoše. I veliki Vavilon spomenu se pred Bogom – da mu da čašu vina svoga ljutog gneva. I sva ostrva nestaše, i gore se više ne nađoše. I veliki grad, težine talantove, pade sa neba na ljude, a ljudi pohuliše na Boga zbog ovog zla od grada, jer njegovo zlo beše veoma veliko. (Otk. 16,17-21)

ISUS RATNIK

Tokom svog pobjedničkog pohoda, Isus će ubijati Svoje neprijatelje gde god ih sretne. Ovo će se nastaviti tokom puta, ali će dostići svoj vrhunac u Jerusalmu, gde će Antihrist, Lažni prorok i najveći deo njihovih vojski biti uništen. Ponovo vidimo Gospoda kao ratnika, temu koja se pojavila za vreme Izlaska:

Tada su Mojsije i Izrailjci zapevali ovu pesmu u slavu Gospoda: 'Gospodu ću zapevati, jer se silno proslavio, konja i konjanika u more je svalio.

Gospod je moja sila i pesma,
on mi je spasenje.
On je moj Bog,
slaviću Boga oca svoga, njega ću ja uzvisivati.
Gospod je ratnik,
Gospod mu je ime'. (Izl. 15,1-3)

Nakon Izlaska, ova tema će biti istaknuta u mnogim tekstovima, u kojima Gospod opisuje Sebe, kao i proročanstva o budućem spasenju, koje će On doneti:

Srećan li si, Izrailju! Ko je kao ti, narode,
koga Gospod izbavlja? *On ti je štit – tvoja odbrana,*
On je mač tvoj – tvoja pobjeda.
Dušmani tvoji puziće pred tobom,
a ti ćeš im po leđima gaziti. (Pnz. 33,29)

Neka Bog ustane, neka se razidu njegovi dušmani!
Neka se razbeže pred njim oni što ga mrže!
Razvej ih poput dima razvejanog;
nek propadnu zlikovci pred Bogom
kao vosak istopljen u vatri. . .

Bog naš Bog je dela spasonosnih,
od Gospoda Boga izbavljenje je od smrti.
Zacelo će Bog razbiti glavu svojih protivnika,
i kosmato teme onog koji živi u svojim gresima.
Gospod kaže: 'Sa Vasana vratiću ih,
iz dubina mora vratiću ih,
pa da ti noga gaca u krvi
i jezik tvojih pasa dobije svoj deo od tvojih protivnika' . . .

Zapreti zverima u trsci,
krdu bikova među teladima naroda;
pa nek se ponize i donesu komade srebra,
a on će rasuti narode što u ratu uživaju. (Ps. 68,1-2.20-23,30)

Gospod ti je s desne strane i careve lomi u danu svog gneva.
On narodima sudi,

sve je puno leševa;
širom polja on glave razbija. (Ps. 110,5-6)

Ti u ljutnji zemlju gaziš,
u jarosti ti narode vršeš.
Izlaziš zbog spasenja svog naroda,
zbog spasenja pomazanika svoga
drobiš glavara zlikovačkog doma,
razotkrivaš od pete do vrata. Sela
Njihovim kopljima probadaš
glavara njihovih ratnika,
a oni jurišaju da nas zdrobe,
i likuju kao kad u potaji
proždiru siromaha. (Av. 3,12-14)

Recite preplašenim srcima:
Budite jaki, ne bojte se!
Evo Boga vašega, odmazda dolazi,
naplata Božija.
On sam hita da vas spase! (Is. 35,4)

Ko je taj što iz Edoma dolazi,
iz Vosore u ogrtaču jarkom,
onaj ukrašeni u odeći svojoj,
koji korača u punoj snazi?
– *'Ja sam koji govori o pravdi, velik kad spasava'.*
Zašto ti je odelo crveno
i haljine tvoje kao da si u muljari gazio?
– *'Cedio sam, po kaci gazio,*
od naroda sa mnom ni čoveka,
i u gnevu njih sam izgazio,
i u jari svojoj njih sam izgnječio.
A što je iz njih šikljalo moj ogrtač je poprskalo,
te sam isprljao svu odeću svoju.
Jer je u mom srcu dan kada se svetim,
i došla je godina kada otkupljujem.
I gledam, a nema ko da pomogne;

zbunjen bivam, a oslonca nema
I spasla me je desnica moja,
i srdžba moja oslonac mi bila,
te satirem narode u gnevu svom,
i srdžbom svojom sam ih opio,
a onim što iz njih šiklja zemlju sam natopio'. (Is. 63,1-6)

Tog dana će se reći Jerusalimu:
'O, Sione, ne plaši se!
Neka ti ruke ne klonu!
Gospod, Bog tvoj je usred tebe,
ratnik što ti pobjedu daje'.
Radovaće se silno zbog tebe,
utišaće te ljubavlju svojom.
Klicaće zbog tebe radosnim povikom. (Sof. 3,16-17)

Toga dana ću učiniti da ispare svi narodi koji udare na Jerusolim.
(Zah. 12,9)

*A Gospod će izaći i boriće se protiv ovih naroda kao što se nekada
borio u vreme rata.* (Zah. 14,3)

*I zver bi uhvaćena i s njom lažni prorok koji je pred njom učinio
čudne znake, kojima je doveo u zabludu one što primiše žig zveri
i one što se klanjaju njenom liku; oboje behu živi bačeni u vatreno
jezero koje gori od sumpora. Ostali pak behu pobijeni mačem koji
iziđe iz usta onoga što seđaše na konju, i sve ptice nasitiše se
mesa njihova.* (Otk. 19,20-21)

MOJ NAROD IZRAEL

Zanimljivo je primetiti da je jedan od najčešćih razloga zašto će Isus suditi narodima upravo zbog njihovog zlostavljanja Njegovog naroda, Izraela:

*Zbog nasilja nad Jakovom, bratom tvojim,
prekriće te stid*

i doveka satrven ćeš biti.

Onog dana kada si stajao po strani,
od dana kad su mu tuđinci blago zarobili,
kad neznanci grunuše na vrata njegova
i za Jerusolim žreb bacaše,
ti si bio kao jedan od njih. . .

Blizu je dan Gospodnji svim narodima.

Šta si činio, činiće se tebi.

Obiće ti se o glavu dela tvoja.

Jer, kao što ste pili na mojoj svetoj gori
i svi narodi će istrajno piti.

I piće i gutaće

i biće kao da ih nije bilo. (Avd. 10-11, 15-16)

Okupiću sve narode.

Spustiću ih u dolinu Josafatovu

da se tamo sudim s njima,

zbog mog naroda Izrailja, nasljedstva moga,

koje su rasuli među narode

i moju zemlju razdelili. (Joil 3:2)

Jer Gospod ima dan za odmazdu,

godinu da se namire računi za Sion. (Is. 34,8)

Ta propašće puk i carstvo koji tebi ne budu služili,

i ti će puci biti potpuno zatrti.

Slava livanska doći će tebi:

čempres, brest i šimšir skupa,

da ukrase mesto Svetilišta mojega,

da učine časnim mesto ispod nogu mojih.

I ići će prema tebi pognuti sinovi tlačitelja tvojih,

i padaće ka tvojim stopama svi koji su te prezirali.

A tebe će nazvati: 'Grad Gospodnji',

'Sion Svetitelja Izrailjeva.' (Is. 60,12-14)

ON ĆE OSLOBODITI ZATVORENIKE

Dok Isus i njegove vojske gaze prema Izraelu, oni će, takođe, osloboditi mnoge iz Izraela, koji su bili zatočeni kao ratni zarobljenici:

Ti ustaješ da Sionu se smiluješ,
jer je vreme da ga pomiluješ,
jer je došlo vreme određeno. . .
Jer će s visine svetosti svoje gledati Gospod,
s nebesa će zemlju da pogleda;
ćuće ropac zatočenih i od smrti spasti osuđeničke;
da objavi sa Siona ime Gospodnje
i hvalu svoju u Jerusalamu;
kada se zajedno okupe narodi,
i carstva da Gospodu služe. (Ps. 102,13,19-22)

Blago onom kom pomaže Bog Jakovljevi;
onom što se Gospodu, Bogu nada!
On je stvorio nebo, zemlju
i more i sve što je u njima;
on istine dovek se drži.
Potlačenim on pravedno uzvrća
i gladnima hranu daje;
Gospod oslobađa utamničene. (Ps. 146,5-7)

Jer, gle, u tim danima i u to vreme
kada vratim izgnanike Jude i Jerusalama. . . (Joil 3,1)

Jer će ih se setiti Gospod, Bog njihov,
i vратиće njihove izgnanike. (Sof. 2,7)

Duh je Gospodnji nada mnom;
on me je pomazao,
da javim Radosnu vest poniznima.
Poslao me je da previjem u srcu slomljene,
da najavim slobodu zarobljenicima,
utamničenima da će im prestati sužanjstvo;

da od Gospoda najavim godinu pomilovanja,
i od Boga našega dan osvete;
da utešim sve ožalošćene. . . (Is. 61,1-2)

Jer, evo, dolaze dani – govori Gospod – kada ću da vratim iz izgnanstva moj narod, Izrailj i Judu. Gospod kaže: dovešću ih u zemlju koju sam dao njihovim precima i oni će je zaposesti. (Jer. 30,3)

Kliči radosno, o, ćerko sionska! Podvikuj od sreće, o, ćerko jerusalimska! Evo, Car tvoj k tebi dolazi! Pravedan je i spasava. On je krotak i jaše na magarcu i na magaretu, mladuncu magarice. Ukloniću iz Jefrema bojna kola i konje iz Jerusalima. Izlomiću ratne lukove i on će objaviti mir narodima, vladace od mora do mora i od Eufrata do krajeva gde zemlja prestaje. *Još ću ti zbog krvi tvog saveza osloboditi tvoje zarobljenike iz bezvodne jame. (Zah, 9,9-11)*

Zato govori Gospod Bog: *sada ću vratiti roblje Jakovljevo i smilovati se svemu domu Izrailjevu. Pokazaću revnost za svoje sveto ime. Oni će nositi sramotu i sva njihova neverstva, kojima su se ogrešili o mene, kada su spokojno živeli u svojoj zemlji, i nije bilo nikoga da ih plaši. Kada ih vratim iz naroda i skupim ih iz zemalja njihovih neprijatelja, pokazaću svoju svetost pred mnogim narodima. Tada će znati da sam ih ja, Gospod Bog njihov, izgnao među narode, ali da sam ih opet sabrao u njihovoj zemlji. I neću ostaviti tamo nijednog od njih. Neću više kriti svoje lice od njih, nego ću izliti svoga Duha na dom Izrailjev. (Jez. 39,25-29)*

Pašće od oštrice mača i *odvešće ih u ropstvo po svim narodima, a mnogobošci će gaziti Jerusalem dok se ne ispune vremena mnogobožaca. (Lk. 21,24)*

DUGOOČEKIVANI TRIJUMFALNI POVRATAK

Kada Isus stigne do Jerusalima, uslediće „dugoočekivani trijumfalni ulazak“ u grad. Na sličan način kao kod prvog trijumfnog ulaska, pevanje, poklonjenje i veliko slavlje će dostići slavni krešendo kada silna povorka uđe u Sion. Vrata Jerusalima će se otvoriti za dolazak dugoočekivanog Mesije:

Ali će doći Gospod, moj Bog, i svi sveti s tobom. (Zah. 14,5b)

*Dignite, o, vrata, svoje nadvratnike,
dignite se, dveri večne,
da uđe Car slave.*

Ko je taj Car slave?

Gospod jak i junačan,

Gospod silan u boju.

*Dignite, o, vrata, svoje nadvratnike,
dignite se, dveri večne,
da uđe Car slave.*

Ko je taj Car slave?

Gospod nad vojskama,

on je taj Car slave. (Ps. 24,7-10)

*Vrata pravедnosti otvorite meni,
da kroz njih prođem i hvalim Gospoda!*

*To su vrata Gospodnja,
pravédni će kroz njih proći.*

Hvaliću te, jer si mi se odazvao,

jer si meni Spasitelj postao! (Ps. 118,19-21)

U onaj dan pevaće se ova pesma u zemlji Judinoj:

’Imamo tvrđ grad,

on nam podiže spasenje, zidove i bedeme.

Otvorite vratnice da uđe puk pravédni

koji je dosledno veran’. (Is. 26,1-2)

Nego vam kažem, od sada me nećete videti dok ne rečete: neka je *blagosloven koji dolazi u ime Gospodnje*. (Mt. 23,39)

USTOLIČENJE DAVIDOVOG POTOMKA ZA CARA

Po dolasku u Jerusalim, počće slavne ceremonije kojima se ispunjavaju hiljade godina drevnih proročanstava. Isus će zauzeti Svoje mesto kao zakoniti Car Mesija na prestolu svog oca Davida (kurziv moj):

Gospod ti objavljuje: Gospod će ti sazidati dom. A kad se završe tvoji dani i ti poćineš sa svojim precima, *ja ću podići tvoga potomka posle tebe, od tebe samog, i utvrditi njegovo carstvo. On će sagraditi dom mome imenu, a ja ću zauvek utvrditi presto njegovog carstva. Ja ću mu biti Otac, a on će mi biti sin. Kad učini nepravdu, kazniću ga prutem ljudi, i udarcima potomaka ljudi. Ipak, neću povući svoju milost od njega. . . Tvoj dom i tvoje carstvo biće čvrsto doveka pred tobom, i tvoj presto će biti doveka utvrđen.* (2. Sam. 7,11b-16)

Zašto li se bune narodi,
šta to ljudi uzalud smišljaju?
Carevi se sveta prikupljaju,
knezovi se s njima savetuju,
da navale složno na Gospoda i na njegovog Pomazanika:
'Zbacimo sa sebe okove njihove,
strgnimo sa sebe sveze njihove!'
Smeje se onaj što na nebesima stoluje,
Gospod se to njima podruguje.
On im onda u gnevu progovara,
jarošću ih svojom užasava:
'Cara svoga ja sam postavio,
na Sionu, svetoj gori svojoj'. (Ps. 2,1-6)

*Sedi meni s moje desne strane,
dok dušmane ne položim tvoje,
za tvoje noge postolje da budu.*

*Žezlo snage tvoje pruža Gospod sa Siona:
Sred dušmana svojih vladaj! (Ps. 110,1b-2)*

Ta, nama se muško dete rodilo, nama je sin dat;
vlast je njemu na ramenu. I on će se zvati:
Divni Savetnik, Bog Silni, Otac Večni, Vladar Mirotvorni.
Rasprostiranju vlasti i miru neće biti kraja
*na prestolu Davidovu i na carstvu njegovu,
da ga sredi i da ga utvrdi u pravu i u pravednosti
od sada i do veka.*

Revnost Gospoda nad vojskama to će učiniti. (Is. 9,6-7)

Tada joj anđeo reče: ne boj se, Marija; jer si našla milost u Boga.
I gle, začćeš i rodićeš sina, i nadenućeš mu ime Isus. On će biti
velik i zvaće se Sin Svevišnjega, *i daće mu Gospod Bog presto nje-
govog oca Davida, te će vladati nad domom Jakovljevim doveka,
i njegovom carstvu neće biti kraja.* (Lk. 1,30-33)

A Isus im reče: zaista vam kažem da ćete vi, koji pođoste za
mnom, *u novome svetu, kada Sin čovečiji sedne na presto slave
svoje, i sami sestiti na dvanaest prestola i suditi nad dvanaest
plemena Izrailjevih.* (Mt. 19,28)

A kada dođe Sin čovečiji u svojoj slavi i svi anđeli s njime, *onda
će sestiti na presto slave svoje.* (Mt. 25,31)

Za Sina pak (kaže):

'Tvoj presto, Bože, stoji u sve vekove

i žezlo pravosti je žezlo tvoga carstva.' (Jevr. 1,8)

GOSPOD PREBIVA NA SIONU

Konačno, nakon što je Isus ustoličen za Cara u Jerusalimu, tada će se reći da Gospod prebiva na Sionu. „Svetilište“, ili Božije prebivalište, odsada će biti sa ljudima. Pravednici će konačno naslediti ono što su dugo čekali:

Dogodiće se u poslednje dane
i gora Doma Gospodnjeg
biće postavljena vrh gora,
i uzvišena iznad bregova.
Svi puci prema njoj će se sticati.
Mnogi narodi će hodati i govoriti:
„Hajde, popnimo se na goru Gospodnju,
u Dom Boga Jakovljeva,
te da nas on nauči putevima svojim,
i da mi hodamo stazama njegovim.“
Jer će poučenje izaći sa Siona,
i reč Gospodnja iz Jerusalima. (Is. 2,2-3)

Shvatićete da sam ja Gospod, vaš Bog
koji prebiva na Sionu, na mojoj svetoj gori.
I Jerusalim će biti sveto mesto
i tuđinci više neće njime prolaziti. . .
Počivaće dovek a Juda
i Jerusalim od naraštaja do naraštaja.
Krv njihovu još neosvećenu
neosvećenom neću ostaviti. (Joil 3,17.20-21)

Car Izrailja – Gospod je u sredini tvojoj!
Od zla se ti više ne plaši. (Sof. 3,15b)

Ovako kaže Gospod: Vratio sam se na Sion *da prebivam usred
Jerusalima.* 'Grad istine', zvaće se Jerusalim, a i gora Gospoda
nad vojskama 'Sveta gora'. (Zah. 8,3)

Shodno veri pomreše svi ovi ne primivši obećanja, nego ih samo
izdaleka videše i pozdraviše, i priznaše da su stranci i došljaci
na zemlji. *Jer koji tako šta govore pokazuju da traže otadžbinu.*
(Jevr. 11,13-14)

I čuh kako jedan jaki glas sa prestola govori: vidi skinije Božije
među ljudima, i *on će stanovati s njima,* i oni će biti njegov
narod, i sam Bog biće s njima. (Otk. 21,3)

Tokom ovog vremena, deca i preživeli ostatak neznabožačkih naroda doći će da se pokaju i služe Izraelu i Isusu, njegovom caru:

Toga ću dana
podići pali šator Davidov,
zazidaću mu pukotine,
sagradiću što je u njemu srušeno,
i obnoviti ga kao u davnašnje vreme.
Tako će uzeti nasledstvo ostatka Edoma
i sve narode koji nose moje ime
– govori Gospod koji čini ovo. (Am. 9,11-12)

Poharaće ih ostatak mog naroda,
preostali od moga naroda će ih zaposesti. (Sof. 2,9b)

I puci idu prema tvojoj svetlosti,
i carevi prema sjaju blistanja tvoga.
Obazri se oko sebe i gledaj:
svi se oni sakupljaju,
sinovi tvoji dolaze ti iz daleka,
i ćerke tvoje bivaju donesene u naručju.
Tada ćeš gledati i bujati,
i ustreptaće i širiće se srce tvoje,
jer će se bogatstvo s mora k tebi okrenuti,
blago tuđih naroda tebi će pristizati. . .
Sinovi stranaca gradiće tvrđave tvoje
i carevi njihovi tebe će opsluživati,
jer sam te udario u srdnji svojoj,
a smilovao sam ti se po raspoloženju svojem.
Vratnice će tvoje svagda otvorene biti,
danju i noću zatvarati se neće,
da bi propustile blago tuđinskih naroda
i careve njihove koji ih predvode.
Ta propašće puk i carstvo koji tebi ne budu služili,
i ti će puci biti potpuno zatrti.
Slava livanska doći će tebi:
čempres, brest i šimšir skupa,

da ukrase mesto Svetilišta mojega,
da učine časnim mesto ispod nogu mojih.
*I ići će prema tebi pognuti sinovi tlačitelja tvojih,
i padaće ka tvojim stopama svi koji su te prezirali.*
A tebe će nazvati: 'Grad Gospodnji',
'Sion Svetitelja Izrailjeva.' (Is. 60,3-5.10-14)

*Svaki preživeli, iz svih naroda koji su došli da napadnu Jerusolim,
dolaziće iz godine u godinu da se pokloni Caru, Gospodu nad
vojskama, i slavi praznik Senica. (Zah. 14,16)*

*I narodi će hoditi u njegovoj svetlosti i carevi zemaljski doneće
svoju slavu u njega. (Otk. 21,24)*

POVRATAK RASEJANIH SA SVIH STRANA SVETA

Isus će spasiti veliki broj Jevreja tokom Svog pobedonosnog pohoda. Nakon što stigne u Jerusolim, povratak Izraela će poprimiti globalne razmere. Ostatak Njegovog naroda, koji je bio rasejan po celom svetu, vratiće se u zemlju:

Oni će slediti Gospoda
i kao lav on će da riče.
Zarikaće on,
zadrhtaće i doći će oni, deca sa zapada.
*Zadrhtaće i doći kao ptica iz Egipta,
kao golubica iz zemlje asirske.*
Daću im da žive u kućama njihovim – govori Gospod. (Os. 11,10-11)

*U onaj dan Gospodar će
po drugi put ispružiti ruku da otkupi
ostatak svog naroda,
one što su preostali iz Asirije i iz Egipta
i iz Patrosa i iz Kuša i iz Elama i iz Senara i iz Amata
i sa obala morskih.*
Podići će zastavu za puke
i sabraće raspršene Izrailjce,

*i sakupiće raseljene Judejce,
sa zemljina sva četiri krila. (Is. 11,11-12)*

U dan onaj ovršiće Gospod klasje od toka Eufrata do Egipatskog potoka, i vi ćete se skupiti, jedan po jedan, potomci Izrailjevi. U dan onaj velika će zatrubiti truba i doći će raseljeni po zemlji asirskoj, i izgnani u zemlju egipatsku, i klanjaće se Gospodu na svetoj gori, u Jerusallimu. (Is. 27,12-13)

*Ne boj se, jer ja sam s tobom.
Sa istoka ću potomstvo tvoje dovesti,
i sa zapada ću te sakupiti.
Reći ću severu: 'Daj mi!'
i jugu: 'Ne zadržavaj ga!'
Sinove moje dovedi izdaleka,
i ćerke moje s kraja zemlje,
svakog ko se imenom mojim zove,
i koga sam na slavu svoju stvorio,
zamislilo ga, pa ga načinio. (Is. 43,5-7)*

*I pretvoriće sve gore moje u put,
i uzdići će moje drumove.
Evo, neki dolaze iz daleka,
i, gle, neki sa severa i sa zapada,
a neki iz zemlje Sinim. (Is. 49,11-12)*

*Obazri se oko sebe i gledaj:
svi se oni sakupljaju,
sinovi tvoji dolaze ti iz daleka,
i ćerke tvoje bivaju donesene u naručju. (Is. 60,4)*

U to će vreme dom Judin ići sa domom Izrailjevim, i zajedno će doći iz severne zemlje u zemlju koju sam dao u nasledstvo vašim precima. (Jer. 3,18)

*Zato dolaze dani – govori Gospod – kad se više neće govoriti:
'Živ bio Gospod koji je izveo izrailjski narod iz egipatske zemlje!'
Nego: 'Živ bio Gospod koji je izveo izrailjski narod iz severne ze-*

mlje i iz svih zemalja u koje ih je izagnao! Jer ja ću ih vratiti u njihovu zemlju koju sam dao njihovim precima'. (Jer. 16,14-15; up. 23,7-8)

*Evo, dovodim ih iz severne zemlje,
okupljam ih iz najdaljih zemljinih krajeva.
I među njima će biti slepi i hromi,
trudnica i porodilja.
Baš veliki zbor će se vratiti ovamo.
Doći će s preklinjanjima,
dovešću ih dok budu vapili.
Vodiću ih na nabujale potoke. (Jer. 31,8-9)*

*Ojačaću dom Judin
i dom Josifov izbaviću.
Obnoviću ih
jer sam im se smilovao.
I biće kao da ih odbacio nisam,
jer ja sam Gospod,
ja sam Bog njihov
i ja ću im se odazvati.
Zazviždaću im
i okupiću ih.
Jer ja sam ih otkupio
i biće ih mnoštvo kao što ih je mnoštvo i bilo.
Rasejaću ih među narode
i u dalekim krajevima će me se setiti.
Živeće sa svojom decom
i onda će se vratiti.
Vratiću ih iz egipatske zemlje
i iz Asirije.
Okupiću ih u galadskoj zemlji
i na Livan dovešću ih.
Neće za njih biti dovoljno mesta. (Zah. 10,6.8-10)*

SVADBENA GOZBA

Kada se Njegov narod bude ponovo sabrao u svetom gradu, počine velika svadbena gozba:

U dan onaj biće Izdanak Gospodnji na diku i slavu, a zemaljski plod na dostojanstvo i veličanstvo izbavljenima i Izrailju. Tako, koji preostane na Sionu i koji preživi u Jerusalimu, zvaće se „sveti“, svako ko je upisan među žive u Jerusalimu. Kad Gospodar ljagu spere sa sionskih ćerki, i obriše krv prolivenu posred Jerusalima, duhom suda i duhom očišćenja vatrom; *tad će Gospod stvoriti nad celom čvrstom gorom sionskom, i nad saborima njenim: oblak i dim danju, sjaj plamena da blešti noću, jer će on, Slava, zaklon (hupa) povrh svega biti i senica kao senka danju od pripeke, štit i utočište od oluje i pljuska.* (Is. 4,2-6)

A Gospod nad vojskama spremiće na ovoj gori
*gozbu od sala za sve narode,
gozbu od sala, gozbu od vina,
od vina odležalog, od moždine masne,
od prečišćenog vina odležalog.*

I na ovoj gori on će zderati
zastor što sve narode zastire
i koprenu što sve puke obavija.

On će smrt pobedonosno zderati,
i Gospodar Gospod će suzu otrti
sa lica svakoga,
i sramotu će skinuti
sa svog naroda po svoj zemlji –
zato što je Gospod rekao.

I govoriće se u dan onaj:
‘Gle, ovo je Bog naš.
Njega smo očekivali i on nas je spasao.
Ovo je Gospod kog smo očekivali;
kličimo i radujemo se, jer on spasava.’ (Is. 25,6–9)

Jer tvoj suprug je Sazdatelj tvoj,

njegovo je ime Gospod nad vojskama,
i tvoj Otkupitelj je Svetitelj Izrailjev,
on se zove Bog zemlje svekolike.
Naime, kao ženu ostavljenu
i duhovno ucveljenu pozvao te je Gospod,
i otpuštenu ženu
s kojom si od mladosti svoje' –
govori Bog tvoj.
'Za tren kratki sam te ostavio,
a u velikim milosrdjima tebe ću prigrliti.
Iz mene je srdžba provalila,
i za časak sam zaklonio lice svoje od tebe,
a smilovao sam ti se po večnoj milosti' –
govori Otkupitelj tvoj, Gospod. (Is. 54,5–8)

Siona radi učutati neću
i zbog Jerusalima odmora mi nema,
dok njegova pravednost kao bljesak ne sine,
i spasenje njegovo kao buktinja se ne razbukti.
I puci će videti pravednost tvoju,
svi carevi slavu tvoju.
A tebe će novim imenom nazvati,
kako to budu usta Gospodnja odredila.
I bićeš venac blistavi u Gospodnjoj ruci,
i turban carski na dlanu Boga svojega.
Više ti se neće govoriti: „Ostavljena“,
niti će se zemlji tvojoj govoriti: „Opustošena“,
nego će te zvati: „Milina moja“,
a zemlju tvoju: „Udata“.
Jer ćeš Gospodu milina biti,
i zemlja će tvoja muža imati.
Jer kao što se mladić ženi devicom,
tvoj Sazdatelj će se oženiti tobom,
i kao što se ženik veseli nevesti,
veseliće se tebi Bog tvoj. (Is. 62,1–5)

A kažem vam da će doći mnogi sa istoka i zapada i sedeti za sto sa Avraamom i Isaakom i Jakovom u carstvu nebeskom. (Mt. 8,11, up. Lk. 13,29)

Dođe Jagnjetova svadba i žena njegova pripremi se, i dade joj se da se obuče u svetlo, čisto platno; platno, naime, to su pravedna dela svetih. I reče mi: napiši: blaženi su oni koji su pozvani na gozbu Jagnjetovu. Reče mi još: ove reči su istinite reči Božije. (Otk. 19,7-9)

U tako zadivljujućem opisu, Isus je zapravo rekao Svojim učenicima da će na svadbenoj gozbi On lično služiti onima koji su željno i verno očekivali Njegov povratak:

Neka vaša bedra budu opasana i svetiljke vaše neka gore; a vi budite kao ljudi koji čekaju svoga gospodara, kada se vrati sa svadbe, da mu otvore odmah kad dođe i zakuca. Blažene su one sluge koje gospodar - kad dođe - nađe budne. Zaista vam kažem da će se opasati i posadiće ih za trpezu, pa će pristupiti i služiće im. (Lk. 12,35-37).

MLADOŽENJA SE VESELI

Videti silno mnoštvo naroda, koje veselo peva dok ulazi u Jerusalim, samo po sebi je predivno. Kada tome dodamo da će i sam Isus pevati i radovati se sa Svojim narodom, to postaje neverovatno uzbudljivo i pri samoj pomisli. Mi, čija su imena zapisana u Jagnjetovoj knjizi života, ćemo svojim ušima, u našim proslavljenim vaskrsnim telima, čuti kako zvuči kada Isus radosno peva zbog nas, Svog naroda (kurziv moj):

I puci će videti pravednost tvoju,
svi carevi slavu tvoju.
A tebe će novim imenom nazvati,
kako to budu usta Gospodnja odredila.
I bićeš venac blistavi u Gospodnjoj ruci,

*i turban carski na dlanu Boga svojega.
Više ti se neće govoriti: „Ostavljena“,
niti će se zemlji tvojoj govoriti: „Opustošena“,
nego će te zvati: „Milina moja“,
a zemlju tvoju: „Udata“.*

*Jer ćeš Gospodu milina biti,
i zemlja će tvoja muža imati.
Jer kao što se mladić ženi devicom,
tvoj Sazdatelj će se oženiti tobom,
i kao što se ženik veseli nevesti,
veseliće se tebi Bog tvoj. (Is. 62,2–5)*

*Gospod, Bog tvoj je usred tebe,
ratnik što ti pobjedu daje.
Radovaće se silno zbog tebe,
utišaće te ljubavlju svojom.
Klicaće zbog tebe radosnim povikom. (Sof. 3,17)*

*Veselite se i doveka kličite
zbog onog što ja stvaram.
Gle, Jerusalim u veselje pretvaram
i u radost narod njegov.
Radovaću se zbog Jerusalima,
veseliću se zbog naroda svog,
i neće se u njemu čuti
glas plača ni glas jauka. (Is. 65,18–19 Milin)*

*I radovaću se zbog njih dok im činim dobro. Zasadiću ih čvrsto u
ovoj zemlji od sveg srca i svom dušom svojom. (Jeremiah 32:41)*

CARSTVO PRAVDE I PRAVEDNOSTI

Sušтина carstva koje će se uspostaviti, biće pravda i pravednost. Carstvo će biti vreme nagrade za verne i pravedne krotke, žrtve, potlačene, slabe, uboge, napačene, prognane, hrome, bolesne, itd. Biće isceljeni, obnovljeni, počašćeni, uzdignuti i nagrađeni. Sa

druge strane, ponositi i samouzdignuti biće oboreni, poniženi, osramoćeni i bačeni u ognjeno jezero:

*Poštedeće slabog i ubogog,
živote ubogih spasti. (Ps. 72,13)*

*Oholi čovekov pogled biće skrhan
i bahatost ljudska ponižena.
Gospod će biti uzvišen. (Is. 2,11)*

*Nego će on po pravdi suditi, i poniznima na zemlji
pravednu procenu izricati. (Is. 11,4)*

*I opet će se ponizni radovati u Gospodu,
najbedniji će klicati Svetitelju Izrailjevu. (Is. 29,19)*

*Tada će se slepima otvoriti oči
i gluvima će se uši otvoriti;
tada će hromi kao jelen skakati,
i pevaće jezik u nemoga. (Is. 35,5-6)*

*Umesto da budeš napušten
i omrznut i izbegavan,
postaviću te da budeš ponos večni,
veselje od roda do roda. (Is. 60,15)*

*Duh je Gospodnji nada mnom;
on me je pomazao,
da javim Radosnu vest poniznima.
Poslao me je da previjem u srcu slomljene,
da najavim slobodu zarobljenicima,
utamničenima da će im prestati sužanjstvo;
da od Gospoda najavim godinu pomilovanja,
i od Boga našega dan osvete;
da utešim sve ožalošćene,
da uspravim ožalošćene na Sionu,
da im dam nakit umesto pepela,
ulje za veselje umesto žalosti,*

odeću za pohvalu umesto duha tužnoga;
i njih će zvati:
'Hrastovi pravdini,
Zasad Gospodnje slavnosti'. (Is. 61,1-3)

Toga dana – govori Gospod –
okupiću hrome,
sabraću proterane
kojima sam audio. (Mih. 4,6)

Evo, okrećem se svim tvojim tlačiteljima u vreme ovo.
Spašću hrome i sabraću proterane.
Daću čast i ime osramoćenima
što su bili po celoj zemlji. (Sof. 3,19)

Tražiću izgublenu, dovešću natrag odlutalu, povređenu ću
zaviti, a bolesnu okrepiti. A utovljenu i jaku ću držati na oku;
napasaću ih po pravdi. (Jez. 34,16)

Ovi događaji, koji će započeti na početku hiljadugodišnje Hristove vladavine, dostići će svoj konačni i krajnji cilj nakon završetka ovog razdoblja, tokom onoga što se naziva „novo nebo i nova zemlja“. Tada će Božiji plan otkupljenja dostići svoj slavni vrhunac:

I čuh kako jedan jaki glas sa prestola govori: vidi skinije Božije među ljudima, i on će stanovati s njima, i oni će biti njegov narod, i sam Bog biće s njima, pa će otrti svaku suzu s njihovih očiju, i neće više biti smrti, ni žalosti, ni vike, ni bola, jer ono prvo prođe. I reče onaj što sedi na prestolu: vidi, činim sve novo. Reče još: napiši, jer su ove reči verne i istinite. (Otk. 21:3-5)

Maranata i Amin

DODATAK A

PORAZ LEVIJATANA

U početku stvori Bog nebo i zemlju. Međutim, zemlja je bila pusta i bezoblična, i tama se prostirala nad bezdanom, a Duh Božiji je lebdeo nad vodama. (Post. 1,1-2)

Tako počinje božanski ep. Za većinu savremenih čitalaca, prvih nekoliko stihova Biblije ovo je vrlo jednostavan izveštaj o stvaranju. Svi osnovni elementi za izgradnju univerzuma bili su tu, ali razbacani i bez ikakvog reda. A onda je progovorio Duh Boga Svemogućeg i postavio sve na svoje mesto. Sa procesom razdvajanja, Gospod je počeo da uvodi red u kaos. On je odvojio svetlost od tame, dan od noći, i vode što su dole od voda što su gore (Post. 1,3-7). Ono što je ranije bio opšti kaos sada je ukroćeno da bi postalo svet veličanstvenog reda i lepote. Gledajući šta je napravio, „vide Bog da je to dobro“ (1,10). Svako ko površno čita tekst videće vrlo jednostavan izveštaj stvaranja. Međutim, kada drevni Jevreji pročitaju ovaj odlomak, oni vide nešto više. Vide i nagoveštaj Gospodnje budućnosti i konačne pobede nad kaosom i silama tame. Prvo poglavlje Postanja zapravo sadrži snažan nagoveštaj Gospodnjeg krajnjeg plana da uništi zlo i vrati svet na mesto savršenog reda i lepote. U izvesnom smislu, prvo poglavlje Postanja sadrži nagoveštaj samog evanđelja.

BEZDAN

Da bismo razumeli kako su na to gledali drevni Jevreji, moramo početi sa razumevanjem kakav je svet bio pre nego što je ukroćen. Prvo, zemlja je bila „pusta i bezoblična“. Hebrejske reči, *tohu vavohu*, na drugim mestima prevode se kao „divlja i prazna“¹. Jednom rečju, to je bio haos. Drugo, hebrejska reč za „dubinu“ je *tehom*. Često se prevodi kao „okean“, „more“ ili „bezdan“². Ova reč je prenosila ideju o „mračnom, nepristupačnom, nepresušnom i tajanstvenom mestu“³. U drevnom hebrejskom umu, i sâmo more je posmatrano kao neukrotivo, zastrašujuće mesto bez dna. Ne treba da nas čudi što su na njega gledali na ovaj način. Čak i danas, pošto smo poslali ljude na Mesec (da, to se zaista dogodilo) i brojne naučnike u zemljinu orbitu na Međunarodnoj svemirskoj stanici, još nismo u potpunosti istražili najdublje delove okeana.

MORSKA ČUDOVIŠTA

Odrastao sam kao sin ribara. Da bi pecali atlantsku plavoperajnu tunu, moj tata i ja bismo porinuli naš brodić nekoliko sati pre zore, a onda bi on vozio čak 80 kilometara do onoga što se zove Stelvagon Benk, kod obale Kejp Koda u Masačusetsu. Okeansko dno je tu duboko čak 90 metara. To je omiljeno mesto za posmatrače kitova da vide ogromne grbavce kako se brčkaju. Nikada neću zaboraviti kada sam prvi put otašao u Stelvagon sa mojim tatom. Imao sam samo pet godina, ali koliko se sećam, tata me je već naučio da osmatram površinu okeana u potrazi za znacima aktivnosti ispod nas. Mala riba mamac se probija kroz vodu, vrlo aktivne ptice kruže i zaranjuju u vodu, naftne mrlje; na sve sam se već navikao. Dok smo grabili napred, primetio sam nešto ispod površine vode neposredno ispred nas sa desne strane. U početku mi je izgledalo kao cerada koja pluta u vodi sa ogromnim vazdušnim mehurom pod njom. Da smo blizu obale, to bi moglo imati smisla, jer nije neobično da se povremeno pojave

plutajući predmeti. Ali, bili smo više od 30 km od obale. Kada smo iz radoznalosti prišli bliže, odjednom sam video da to nije cerada već su leđa kita. Bio je to prvi kit kojeg sam u životu video. U trenutku kada sam shvatio šta gledam, moj otac je, takođe, primetio kita i naglo okrenuo brod da ne bi prešao preko njega. Dok smo se udaljavali sa tog mesta, nagnuo sam se preko boka čamca, pogledao u vodu i video kako ovo džinovsko stvorenje uranja u tamu. „Tata, skoro da smo pregazili tog kita!“ povikao sam. „Nemoj ovo da kažeš majci“, odgovorio je, a zatim smo nastavili dalje. Od tada sam viđao stotine kitova, uglavnom grbavih, ali su uvek bili udaljeni. Tamni talasi bi se uskovitlali, a onda, kao neku raketu u vazduh lansirali kita, koji je istovremeno pročišćavao svoj disajni otvor. Onda bi zagnjurio pod vodu. Masivni rep bi se izdigao iz mora i zapljusnuo po vodi pre nego što bi ponovo nestao. U retkim prilikama, ceo kit bi zaigrano iskočio iz vode, praveći pritom sjajan prizor. To nisu bila jedina čudovišta, koja sam video, koja žive ispod površine vode. Jednom prilikom smo slučajno zakačili mako ajkulu. Mako su veoma brze i agresivne ajkule, čija je prosečna dužina oko 10 metara. Sećam se da sam video siluetu jedne od njih metar ili dva ispod nas. Zadrhtao sam. Strah, koji sam osećao, nije bio sasvim iracionalan. Čak je i moj otac, iskusni ribar, odlučio da preseče konopac. Kakvu god opremu da je izgubio nije vredela toliko da se zbog nje bori sa čudovištem sa zubima oštrim kao žilet. Razlog zašto sam vam ispričao ove priče je taj što su, one zajedno, u meni pokrenule određeni strah od okeana. Nije pomoglo ni to što me je porodica vodila da gledam film Ajkula u auto-bioskopu kada sam imao samo tri godine. Čak i sada kao odrasla osoba, povremeno sanjam kako plivam u okeanu i odjednom ugledam neko džinovsko stvorenje u mračnim dubinama ispod sebe. Takvi susreti uvek donose osećaj ogromne ranjivosti. Šta god da se nalazi tamo dole u tami, ogromno je i neukrotivo. Izgleda da su drevni Jevreji imali sličan osećaj kad je u pitanju dubina. Činjenica je i da ljudi nisu u

svom prirodnom staništu u okeanu. Da, naučili smo kako da napravimo čvrste prekomorske brodove, koji mogu da plutaju na površini vode. Međutim, kada se nađemo van broda, ili čamca, mi smo prepušteni na milost i nemilost nečega mnogo većeg, neukrotivog i moćnijeg od svega što možemo da zamislimo. Ne samo što su talasi, struje i sama masa okeana daleko izvan naše kontrole, ispod površine se nalazi čitav jedan svet različitih stvorenja – a neka od njih su džinovi. Nekada je bilo mnogo gore. Volim da posećujem Harvardski muzej prirodne istorije u Bostonu. Jedan od najstrašnijih skeleta, koji se tamo nalazi, nekada je pripadao stvorenju zvanom Kronosaurus. Ovo je bio četrdeset dva metra dugačak morski reptil, koji je ličio na džinovskog krokodila sa perajima. Lako je mogao da pojede čoveka u jednom zalogaju i da ne trepne. Sama pomisao da su ta bića nekada slobodno lutala okeanom, veoma je zastrašujuća. Koja su sve džinovska čudovišta nekada lovila svoje sledeće obroke ispod površine? Danas smo prilično dobro upoznati s tim, ali, u davna vremena, to je bila potpuna misterija. Iz svih ovih razloga, stari Jevreji su na okean gledali kao na neukroćeni, beskrajni i zastrašujući *ambis*.

Idući još dalje, drevni Jevreji na okean nisu gledali samo kao na mesto gde žive ribe. U njihovim mislima, nešto se još strašnije od ajkula i morskih stvorenja nalazilo pod talasima. Za njih, *tehom* je bio i carstvo zla.

ALTERNATIVNE PRIČE O STVARANJU

Da bismo razumeli kako ili zašto su Jevreji to tako gledali, korisno je da se upoznamo sa nekim veoma različitim izveštajima o stvaranju, koji su, takođe, bili dobro poznati u drevnom biblijskom svetu. Jedna posebno uticajna priča o stvaranju zvala se Enuma Eliš. Iako je ovaj alternativni vavilonski izveštaj, očigledno mitske prirode, prepun čudovišta i bogova-zveri,⁴ on zapravo sadrži neke koncepte, za koje se stručnjaci slažu da postoje i u

Bibliji. Enuma Eliš priča priču o bogu oluje Marduku, koji vodi kosmički rat protiv Tiamat, koja je bila i boginja okeana i izvor čitavog života.⁵ Nakon što je Marduk pobedio Tiamat, isekao ju je i stvorio nebo i zemlju od delova njenog tela.⁶ Na sličan način, hanaanski mit „Valov ciklus“ govori o drevnoj bici između boga oluje, Vala, i boginje mora, Jam.⁷ U okviru ovog izveštaja, Val je pobedio Jam i preuzeo na sebe ulogu glavnog boga hanaanskog panteona. Postoje neke značajne sličnosti između Postanja i tih raznih predanja. Dok Enuma Eliš prikazuje bitku između Marduka i boginje okeana, Postanje opisuje Boga Svemogućeg, koji pokorava divlji okean. Dok Marduk ubija Taimat i deli njeno telo da bi stvorio nebo i zemlju,⁸ Svemogući Bog stvara svet tako što deli veliki vodeni bezdan na svetlo i tamu, dan i noć, i vode iznad od voda ispod. Ovu drevna bitka između nekog određenog boga i haosa nazvana je *haoskampf* (na nemačkom „borba sa haosom“).⁹ Očigledna razlika između ovih neznabožačkih izveštaja i Biblije je u tome što, dok Enuma Eliš i Valov ciklus personifikuju okean kao boginju, izveštaj iz Postanja to ne čini. Postanje tretira haotične dubine samo kao bezlične materijale za stvaranje.¹⁰ Dok neznabožačka predanja prikazuju jedno moćno božanstvo, koje je uključeno u kosmičku borbu protiv drugog, Postanje jasno kaže da je okean u potpunosti podređen JHVH-u, koji je svemoćni tvorac i vladar svega. Međutim, tu postoji još nešto. Iako izveštaj o stvaranju iz Postanja ne prikazuje drevnu borbu između Boga i boga, ili boginje, okeana, postoji nekoliko odlomaka u Bibliji, koji povezuju đavola sa haosom i morima.

MORSKA AŽDAJA IZ BIBLIJE

Psalam 89,8-10 i Isaija 51,9-10 odnose se na čudovište koje živi u moru, koje se zove „Rava“. Slično, Jov 7,12 i Psalam 74,13 pominju „morske nemani“. U Jovu 3, čudovište se zove „Levijatan“. Koначno, kao što ćemo videti, knjiga Otkrivenje dvaput pominje ovo stvorenje, nazivajući ga i đavolom i Satanom (12,9; 20,2). U svim

ovim tekstovima, morski neman je ili pokorena od strane Boga ili ubijena. Dakle, iako Biblija ne uči da je Satana bio tamo u iskonskom haosu pre stvaranja, u nekoliko odlomaka odzvanja elementima drevnog neznabožačkog mita, prikazujući đavola kao morsko čudovište, ili aždaju, koji stalno pokušava da ponovo izazove haos, da povuče svet nazad u neuređeno „divlje i bezoblično“ stanje.¹¹ Biblija se ne slaže sa drevnim mitovima, radije koristi slike, koje su bile uobičajene među drevnim ljudima za polemiku protiv njih, da proglasi Božiju potpunu nadmoć, i što je još važnije, Njegovu buduću i konačnu pobjedu nad Satanom, aždajom, koji živi u moru.

LEVIJATAN U MEĐUZAVETNOJ LITERaturi

Izvan Biblije, levijatan se takođe pojavljuje u nekim drevnim jevrejskim apokaliptičkim spisima, koji su bili nadaleko poznati i čitani u Isusovo vreme.¹² Svako od ovih dela prenosi jevrejsku tradiciju da je neko vreme nakon što je Bog izdvojio zemlju od mora, proterao levijatana duboko u more, dok je drugo čudovište, nazvano „behemot“, bačeno u pustinju. Na kraju vremena, oba čudovišta će se ponovo pojaviti i biti ubijena, a njihova tela ostavljena kao hrana za životinje, a možda čak i za pravedne stanovnike mesijanskog doba. Vrlo malo je verovatno da su rani hrišćani shvatili ceo ovaj scenario kao doslovan. Ovi apokaliptični tekstovi zaista prenose veoma prisutne i uočljive duhovne stvarnosti. Oni, takođe, služe da dodatno objasne rašireno mišljenje među Jevrejima iz vremena drugog hrama, da će u poslednjim danima čudovište haosa, sam Satana, biti potpuno poraženo i uništeno, jednom zauvek.

Dakle, u prvim stihovima Biblije, kada je Bog uneo red u haos, to nije bila samo moćna demonstracija Božije moći nad celokupnom tvorevinom, već i nagoveštaj Gospodnje buduće i konačne pobjede nad đavolom, koga Biblija oslikava kao drevnu aždaju,

koja živi u moru i nastoji da oživi haos, da tako uništi Božija dela i uvede nered. Iako većina nije upoznata sa ovom pričom, koja se u pozadini odvija, mnogi drevni Jevreji su je razumeli i na nju su se svakako pozivali u nekoliko odlomaka u Svetom pismu.¹³ Dakle, čak i unutar nekoliko prvih stihova Biblije, odmah ispod talasa, krije se proročki vesnik Gospodnjeg dolaska, konačne pobeđe nad haosom, nad zlom i na kraju, nad svime ostalim. Kako nastavljamo dalje, u dva veoma važna vremena u okviru priče o otkupljenju – Izlazak i završetak ovog poretka – videćemo da se ova slika morske nemani ponovo pojavljuje.

MORSKA AŽDAJA I IZLAZAK

Mnogo godina posle Gospodnje moćne pobeđe tokom Izlaska, psalmisti, proroci i apostoli bi se sećali i slavili taj trijumf tih dana, često koristeći sliku Gospoda koji pobeđuje Levijatana, drevno morsko čudovište:

A Bog car moj je od davnina,
posred zemlje spasonosna dela čini.
Silom svojom ti si more razdelio
u vodama smrskao si glave morskim nemanima.
Levijatanu si glave razdrobio,
narodima uz obalu za hranu si ga dao.
Ti si dao da nabuja i vrelo i potok,
ti si nepresušne presušio reke. (Ps. 74,12-15)

Kao što smo upravo govorili, kada je Gospod uveo red u haos na početku stvaranja, to je bio proročki nagoveštaj Njegove buduće i konačne pobeđe nad haosom, sa kojim se đavo često povezuje. Razdvajajući Crveno more prikom Izlaska, Gospod je još jednom pokazao Svoju nadmoć nad svim što je stvoreno i silama zla i haosa. Kao što je na početku razdvojio vode, tako će učiniti opet. Ono što dodatno zadivljuje je to što psalmista, zapravo, opisuje poraz faraona, koristeći sliku Gospoda koji drobi glavu mor-

skog čudovišta, Levijatana. Kao što je to činio na početku stvaranja, Bog je ponovo izneo Svoju moć na videlo i ponovo proročki nagovestio Svoju konačnu pobedu nad Satanom i haosom ovog palog i pokvarenog svetskog sistema. Ista paradigma se ponavlja i u Psalmu 89:

Gospode, Bože nad vojskama,
ko je poput tebe moćan Gospod?
Vernošću si svojom obavijen.
Ti upravljaš morem ponositim,
ti mu spuštaš talase nemirne.
Skršio si Ravu kao da je zaklan,
dušmane si svoje rasterao silom ruke svoje. (Ps. 89,8-10)

I ovde se moć koja stoji iza faraona naziva „Rava“, drugo ime za Levijatana, morskog čudovišta. Izraz „silom ruke svoje“ je, takođe, jasna slika, koja ukazuje na Izlazak. Dok je Svemogući Bog ostao na nebu, ustoličen na visini, On je posegnuo dole da ostvari Svoje namere na zemlji. Kao i psalmisti pre njega, Isaija se takođe osvrnuo na Izlazak i opisao ga slikom JHVH-a kako ubija čudovište Ravu:

Probudi se! Probudi se!
Odeni se u snagu, mišice Gospodnja.
Probudi se kao u dane drevne,
tokom starinskih naraštaja.
Nisi li ti ispresecala Ravu,
izranjavila morsku neman?
Nisi li ti isušila more,
vode bezdana golemih,
postavila po dubinama morskim
put da prolaze otkupljeni? (Is. 51,9-10)

Isaijino pouzdanje u Gospodnju konačnu pobedu nad Satanom u poslednjim danima, bilo je zasnovano na Njegovim istorijskim delima, ukroćivanju haotičnog bezdana pri stvaranju, a za-

tim na Njegovoj pobedi nad faraonom na Crvenom moru. Ako je Gospod tada postigao takva neverovatna, čudesna izbavljenja, sigurno će to učiniti ponovo.

PREDVIĐENO UNIŠTENJE MORSKOG ČUDOVIŠTA

U Avakumovom velikom Pustinjskom proročanstvu (vidi 23. poglavlje), prorok opisuje kako Bog „dolazi“ da vodi rat protiv reka i mora:

O, Gospode, jesi li na reke gnevan?
Gneviš li se ti na reke
ili si na more jarostan?
Evo, jezdiš na konjima
svojih bojnih kola spasenja.
Razotkriven i vidno je postavljen luk tvoj,
reč zakletve tvoje šiba. *Sela*
A reke brazdaju zemlju.
Gledaju te, grče se planine,
kuljaju bujične vode,
bezdan se javlja hukom svojim
i ruke svoje visoko diže.
Sunce i mesec miruju u svom prebivalištu,
uminu na svetlo strela tvojih.
i na blesak sjaja tvoga koplja. (Av. 3,8-11)

S kojim ciljem Bog dolazi da vodi rat? Kao i uvek, da pobedi zle i spase Njegov narod. Pa ipak, umesto da opisuje kako uništava stvarne ljude, Avakum opisuje Gospoda kako ratuje protiv reka i mora, koji predstavljaju Satanu i Božije neprijatelje. Armerding ovde primećuje jasnu vezu između stvaranja i povratka Mesije:

U Izlasku, kao i na početku, Bog je uništio sile haosa i bezvlašća, koje prete da progutaju njegovu tvorevinu; a kosmička bitka prikazana u Avakumu 3,8-15 ima svoj početak u ovim izveštajima.¹⁴

Kada Avakum poetski opisuje Gospoda koji dolazi da ratuje protiv reka i mora, on opisuje povratak Isusa, Boga izlaska, koji će ponovo doći da dovrši sve što je započeo tako davno.

KONAČNI PORAZ MORSKOG ČUDOVIŠTA

Konačno, u knjizi Otkrivenje, slike stvaranja i Izlaska susreću se po poslednji put, za veliki završetak priče. Ono o čemu je Avakum govorio, sada je opisano veoma detaljno. Prvo, Jovan jasno kaže da je Levijatan, drevna zmija, niko drugi do Satana: „I bi zbačena velika aždaja, stara zmija, zvana đavo i satana, koja zavodi sav svet, ona bi zbačena na zemlju i njeni anđeli behu zbačeni s njom“ (Otk. 12,9). Zatim se vraća slika Izlaska. Izraelu su data krila kao orlova, da pobegne u pustinju, gde joj je dato utočište od zmije na tri i po godine (12,14; up. Izl. 19,4). Odlučna da ubije ženu Izrael, „zmija izbaci za ženom iz svojih usta vodu kao reku, da je reka odnese“ (st. 15). Opet se koristi jezik voda; nabujala reka i poplave. Osim što su povezane sa kaosom i Satanom, poplave se poetski koriste za opisivanje napadačkih vojski (npr. Is. 28,18-19; Dan. 9,26). Međutim, svi Satanini pokušaji su propali jer „zemlja pomože ženi, pa otvori zemlja svoja usta i popi reku koju izbaci aždaja iz svojih usta“ (st. 16). I tako, „razgnevi se aždaja na ženu, te ode da zarati na ostalo njeno potomstvo, na one koji drže Božije zapovesti i imaju svedočanstvo Isusovo“ (st. 17). Ova druga deca, koja drže do Isusovog svedočanstva, predstavljaju hrišćane nejevreje, koji su takođe Božija deca po veri. Satanin veliki, poslednji pokušaj da vodi rat protiv Božijeg naroda prvenstveno se odvija preko ljudskih vojski. Otkrivenje 13 počinje tako što opisuje Satanu, aždaju, ili zver, koji je ispuzao iz mora i izašao na obalu, pozivajući svoje vojske iz morskih dubina:

I videh zver kako izlazi iz mora, koja je imala deset rogova i sedam glava, a na njenim rogovima deset kruna i na njenim glavama bogohulna imena. (Otk. 13,1)

Pored svih ovih apokaliptičnih scena, Biblija opisuje i jednog, poslednjeg, velikog satanistički nadahnutog diktatora, koji će poćići moćnu koaliciju vojski za borbu protiv Izraela i Božijeg naroda širom zemlje. Bez obzira na sav haos koji će nastati, kada se Isus vrati, On će se vrlo brzo obračunati sa njima:

I videh anđela kako silazi sa neba, koji je imao ključ od bezdana i veliki lanac u svojoj ruci. I savlada aždaju, staru zmiju, koja je đavo i satana, i sveza je na hiljadu godina, pa je baci u bezdan i zaključa i zapečati nad njom, da više ne dovodi u zabludu narode - dok se ne navršihiljadu godina; posle toga treba da bude određena na kratko vreme. (Otk. 20,1-3)

Prema Otkrivenju, Isus će vladati zemljom iz Jerusallima hiljadu godina. Mnogi hrišćanski teolozi uložili veliki trud da ovo vremensko razdoblje okarakterišu kao simbolično i da se ono, na neki način, još sada, već ispunjava. Međutim, i proroci poklanjaju veliku pažnju ovom razdoblju, koje je, iako je daleko bolje od sveta kakvog poznajemo, takođe nedovoljno savršeno. Tako, na kraju hiljadu godina, Satanu će dugoočekivani sud, napokon, stići: „I kad se navršihiljada godina, satana će biti oslobođen iz svoje tamnice“ (st. 7). Uprkos ovom poslednjem, vrlo kratkom pokušaju da ponovo izazove haos, Gospod će vrlo brzo stati na kraj zmijinih namerama: „A đavo, koji ih je dovodio u zabludu, bi bačen u vatreno i sumporno jezero, gde je i zver i lažni prorok, i biće mučeni danju i noću u sve vekove“ (st. 10).

ZAKLJUČAK

U zaključku, Biblija stalno upućuje na ove tri tačke u okviru priče o stvaranju i otkupljenju, i ističe ih zajedno: (1) Stvaranje, (2) Izlazak i (3) Božiji dolazak na kraju ovog poretka. U početku je Bog ukrotio *tehoma*, pokazujući Svoju moć nad morima i prvobitnim haosom. Zatim je, tokom Izlaska, Gospod još jednom ispoljio Svoj suverenitet nad morima, kada je pobedio svoje neprijatelje. Na

kraju, Isus Mesija će se vratiti da, konačno i u potpunosti, uništi kaos ovog sveta i sve sile zla sa njime. Razumevanjem ove priče, donekle skrivene u biblijskom narativu, možemo znatno bolje razumeti i mnoge delove Biblije, koji često zbunjuju prosečnog čitaoca, koji se trudi da razume veći deo poetskog i apokaliptičkog jezika. Priča o Božijoj suverenosti i Njegovoj velikoj pobedi nad zlom čini Bibliju, od Postanja do Otkrivenja, često isprekidanom pričom o Izlasku, kao velikoj kapari i predznaku konačne pobede, koja će doći onda kada Isus razdvoji nebo i siđe da nas spase. Za to vreme, rečeno je, da svet više neće prekrivati more haosa, već da „će se zemlja ispuniti poznavanjem Gospoda, kao što je vodom ispunjeno more“ (Av. 2:14).

DODATAK B

ZNAK DOLASKA SINA ČOVEČIJEG

Pre nego što pređem na ovaj poslednji dodatak, želeo bih da ukratko kažem nešto o njemu. Baš kada je knjiga bila spremna za štampanje, moj dobar prijatelj, Stiven Holms, dao mi je jedan novi uvid u „znak dolaska Sina čovečijeg“, koji je Isus pomenuo u Svojoj besedi na gori. Stiven je autentični i vatreni proučavalac Svetog pisma. Kad god imamo razgovore o bilo kojem odlomku ili temi, koju on ili ja proučavamo, uvek budem poučen i podstaknut. U stvari, jedan od naših razgovora me je podstakao da još pažljivije proučim Pesmu Mojsijevu u Ponovljenim zakonima 32. Pre mnogo vremena sam primetio važnost koju je ovom proročanstvu pridao G. H. Pember u svojoj knjizi *Velika proročanstva o nejevrejima, Jevrejima i Crkvi Božijoj* (napisana 1885. godine). Međutim, Stiven je bio taj, koji me je podstakao da ovo proročanstvo detaljnije proučim i još bolje shvatim njegovu osnovnu važnost u biblijskom proročkom narativu. Oni koji su pročitali ovu knjigu, znaju koliko je važna Mojsijeva proročka pesma za ove studije. Dakle, Stivenov uticaj u ovoj knjizi seže daleko dalje od samog ovog dodatka i na tome sam zahvalan. Međutim, njegov uvid u „znak dolaska Sina čovečijeg“ me je dovoljno pokrenuo da odložim štampanje i dodam ovaj poslednji i veoma važan tekst.

JHVH-OV ZNAK ZAVETA U OBLACIMA

Počinjemo sa Nojem. Svi znamo priču o tome kako su on i njegova porodica preživeli veliku oluju Gospodnjeg suda u kovčegu. Nakon što su se vode očišćenja smirile i njihov veliki brod spustio na planine Ararata, Noje, njegovi sinovi i njihove porodice su izašli u potpuno novi svet. Ubrzo nakon toga, Noje je sagradio oltar i prineo razne vrste životinja Gospodu kao žrtvu paljenicu (Post. 8,20). Gospod je bio toliko zadovoljan Nojevim prinosom da je obećao da više nikada neće uništiti zemlju na takav način:

Gospod omirisa ugodni miris, pa reče u svom srcu: 'Nikad više neću zemlju izručiti prokletstvu zbog čoveka, jer su čovekove namere zle od detinjstva, niti ću ikad više uništiti sva živa bića koja sam stvorio.

Sve dok bude zemlje,
setve i žetve,
studeni i vrućine,
leta i zime,
dana i noći,
nikada neće prestati.' (Post. 8,21-22)

Ovo obećanje, koje je Bog dao, naziva se Nojev zavet i jedan je od prvih biblijskih zaveta. Kao poseban znak Svog zaveta, Gospod je, prvi put u istoriji, stavio dugu u oblake:

Svoju dugu postavljam u oblake da bude znak saveza između mene i zemlje. A kad navučem oblake nad zemljom i pojavi se duga u oblacima, tada ću se setiti svoga saveza između sebe i vas, i svakog živog bića, svakog stvorenja: neće više biti potopnih voda da zatru svako stvorenje. Kad se duga pojavi u oblacima, ja ću na nju pogledati i setiti se večnog saveza između Boga i svakog živog bića, svakog stvorenja na zemlji. (Post. 9,13-16)

Znak (hebrejski: *oth*) ovog zaveta bila je duga, prikazana u oblacima za celo čovečanstvo. Slično tome, celo čovečanstvo će

videti Isusa, Gospodnji znak konačnog zaveta, u oblacima. U tom smislu, moglo bi se reći da je duga u oblacima najava ili prasluka, pa čak i obećanje, samog Isusa i izvesnost Njegovog budućeg dolaska.

STUB OD OBLAKA I VATRE

Sledeći veliki događaj, kada se Gospod pojavio u oblaku, bio je kada je Izrael izveo iz Egipta:

Gospod je išao pred njima danju u stubu od oblaka da im pokazuje put, a noću u stubu od ognja, da im osvetljava put, da bi mogli da putuju i danju i noću. Stub od oblaka pred narodom nije odstupao danju, niti stub od ognja noću. (Izl. 13,21-22)

Tokom celog puta Izraelovog bekstva od faraona, preko Crvenog mora, pa sve do gore Sinaj, vodio ih je ogroman stub od oblaka i vatre. Ovo je zaista jedna od najjedinstvenijih i najtajanstvenijih pojava u čitavoj Bibliji. Iako je stub bio upravo to što se u tekstu kaže – masivni cilindrični stub od oblaka i vatre – on je takođe bio veoma stvaran znak prisustva samog Gospoda: „Tada se anđeo Gospodnji, koji je išao pred izrailjskim taborom, premeštio iza njih. Stub od oblaka pred njima se takođe pomerio, došao im iza leđa i stao“ (Izl. 14,19). Drugim rečima, „anđeo Božiji“ i „stub od oblaka“ su jedno te isto, opisano na dva različita načina.

Kasnije Gospod kaže za Sebe da se nalazi u samom oblaku: „Pred samu zoru, Gospod pogleda dole iz stuba od ognja i oblaka na egipatsku vojsku i u nju unese pometnju“ (Izl. 14,24). Iako se najčešće misli da je zaklon zadržao ovaj oblik nalik na stub, bilo je trenutaka kada je bio znatno veći, kao nadstrešnica nad Izraelom, koja je narod štitila od vreline sunca. Bio je takav i kada je Izrael konačno stigao do gore Sinaj.

BOG JE SIŠAO NA ZEMLJU

Iako je stub pratio Izrael sve vreme tokom Izlaska, očigledno je da je prisustvo Boga dostiglo svoj najveći zenit na gori Sinaj. Nema sumnje da je velika teofanija na Sinajskoj gori najveličanstvenije Božije pojavljivanje u celoj ljudskoj istoriji. Izlazak 19 prenosi nešto od onoga što je u narodu izazvalo strahopoštovanje i divljenje tog dana kada je Bog sišao na zemlju:

A trećega dana, u sâm osvit, razlegne se grmljavina, munje počnu da sevaju, a gust se oblak nadvije nad gorom. Glas trube snažno odjeknu, a sav narod u taboru zadrhta od straha. Mojsije povede narod iz tabora u susret Bogu. Stali su u podnožju gore. Cela gora Sinaj je bila obavijena dimom, jer je Gospod na nju sišao u ognju. Dim se dizao kao iz peći, a sva se gora tresla. Zvuk trube bivao je sve jači i jači. Mojsije je govorio, a Bog mu je glasno odgovarao. I tako je Gospod sišao na goru Sinaj, na njen vrh. (Izl. 19,16-20)

Na Sinaju, pored već uobičajenog stuba od oblaka i vatre, bilo je i grmljavine, munja, dima, zvuka truba, pa čak i zemljotresa.

OD SINAJA DO SIONA

Posle ceremonije zaveta, dok se Izrael pripremao da krene dalje ka hananskoj zemlji, Gospod je obećao da će ostati sa njima i da će nastaviti da ih vodi. Njegovo prisustvo su videli u obliku stuba, koji je, zapravo, bio anđeo Gospodnjeg prisustva:

Evo, šaljem anđela pred tobom, da te čuva na putu i da te odvede do mesta koje sam pripremio. Obrati pažnju na njega i slušaj ga. Ne buni se protiv njega – on vam neće oprostiti pobunu. Jer, u njemu je moje Ime. Ako ga zaista budeš slušao i činio sve što ti kažem, biću neprijatelj tvojim neprijateljima i protivnik tvojim protivnicima. Moj anđeo će ići pred tobom i odvesti te u zemlju. (Izl. 23,20-23 SSP)

Zapovest Gospodnja da narod sluša anđela Gospodnjeg kasnije se pojavljuje na Gori preobraženja kada „iz oblaka dođe glas koji je govorio: ovo je moj izabrani Sin, njega slušajte“ (Lk. 9,35). Tokom četrdeset godina lutanja pustinjom, stub Gospodnjeg prisustva ostao je sa njima, štitio ih je i vodio.

ŠATOR OD SASTANKA

Na gori Sinaj, Gospod je Mojsiju dao uputstva da sagradi šator, ili: šator sastanka. Međutim, pre nego što je šator izgrađen, Mojsije je podigao privremeni šator i nazvao ga šatorom od sastanka. Tamo se Mojsije bukvalno sreo sa Bogom i razgovarao sa njim. Biblijski opis ovih susreta poprilično zaokuplja pažnju:

Mojsije je uzeo šator i postavio ga daleko izvan tabora. Nazvao ga je šator od sastanka. Ko god je hteo da traži volju Gospodnju, odlazio bi u šator od sastanka koji se nalazio izvan tabora. A kada bi Mojsije odlazio u šator, sav narod bi ustajao i svako bi stajao na ulazu u svoj šator i gledao za Mojsijem sve dok ovaj ne uđe u šator. Kad bi Mojsije ušao u šator, stub oblaka bi se spuštao i stajao na ulazu u šator, dok je Gospod razgovarao sa Mojsijem. Kada bi narod video da stub oblaka stoji na ulazu u šator, sav narod bi ustajao i svako bi se klanjao na ulazu svoga šatora. Gospod je razgovarao s Mojsijem licem u lice, kao što bi neko razgovarao sa svojim prijateljem. Mojsije bi se zatim vratio u tabor. Međutim, njegov pomoćnik Isus, sin Navinov, mladić, ne bi napuštao šator. (Izl. 33,7-11)

Sama pomisao na stub od oblaka i vatre koji se spušta sa neba kad god bi Mojsije ušao u šator, apsolutno obuzima naše misli. Kakvo čudo za razmišljanje! Svi su dobro razumeli retku veličanstvenost onoga čemu su bili svedoci. Sa strahopoštovanjem, oni su stajali i netremice gledali u ovu vidljivu prisutnost JHVH-a pred sobom. Dodatni opis Mojsija kako stoji ispred plamtećeg stuba i razgovara s Bogom „licem u lice“ na tako prisani

način, čini da ovo postane jedan od onih biblijskih odlomaka koji ostaju u vrlo prijatnom sećanju.

U nastavku ponovo vidimo sliku Gospoda koji silazi sa neba u oblaku. Mojsije je zamolio Gospoda da mu pokaže Svoju slavu (Izl. 33,18). Začudo, Gospod se složio s tim. I tako dolazimo do sledećih redova:

Tada je Gospod sišao u oblaku, stao kod Mojsija i izgovorio svoje ime: 'Gospod!' Gospod je prošao pokraj njega i izgovorio svoje ime: 'Gospod! Gospod! Bog milostivi i milosrdni, spor na srdžbu, bogat milošću i vernošću, iskazuje milost hiljadama, oprašta krivicu, prestup i greh, ali *krivca* ne ostavlja nekažnjena, nego kažnjava greh otaca na njihovoj deci i unucima sve do trećeg i četvrtog *kolena*.' Mojsije odmah pade na zemlju i pokloni se Gospodu. (Izl. 34,5-8)

Tokom ovog događaja bez presedana, JHVH je Mojsiju otkrio i Svoje ime i suštinu Svog karaktera. I ponovo smo videli da je Gospod govorio iz stuba od oblaka, vatre i slave.

ONAJ KOJI JAŠE NA OBLACIMA

Nakon što su Mojsije i narod Izraela iskusili prisustvo Boga na tako otvoren način, počeli su da govore o Njemu u uzvišenoj poeziji, kao što je Mojsijev blagoslov. Kao što smo videli, u Mojsijevoj poslednjoj proročkoj izjavi, Gospod je prvi put naveden kao jedini „koji po nebesima jezdi. . . i po oblacima u svome veličanstvu” (Pnz. 33,26). Stotinama godina kasnije, car David će na sličan način pozvati sav Izrael da peva Bogu i „uzdigne onog što na oblacima jaše“ (Ps 68,4). Iako je jahač na oblacima bila titula na koju je, takođe, polagao hananski bog Val, narod Izraela je imao sasvim drugačije iskustvo. Četrdeset godina su bili svedoci da njihov Bog zaista jaše na oblacima. Za Izraelce, ovo nije bila samo neka preterano kitnjasta titula.

Važnost oblaka u biblijskom narativu ne može se preceniti. Ne računajući ovaploćenje, kada se Bog pojavio u telu, prisustvo JHVH-a u stubu od oblaka i vatre je najveličanstveniji način na koji se JHVH ikada objavio. Pitajte bilo kojeg biblijski poučenog Jevrejina danas, a isto bi bilo i u prvom veku, koji je najsigurniji znak Božijeg prisustva. Odgovor bi, bez sumnje, bio vidljivi znak stuba od oblaka i vatre. Tokom starozavetnog razdoblja, stub nije bio samo jedan od mnogih znakova, već jedan jedinstveni i zasigurno najveći znak prisustva JHVH-a.

STUB U NOVOM ZAVETU

Ne treba se onda iznenaditi kada u Novom zavetu pročitamo da je Juda shvatio stub kao preinkarnaciju samog Isusa: „Želim da vas podsetim. . . da je Isus prvo izbavio svoj narod iz Egipta“ (Juda 5, vidi napomenu u SSP). Iako neki prevodi ovde ne uključuju Isusovo ime, već jednostavno kažu „Gospod“, Tomas R. Šrajner, autor knjige *Novi američki komentar o Judi*, primećuje da „spoljašnji dokazi sugerišu da je ovde u najranijim spisima stajalo 'Isus', a ne 'Gospod', što je ispravnije“¹. Isto tako, profesor Novog zaveta Džarl E. Fosum tvrdi da je Juda shvatio da je Isus anđeo Gospodnji, koji se pojavljuje u celom Starom zavetu, uključujući i stub od oblaka.² Ovo je u skladu sa doktrinom apostola, kao što smo ranije rekli, koja poistovećuje Isusa sa tekstovima koji se odnose na JHVH-a u Starom zavetu (up. Is. 6; 45,23, Jn. 12,41, Fil. 2,10-11).

ISUSOV POVRATAK U POPULARNOJ HRIŠĆANSKOJ MISLI

Pošto smo ukratko razmotrili korišćenje oblaka kao slike u starozavetnim opisima, hajde da sada usmerimo pažnju na to kako se obično zamišlja Isusov povratak. Ako pitate hrišćane kako zamišljaju Isusov povratak, najverovatnije bi Ga opisali kao čoveka koji dolazi na zemlju sa neba, okružen paperjastim belim oblacima, možda na prozračnom plavom nebu. Tako se, uostalom, u

hrišćanskoj umetnosti najčešće prikazuje Drugi dolazak. Da bi podržali takvo gledište, neki će se pozivati na Isusovo vaznesenje na nebo iznad Maslinske gore, kao što je zabeleženo u Delima apostolskim. Nakon što je Isus rekao Svojim učenicima da budu Njegovi svedoci „kako u Jerusalimu tako i po svoj Judeji, i Samariji, i sve do kraja zemlje“ (Dela 1,8), „bi uznet pred njihovim očima, i jedan oblak ga uze od njihovih pogleda“ (Dela 1,9). Dva čoveka (anđela), koji su iznenada stali pored njih, rekli su im da će se Isus vratiti na isti način na koji je otišao, u oblacima. Mnogi drugi bi to potkrepili detaljima koje nalazimo u Otkrivenju 19, gde se opisuje Isus kako dolazi sa neba. Tamo je prikazan kako jaše na belom konju, dok ga nebeske vojske prate. On će se, ipak, vratiti u gustim olujnim oblacima i velikim potresima, kakvi su bili tokom Gospodnjeg pojavljivanja na Sinaju. Međutim, Isus nam daje neke čvrste dokaze da će se dešavati više nego što bi, možda, i pomislili. Hajde da pobliže pogledamo kako je Isus tačno opisao Svoj povratak i pažljivo razmotrimo tekstove, koje je On citirao.

ISUSOV OPIS SVOG POVRATKA

Vidimo da su sva tri sinoptička evanđelja Isusovu besedu na Maslinskoj gori sročila na malo drugačiji način. U Matejevom izveštaju, Isus kaže da će se vratiti „na oblacima nebeskim“ (24,30). U Markovom izveštaju se kaže da će se On vratiti „u oblacima“ (13,26 SSP), dok Lukin izveštaj kaže da će doći „u oblaku“ (21,27 SSP). „Na oblacima“, „u oblacima“ i „u oblaku“. Kao što je anđeo Božiji bio prisutan u stubu od oblaka tokom Izlaska, tako i Isus opisuje Svoj povratak sa neba – u oblaku.

Dalje, Isus je citirao dva veoma važna starozavetna teksta u vezi sa Njegovim povratkom. Prvi je Danilo 7, gde se Isus poistovećuje sa božanskim „Sinom čovečijim“, koji će doći sa oblacima. On će doći u istom ljudskom telu koje je uzeo prilikom ovađenja. Takođe, On će doći kao Onaj koji jaše na oblaku, kao

JHVH Bog svemogući. Kao što je Mojsije rekao, „niko nije kao Bog Ješurunov“, koji jaše na oblacima (Pnz. 33,26). Samo je JHVH Onaj koji jaše na oblaku. Međutim, da će se Isus vratiti kao božanski Bogočovjek, za hrišćane, svakako, nije ništa novo. To je upravo ono što čekamo dve hiljade godina. Međutim, često se propušta važnost drugog odlomka, koji Isus navodi kada opisuje Svoj povratak. Rekavši da će Ga videti sva plemena na zemlji, jasno je pomenuo proročanstvo iz Zaharije 12. Oba teksta – Danilo 7 i Zaharija 12 – pominju se u sva tri izveštaja u sinoptičkim evanđeljima, kao i u knjizi Otkrivenja. U Matejevom evanđelju, navedeno je da je Isus rekao da će „zakukati sva plemena na zemlji, i ugledaće Sina čovečijeg gde dolazi na oblacima nebeskim“ (Mt. 24,30). U knjizi Otkrivenje, međutim, kada citira Zahariju, još je određeniji:

Evo, ide sa oblacima i gledaće ga svako oko i oni koji ga probodoše, i kukaće za njim sva plemena zemaljska. Da, amin. (Otk. 1,7)

Većina hrišćana pročitava „sva plemena na zemlji“ i odmah pretpostavlja da je Isus opisao globalni događaj. Da budemo jasni, verujem da će Njegov povratak biti upravo to. Moramo, međutim, primetiti da je prvobitni kontekst Zaharije 12, zapravo, proročanstvo koje je usredsređeno na Izrael. Pod plemenima Zaharija jasno misli na plemena Izraela, a pod zemljom misli na zemlju (hebrejski: *erec*) Izrael. Kada pročitamo ceo tekst proročanstva, ovo postaje potpuno jasno:

Izliću na dom Davidov i na stanovnike Jerusalima Duh naklonosti i preklinjanja. I oni će gledati mene, onoga koga su proboli. Zakukaće za njim kao što se kuka za jedincem. Gorko će plakati za njim kao što se plače za prvencem. Toga će dana biti velika žalost . . . Žaliće zemlja, porodica za porodicom za sebe, porodica doma Davidovog zasebno, njihove žene zasebno, porodica doma Natanovog zasebno i njihove žene zaseb-

no; porodica doma Levijevog zasebno i njihove žene zasebno, porodica Semajeva zasebno i njihove žene zasebno; sve preostale porodice, svaka od njih zasebno i njihove žene zasebno. (Zah. 12,10-14)

Da ponovim, ovde nije cilj da se tvrdi da će Isusov povratak biti isključivo lokalni događaj. Cilj je da primetimo da se proročanstvo u potpunosti vrti oko Izraela. Ono se tiče plemena Izraela, koja će prepoznati Onoga koga su proboli i zbog toga će se kajati, svako pleme i svaka porodica pojedinačno. Davidov dom zasebno, Natanov dom zasebno, dom Levita isto tako, itd. Kao što smo ranije detaljno govorili, ovaj odlomak opisuje vrhunac istorije spasenja Izraela, stvarni trenutak kada će se „spasti sav Izrael“ (Rim. 11,26).

ZAKLJUČAK: ZNAK DOLASKA SINA ČOVEČJEG

Evo nečeg što je izuzetno važno, što ne smemo propustiti. Znak dolaska Sina čovečijeg je nešto što će jevrejski narod zasigurno prepoznati! Da, Isus će se vratiti u svom besmrtnom, proslavljenom, ali u ljudskom telu. On će doći sa neba u istom telu u kome se vazneo. Ovde se moramo zapitati koji je to jedinstven i presudan znak koji bi prepoznao jevrejski narod i koji bi naterao sva njihova plemena da shvate ko tačno dolazi da ih spase? Odgovor nije samo da će čovek sići na zemlju sa neba. Niti će to biti neki Isusov poseban vidljivi izgled. Neće tada Jevreji reći: „O, vidi, to je Isus. Viđao sam ga na hrišćanskim ikonama i slikama“. Ne, konačni znak, koji će dovesti do toga da Ga sav Njegov narod prepozna, ne može biti ništa drugo do te jedinstvene pojave stuba od oblaka, vatre i slave. Samo taj znak će prepoznati Njegov narod, čije je očeve izveo iz Egipta. Koju veću objavu možemo zamisliti? Kako je bilo u prvom Izlasku, tako će biti i tokom drugog. Kao što se Josif otkrio sinovima Izrailjevim, izjavljujući: „Ja sam vaš brat“ (Post. 45,4), tako će se Isus otkriti svom narodu, objaviće se i kao JHVH Bog i kao njihov spasitelj. U času Izraelove tame, kada se

čini da je svaka nada izgubljena, kada Izrael dođe do kraja svoje snage, pošto je pretpeo Jakovljevu nevolju, božanski stub od oblaka će se ponovo pojaviti i sići sa neba da ih spase. Ovo je znak dolaska Sina čovečijeg.

Da, baš kao što je bilo tokom Izlaska, na gori Sinaj i u šatoru sastanka, stub će sići na zemlju. Svi će stajati u strahopoštovanju, gledaće slavu JHVH-ovog prisustva i odjednom će shvatiti ono što vekovima nisu mogli, i tada će prepoznati Onoga koga su proboli. Jer će unutar oblaka biti Sin čovečiji, Isus, Slava Božija, jedini spasitelj Izraela. Zaista, car David je bio u pravu što je uskliknuo: „Pevajte Bogu, pevajte slavopoj njegovom imenu; uzdignite onog što na oblacima jaše. Njegovo je ime Gospod, uskliknite pred njim“ (Ps. 68,4). Na šta sav Božiji narod odgovara: „*Amin. Dođi Gospode Isuse!*“

BELEŠKE

Uvod: Povratak usklika Maranta

1. (1. Kor. 16,22, Otkr. 22,20; uporedi Didahi 10,6).

Poglavlje 1: Romantika Izlaska

1. Nahum M. Sarna, *The JPS Torah Commentary: Exodus* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 1991), 32.

Poglavlje 2: JHVH pruža svoju ruku

1. Louis Ginzberg, Henrietta Szold, and Paul Radin, *Legends of the Jews*, 2nd ed. (Philadelphia: Jewish Publication Society, 2003), 550.

Poglavlje 3: JHVH se obračava sa konkurencijom

1. Louis Ginzberg, Henrietta Szold, and Paul Radin, *Legends of the Jews*, 2nd ed. (Philadelphia: Jewish Publication Society, 2003), 553–554.
2. Douglas K. Stuart, *Exodus, vol. 2, The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 2006), 346.
3. Louis Ginzberg, Henrietta Szold, and Paul Radin, *Legends of the Jews*, 2nd ed. (Philadelphia: Jewish Publication Society, 2003), 563.
4. Alfred Edersheim, *Bible History: Old Testament, vol. 2* (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company, 1975), 88.

5. Alfred Edersheim, *Bible History: Old Testament*, vol. 2 (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company, 1975), 88.

Poglavlje 4: JHVH snabdevač

1. U oblasti proučavanja Izlaska, postoji širok je spektar mišljenja među bibličarima o tome koliko je Izraelaca zaista bilo prisutno za vreme Izlaska. Dok je najveći predloženi broj otprilike tri miliona, drugi veruju da ih je bilo samo nekoliko hiljada. Iako postoji nekoliko važnih faktora, koji navode različite proučavaoce da dođu do svojih zaključaka, najznačajniji od njih je pravilan prevod hebrejske reči „elef“ u Izlasku 12,37. Hebrejski u tom stihu doslovno kaže: „Izrailjci se zapute iz Ramese prema Sokotu. Bilo je oko šest stotina hiljada *elefa* pešaka, ne računajući žene i decu“. Neke biblijske verzije prevode *elef* kao 'hiljade', dok drugi proučavaoci veruju da taj izraz jednostavno znači nešto poput 'ljudi u životnoj dobi za borbu'. Razlika je tada drastična jer se odnosi na to koliko je Izraelaca bilo tamo za vreme Izlaska. Na osnovu najboljih proučavanja i argumenata, izgleda da je broj Izraelaca koji su napustili Egipat bio mnogo manji od nekoliko miliona ljudi. Za mnogo detaljnije istraživanje i objašnjenje ove teme, pogledajte Daglase Stjuarta u *New American Commentary, An Exegetical and Theological Exposition of Holy Scripture, Vol. 2, Exodus*, p. 297-302, and D. M. Fouts, "A Defense of the Hyperbolic Interpretation of Large Numbers in the Old Testament," *JETS* 40: 3 (1997): 377-87.

2. J. Flavije, *Judejske starine* III knjiga 1,7.

3. Charles Duke Yonge with Philo of Alexandria, *The Works of Philo: Complete and Unabridged* (Peabody, MA: Hendrickson, 1995), 519.

Poglavlje 5: Prosidba

1. Douglas K. Stuart, *Exodus*, vol. 2, *The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 2006), 423.

2. Christopher J.H. Wright, *Knowing Jesus Through the Old Testament* (Downers Grove, IL: Intervarsity Press), 39.

3. Nahum M. Sarna, *The JPS Torah Commentary: Exodus* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 1991), 104.

Poglavlje 6: Bračni zavet na Sinaju

1. Martin H. Manser, *Dictionary of Bible Themes: The Accessible and Comprehensive Tool for Topical Studies* (London: Martin Manser, 2009). Betrothal.

2. Abraham P. Bloch, *The Biblical and Historical Background of Jewish Customs and Ceremonies* (KTAV Publishing, New York, 1980), 34 (Ketubot 10a).

3. חֻפּוּת hupâ; nadstrešnica - komora, za više informacija vidi: James Strong, *A Concise Dictionary of the Words in the Greek Testament and The Hebrew Bible* (Bellingham, WA: Logos Bible Software, 2009), 41.

4. Gordon J. Wenham, *Exploring the Old Testament: The Pentateuch, vol. 1* (London: Society for Promoting Christian Knowledge, 2003), 68.

5. Michael Carasik, ed., *Deuteronomy: Introduction and Commentary*, trans. Michael Carasik, *The Commentators' Bible* (Philadelphia: The Jewish Publication Society, 2015), 239.

6. H. D. M. Spence-Jones, ed., *Exodus, vol. 2, The Pulpit Commentary* (London; New York: Funk & Wagnalls Company, 1909), 130.

7. Carl Friedrich Keil and Franz Delitzsch, *Commentary on the Old Testament, vol. 1* (Peabody, MA: Hendrickson, 1996), 391–392.

8. Douglas K. Stuart, *Exodus, vol. 2, The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 2006), 440.

9. Douglas K. Stuart, *Exodus, vol. 2, The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 2006), 455–456.

Poglavlje 7: Dok nas smrt ne rastavi

1. Nahum M. Sarna, *The JPS Torah Commentary: Exodus* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 1991), 109.

2. Kao što Sarna komentariše: „Verovatno da je prskanje krvi po narodu, opisano u 8. stihu, bilo vršeno tako što se prskalo po stubovima“. Nahum M. Sarna, *The JPS Torah Commentary: Exodus* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 1991), 151.
3. Douglas K. Stuart, *Exodus, vol. 2, The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 2006), 552.
4. Douglas K. Stuart, *Exodus, vol. 2, The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 2006), 552.
5. Eugene H. Merrill, *Deuteronomy, vol. 4, The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 1994), 163.

Poglavlje 8: Nevesta bludnica

1. Edward Dennett, *Typical Teachings of Exodus: Being a Simple Exposition* (London: W. H. Broom, 1882), 354.
2. Walter C. Kaiser Jr. “Exodus.” *The Expositor’s Bible Commentary: Genesis–Leviticus* (Revised Edition), ed. Tremper Longman III and David E. Garland, vol. 1 (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2008), 540.
3. Walter C. Kaiser Jr. “Exodus.” *The Expositor’s Bible Commentary: Genesis–Leviticus* (Revised Edition), ed. Tremper Longman III and David E. Garland, vol. 1 (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2008), 540–541.
4. Douglas K. Stuart, *Exodus, vol. 2, The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 2006), 668.
5. Nahum M. Sarna, *The JPS Torah Commentary: Exodus* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 1991), 207.
6. Nahum M. Sarna, *The JPS Torah Commentary: Exodus* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 1991), 208.
7. Alec Motyer, *The Message of Exodus: The Days of Our Pilgrimage*, eds. Alec Motyer and Derek Tidball, *The Bible Speaks Today* (Nottingham, England: Inter-Varsity Press, 2005), 292.

8. Carl Friedrich Keil and Franz Delitzsch, *Commentary on the Old Testament*, vol. 1 (Peabody, MA: Hendrickson, 1996), 469.
9. Walter C. Kaiser Jr. "Exodus." *The Expositor's Bible Commentary: Genesis–Leviticus* (Revised Edition), ed. Tremper Longman III and David E. Garland, vol. 1 (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2008), 541.
10. Nahum M. Sarna, *The JPS Torah Commentary: Exodus* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 1991), 209.
11. Walter C. Kaiser Jr. "Exodus." *The Expositor's Bible Commentary: Genesis–Leviticus* (Revised Edition), ed. Tremper Longman III and David E. Garland, vol. 1 (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2008), 548.
12. Nahum M. Sarna, *The JPS Torah Commentary: Exodus* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 1991), 217.

Poglavlje 9: Ukratko o bračnim motivima u Izlasku

1. Arnold G. Fruchtenbaum, *The Footsteps of the Messiah: A Study of the Sequence of Prophetic Events*, Rev. ed. (Tustin, CA: Ariel Ministries, 2003), 570.

Poglavlje 10: Prokletstva zaveta

1. Gordon J. Wenham, *Exploring the Old Testament: The Pentateuch*, vol. 1 (London: Society for Promoting Christian Knowledge, 2003), 128.

Poglavlje 11: Vreme Jakovljeve nevolje

1. Peter C. Craigie, *The Book of Deuteronomy: The New International Commentary on the Old Testament* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1976), 140.
2. Gary V. Smith, Isaiah 1–39, ed. E. Ray Clendenen, *The New American Commentary* (Nashville: B & H Publishing Group, 2007), 451.

3. F. Duane Lindsey. "Zechariah." *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, ed. J. F. Walvoord and R. B. Zuck, vol. 1 (Wheaton, IL: Victor Books, 1985), 1569.
4. David Baron, *Zechariah: A Commentary on His Visions and Prophecies*, (Grand Rapid, MI, Kregel Publications, 1919), 493.

Poglavlje 12: Izbavljenje izraelske nacije

1. Peter C. Craigie, *The Book of Deuteronomy, The New International Commentary on the Old Testament* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1976), 140.
2. Jack S. Deere. "Deuteronomy." *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, eds. J. F. Walvoord and R. B. Zuck, vol. 1 (Wheaton, IL: Victor Books, 1985), 270.
3. Prema Eitanu Baru iz One For Israel, u Izraelu ima otprilike 20.000 mesijanskih Jevreja, koji čine samo 0,3% ukupne jevrejske populacije.
4. John D. Currid, *A Study Commentary on Deuteronomy, EP Study Commentary* (Darlington, England; Webster, New York: Evangelical Press, 2006), 510.
5. John A. Martin. "Isaiah." *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, eds. J. F. Walvoord and R. B. Zuck, vol. 1 (Wheaton, IL: Victor Books, 1985), 1114.
6. John Peter Lange et al., *A Commentary on the Holy Scriptures: Jeremiah* (Bellingham, WA: Logos Bible Software, 2008), 257.

Poglavlje 13: Konačno, Izrael se vraća u obećanu zemlju

1. F. B. Huey, *Jeremiah, Lamentations, vol. 16, The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 1993), 212.
2. Risa Levitt Kohn, *A New Heart and a New Soul: Ezekiel, the Exile, and the Torah*, vol. 358, *Journal for the Study of the Old Testament*

Supplement Series (London; New York: Sheffield Academic Press, 2002), 87.

3. Daniel Isaac Block, *The Book of Ezekiel, Chapters 25–48, The New International Commentary on the Old Testament* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1997–), 389. Block cites: (Midrash Rabbah: Gen. Rab. 13.6; 14.5; Deut. Rab. 7.7; Lev. Rab. 14.9.)

4. Tertullian. “On the Resurrection of the Flesh.” *Latin Christianity: Its Founder, Tertullian*, eds. Alexander Roberts, James Donaldson, and A. Cleveland Coxe, trans. Peter Holmes, vol. 3, *The Ante-Nicene Fathers* (Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885), 566.

5. Ibid.

6. Daniel Isaac Block, *The Book of Ezekiel, Chapters 25–48, The New International Commentary on the Old Testament* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1997), 392.

7. Charles H. Dyer. “Ezekiel.” *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, ed. J. F. Walvoord and R. B. Zuck, vol. 1 (Wheaton, IL: Victor Books, 1985), 1298–1299.

8. John A. Martin. “Micah.” *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, eds. J. F. Walvoord and R. B. Zuck, vol. 1 (Wheaton, IL: Victor Books, 1985), 1491.

9. James M. Hamilton Jr., *With the Clouds of Heaven: The Book of Daniel in Biblical Theology*, ed. D. A. Carson, vol. 32, *New Studies in Biblical Theology* (Downers Grove, IL; England: Apollos; InterVarsity Press, 2015), 45.

Poglavlje 14: Savremeno uspostavljanje države Izrael u proročanstvima

1. Mark Hitchcock, *The Coming Islamic Invasion of Israel* (Colorado Springs, CO: Multnomah Books, 2002), 87.

Poglavlje 15: Blagoslov u pustinji

1. John F. Walvoord, *The Prophecy Knowledge Handbook* (Wheaton, IL: Victor Books, 1990), 332.
2. Timothy LaHaye, Ed Hindson, general editors, *The Popular Prophecy Bible Commentary* (Eugene, Oregon: Harvest House Publishers, 2006), 312.
3. Kenneth L. Barker. "Zechariah". *The Expositor's Bible Commentary: Daniel–Malachi* (Revised Edition), eds. Tremper Longman III and David E. Garland, vol. 8 (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2008), 821.
4. J. Barton Payne. *The Encyclopedia of Biblical Prophecy* fourth ed. (Grand Rapids, MI: Baker, 1997), 467.
5. Barry Webb, *The Message of Zechariah: Your Kingdom Come*, eds. Alec Motyer and Derek Tidball, *The Bible Speaks Today* (Nottingham: Inter-Varsity Press, 2003), 168 (see, endnote 202).
6. F. Duane Lindsey, "Zechariah," in *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, eds. J. F. Walvoord and R. B. Zuck, vol. 1 (Wheaton, IL: Victor Books, 1985), 1569.
7. Za više detalja o diskusiji o putovanju Pavla za Sinaj, pogledati: Džoel Ričardson, *Sinajska gora u Arabiji: Prava lokacija otkrivena*, (MBM plas, 2019), str. 73-88.
8. John F. Walvoord, "Revelation," in *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, ed. J. F. Walvoord and R. B. Zuck, vol. 2 (Wheaton, IL: Victor Books, 1985), 957.
9. G. K. Beale, *The Book of Revelation: A Commentary on the Greek Text, New International Greek Testament Commentary* (Grand Rapids, MI; Carlisle, Cumbria: W.B. Eerdmans; Paternoster Press, 1999), 643.
10. John F. Walvoord. "Revelation." *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, ed. J. F. Walvoord and R. B. Zuck, vol. 2 (Wheaton, IL: Victor Books, 1985), 958.

Poglavlje 16: Obnovljen bračni zavet

1. Arnold G. Fruchtenbaum, *The Footsteps of the Messiah: A Study of the Sequence of Prophetic Events*, Rev. ed. (Tustin, CA: Ariel Ministries, 2003), 581.
2. Dakle: „Naziv 'Moj narod' se odnosi na Izrael u celini, na dvanaest plemena stare konfederacije i na ujedinjeno kraljevstvo“. Francis I. Andersen and David Noel Freedman, *Hosea: A New Translation with Introduction and Commentary*, vol. 24, Anchor Yale Bible (New Haven; London: Yale University Press, 2008), 198.
3. Francis I. Andersen and David Noel Freedman, *Hosea: A New Translation with Introduction and Commentary*, vol. 24, Anchor Yale Bible (New Haven; London: Yale University Press, 2008), 209.
4. Duane A. Garrett, *Hosea, Joel, vol. 19 A, The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 1997), 73.
5. Francis I. Andersen and David Noel Freedman, *Hosea: A New Translation with Introduction and Commentary*, vol. 24, Anchor Yale Bible (New Haven; London: Yale University Press, 2008), 209.
6. Carl Friedrich Keil and Franz Delitzsch, *Commentary on the Old Testament*, vol. 10 (Peabody, MA: Hendrickson, 1996), 40–42.
7. J. A. Motyer, *The Prophecy of Isaiah: An Introduction & Commentary* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1996), 446.
8. John A. Martin. “Isaiah.” *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, eds. J. F. Walvoord and R. B. Zuck, vol. 1 (Wheaton, IL: Victor Books, 1985), 1116.
9. Gary Smith, *Isaiah 40-66, vol. 15B, The New American Commentary* (Nashville, TN: Broadman & Holman Publishers, 2009), 649.
10. Kasnije, u 23. poglavlju, Jezekilj nastavlja da razvija ovu metaforu o Izraelu i Judi kao dve sestre udate za Gospoda, koje su postale neverne bludnice.

Poglavlje 17: Svadbena gozba

1. John A. Martin. "Isaiah." *In The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, eds. J. F. Walvoord and R. B. Zuck, vol. 1 (Wheaton, IL: Victor Books, 1985), 1041.
2. Zanimljivo je da se ta reč koristi samo u još dva odlomka u celoj Bibliji (Psalam 19,5; Joil 2,16).
3. J. A. Motyer, *The Prophecy of Isaiah: An Introduction & Commentary* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1996), 66.
4. J. A. Motyer, *The Prophecy of Isaiah: An Introduction & Commentary* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1996), 209.
5. John A. Martin. "Isaiah." *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, ed. J. F. Walvoord and R. B. Zuck, vol. 1 (Wheaton, IL: Victor Books, 1985), 1073.
6. J. A. Motyer, *The Prophecy of Isaiah: An Introduction & Commentary* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1996), 209.
7. Brian J. Vickers, "God Fearer," eds. Chad Brand et al., *Holman Illustrated Bible Dictionary* (Nashville, TN: Holman Bible Publishers, 2003), 661.
8. David Turner and Darrell L. Bock, *Cornerstone Biblical Commentary, Vol 11: Matthew and Mark* (Carol Stream, IL: Tyndale House Publishers, 2005), 125.
9. Craig Blomberg, *Matthew, vol. 22, The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 1992), 326.
10. Kao što Leon Moris primećuje: „Kod Mateja je to obično carstvo nebesko (32 puta), dok se 'carstvo Božije', što je najčešći izraz kod Marka i Luke, pojavljuje samo 5 puta.“ Leon Morris, *The Gospel according to Matthew*, *The Pillar New Testament Commentary* (Grand Rapids, MI; Leicester, England: W.B. Eerdmans; Inter-Varsity Press, 1992), 53.

11. Louis A. Barbieri, Jr. "Matthew." *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, ed. J. F. Walvoord and R. B. Zuck, vol. 2 (Wheaton, IL: Victor Books, 1985), 71.
12. Craig Blomberg, *Matthew*, vol. 22, *The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 1992), 327.
13. Arnold G. Fruchtenbaum, *The Footsteps of the Messiah: A Study of the Sequence of Prophetic Events*, Rev. ed. (Tustin, CA: Ariel Ministries, 2003), 372.
14. J. Dwight Pentecost, *Things to Come: A Study in Biblical Eschatology* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 1958), 227.
15. David Turner and Darrell L. Bock, *Cornerstone Biblical Commentary, Vol 11: Matthew and Mark* (Carol Stream, IL: Tyndale House Publishers, 2005), 323.
16. Ibid.
17. Robert H. Stein, *Luke*, vol. 24, *The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 1992), 359.
18. David W. Pao and Eckhard J. Schnabel, "Luke," in *Commentary on the New Testament Use of the Old Testament* (Grand Rapids, MI; Nottingham, UK: Baker Academic; Apollos, 2007), 331.
19. Paige Patterson, Revelation, ed. E. Ray Clendenen, vol. 39, *The New American Commentary* (Nashville, TN: B&H, 2012), 343.

Poglavlje 18: Mojsijev blagoslov

1. Michael Carasik, ed., *Deuteronomy: Introduction and Commentary*, trans. Michael Carasik, *The Commentators' Bible* (Philadelphia: The Jewish Publication Society, 2015), 239.
2. J. A. Thompson, *Deuteronomy: An Introduction and Commentary*, vol. 5, *Tyndale Old Testament Commentaries* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1974), 334.

3. Michael Carasik, ed., *Deuteronomy: Introduction and Commentary*, trans. Michael Carasik, *The Commentators' Bible* (Philadelphia: The Jewish Publication Society, 2015), 256.
4. Eugene H. Merrill, *Deuteronomy*, vol. 4, *The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 1994), 449.
5. Vidi, na primer: the Testament of Levi 3:3; The Coptic Apocalypse of Elijah 3:4; 1 Enoch 102:1-3; 2 Enoch 17.
6. Carl Friedrich Keil and Franz Delitzsch, *Commentary on the Old Testament*, vol. 1 (Peabody, MA: Hendrickson, 1996), 1008.
7. Peter C. Craigie, *The Book of Deuteronomy*, *The New International Commentary on the Old Testament* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1976), 403-404.
8. George N. H. Peters, *The Theocratic Kingdom of Our Lord Jesus, the Christ*, vol. 3 (New York; London: Funk & Wagnalls, 1884), 20-21.
9. D. A. Carson. "Jude." *Commentary on the New Testament Use of the Old Testament* (Grand Rapids, MI; Nottingham, UK: Baker Academic; Apollos, 2007), 1078.

Poglavlje 19: Devorina pesma

1. Barry G. Webb. "Judges." *New Bible Commentary: 21st Century Edition*, ed. D. A. Carson et al., 4th ed. (Leicester, England; Downers Grove, IL: Inter-Varsity Press, 1994), 270.
2. Arthur E. Cundall and Leon Morris, *Judges and Ruth: An Introduction and Commentary*, vol. 7, *Tyndale Old Testament Commentaries* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1968), 91.
3. Daniel Isaac Block, *Judges, Ruth*, vol. 6, *The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 1999), 211.
4. Ovo ne treba mešati sa „Pseudo-Jašerom“ koji je, pošto je postao prilično popularan, pa čak i široko prihvaćen poslednjih godina, u stvari samo moderniji (18. vek) književni falsifikat i pokušaj da se rekonstruiše

drevna izgubljena Jašareva knjiga, Jakova Ilivea. Ne treba ga mešati ni sa jevrejskim midraškim delom iz 16. veka, Sefer HaJašar.

5. Lawson G. Stone. "Judges," *Cornerstone Biblical Commentary: Joshua, Judges, Ruth*, ed. Philip W. Comfort, Cornerstone Biblical Commentary (Carol Stream, IL: Tyndale House Publishers, Inc., 2012), 261.

6. Barry G. Webb. "Judges." *New Bible Commentary: 21st Century Edition*, ed. D. A. Carson et al., 4th ed. (Leicester, England; Downers Grove, IL: Inter-Varsity Press, 1994), 270.

7. Mark J. Boda. "Judges." *The Expositor's Bible Commentary: Numbers–Ruth* (Revised Edition), ed. Tremper Longman III and David E. Garland, vol. 2 (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2012), 1124.

Poglavlje 20: Davidov veliki procesijski psalam

1. Nancy deClaissé-Walford and Beth Tanner. Book Two of the Psalter: Psalms 42–72." *The Book of Psalms*, ed. E. J. Young, R. K. Harrison, and Robert L. Hubbard Jr., *The New International Commentary on the Old Testament* (Grand Rapids, MI; Cambridge, U.K.: William B. Eerdmans Publishing Company, 2014), 542.

2. Michael Wilcock, *The Message of Psalms: Songs for the People of God*, ed. J. A. Motyer, vol. 1, *The Bible Speaks Today* (Nottingham, England: Inter-Varsity Press, 2001), 235.

3. „Ovaj brzi proticaj psalma — jedan od najburnijih i najuzbudljivijih u Psaltiru — možda je bio sastavljen za Davidovu povorku sa zavetnim kovčegom „od kuće Obed-Edomove u grad Davidov sa radošću“. Derek Kidner, *Psalms 1–72: An Introduction and Commentary*, vol. 15, *Tyndale Old Testament Commentaries* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1973), 256. Vidi isto: R. E. O. White, "Psalms," in *Evangelical Commentary on the Bible*, vol. 3, Baker Reference Library (Grand Rapids, MI: Baker Book House, 1995), 384, and Gray, John. "A Cantata of the Autumn Festival: Psalm LXVIII." *Journal of Semitic Studies* 22 (1977): 2–26.

4. Marvin E. Tate, *Psalms 51–100*, vol. 20, *Word Biblical Commentary* (Dallas: Word, Incorporated, 1998), 172.
5. Slično, Leksamska engleska Biblija navodi: „Bog će vaskrsnuti; njegovi neprijatelji će se raštrkati, a oni koji ga mrze pobeći će pred njim“. W. Hall Harris III et al., eds., *The Lexham English Bible* (Bellingham, WA: Lexham Press, 2012), Ps 68:1.
6. Prevodi NET, NKJV, NIV, LEB, NRSV i GNT opisuju Ga kako jaše na „oblacima“, dok KJV navodi da jaše preko „nebesa“.
7. NASB i ESV navodi da jaše kroz „pustinju“.
8. Michael Wilcock, *The Message of Psalms: Songs for the People of God*, ed. J. A. Motyer, vol. 1, *The Bible Speaks Today* (Nottingham, England: Inter-Varsity Press, 2001), 236.
9. Marvin E. Tate, *Psalms 51–100*, vol. 20, *Word Biblical Commentary* (Dallas: Word, Incorporated, 1998), 176.
10. C. H. Spurgeon, *The Treasury of David: Psalms 56–87*, vol. 3 (London; Edinburgh; New York: Marshall Brothers, n.d.), 139.
11. „U 9. i 10. stihu upotrebljeni glagoli izliti i snabdeti treba da budu u sadašnjem ili budućem vremenu.“ Derek Kidner, *Psalms 1–72: An Introduction and Commentary*, vol. 15, *Tyndale Old Testament Commentaries* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1973).
12. Marvin E. Tate, *Psalms 51–100*, vol. 20, *Word Biblical Commentary* (Dallas: Word, Incorporated, 1998), 178.
13. Arnold G. Fruchtenbaum, *The Footsteps of the Messiah: A Study of the Sequence of Prophetic Events*, Rev. ed. (Tustin, CA: Ariel Ministries, 2003), 292.
14. Ova slika kako će Isus, kada se vrati, dovesti Izrael u „tor za ovce“ u Edomu, mogu biti i kontekst Isusovih reči, koje je uputio svojim učenicima: „Zaista, zaista vam kažem: Ko ne ulazi na vrata u tor ovčiji nego prelazi na drugom mestu, on je lopov i razbojnik. A koji ulazi na vrata pastir je ovčama. Njemu vrata otvara, i ovce glas njegov slušaju, i svoje ovce zove po imenu, i izvodi ih; i kada svoje ovce istera, ide pred njima i ovce idu za njim, jer poznaju glas njegov. A za tuđinom neće

poći, nego će pobeći od njega, jer ne pozanju glas tuđinaca“ (Jn. 10,1-5). Ako je tako, onda se pominjanje lažnog pastira verovatno odnosi na Antihrista.

15. Willem A. VanGemeren. “Psalms.” *The Expositor’s Bible Commentary: Psalms* (Revised Edition), ed. Tremper Longman III and David E. Garland, vol. 5 (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2008), 519.

16. Avraham Negev. “Hermon (Mount).” *The Archaeological Encyclopedia of the Holy Land* (New York: Prentice Hall Press, 1990).

17. Derek Kidner, *Psalms 1–72: An Introduction and Commentary, vol. 15, Tyndale Old Testament Commentaries* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1973), 260.

18. Derek Kidner, *Psalms 1–72: An Introduction and Commentary, vol. 15, Tyndale Old Testament Commentaries* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1973), 260.

19. Za korisnu diskusiju o povezanosti Efescima 4,8 i Psalmu 68,18, pogledajte: Frank S. Thielman. “Ephesians.” *Commentary on the New Testament Use of the Old Testament* (Grand Rapids, MI; Nottingham, UK: Baker Academic; Apollos, 2007), 820.

Poglavlje 21: Put kroz pustinju

1. Barry Webb, *The Message of Isaiah: On Eagles’ Wings*, ed. J. A. Motyer and Derek Tidball, *The Bible Speaks Today* (England: Inter-Varsity Press, 1996), 144.

2. Barry Webb, *The Message of Isaiah: On Eagles’ Wings*, ed. J. A. Motyer and Derek Tidball, *The Bible Speaks Today* (England: Inter-Varsity Press, 1996), 145.

3. „Nasuprot eshatološkoj poruci božanskog suda iz prethodnog poglavlja navode se obećanja vezana za Božiju pojavu na zemlji.“ Gary V. Smith, Isaiah 1–39, ed. E. Ray Clendenen, *The New American Commentary* (Nashville: B & H Publishing Group, 2007), 577.

4. J. Alec Motyer, *Isaiah: An Introduction and Commentary*, vol. 20, *Tyndale Old Testament Commentaries* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1999), 244.
5. J. A. Motyer, *The Prophecy of Isaiah: An Introduction & Commentary* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1996), 300.
6. Barry Webb, *The Message of Isaiah: On Eagles' Wings*, ed. J. A. Motyer and Derek Tidball, *The Bible Speaks Today* (England: InterVarsity Press, 1996), 161.
7. J. Ridderbos, *Isaiah*, *Bible Student's Commentary* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 1984), 340.
8. George N. H. Peters, *The Theocratic Kingdom of Our Lord Jesus, the Christ*, vol. 3 (New York; London: Funk & Wagnalls, 1884), 23.
9. John A. Martin "Isaiah." *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, ed. J. F. Walvoord and R. B. Zuck, vol. 1 (Wheaton, IL: Victor Books, 1985), 1096.
10. Brevard S. Childs, *Isaiah: A Commentary*, ed. William P. Brown, Carol A. Newsom, and Brent A. Strawn, 1st ed., *The Old Testament Library* (Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 2001), 517.
11. J. Alec Motyer, *Isaiah: An Introduction and Commentary*, vol. 20, *Tyndale Old Testament Commentaries* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1999), 435.
12. George N. H. Peters, *The Theocratic Kingdom of Our Lord Jesus, the Christ*, vol. 3 (New York; London: Funk & Wagnalls, 1884), 22.
13. (Post. 3,15; Br. 24,17; Pnz. 32,35; 33,21; 1. Sam. 2,10; Sud. 5,26-27; Ps. 58,10; 68,1-2.21; 110,5; Joil 3,13; Is. 63,3; Av. 3,13; Mal. 4,3; Lk. 1,51-56.68-75; 2,25; Rim. 8,17; 2. Sol. 1,5-6; Jevr. 10,27; 1. Pet. 4,12-19; Juda 14; Otk. 14,20; Otk. 19,1.15).
14. Risa Levitt Kohn, *A New Heart and a New Soul: Ezekiel, the Exile, and the Torah*, vol. 358, *Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series* (London; New York: Sheffield Academic Press, 2002), 107-110.

Poglavlje 22: Avakumova molitva

1. George Adam Smith, *The Book of the Twelve Prophets, 2 vols.* (London: Hodder and Stoughton, 1898), 2:150.
2. Arnold G. Fruchtenbaum, *The Footsteps of the Messiah: A Study of the Sequence of Prophetic Events*, Rev. ed. (Tustin, CA: Ariel Ministries, 2003), 349.
3. O. Palmer Robertson, *The Books of Nahum, Habakkuk and Zephaniah, The New International Commentary on the Old Testament* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1990), 224.
4. Richard D. Patterson and Andrew E. Hill, *Cornerstone Biblical Commentary, Vol 10: Minor Prophets, Hosea–Malachi* (Carol Stream, IL: Tyndale House Publishers, 2008), 430.
5. David Prior, *The Message of Joel, Micah and Habakkuk: Listening to the Voice of God*, ed. J. A. Motyer and Derek Tidball, *The Bible Speaks Today* (Nottingham, England: Inter-Varsity Press, 1988), 265.
6. Carl Friedrich Keil and Franz Delitzsch, *Commentary on the Old Testament*, vol. 10 (Peabody, MA: Hendrickson, 1996), 417. Tako i Timoti Šenton kaže: „Kao što se pojavio na gori Sinaj, tako će se ponovo pojaviti. Ova izjava prikazuje buduće otkrivenje slave Gospodnje.“ Tim Shenton, *Habakkuk: An Expositional Commentary, Exploring the Bible Commentary* (Leominster, UK: Day One Publications, 2007), 71.
7. O. Palmer Robertson, *The Books of Nahum, Habakkuk and Zephaniah, The New International Commentary on the Old Testament* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1990), 222.
8. Carl E. Armerding, “Habakkuk.” *The Expositor’s Bible Commentary: Daniel and the Minor Prophets*, ed. Frank E. Gaebelin, vol. 7 (Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1986), 526.
9. Daniel C. Juster, *Passover: The Key That Unlocks the Book of Revelation* (Clarksville, MD: Messianic Jewish Publishers, 2011), 79.
10. Za više detalja o lokaciji Sinajske gore, vidi: Džoel Ričardson, *Sinajska gora u Arabiji: Prava lokacija otkrivena*, (MBM plas, 2019).

11. Robertson ističe: „Ovaj poglavar je glavni cilj Gospodnje ofanzive. Bog razbija ovog glavnog vođu gomile zlih (stih 14) na isti način na koji zvezda iz Jakova satire Moava (Br. 24:17) i Jaila Siseri (Sud. 5,26) probija slepoočnice, Mesija će razbiti glave mnogima (Ps. 110,5-6)“. O. Palmer Robertson, *The Books of Nahum, Habakkuk and Zephaniah: The New International Commentary on the Old Testament* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1990), 239.
12. Ralph L. Smith, *Micah–Malachi*, vol. 32, *Word Biblical Commentary* (Dallas: Word, Incorporated, 1984), 116.
13. Roger Ellsworth, *Opening up Psalms, Opening Up Commentary* (Leominster: Day One Publications, 2006), 11.
14. O. Palmer Robertson, *The Books of Nahum, Habakkuk and Zephaniah: The New International Commentary on the Old Testament* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1990), 215–216.

Poglavlje 23: Zaharijino proroštvo

1. George L. Klein, *Zechariah*, vol. 21B, *The New American Commentary* (Nashville, TN: B & H Publishing Group, 2008), 279.
2. Klajn postavlja pitanje: „Da li je spominjanje Grčke bilo anahrono pošto je helenistička nacija zaista postala svetska sila dva veka kasnije?“ George L. Klein, *Zechariah*, vol. 21B, *The New American Commentary* (Nashville, TN: B & H Publishing Group, 2008), 279.
3. George L. Klein, *Zechariah*, vol. 21B, *The New American Commentary* (Nashville, TN: B & H Publishing Group, 2008), 280.
4. Za temeljno proučavanje Jezekilja 38-39, bitke Goga i Magoga, pogledajte Džoelovu knjigu *Zver sa Bliskog istoka: biblijska potvrda za islamskog Antihrista*.
5. Kenneth L. Barker, “Zechariah,” *The Expositor’s Bible Commentary: Daniel–Malachi* (Revised Edition), ed. Tremper Longman III and David E. Garland, vol. 8 (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2008), 799.

6. Kenneth L. Barker. "Zechariah." *The Expositor's Bible Commentary: Daniel–Malachi* (Revised Edition), ed. Tremper Longman III and David E. Garland, vol. 8 (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2008), 792.
7. Barry Webb, *The Message of Zechariah: Your Kingdom Come*, ed. Alec Motyer and Derek Tidball, *The Bible Speaks Today* (Nottingham: Inter-Varsity Press, 2003), 134–135.
8. Barry Webb, *The Message of Zechariah: Your Kingdom Come*, eds. Alec Motyer and Derek Tidball, *The Bible Speaks Today* (Nottingham: Inter-Varsity Press, 2003), 157–158.
9. Barry Webb, *The Message of Zechariah: Your Kingdom Come*, eds. Alec Motyer and Derek Tidball, *The Bible Speaks Today* (Nottingham: Inter-Varsity Press, 2003), 160.
10. Mark J. Boda, *Haggai, Zechariah, The NIV Application Commentary* (Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 2004), 522.

Poglavlje 24: Enohovo proroštvo

1. There are two primary English translations of 1 Enoch. Here, we use the translation of George W. E. Nickelsburg.
2. George W. E. Nickelsburg, *1 Enoch: A Commentary on the Book of 1 Enoch*, ed. Klaus Baltzer, *Hermeneia—a Critical and Historical Commentary on the Bible* (Minneapolis, MN: Fortress, 2001), 142.
3. George W. E. Nickelsburg, *1 Enoch: A Commentary on the Book of 1 Enoch*, ed. Klaus Baltzer, *Hermeneia—a Critical and Historical Commentary on the Bible* (Minneapolis, MN: Fortress, 2001), 143.
4. James H. Charlesworth, *The Old Testament Pseudepigrapha*, vol. 1 (New York; London: Yale University Press, 1983), 301–302.
5. (E.g., Tanchuma Jacob 7b; Leqach Tob, Br. 24:17; Mt. 24:24–26; Dela 21:38. G. K. Beale, *The Book of Revelation: A Commentary on the Greek Text, New International Greek Testament Commentary* (Grand Rapids, MI; Carlisle, Cumbria: W.B. Eerdmans; Paternoster Press, 1999), 644.

6. G. K. Beale, *The Book of Revelation: A Commentary on the Greek Text, New International Greek Testament Commentary* (Grand Rapids, MI; Carlisle, Cumbria: W.B. Eerdmans; Paternoster Press, 1999), 644.
7. Flavius Josephus and William Whiston, *The Works of Josephus: Complete and Unabridged* (Peabody: Hendrickson, 1987), 614. (Wars of the Jews 2.259–62)
8. Ibid.
9. N. T. Wright, *Jesus and the Victory of God, Christian Origins and the Question of God* (London: Society for Promoting Christian Knowledge, 1996), 160.
10. G. K. Beale, *The Book of Revelation: A Commentary on the Greek Text, New International Greek Testament Commentary* (Grand Rapids, MI; Carlisle, Cumbria: W.B. Eerdmans; Paternoster Press, 1999), 644.
11. 1QM 1.2–3; 1QS 8.12–15; 9.18–21; 4QpPsa.

Poglavlje 25: Isusov povratak u Novom zavetu

1. Od ova tri odlomka, prvi kaže da će Isus doći u slavi Svog Oca. U drugom odlomku se jednostavno kaže u „velikoj slavi“, dok nam treći govori da će doći u Svojoj slavi. Kako da uskladimo ove odlomke? Odgovor je jednostavan. Kao što nas Jevrejima 1,3 obaveštava, Isus je „odsajaj njegove [Očeve] slave i odraz njegovog bića“. Drugim rečima, Isusova slava i slava Očeva su jedno te isto. Isus ovde ne pokušava da prikrije Svoju uzvišenu hristologiju. Iako su različite pseudohrišćanske sekte tokom istorije tvrdile da Isus nikada nije Sebe proglasio Bogom, primeri kao što je ovaj pokazuju da je njihova tvrdnja lažna. Isus je Sebe predstavljao kao Svemogućeg JHVH-a i želeo je da svako ko Ga sluša ovo razume.
2. James H. Charlesworth, *The Old Testament Pseudepigrapha, vol. 1* (New York; London: Yale University Press, 1983), 13.

Poglavlje 26: Gde će se Isus vratiti?

1. Noah W. Hutchings, *Petra in History and Prophecy* (Oklahoma City: Bible Belt Publishing, 2003).
2. Robert Van Kampen, *The Sign of Christ's Coming and of the End of the Age*, third edition. (Wheaton, IL: Crossway, 1992).
3. Robert Van Kampen, *The Sign of Christ's Coming and of the End of the Age*, third edition. (Wheaton, IL: Crossway, 1992), 380.
4. Arnold G. Fruchtenbaum, *The Footsteps of the Messiah: A Study of the Sequence of Prophetic Events*, Rev. ed. (Tustin, CA: Ariel Ministries, 2003), 339.
5. *Ibid*, 342.
6. George N. H. Peters, *The Theocratic Kingdom of Our Lord Jesus, the Christ*, vol. 3 (New York; London: Funk & Wagnalls, 1884), 19.
7. Travis Snow, *The Passover King: Exploring the Prophetic Connection Between the Passover, the End Times, and the Return of Jesus* (Dallas: Voice of Messiah, Inc., 2020).
8. Rick Brannan et al., eds., *The Lexham English Septuagint* (Bellingham, WA: Lexham Press, 2012).
9. Travis Snow, *The Passover King: Exploring the Prophetic Connection Between the Passover, the End Times, and the Return of Jesus* (Dallas: Voice of Messiah, Inc., 2020), 100.
10. Hippolytus of Rome, "Treatise on Christ and Antichrist," in *Fathers of the Third Century: Hippolytus, Cyprian, Novatian*, Appendix, eds. Alexander Roberts, James Donaldson, and A. Cleveland Coxe, trans. S. D. F. Salmond, vol. 5, *The Ante-Nicene Fathers* (Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1886), 207.

Dodatak A: Poraz Levijatana

1. Everett Fox, *The Five Books of Moses, Schocken Bible 1* (Dallas: Word, 1995) Robert Alter's translation similarly uses "welter and waste."

Robert Alter, *The Hebrew Bible: A Translation with Commentary, Volume 1, The Five Books of Moses* (Norton, New York, 2019).

2. Francis Brown, Samuel Rolles Driver, and Charles Augustus Briggs, *Enhanced Brown-Driver Briggs Hebrew and English Lexicon* (Oxford: Clarendon Press, 1977), 1062.

3. (tehôm): James Swanson, *Dictionary of Biblical Languages with Semantic Domains: Hebrew (Old Testament)* (Oak Harbor: Logos Research Systems, Inc., 1997).

4. Na primer: „[Tiamat] je rodila čudovišne zmije. . . žestoke zmajeve. . . hidru, aždaje, dlakave heroje, lavove-čudovišta, ljude-lavove, ljude-škorpijone, moćne-demone, ljude-ribe, ljude-bikove“ (Enuma Eliš 1.134-46) kako se navodi u Gregory Mobley, *The Return of the Chaos Monsters—and Other Backstories of the Bible* (Grand Rapids, MI; Cambridge, U.K.: William B. Eerdmans Publishing Company, 2012), 18.

5. Prema Cvi Avušu, profesoru asiriologije i drevne bliskoistočne religije, ime vavilonske Tiamat potiče od akadске reči tamtu, što jednostavno znači „more“. Ona je „vodeni izvor života i Mardukov poraženi protivnik“. I. Tzvi Abusch, “Tiamat,” ed. Mark Allan Powell, *The HarperCollins Bible Dictionary* (Revised and Updated) (New York: HarperCollins, 2011), 1044.

6. I. Tzvi Abusch, “Tiamat,” ed. Mark Allan Powell, *The HarperCollins Bible Dictionary* (Revised and Updated) (New York: HarperCollins, 2011), 1044. Vidi takođe John H. Walton, *Genesis 1 as Ancient Cosmology* (Winona Lake, IN: Eisenbrauns, 2011), 145 Za temeljno proučavanje vidi Tsumura, *Creation and Destruction*, 46–57; vidi isto Horowitz, *Mesopotamian Cosmic Geography*, 301–6.

7. Amy L. Balogh and Douglas Mangum, “Baal Cycle,” ed. John D. Barry et al., *The Lexham Bible Dictionary* (Bellingham, WA: Lexham Press, 2016).

8. Slično, hananski *Valov ciklus* prikazuje bitku boga Vala protiv boga mora, Jama (ista semitska reč kao i hebrejska za more, *jam*). Uz odjeke biblijske priče u Postanju, Valova pobjeda nad Jamom simbolizuje trijumf reda nad haosom.

9. Andrew Tobolowsky. "Tiamat." ed. John D. Barry et al., *The Lexham Bible Dictionary* (Bellingham, WA: Lexham Press, 2016).

10. Iako Biblija odražava neke od koncepata koji se nalaze u Enuma Elišu i drugim drevnim bliskoistočnim mitovima, to ne znači da se Postanje oslanjalo na ove paganske izveštaje. Kao što Lexham Biblijski rečnik ispravno kaže, „koji god elementi bili pokupljeni, prilagođeni ili ugrađeni u pogled drevnog Izraela na stvaranje, data su im nova značenja“. John E. Anderson, "Creation", ed. John E. *The Lexham Bible Dictionary* (Bellingham, WA: Lexham Press, 2016). Dok Enuma Eliš predstavlja priču o jednom bogu, koji se bori i na kraju prevladava nad drugim bogom, izveštaj iz Postanja uopšte nema dilemu ko je Bog, Stvoritelj svih stvari, a ko je pokoreni. Postanje ne predstavlja Satanu i Boga kao da su na istom nivou. Okean, koliko god da je mračan, haotičan i misteriozan, samo je tvorevina. I dok drugi odlomci jasno povezuju Satanu sa moćnim i opakim okeanom, nigde nije dorastao Svemogućem Bogu. Takođe je važno napomenuti da vavilonski uticaj na biblijski izveštaj ne znači da se Postanje oslanja od ove paganske tradicije. Naprotiv, transformišući opšte shvaćene paganske koncepte, Postanje je opovrgnulo ove ideje. Za razliku od ovih paganskih priča, Postanje govori da postoji samo jedan vrhovni i svemoćni Bog i Stvoritelj.

11. Dempsey Rosales Acosta. "Lord of Hosts." ed. John D. Barry et al., *The Lexham Bible Dictionary* (Bellingham, WA: Lexham Press, 2016).

12. „Tada Ti sačuva dve životinje: jedna se zvaše behemot, a druga levijatan. I Ti ih razdvoji jednu od druge, jer sedmi deo gde beše sabrana voda, ne mogoše ih držati zajedno. Behemotu Ti dade jedan deo zemlje, isušene u trećem danu, da obitava u njemu, na kome je hiljadu gora. Levijatanu dade sedmi deo vodeni; i sačuva ih da se pojedu.“ (2. Jezdrina 6,49–52) *The Holy Bible: New Revised Standard Version* (Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1989).

„I razdeliše se u tom danu dve zveri, jedno je bilo ženskog roda po imenu Levijatan, koje je obitavalo na pučini morskoj u dubokim vodama. I čudovište muškoga roda po imenu Behemot, koje je grudima zauzimalo nenaseljenu pustinju zvanu Dudain na istoku vrta, gde žive izabrani i pravednici, gde bi odnešen moj deda, sedmi od Adama, prvog

čoveka koga sazda Gospodar Duhova. I umolih ja drugog anđela da mi pokaže moć tih čudovišta, i to kako su bila razdvojena ona i izgnana, jedno na pučinu morsku, a drugo - u isušenu zemlju pustinje. I reče on meni: Ti si sin čovečiji, a želiš sada da vidiš sakriveno. . . I anđeo mira, koji bijaše sa mnom, reče mi: Ova dva čudovišta biće za veliki dan Gospodnji (kada) će biti pretvoreni u hranu.“ (1. Enohova 60:7-10,24); James H. Charlesworth, *The Old Testament Pseudepigrapha*, vol. 1 (New York; London: Yale University Press, 1983), 40–42.

„I desiće se da, kada se sve ono što je trebalo da se desi u ovim krajevima, počne da se otkriva Pomazanik. I Behemot će se otkriti sa svog mesta, a Levijatan će doći iz mora, dva velika čudovišta koja sam stvorio petog dana stvaranja i koje ću čuvati do tog vremena. I oni će biti hrana za sve koji su ostali.“ (2. Baruhova 29:4); James H. Charlesworth, *The Old Testament Pseudepigrapha*, vol. 1 (New York; London: Yale University Press, 1983), 630.

A. Rabin je rekao da je R. Johanan rekao: „Svetom, blagosloven neka bude, određeno je da od Levijatanovog mesa napravi gozbu za pravednike: ‘Neće li saputnici napraviti banket od njega?’“ (Jov 41:6, KJV prevod sa engleskog). Značenje 'banket' proizilazi iz upotrebe iste reči u stihu: ‘I ugotovi im (car) gozbu veliku; te jedoše i piše’ (2. Car. 6:23).“ Jacob Neusner, *The Babylonian Talmud: A Translation and Commentary*, vol. 15 (Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 2011), 223. Baba Batra IV.28.

13. Vidi, na primer, komentare R. Johanana iz Talmuda u prethodnoj fusnoti.

14. Carl E. Armerding. “Habakkuk.” *The Expositor’s Bible Commentary: Daniel and the Minor Prophets*, ed. Frank E. Gaebelin, vol. 7 (Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1986), 521.

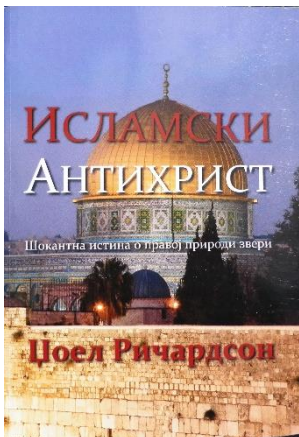
Dodatak B: Znak dolaska Sina Čovečijeg

1. Thomas R. Schreiner, 1, 2 *Peter, Jude*, vol. 37, *The New American Commentary* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 2003), 444.

2. Fossum, "Angel of the Lord," 226-43; so also R. Martin, "Jude," in *The Theology of the Letters of James, Peter, and Jude* (Cambridge: University Press, 1994), 77-78.

Ostale Džoelove knjige možete besplatno preuzeti sa veb-sajta *Joel's trumpet*: <https://joelstrumpet.com/resources/>

ISLAMSKI ANTIHRIST

U *Islamskom Antihristu*, Ričardson zapadnom čitaocu otkriva islamska verovanja i predanja, i pritom nagoveštava da poslednja vremena možda i nisu tako daleko. Njegova knjiga će zgranuti čitaoce koji nisu svesni sličnosti Antihrista i „islamskog Isusa“. Ovo je prava knjiga o najbrže rastućoj religiji i o budućnosti sveta u kojem živimo.

ZVER SA BLISKOG ISTOKA

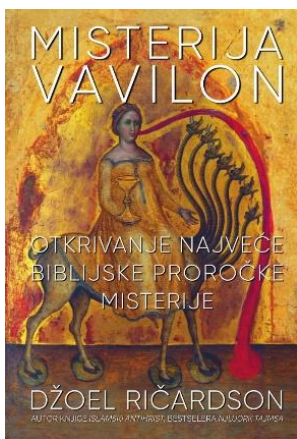
Dok većina izučavalaca Biblije već duže vremena smatra da će neka vrsta humanizma ili univerzalne religije iznedriti Antihrista i omogućiti mu da dosegne svetsku moć, *Zver sa Bliskog istoka: biblijska potvrda za islamskog Antihrista* do tančina dokazuje da je dugoočekivani Antihristov poredak već sada na horizontu – a da ga Crkva, zapravo, nije ni svesna.

KADA JEVREJIN BUDE VLADA O SVETOM

Isus je propovedao „EVANĐELJE O CARSTVU“. Šta tačno ono podrazumeva? Da li je Avraamov savez s Bogom značajan i danas? Da li je Stari zavet prestao da važi? Kako bi trebalo da se verujući nejevreji odnose prema nevernim Jevrejima? Šta je tačno *supersecionizam* i zašto ga i muslimani i hrišćani imaju u svojim teologijama? U knjizi „KADA JEVREJIN BUDE VLADA O SVETOM“ Ričardson odgovara na ova pitanja vrlo pažljivo vodeći čitaoca kroz najbitniji splet proročkih odlomaka u Bibliji od kojih svi govore o centralnoj ulozi Izraela za budućnost sveta.

MISTERIJA VAVILON

Ona je istovremeno carica, bludnica i hladnokrvni ubica. Obučena je u porfiru i skerlet, okićena zlatom i dragim kamenjem. Zavodi zemaljske careve svojim raskošem. Najpoznatija je po tome što jaše zver sa sedam glava i deset rogova. Rečeno nam je da je na njenom čelu stajao sledeći natpis:

„TAJNA VELIKI VAVILON MAJKA BLUDNICÂ I ZEMALJSKIH GADOSTI.“

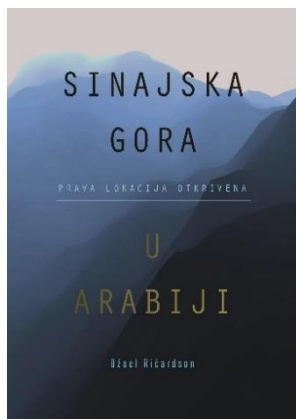

...Od najranijih dana hrišćanstva, vernici su nastojali da razumeju tajnu velike bludnice. Bibličari su, međutim, došli do mnogih različitih zaključaka. Koji je od njih ispravan?

U svom karakterističnom stilu, koji je lako razumljiv, Ričardson prolazi kroz istoriju hrišćanskog tumačenja misterije Vavilon, sagledavajući jake i slabe strane svakog od različitih pogleda, pružajući jedno moćno rešenje za ovo proročanstvo koje je uzdrmalo svet biblijskog proroštva.

Držite svoju Bibliju otvorenu i neka vam um bude bistar dok čitate ovu knjigu ne samo sa intelektualnom radoznavošću, već i sa istrajnom molitvom skrušenog srca i smemog duha, verujući da će Gospod zaista otkriti Svoje tajne „onima koji Ga se boje“ (Ps. 25:14).

SINAJSKA GORA U ARABIJI

Sinajska gora je mesto na kojem se Bog pojavio u „ognju razgorjelom“ (Jevr. 12:18, VK). Ovo je bila planina na koju je Ilija pobe-gao i gde je čuo „tihan šapat“ Božiji (1. Car. 19). Vrlo je verovatno i da je Pavle tamo otišao neposredno nakon svog obraćenja kako bi na tom mestu primio sa neba potpuni-je Evanđelje. Ovo je planina koja odiše božanskom istorijom.

Dakle, na kojoj lokaciji se nalazi Sinajska gora?

Knjiga *Sinajska gora u Arabiji* navodi brojne razloge zašto Džebel el-Loz, u severozapadnoj Saudijskoj Arabiji, odgovara opisu „gore Božije“ više od bilo koje druge planine.

Sinajska gora u Arabiji govori o:

- biblijskim dokazima da se Sinajska gora nalazi u madijanskoj zemlji
- jevrejskim, hrišćanskim i islamskim predanjima koja govore o Sinajskoj gori
- dokazima da je apostol Pavle putovao na Sinajsku goru
- otkriću Mojsijevog žrtvenika i žrtvenika posvećenog zlatnom teletu
- ogromnoj raspolućenoj steni koja se nalazi u neposrednoj blizini planine
- petroglifima koji liče na egipatske crteže krava
- slikama strelaca koje se nalaze u podnožju planine
- Jotorovim pećinama
- vrhovima Džebel el-Loza

DŽOEL RIČARDSON je autor bestselera Njujork tajmsa, reditelj i predavač. On živi u Sjedinjenim Državama sa suprugom i petoro dece.

Sa posebnom ljubavlju prema svim narodima Bliskog istoka, Džoel putuje širom sveta, pripremajući crkvu za velike izazove našeg vremena, podučavajući o temama kao što su evanđelje, život sa biblijskom nadom i Isusov povratak. On je autor, urednik i reditelj nekoliko knjiga i dokumentarnih filmova. Džoel je, takođe, i domaćin je popularnog onlajn hrišćanskog programa, the Underground.

OD SINAJA DO SIONA OTKLJUČAVA VRATA RIZNICE ČESTO ZANEMARENIM STAROZAVETNIH BIBLIJSKIH ODLO- MAKA, KOJI OSLIKAVAJU ISUSOV POVRATAK VELIČANSTVENIM DETALJIMA

„Uvek je uživanje čitati ono šta Džoel Ričardson ima da kaže, posebno na temu drugog dolaska našeg Gospoda. Još jednom je izneo fascinantnu studiju, koja počinje na Sinaju i ide sve do Jerusalima. . . Pozivam vas da i sami uživajte u čitanju ovog izvanrednog dela, koje opisuje šta će se sve izdogađati prilikom Hristovog povratka.“

—VOLTER C. KAJZER JUNIOR, POČASNI PREDSEDNIK TEOLOŠKE ŠKOLE GORDON-KONVEL

„Ovo je daleko najbolja knjiga koju sam ikada pročitao o drugom Isusovom dolasku.“

—MAJK BIKL, MEĐUNARODNA KUĆA MOLITVE KANZAS SITIJA

„Džoel Ričardson je napisao istinski jedinstvenu knjigu o Isusovom povratku. Svaki ozbiljan proučavalac Svetog pisma treba pažljivo da razmotri ovo izlaganje. Džoel se bavi mnogim zanemarenim detaljima, koji se tiču Isusovog povratka, a nalaze se u Starom i Novom zavetu.“

—R. T. KENDAL, PISAC BESTSELERIA I UČITELJ

„Džoel Ričardson je na neverovatan način ponovo razbuktao biblijsku nadu u Isusov skori dolazak.“

—SKIP HAJCIG, PASTOR CRKVE GOLGOTE, ALBUKERKI, NM

